

## ΟΙ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΑΛΕΥΡΟΜΥΛΟΙ

Οί εν Ἑλλάδι αλευρόμυλοι ἐνδιαφέρουν τὴν λαογραφικὴν ἔρευναν οὐ μόνον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς παραδοσιακῆς ἀρχιτεκτονικῆς αὐτῶν κατασκευῆς, ἀλλὰ προσέτι διότι οὗτοι ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος μέχρι καὶ τῆς σήμερον συνεδέθησαν, ἐκτὸς τοῦ ὑλικοῦ, καὶ μετὸν πνευματικὸν βίον τοῦ λαοῦ μας, ἤτοι μετὰ δημῶδη ἄσματα, παραδόσεις, παραμύθια, παροιμίας, ἀνιγμάτα, ἐπιδᾶς καὶ ποικίλα ἔθιμα. Πρὸς τούτοις λίαν ἀξιόλογον εἶναι τὸ σχετικὸν μετὰ αὐτοὺς γλωσσικὸν ὑλικόν, τὸ ὁποῖον κυρίως ἐνδιαφέρει τὴν γλωσσολογικὴν ἔρευναν.

Τοὺς παραδοσιακοὺς αλευρομύλους διακρίνομεν εἰς τρία κυρίως εἶδη : τοὺς χειρομύλους, τοὺς ὑδρομύλους καὶ τοὺς ἀνεμομύλους.

### Α' ΟΙ ΧΕΙΡΟΜΥΛΟΙ

Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα διὰ τὰ μεταβληθούσιν τὰ σιτηρὰ πεφρυγμένα ἢ ἀφρυκτα εἰς ἄλευρον, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐθρύπτοντο ἐντὸς ὄλων (γουδιῶν), βραδύτερον δ' ἠλέθοντο διὰ τῶν ποικίλου μεγέθους καὶ βάρους ἐπινοηθεισῶν μυλώνων ἢ χειρομύλων (χερόμυλων)<sup>1</sup>. Τὴν ἐπινοήσιν τῆς μύλης<sup>2</sup>, ἢ χειρομύλης οἱ ἀρχαῖαι Ἑλληνες ἀπέδιδον εἰς τὸν Δία μυλέα<sup>3</sup> ἢ τὴν Δήμητρα, θεὰν τῶν δημητριακῶν.

1. Ὁ Ξενοφῶν εἰς τὴν Κύρου Παιδείαν (ΣΤ' 2, 31) λέγει : «χειρομύλαις χρὴ παρασκευάσασθαι, αἷς σιτοποιησόμεθα· τοῦτο γὰρ κορυφατότων τῶν σιτοποιικῶν ὀργάνων». Οἱ χειρόμυλοι ἀπετέλουν μᾶλλον οἰκοτεχνίαν.

2. Ἀξιοσημείωτον εἶναι τὸ ἐν Καρπάθῳ τοπωνύμιον ἢ Μύλη, στῆ Μύλη. Ν. Κ. Μουτσόπουλου, Κάρπαθος, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 169.

3. Μυλέος ὁ προστάτης τῶν μυλώνων Ζεὺς. Κατὰ τὸν Παυσανίαν (Λακωνικά XII, 5, 20, 2) ὁ Μύλης ἤτο υἱὸς τοῦ Λέλεγος, ὅστις πρῶτος ἀνεκάλυψε τὸν μύλον, κατὰ γλώσσαν δὲ τοῦ Ἡσυχίου Μύλας ἐλέγετο εἰς τῶν Τελγίνων καὶ κατ' ἐπιγραφὴν ἀπαντᾷ θεότης ὑπὸ τὸ ὄνομα Μύλας καὶ Μυλάντιος. Ν. Κ. Μουτσόπουλου, ἔνθ' ἄν., σσ. 169 κ.έξ.

Αί μύλαι ἢ χειρομύλαι, διατηρηθεῖσαι μέχρι τῆς σήμερον, περιστρέφοντο συνήθως ὑπὸ τῶν θεραπεινίδων τοῦ οἴκου, αἵτινες ἐκαλοῦντο ἀλετριδες, μυλακρίδες, μυλωθροὶ ἢ σιτοποιοί. Ὡς δ' εἶναι γνωστόν, ἔργον τῶν γυναικῶν ἦτο τὸ ἐπιστατεῖν ἐπὶ τῶν ζωοτροφῶν καὶ προμηθευμάτων τοῦ οἴκου, ὡς ἦτο π.χ. ἡ σιτοποιία. Οὕτως ὁ Ὅμηρος ἐν υ 105 - 11 λέγει :

φήμην δ' ἐξ οἴκοιο γυνὴ προέηκεν ἀλετρις  
 πλησίον, ἔνθ' ἄρα οἱ μύλαι εἶατο ποιμένι λαῶν,  
 τῆσιν δώδεκα πᾶσαι ἐπερρώνοντο γυναῖκες  
 ἄλφιτα τεύχουσαι καὶ ἀλείατα, μυελὸν ἀνδρῶν·  
 αἱ μὲν ἄρ' ἄλλα! εὖδον, ἐπεὶ κατὰ πυρὸν ἄλεσσαν,  
 ἢ δὲ μί' οὐ πω πάυετ' ἀφαιροτάτη δὲ τέτυκτο  
 ἦ ρα μύλην στήσασα.....

Ὁ Ὅμηρος ἐπίσης, περιγράφων ἐν η 103 - 104 τὸ ἀνάκτορον τοῦ Ἀλκινόου, ἐπάγεται :

πεντήκοντα δέ οἱ δμῳαὶ κατὰ δῶμα γυναῖκες  
 αἱ μὲν ἀλετρεύουσι μύλης ἐπι μήλοπα καρπόν.

Αἱ δύο πέτραι τοῦ χειρομύλου ἐλέγοντο μύλακες<sup>1</sup> (νῦν μυλόπετρες). Ἡ ἄνω ἐκαλεῖτο ὄνος ἢ ὄνος ἀλέτης<sup>2</sup>, διότι πολλάκις ὑπὸ ὄνου ἐστρέφετο<sup>3</sup>. Ὡς ἐργαλεῖον τῆς στροφῆς τοῦ χειρομύλου οἱ ὑπηρέται ἐχρησιμοποιοῦν ξυλίνην ὡς μοχλὸν λαβὴν, λεγομένην μύλακρον. Ἡ κάτω ἀκίνητος μυλόπετρα, λεγομένη τράπεζα τοῦ μύλου, ἐκαλεῖτο ἀπλῶς καὶ μύλος ἢ μύλη. Ὁ Σχολιαστὴς τῆς τοῦ Ξε.οφῶντος Κύρου Ἀναβάσεως (I 5, 5) σημειοῖ : «Ὀνοὺς ἀλέτας, οὓς ἡμεῖς μύλους, οἱ δὲ Ἀττικοὶ μύλας λέγουσι». Ὁ δὲ Φώτιος λέγει : «Μύλη τὸ κάτω τοῦ μύλου· τὸ γὰρ ἄνω ὄνος λέγεται. Μύλη Ἀττικοί, μύλος Ἕλληνες»<sup>4</sup>.

Εἰς πολλὰς νήσους τῶν Κυκλάδων ἡ ἄνω πέτρα σήμερον λέγεται ἀπανάρι,

1. Μύλαξ - ος ἢ μυλόπετρα. Αἱ μύλακες ἐλέγοντο καὶ μυλώδεις λίθοι. Παρ' ἀρχαίοις ἡ μυλόπετρα ἐλέγετο καὶ μυλακρίς λάαξ. Ἡ δὲ λ. μυλίας παρὰ Πλάτωνι ('Ἰππ. μείζ. 292 D) καὶ Ἀριστοτέλει (Μετεωρ. 4, 6, 10) σημαίνει τὸν ἀρμόζοντα εἰς μύλον λίθον, τὴν μυλόπετραν. Βλ. καὶ Ν. Κ. Μουτσόπουλου, ἐνθ' ἀν., σσ. 172 - 173.

2. Κατὰ τινὰς ὄνος ἀλέτης ὠνομάζετο ὁ κάτω ἀκίνητος λίθος, ὡς ἀνέχων τὸ βάρος τοῦ ἄνω λίθου, καθὼς ὁ ὄνος συνήθως φέρει τὰ ἐπ' αὐτὸν ἐπιτιθέμενα βάρη.

3. Στρέφω τὴν μύλην σημαίνει περιάγω, περιελάνω, περιστρέφω, γυρίζω τὸν μύλον.

4. Βλ. Θησαυρὸς τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης ἐν λ.

ἡ δὲ κάτω, ἣτις παραμένει ἀκίνητος, κατάρσι<sup>1</sup>. Ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου χέρι τοῦ χερόμουλου λέγεται τὸ ξύλον, τὸ ὁποῖον ἐξέχει εἰς τὴν μίαν ἄκραν τῆς ἐπάνω πέτρας. Τοῦτο κρατεῖ καὶ δι' αὐτοῦ περιστρέφει τὴν ἐπάνω πέτραν ὁ ἀλέθων. Εἰς τὸ μέσον τῆς κάτω πέτρας τῆς τράπεζος, ὑπάρχει μικρὸν στρογγύλον σιδεράκι, πού ἀνυσοῦται ὡς καρφί. Ἐκεῖ εἶναι περασμένη ἡ χελιδόνα, ἣτις εἶναι σιδηρᾶ ἢ ξυλίνη. Εἰς τὸ μέσον τῆς ἐπάνω πέτρας ὑπάρχει ὀπή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν διέρχεται τὸ σιδεράκι τῆς κάτω πέτρας. Ἡ ὀπή αὕτη, λεγομένη ὀύλα (γούλα), εἶναι «λίγο μεγαλοῦσαικη» καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ρίπτουν ἐντὸς τὸ πρὸς ἄλεσιν σιτάρι ἢ τὸν ἀρακάν «μετὴ χούφτα».

Πρὸς ἄλεσιν μεγαλυτέρων ποσοτήτων γεννημάτων ιδρύθησαν κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα οἱ μύλωνες ἢ μυλῶνες, ἣτοι ἐργαστήρια, ἅτινα, ἀναλόγως πρὸς τὰ ἀλεθόμενα εἰς αὐτὰ σιτηρά, ἦσαν διαφόρων εἰδῶν καὶ ὠνομάζοντο ἀλφιτεῖα (διὰ τὴν κριθήν), ζητρεῖα, ὅπου ἐκόπτοντο αἰζειαὶ (χονδροσίτια) καὶ χονδρεῖα, ὅπου ἐκόπτετο ὁ χόνδρος καὶ ἡ σεμίδαλις. Εἰς τοὺς μυλῶνας αὐτοὺς ἔπεμπον μόνον τοὺς ἀπειθεῖς ἢ πταίστας οἰκέτας πρὸς καταναγκαστικὴν ἐργασίαν. Ἐνίοτε ἐξεμίσθουν καὶ ἐλευθέρους, τοῦτο ὅμως ἐν γένει ἦτο ἀπηγορευμένον. Ἐπειδὴ, λόγῳ μακρᾶς χρήσεως, αἱ μυλόπετραι ἐστομοῦντο, ἀναγκαίως ἔπρεπεν ἐκ νέου νὰ χαραχθοῦν. Ὁ Ἀριστοφάνης εἰς τὰς Σφήκας 648 λέγει: «Πρὸς ταῦτα μύλην ἀγαθὴν ὦρα ζητεῖν σοι καὶ νεόκοπτον». Ὁ εἰδικὸς πρὸς χάραξιν τῆς μύλης τεχνίτης, ὁ σήμερον μυλοχαραχτής ἢ μυλοχαραχτής, ἐλέγετο μυλοχαρακτής, μυλοκόπος καὶ ὄνοκόπος. Τόπος εἰς ὃν ἐτοποθετεῖτο ὁ χειρόμυλος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, τῶν βυζαντινῶν καὶ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ἦτο συνήθως ἡ αὐλὴ τῆς οἰκίας. Ὁ τὴν μύλην, μύλωνα ἢ μύλον κεκτημένος καὶ ἐργαζόμενος ἐλέγετο μυλωθρός<sup>2</sup>. Καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους πρὸς ἄλεσιν κυρίως σίτου καὶ παρασκευὴν τοῦ διὰ τὰ φαγητὰ χόνδρου ἐν ἐκ τῶν λίαν εὐχρήστων οἰκιακῶν ὀργάνων ἦτο ὁ χειρόμυλος ἢ τὸ χειρομύλιν, συχνὰ ἀναφερόμενος ὑπὸ βυζαντινῶν συγγραφέων. «Οὔτος», γράφει ὁ ἀείμνηστος Φαίδων Ἰ. Κουκουλές, «ἐκ δύο ἐπαλλήλων κυλινδρικών λίθων ἀποτελούμενος ἐστρέφετο δι' ὀριζοντίας λαβῆς περὶ κάθετον ἄξονα εἴτε ὑπὸ τῶν πτωχῶν οἰκοδουλοῦντων εἴτε ὑπὸ δούλων εἰς τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων, ἐχρησιμοποιεῖτο δὲ καὶ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐν καιρῷ ἐκστρατείας»<sup>3</sup>. Εἰς τὰ κύρια οἰκιακὰ ἔργα τῆς γυ-

1. Ἐκ τῶν λ. ἐπάνω καὶ κάτω καὶ τῆς καταλήξεως -ἀρι ἐγιναν αἱ λ. ἀπανάρι καὶ κατάρσι.

2. Παρ' ἀρχαίους ἀπαντᾷ καὶ ἡ λέξις μυλεργάτης. Ὡς δ' εἶδομεν μυλωθρός ἐλέγετο καὶ ἡ ἀλετρίς.

3. Φαίδ. Ἰ. Κουκουλές, Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός, τόμ. Β', μέρ. II, ἐν Ἀθήναις 1948, σσ. 110 - 111.

ναικός άνηκε τότε, ώς και κατά τούς χρόνους τοῦ Όμήρου, τὸ άλεσμα τοῦ σίτου, τὸ ὁποῖον ἐγένετο ἢ διὰ τοῦ χειρομυλίου ἢ διὰ τῶν μυλώνων, οὔτινες ἦσαν ἢ ὑδρόμυλοι καὶ βραδύτερον άνεμόμυλοι ἢ καὶ ὄνόμυλοι, εἰς τούς ὁποίους μετέβαιναν ἢ αὐτοπροσώπως, ἂν τὸ ἐπέτρεπεν ἡ κοινωνική της θέσις, ἢ ἔστειλε τὸ άλεσμα διὰ θεραπευνίδος, διὰ ν' ἀποφύγη μάλιστα καὶ τὴν ἐκεῖ παρουσίαν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ὑπαρχόντων ἀνδρῶν<sup>1</sup>.

Καὶ κατά τούς νεωτέρους χρόνους τὴν οἰκοσκευὴν π.χ. ἐν Κρήτῃ «συνεπλήρων καὶ χειρόμυλος πρὸς άλεσιν σίτου καὶ παρασκευὴν χόνδρου, χρησιμοποιοῦμένου ἀντὶ ὀρύζης»<sup>2</sup>. Νῦν ἐν Καρυδέα Πάργας καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἡπείρου τὸ άλεσμα μεταφέρουν εἰς τὸν μύλον αἱ γυναῖκες ἢ «φορτιάρικα» ζῶα (ἵπποι, ἡμίονοι, ὄνοι). Εἰς τὴν ἰδιαιτέραν μου πατρίδα, τὴν Ἀπειρανθον τῆς Νάξου, τρεῖς μόνον χειρόμυλοι ὑπῆρχον πρὸ τοῦ τελευταίου πολέμου. Εἰς τούτους ἠλέθοντο φάβα ἢ τριφτὸ (χόντρος). Ἡ νοικοκυρὰ πού εἶχε τὸν χειρόμυλο ἐκρατοῦσε διὰ πληρωμῆν ἓνα φυτζίαν στὴν ὀκὰ ἀπ' ὅποιον ἤρχετο ἔξωθεν διὰ ν' ἀλέσῃ. Ἄς σημειωθῇ ὅτι «χερομυλάκι» εἶναι καὶ ὁ τίτλος ἑνὸς παραμυθιοῦ ἐν Ἀπειράνθῳ.

Ἡ μονότονος ἐργασία τοῦ ἀλέτου ἢ τῆς ἀλέσεως<sup>3</sup> ἀπῆτει ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον, ὅπως συνοδεύεται μὲ ἄσμα, τὸ ὁποῖον ἔκαλεῖτο ἱμαῖος, μυλωθρὸς ῶδῆ, ἐπιμύλιος ῶδῆ ἢ ἐπιμύλιον. Τοιούτου ἄσματος, ἀδομένου ὑπὸ γυναικῶν ἐν Λέσβῳ, διεσώθησαν τρεῖς στίχοι, ἐν οἷς ἀναφέρεται ὁ τύραννος τῆς νήσου Πιττακός:

Ἄλει, μύλα, ἄλει.  
καὶ γὰρ Πιττακὸς ἀλεῖ, μεγάλας  
Μυτιλάνας βασιλεύων<sup>4</sup>.

Ἐπίσης κατά τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν ἢ ἄλεσις διὰ χειρομυλίου συνοδεύετο πολλάκις δι' ἐπιμυλίου ῶδῆς<sup>5</sup>. Καὶ κατά τούς νεωτέρους χρόνους ἔχομεν ἄσμα, ταξινομημένον εἰς τὴν κατηγορίαν «τῶν ἐργατικῶν», τὸ κατωτέρω, τὸ ὁποῖον ἠτοσχεδιάσθη ἀπὸ Μανιάτισσαν, πού ἠναγκάσθη ν' ἀλέσῃ μὲ τὸν χειρόμυλον, διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ τὴν τροφὴν ἀποσπάσματος χωροφυλάκων, καταδιώκαντος τὸν φυγόδικον σὺζυγόν της καὶ καταλύσαντος εἰς τὴν οἰκίαν της :

1. Ἐνθ' ἄν., σ. 203.

2. Γ. Ν. Αἰκατερινίδου, Τὰ «καμαρόσπιτα» τοῦ Καρυδίου Σητείας, Ἐπετηρ. Κέντρου Λαογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμ. ΚΒ(1969/73), ἐν Ἀθήναις 1973/74, σ. 40.

3. Ἡ ἄλεσις σήμερον λέγεται ἄλεσιὰ ἢ ἀλεσά. Βλ. Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐν λ. Παρ' ἀρχαίους ὁ ἄλεσμένος σῖτος ἐλέγετο μυλήφατος.

4. Anthologia lyrica...Lipsiae 1904, Carmina popularia, ἀριθ. 46, σ. 325.

5. Φ. Ἰ. Κοκκοῦλέ, ἐνθ' ἄν., σ. 203.

"Άλεθε, μύλο μου, ἄλεθε,  
 βγάλε τ' ἀλεύρια σου ψιλιά,  
 τὰ πίτουρά σου τραγανά,  
 νὰ τρῶσι οἱ χωροφύλατσοι  
 κι ὁ νωματάρχης τὸ στυλί,  
 ποὺ κάθεται στὴν ἀγκωνή<sup>1</sup>.

Εἰς τὰ παλαιὰ Μανιάτικα στίγια ἀπαραίτητος εἶναι ὁ χειρόμυλος, ὅπου ἡ Μανιάτισσα τὸ βράδυ ἀλέθει καὶ συνοδεύει τὴν ἐργασίαν αὐτὴν μὲ ἀπαγγελίαν μοιρολογίων ἢ θρηνεῖ τοὺς νεκροὺς τῆς. Γνωστοὶ οἱ στίχοι 227 - 228 τοῦ Ν. Νηφάκη<sup>2</sup> :

Τὴν νύχτα τὸν χειρόμυλον τραυοῦν, γυρίζουν, κλαίγουν,  
 ἀλέθουν τὰ κουκκία των<sup>3</sup> καὶ μοιρολόγια λέγουν.

Τὰ ἀλεθόμενα κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους γεννήματα παρεῖχον διάφορα εἶδη ἀλεύρων. Οὕτω τὸ ἄ λ ε ι α ρ (πληθ. τὰ ἀλείατα) ἦτο τὸ ἐκ τοῦ εὐγενεστέρου σίτου ἡ π υ ρ ο ὺ ἄλευρον, ἐνῶ τὰ ἀπὸ κριθῆς ἐκαλοῦντο ἄ λ φ ι τ α. Τὰ ἀλείατα παρεῖχον τροφήν λεπτοτέραν, τὰ δ' ἄλφιτα τραχυτέραν. Ἡ λέξις ἄλειαρ ἐσήμαινε πάντοτε τὸ λεπτότερον ἄλευρον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἀδρότερον χόνδρον ἢ τὰ κρίμνα ἢ καὶ πρὸς τὰ πίτουρα. Προσέτι ἀναφέρονται τὰ χ ῖ δ ρ α, ἦτοι τὰ ἐκ χλωροῦ σίτου, χονδροκομμένα ἄλευρα, εἶδος ἔττους, γινομένου συνήθως ἐκ χλωροῦ σίτου, ὅστις ἐκαλεῖτο χιδριάς. Π α ι π ἄ λ η δ' ἐλέγετο τὸ λεπτότατον τοῦ ἀλεύρου, τὸ ὅποιον κατεσκευάζετο ἐκ παντὸς σίτου καὶ σεμιδάλεως. Ἐκ τῶν ἀλεύρων τοῦ σίτου παρεσκευάζετο ὁ ἄρτος διὰ ζυμώσεως καὶ ὀπτήσεως, τὰ δὲ ἄλφιτα ἐζυμοῦντο ὡς ἀπλῆ μᾶζα, ἣτις ἔπειτα ἐξηραίνετο καὶ ἐτρώγετο διαβρεχομένη (κριθαρένια παξιμάδια)<sup>4</sup>.

#### Β' ΟΙ ΥΔΡΟΜΥΛΟΙ

Ὁ ὑδρομύλος (νερόμυλος), ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐλέγετο ὕ δ ρ α λ έ τ η ς καὶ ὕ δ ρ α λ ε σ ι ἄ ῃ ἐν τῷ ὑδρομύλῳ ἄλεσις. Ὁ Μάρκος Βιτρούβιος, Ρωμαῖος ἀρχι-

1. Ν. Γ. Πολίτου, Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐν Ἀθήναις 1914, σ. 239, ἀριθ. 234. Στὴλ π. Π. Κυριακίδου, Ἑλληνικὴ Λαογραφία, ἔκδ. 2α, ἐν Ἀθήναις 1965, σσ. 53 - 54.

2. Νικητὰ Νηφάκη, Μανιάτικα ἱστορικὰ στιχοιργήματα, ἐκδιδόμενα...ὑπὸ Σ. Β. Κουγέα, Ἀθήναι 1964, σ. 44.

3. Ὁ Δικ. Βαγιακάκος εἰς τὴν μελέτην του : Ἡ «Ληγοροῦ» παλαιὸν μανιάτικον μοιρολόγι τοῦ δικαιωμοῦ, Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχεῖου, τόμ. 9/10 (1955/57), ἐν Ἀθήναις 1958, σ. 61 ἔχει εἰς τὸν δεῦτερον στίχον τὴν γραφὴν : ἀλέθουν τὰ κριθάρια των.

4. Χαρὰλ. Βουλοδήμου, Δοκίμιον περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τόμ. Α', ἐν Ὁδησῶν 1875, σσ. 472 - 474.

τέκτων τῶν χρόνων τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ ἀρχιτεκτονικόν του ἔργον περιέγραψεν ὑδρόμυλον τῆς ἐποχῆς του, ὅστις δὲν διαφέρει ἀπὸ σημερινόν. Ἡ κίνησις αὐτοῦ, λέγει, παρήγετο ὑπὸ τριῶν τροχῶν, ἐξ ὧν ὁ κατώτατος ἦτο πτερωτός, ὀριζοντίως κινούμενος διὰ τῆς ὑδατοπτώσεως (ρόδα μὲ φτερά)<sup>1</sup>. Μεταξὺ τοῦ ἄνω μείζονος ὀδοντωτοῦ τροχοῦ, ὀριζοντίως κινουμένου, καὶ τοῦ κάτω πτερωτοῦ ἔμεσολάβει μικρότερος ὀδοντωτός τροχὸς καθέτως κινούμενος. Ἐς σημειωθῆ ἀκόμη ὅτι εἰς τὸν ὑδρόμυλον τοῦ Βιτρουβίου ὑπῆρχε κ ο φ ι ν ῖ δ α, ὡς καὶ σήμερον<sup>2</sup>.

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦσαν σπάνιοι οἱ ὑδρόμυλοι, ὡς λέγει ὁ Πλίνιος<sup>3</sup>. Ὁ ἀρχαιότερος τούτων εἶναι ὁ τοῦ ἐν Πόντῳ βασιλέως Μιθριδάτου. Ὁ Στράβων γράφει περὶ τούτου : «Ἐν δὲ τοῖς Καβείροις τὰ βασιλεῖα Μιθριδάτου κατεσκευάστω καὶ ὁ ὑδραλέτης καὶ τὰ ζωγραῖα καὶ αἱ πλησίον θῆραι καὶ τὰ μέταλλα»<sup>4</sup>. Οἱ ὑδρόμυλοι ἐγνώσθησαν τὸ πρῶτον ἐν Ρώμῃ κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους, ἢ χρῆσις δ' αὐτῶν ἐγενικεύθη κατὰ τοὺς 4ον καὶ 5ον μ.Χ. αἰῶνας. Ὁ Παλλάδιος (τοῦ 4ου μ.Χ. αἰ.) συγγράψας «Περὶ τῶν ἀγροτικῶν πραγμάτων», συμβουλεύει (I, 41) ὅπως τοποθετοῦν ὑδρομύλους εἰς τὰ ἀγροκτῆματα, τοὺς ὁποίους νὰ κινοῦν μὲ τὰς ἀπορροίας τῶν λουτρῶν τοῦ ἀγροκτῆματος.

Τὸ ὑδροκίνητον μ υ λ ι κ ὸ ν ἢ μ υ λ ω ν ι κ ὸ ν ἔ ρ γ α σ τ ῆ ρ ι ο ν<sup>5</sup> λέγεται ὑ δ ρ ο μ υ λ ι κ ὸ ν εἰς τὰ Acta et diplomata graeca medii aevi τῶν Miklosich et Müller, τόμ. IV, σσ. 351, 365, καὶ τόμ. V, σσ. 71, 79, 85<sup>6</sup>. Εἰς δὲ τὸ Διοκλητιανέιον θέσπισμα καλεῖται μ ὕ λ ο ς ὑ δ ρ α λ ε τ ι κ ὸ ς ὁ ἄλλως λεγόμενος ὑ δ ρ ο μ ὕ λ η, ὑ δ ρ ο μ ὕ λ ι ο ν, ὑ δ ρ ὀ μ υ λ ο ν, ὑ δ ρ ὀ μ υ λ ο ς, ὑ δ ρ ο μ ὕ λ ω ν. Τὸ δὲ ζωκίνητον μυλικὸν ἐργαστήριον εἶναι ὁ μύλος ὁ κινούμενος ὑπὸ ὄνων ἢ ὑπὸ ἔππων, ὁ λεγόμενος κ α β α λ λ α ρ ι κ ὸ ς ἢ ὀ ν ι κ ὸ ς ἐν τῷ Διοκλητιανείῳ θεσπίσματι. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ ὀ ν ι κ ὸ ς μ ὕ λ ο ς λέγεται καὶ ὀ ν ὀ μ υ λ ο ς<sup>7</sup>.

1. M. P. Vitruvii, De architectura libri decem, 10, 5, 2. Ἡ κίνησις ἐγένετο διὰ τροχῶν στρεφομένων δι' ὕδατος, πίπτοντος συνεχῶς ἐξ ὕψους ἐπὶ τῶν πτερυγίων των (aquae impetu) ἢ διὰ ρεύματος ποταμίου. Βλ. καὶ Thesaurus linguae latinae, VII, ἐν λ. mola.

2. Ἰω. Βογιατζίδου, Γλῶσσα καὶ λαογραφία τῆς νήσου Ἄνδρου, τόμ. Δ', Ἀθήναι 1957, σ. 129.

3. Plinii, Natur. Hist. 18, 97.

4. Στράβωνος, Γεωγραφικά, Lipsiae 1852 (Teubner) : Βιβλ. IB' c 556, σ. 781.

5. Εἰς πολλὰς νήσους καὶ ποταμῶν τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος τὸ ἐργαστήριον λέγεται ἀ ρ γ α σ τ ῆ ρ ι.

6. Βλ. Ἐμμ. Πεζοπούλου, Συμβολαὶ κριτικαὶ καὶ γραμματικαὶ. Ἐπετηρ. Ἐταιρ. Βυζαντ. Σπουδῶν, τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1924, σσ. 255 - 256.

7. Στεφ. Κουμανούδη, Συναγωγή λέξεων ἀθησαυρίστων, ἐν Ἀθήναις 1883, σ. 238. Ἐμμ. Πεζοπούλου, ἐνθ' ἄν., σ. 256.

Ἐν ἐγγράφοις κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν ἔχομεν μνείας μύλων, παρὰ δὲ τοῖς Σχολιασταῖς μύλων<sup>1</sup>, οἵτινες οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ οἱ διευθύνοντες μύλον ἢ μύλωνα, ὡς ἔλεγον, οἱ σημερινοὶ δηλαδὴ μύλωνάδες. Μυλιναρίου δὲ λέγοντες ἐννοοῦμεν, παλαιότερον μὲν τοῦ 12ου αἰ., ὅτε ἐγνώσθησαν οἱ ἀνεμόμυλοι εἰς τὴν Ἀνατολήν, μόνον τοὺς διευθύνοντας ὑδρομύλους ἢ ὑδρόμυλα, καὶ ἔριδες τῶν ὁποίων πρὸς τοὺς παροχετεύοντας τὸ πρὸς ἄλεσιν ὕδωρ ἦσαν συγχρόταται<sup>2</sup>. Οὕτως ὁ Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος γράφει: «Ἐν τούτῳ [τῷ χωρίῳ] μέχρι τρεῖς δι' ὄλου τοῦ χρόνου (ἐνιαυτοῦ) ἐνεργοῦντες ἐστᾶσι τοῦ κινουίντος αὐτοῦς ὕδατος διὰ πλῆθος ἀρκοῦντος ἐπιρροῆς. Οἱ δὲ ... ἐνὸς εὐποροῦντος μύλου, καὶ τούτου χειμερίου, ἐτόλμησαν τὸ τοὺς τρεῖς μύλους κινοῦν ὕδωρ μετοχετεύσαι καὶ πρὸς τὸν ἴδιον μεταγαγεῖν μύλωνα»<sup>3</sup>.

Πρὸς ἄλεσιν εἰς τοὺς μύλους, οἵτινες περιγράφονται ὡς μονόφθαλμοι ἢ δύοφθαλμοι<sup>4</sup>, ἀλέθοντες δηλαδὴ οὐχὶ μόνον διὰ δύο μυλικῶν πετρῶν, ἀλλὰ καὶ δι' ἐτέρων παρακειμένων<sup>5</sup>, ἐχρησιμοποιεῖτο τὸ ὕδωρ. Δὲν εἶναι ὅμως σπάνια αἱ μαρτυραὶ, καθ' ἃς πρὸς ἄλεσιν σιτηρῶν, ἀλλὰ καὶ ἐλαιῶν, οἱ βυζαντινοὶ ἐχρησιμοποιοῦν διάφορα ζῶα ἰσχυροῦς καὶ ὑψηλοῦς ὄνου, ἵππους, ἡμιόνους, βοῦς καὶ κατὰ τόπους καὶ καμήλους ἀκόμη<sup>6</sup>. Ὁ Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος, ὁμιλῶν περὶ τοῦ πολλαχοῦ δι' ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν γινομένου ἀλετοῦ, δὲν μᾶς λέγει ὠρισμένους τίνας μύλους ἐννοεῖ. Ἄλλοθεν ἐν τούτοις γνωρίζομεν ὅτι, πλὴν τῶν χειρομύλων, ἐχρησιμοποιοῦντο τότε καὶ ἄλλοι μύλοι, δηλονότι οἱ ὑδρόμυλοι ἢ οἱ δι' ἡμιόνων, καμήλων, ἵππων ἢ ὄνων κινούμενοι, εἰς οὓς ἄνδρες καὶ γυναῖκες μετέφερον τὰ πρὸς ἄλεσιν σιτηρά. Ἐκαλοῦντο δ' οἱ τοιοῦτοι μύλοι καὶ μύλωνες, οἱ δι' ὕδατος κινούμενοι ὑδρόμυλοι, ἢ ἀμοιβῇ τῶν ἀλούντων μύλωντικόν,

1. Βλ. τὰς παραπομπὰς εἰς Φ. Ἰ. Κοκκουλέ, Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός, τόμ. Β', μέρ. Ι, ἐν Ἀθήναις 1948, σ. 204.

2. Φ. Ἰ. Κοκκουλέ, ἐνθ' ἄν., σ. 204.

3. Tafel, Eustathii opuscula, Francofurti ad Moenum 1832, 358, 73. Βλ. ἐπίσης αὐτόθι 260, 33 καὶ 358, 77.

4. Ὁ Gabriel Millet (Inscriptiones byzantines de Mistra, ἐν Bulletin de Corresp. Hellén., τόμ. 23, 1899, 97, σ. 103) γράφει: «... ζευγλατεῖον ... μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ δυσφάλλμου μύλωνος... μύλων δυσφάλλμος...».

5. Βλ. χρυσόβουλλον τοῦ Ἀνδρονικοῦ Παλαιολόγου περὶ τῆς ἐν Σέρραις μονῆς τοῦ Προδρόμου ἐν Κ. Σάθρα, Μεσαιωνικῇ Βιβλιοθήκῃ, τόμ. Β', ἐν Βενετίᾳ 1872, σ. 216. G. Millet-ἐνθ' ἄν., σ. 103.

6. Βλ. τὰς σχετικὰς παραπομπὰς ἐν Φ. Ἰ. Κοκκουλέ, ἐνθ' ἄν., σ. 204.

μυλινάρις ἢ μυλωνάρις<sup>1</sup> ὁ μυλωνάς<sup>2</sup>, μυλοστασίς<sup>3</sup> ἢ μυλοτόπιον τὸ μέρος, εἰς ὃ εὐρίσκετο ὁ μύλος, ἢ ὁ μύλος μετὰ τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸν χώρου. Τὸν χονδραλεσμένον σῆτον οἱ βυζαντινοί, ὡς καὶ σήμερον, ὠνόμαζον ἀδράλεστον<sup>4</sup>.

Ἡδη θὰ προβῶ κατωτέρω εἰς ἀνέκδοτον περιγραφὴν ὑδρομύλου ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας μου πατρίδος Ἀπειράνθου Νάξου. Ἐπειδὴ βασικὸν στοιχεῖον διὰ τὴν δημιουργίαν ὑδρομύλου εἶναι τὸ ὕδωρ, διὰ τοῦτο οὗτος κατεσκευάζεται πάντοτε εἰς τοποθεσίας ὕδατα ἐχοῦσας. Οὕτω π.χ. ἐν Ἀπειράνθῳ εἶχονμεν κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ 1920 χρόνους δύο ὑδρομύλους: εἰς τὴν θέσιν Πέρα Χωριὸ «τοῦ παπᾶ τὸ μύλο» καὶ εἰς τὴν θέσιν Προβολάκια «τὸ μύλο τοῦ Ἰάννακα». Πρὸς τούτοις «στοῦ Κακαβᾶ» παλαιότερον ὑπῆρχεν ὑδρόμυλος, ὡς δεικνύουν ἐρείπια κτισμάτων, ὡς καὶ παρὰ τὴν θέσιν «Καλλονή»<sup>5</sup>.

Τὸ ὕδωρ ἔρχεται συνήθως ἀπὸ ρυάκα, εἰς τὸν ὁποῖον τοποθετοῦν χώματα καὶ πέτρες, διὰ νὰ μὴ φεύγη. Τὸ πρόχειρον τοῦτο ἀπὸ χώματα καὶ πέτρες φράγμα ὀνομάζουν ἐβολή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τὸ ὕδωρ εἰσέρχεται μέσα ἀπὸ ἀωὸ (ἀγωγὸν) σέ στέρνα, ἢ ὁποῖα εἰς τὴν ἄκραν αὐτῆς ἔχει ὀπήν, τὴν ἀπαδίρα. Ὅταν θέλουν νὰ κλείσουν τὴ στέρνα, φράσσουν τὴν ἀπαδίρα μὲ ξύλον χονδρὸν, τὸν καλόερο. Τὸ ξύλον τοῦτο εἰς τὸ ἐπάνω μέρος ὀμοιάζει μὲ ἔχερην ἀρότρου, εἰς δὲ τὸ κάτω εἶναι χονδρὸν ὡς κούτσουρον.

Ὅταν γεμίση ἡ στέρνα, βγάζουν τὸν καλόερο καὶ τὸ ὕδωρ ρεεῖ εἰς χαλάκι, κτιστὸν μὲ ἄμμον καὶ ἄσβεστον, ὕψους 1 καὶ 1/2 περίπου μέτρων καὶ 1/2 πλάτους εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἡ καλαμωτή, εἶδος πλέγματος ἐκ καλάμων, διὰ νὰ συγκρατῆ πέτρες, χόρτα, φύλλα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα, ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὴ στέρνα. Ἀπὸ τὸ χαδάκι τὸ ὕδωρ χύνεται εἰς τὴν ἀρκετοῦ ὕψους κἀναλη. Εἰς τὴν

1. Τὴν λέξιν ταύτην ἐσχέτισεν ὀρθῶς ὁ Heisenberg πρὸς τὴν μύλος molinari (Byzant. Zeitschrift, 20, 1911, σ. 356). Ὁ Σχολικιστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους (Ἰππῆς 253) δίδει τὸν τύπον μυλωνάρις. Ἀξιοσημείωτον δ' ὅτι ἐν Κάτω Ἰταλίᾳ ἀπαντᾷ ἡ λ. milinari.

2. Φ. Ἰ. Κοουκούλέ, Θεσσαλονίκης Εὐσταθίου τὰ λαογραφικά, τόμ. Α', Ἀθῆναι 1950, σ. 438.

3. Μυλοστασί (τὸ) λέγεται σήμερον ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου. Ἡ λ. σημαίνει τὸν μύλον μὲ τὸ ὅλον οἰκόπεδόν του.

4. Ἐν Νάξῳ ἀδράλεστο εἶναι τὸ χονδραλεσμένον ἄλευρον. Ἐν Καρπάθῳ λέγουν χονδράλεστον ἀλεύρι καὶ ἐν Οἰνῇ τοῦ Πόντου ἔλεγον χοντράλεστον ἀλεύρι τὸ χονδρὸν ἄλευρον.

5. Βλ. Δημ. Β. Οἰκονομίδου, Ναξιακαὶ παραδόσεις, Λαογραφία, τόμ. ΙΖ', ἐν Ἀθῆναις 1957/1958, σ. 33.



ἀρχὴν αὕτη εἶναι πλατεῖα, ἀλλ' ὅσον προχωρεῖ γίνεται στενωτέρα. Εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς κἀναλης σφηνώνουν εἰς τὴν γῆν ξύλον ἐξ ἀγριελιάς ἢ πλατάνου, ὁμοιάζον μὲ σωλῆνα, τὸ ὁποῖον λέγεται σ ο υ φ ο ὦ ν ι. Τοῦτο εἰσέρχεται εἰς μεγαλύτερον ξύλον, τὴν σ ο υ φ ο υ ν ἄ ρ α. Λόγω τῆς πιέσεως τοῦ ὕδατος, διὰ νὰ εἶναι στερεὸν τὸ σουφούνι, χρησιμοποιοῦν τὸ b o u d ἔ λ ι, ἤτοι ξύλον στηρίζον τὴν σουφουνάρα εἰς δοκὸν πρὸς τὸ μέρος τοῦ τοίχου τοῦ μύλου. Τὸ ὕδωρ πίπτει μεθ' ὀρμῆς, ἐξέρχεται μὲ δυνάμιν ἐκ τῆς ὀπῆς τοῦ σουφουνοῦ καὶ κτυπᾷ ἐπάνω εἰς ξυλίνην ρόδαν, ἣ ὁποία ἔχει 12 μικρὰ ξύλα, λεγόμενα φ τ ε ρ ἄ, σφηνωμένα εἰς χονδρὸν ἐξ ἀγριελιάς ἢ πλατάνου ξύλον, τὸ σ φ ο d ὦ λ ι. Τὰ φτερά τὰ συγκρατεῖ σιδηρᾷ στεφάνῃ. Ἡ ξυλίνη ρόδα εἰς τὸ μέσον τοῦ σφοδουλοῦ ἔχει σφηνωμένον σιδηροῦν ἄξονα, τὸ ἄ ξ ὶ ν ι, πού ἐνώνεται μὲ τὶς μυλόπετρες. Εἰς τὸ κάτω μέρος ὁ ἄξων ἔχει μύτην, τὴν ἠέννα, πού ἀκκουμβᾷ ἐπάνω εἰς μίαν ἀ σ μ υ ρ ι γ λ ὶ π ε τ ρ α, ἣ ὁποία εἰς τὴν μέσσην ἔχει λακκούβα, διὰ νὰ μὴ φθειρεται ὁ ἄξων. Ἡ ἀσμυριγλόπετρα στηρίζεται εἰς χονδρὸν ξύλον, πού λέγεται τ ρ ἄ π ε ζ α ς, τῆς ὁποίας ἢ μία ἄκρα στερεοῦται εἰς τὸν τοῖχον, ἢ δὲ ἄλλη εἶναι ἐλευθερά. Τὸ κάτω τοῦ ὑδρομύλου μέρος, ὅπου εὐρίσκεται ἡ ρόδα, ἢ τράπεζα καὶ τὸ σουφούνι, λέγεται ζ ο υ ρ ε ἰ ὶ.

Ἐπάνω ἀπὸ τὸ ζουρειὸ κτίζεται δωμάτιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶναι τοποθετημένοι αἱ δύο μυλόπετραι. Ἡ κάτω μένει ἀκίνητος, εἶναι δὲ ὀλίγον τι μεγαλύτερα τῆς ἐπάνω καὶ εἰς τὸ μέσον αὐτῆς ἔχει ὀπήν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν διέρχεται ὁ ἄξων τοῦ μύλου. Ἐκεῖ πού τελειώνει ὁ ἄξων ὑπάρχει ἢ ἐκ σιδήρου χ ε λ ι δ ὶ ν α (0,30 μ.), πού ὁμοιάζει μὲ οὐρὰν χελιδόνος. Εἰς τὴν ἐπάνω πέτραν ἀπὸ τὸ κάτω μέρος ὑπάρχει θήκη, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσέρχεται καὶ σφηνώνεται ἡ χελιδόνα. Ἡ μύτη τοῦ ἄξωνος ὡς λοστός εἰσέρχεται εἰς τὴν ὀπήν τῆς χελιδόνας καὶ ἡ χελιδόνα γίνεται ἐν μὲ τὴν πέτραν. Εἰς τὴν μέσσην τῆς ἐπάνω πέτρας εἶναι σφηνωμένον χονδρὸν ξύλον, τὸ τ ρ ο χ ο ὦ λ ι. Τὸ ἥμισυ τούτου σφηνώνεται μέσα εἰς τὴν ὀπήν καὶ τὸ ἄλλο προβάλλει ἔξω τῆς πέτρας. Τοῦτο περιβάλλεται ἀπὸ δ ὶ δ ι α καὶ εἰς τὴν μέσσην ἔχει ὀπήν, διὰ νὰ πίπτουν οἱ κόκκοι τῶν δημητριακῶν. Ἐπάνω ἀπὸ τὶς μυλόπετρες εἶναι ἡ κ ο φ ι ν ἰ δ α, στηριζομένη ἐπὶ δοκῶν, στερεωμένων εἰς τοὺς τοίχους τοῦ μύλου. Ἐντὸς τῆς κοφινίδας εἶναι ὁ πρὸς ἄλλεσιν καρπός. Τὸ κάτω μέρος τῆς κοφινίδας ὁμοιάζει μὲ ὀ ὦ λ α (γούλαν). Εἰς τὰ πλευρὰ τῆς γούλας ὑπάρχουν δύο ὀπαί, ἐξ ὧν διέρχεται σπάγγος. Εἰς μικρὸν ξύλον, στηριζόμενον ἐπὶ τῆς κοφινίδας, ὑπάρχει μικρὰ ὀπή, ἐξ ἧς διέρχεται διπλὸς ὁ σπάγγος. Ἀνάμεσα εἰς τὸν σπάγγον διέρχεται ξύλον, ὁ π ε ρ ἄ τ η ς τὸ στριφώνουν καὶ σηκώνεται ἢ ὀ ὦ λ α ἐπάνω καὶ τὸ σιτάρι ἢ τὸ κριθάρι πίπτει ὀλιγώτερον ἢ περισσότερον. Τοῦτο λέγεται ἀ ν ε β α σ τ α ρ ἰ δ ι. Καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς εἰς τὴν γούλαν ὑπάρχει ξύλον, εἰς τὴν μίαν

ἄκραν τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται πρὸς τὰ κάτω μικρότερον ξύλον, λεγόμενον β α ρ δ ἄ ρ ι. Ἡ ἄκρα του ἀκκουμβᾶ ἐπάνω εἰς τὸ τροχούλι, πού ἔχει δόντια. Καθὼς στρέφεται ἡ πέτρα κινεῖ τὸ βαρδᾶρι, τοῦτο δὲ πάλιν τραντάζει τὴν γούλαν τῆς κοφινίδας καὶ οἱ κόκκοι τοῦ καρποῦ πίπτουν ἐντὸς τῆς ὀπῆς τῆς ἐπάνω πέτρας, ἐκεῖθεν δὲ τρίβονται εἰς τὸν μεταξὺ τῶν δύο μυλοπετρῶν χῶρον καὶ μεταβάλλονται εἰς ἄλευρον, πού πίπτει ἐντὸς σκάφης. Τὸ ἄλευρον μαζεύουν μὲ ξύλινας κοτυαλιθρες καὶ τοποθετοῦν εἰς σακκιά. Ἡ πέτρα περιβάλλεται μὲ τσίγγον ἢ ξύλινον περίφραγμα πρὸς ἀποφυγὴν σκορπίσματος τοῦ ἀλεύρου.

Εἰς μίαν ἄκραν τοῦ νερομύλου ὑπάρχει ὀπή, εἰς ἣν εἰσέρχεται μακρὸ ξύλον, λεγόμενον ἀνεβάτης, τοῦ ὁποίου ἡ κάτω ἄκρα ἐνοῦται μὲ τὴν τράπεζα, εἰς ὃ μέρος αὕτη εἶναι ἐλευθέρη. Ὅταν ὁ σῆτος ἀλέθεται ψιλός, ἀνασηκώνουν ὀλίγον τὸν ἀνεβάτη καὶ τὸ ἄλευρον ἐξέρχεται χονδρότερον. Εἰς ἄλλην ἄκραν τοῦ νερομύλου ὑπάρχει ὀπή, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσέρχεται χονδρὸν ἐξ ἀγριελιάς ξύλον, λεγόμενον σταματήρα, πού ἀνοίγει καὶ κλείει τὸν μύλον. Ὅταν γυρίζῃ κανεὶς τὴν σταματήρα, τότε τὸ ὕδωρ ἐμποδίζεται νὰ πίπτῃ εἰς τὴν ξυλίνην ρόδαν καὶ χύνεται εἰς τὸ ποτάμιον ρεῦμα<sup>1</sup>.

### Γ' ΟΙ ΑΝΕΜΟΜΥΛΟΙ

Ὁ ἀνεμόμυλος εἶναι μηχανικὴ ἐπιτόνησις, τῆς ὁποίας αἱ ἀρχαὶ εἶναι λίαν σκοτειναί. Περίπλοκος εἶναι καὶ ἡ ἐξέλιξις αὐτοῦ. Οἱ περισσότεροι τῶν ἱστορικῶν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ἐθνολόγων, πού ἐπραγματεύθησαν τὸ θέμα, ἔγραψαν ὅτι δὲν ὑπάρχουν σχετικὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα νὰ ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνεμομύλου. Ὁ ἐμβριθὴς γνώστης τῆς ἱστορίας τῆς ἐπιστήμης George Sarton ὑπεστήριξεν ὅτι οἱ ἀνεμόμυλοι ἐφευρέθησαν ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων ἢ ἀπὸ ἄλλον τινὰ ἀνατολικὸν λαὸν τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς<sup>2</sup>, ὃ δ' ἐπιφανῆς ἀνθρωπολόγος A. L. Kroeber ἔγραψεν ὅτι εἶναι λίαν δυσχερὲς ν' ἀναφέρῃ τις κάποιαν μηχανὴν ἢ συσκευὴν, ἐφευρεθεῖσαν ἀναμφιβόλως ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων, ἐκτὸς ἴσως τοῦ ἀνεμομύλου<sup>3</sup>. Ἀντιθέτως, ὁ ἐθνολόγος G. Montandon λέγει ὅτι «ὁ ἀνεμόμυλος

1. Τὴν ὁρολογίαν καὶ περιγραφὴν ταύτην ὀφείλω εἰς τὴν μακαρίτισσαν θεῖαν μου Ἀγγελίαν Ν. Ζευγῶλη (Αὐγούστος τοῦ 1934).

2. George Sarton, Introduction to the history of science, I, Baltimore 1950, σσ. 637 - 638, παρὰ Julio Caro Baroja, Le moulin à vent en Espagne, περιοδ. Laos, τόμ. II, Stockholm 1952, σ. 38.

3. A. L. Kroeber, The ancient oikoumene as an historic culture aggregate, Haxley memorial lecture for 1945, London 1945, σσ. 3, 12. Παρὰ Julio Caro Baroja, ἔνθ' ἀν., σ. 38.

ὀφείλεται εἰς τὸν νεώτερον πολιτισμὸν τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης, ἢ δ' ἐμφάνισις του, χρονολογεῖται εἰς τὸν 12ον μ.Χ. αἰ.»<sup>1</sup>. Ἐν τῇ πραγματικότητι αἱ ἀρχαί, αἰτινες ἐχρησίμευσαν ὡς ἀφετηρία διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνεμομύλου, ἦσαν γνωσταὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας μηχανικοὺς τῆς μεταγενεστέρως ἀρχαιότητος, οἱ ὅποιοι ἐπεδίδοντο εἰς τὴν κατασκευὴν ἐργαλείων ἢ καὶ παιγνιδίων. Οὕτως ὑπὸ Ἡρώου τοῦ Ἀλεξανδρέως (περὶ τὸ 100 π.Χ.) ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς : «Ὁργάνου κατασκευῆ, ὥστε ἀνέμου συρίζοντος ἦχον ἀποτελεῖσθαι αὐτοῦ<sup>2</sup>» καὶ «Θησαυροῦ κατασκευῆ τροχὸν ἔχοντος στρεφομένου χάλκεον, ὃς καλεῖται ἀγνιστήριον· τοῦτο γὰρ εἰδῶθαι οἱ εἰς τὰ ἱερὰ εἰσιόντες στρέφειν...<sup>3</sup>». Ἡ ἰδέα τοῦ ἀλέθειν τῇ βοήθειά τοῦ ἀνέμου ἀνήκει, κατὰ τὸν J. C. Baroja, εἰς τινὰ Πέρσην μηχανικὸν τῆς ἐποχῆς τῶν Σασσανιδῶν, ὅστις ἴσως εἶχεν ἀναγνώσει τὸ ἔργον Ἡρώου τοῦ Ἀλεξανδρέως<sup>4</sup>.

Ἡ παλαιότερα περὶ ἀνεμομύλων μνεία ἀναφέρεται εἰς τὸ ἔργον τοῦ Mas'udi<sup>5</sup>, ὅστις ἀπέθανε κατὰ τὸ 957 μ.Χ. καὶ ὅστις λέγει ὅτι οἱ Sijistan ἐχρησιμοποιοῦν αὐτοὺς οὐ μόνον διὰ ν' ἀλέθουν, ἀλλὰ καὶ διὰ ν' ἀναβιβάζουν ὕδωρ ἐκ τῶν πηγαδιῶν<sup>6</sup>. Φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ ἀνεμόμυλοι εἶναι πολὺ παλαιότεροι, διότι ἡ ὑπαρξίς αὐτῶν ἀναφέρεται ἐν Περσίᾳ ἤδη ἀπὸ τοῦ 634 μ.Χ.<sup>7</sup>, τῶν ὁποίων μάλιστα ἔχομεν παραστάσεις εἰς χειρόγραφα ἀπὸ τοῦ 13ου αἰ<sup>8</sup>. Ὁ J. C. Notebaart διετύπωσε τὴν γνώμην ὅτι ὁ ἀνεμόμυλος εἶναι περσικῆς προελεύσεως καὶ ὅτι οἱ σταυροφόροι τὸν ἔφεραν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἔπου βελτιωθεὶς ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς<sup>9</sup>. Τὸ ἔργον τοῦ J. C. Notebaart, Wind-mühlen, ἐκδ. Mouton, Χάγη 1972, «δὲν φαίνεται — παρὰ τὴν βιβλιογραφία του — λαμπρὰ τεκμηριωμένον, ἴσως ἐπειδὴ

1. G. Montandon, L'ologénese culturelle. Traité d'Ethnologie culturelle. Paris 1934, σ. 203, παρὰ J. C. Baroja, ἐνθ' ἀν., σ. 38.

2. Ἡρώου Ἀλεξανδρέως, Πνευματικῶν Α' 43, XLIII, ἐν Opera quae supersunt omnia, τόμ. I, Leipzig 1899, σσ. 202 - 206 (ἐκδ. Teubner).

3. Ἐνθ' ἀν., σσ. 298 - 302.

4. J. C. Baroja, ἐνθ' ἀν., σ. 38.

5. Mas'udi, Les praeries d'or. Texte et traduction par C. Barbier de Meynard et Pavet de Courteille, II, Paris 1863, σ. 80, παρὰ J. C. Baroja, ἐνθ' ἀν., σ. 38.

6. J. C. Baroja, ἐνθ' ἀν., σ. 38.

7. Ζ. Βάου - Στ. Νομικοῦ, Ὁ ἀνεμόμυλος τῶν Κυκλάδων, α' Ἀνθρωπός, τόμ. Β', τεύχ. 1, Ἀθήναι 1975, σ. 92.

8. Ἐ. Λεϊμῶνα - Τρεμπέλα, Αἰγαιοπελαγίτικοι ἀνεμόμυλοι, Τεχνικά Χρονικά, ἔτ. 43, Ἀθήναι 1974, σ. 320.

9. Περίληψιν τῶν περὶ ἀνεμομύλου γραφομένων ὑπὸ τοῦ Notebaart βλ. ἐν Ζ. Βάου - Στ. Νομικοῦ, ἐνθ' ἀν., σσ. 92 - 923.

είναι post hume εκδοσις», γράφει εις αξιόλογον δημοσίευσμά του ο Γεώργ. Δημητροκάλλης<sup>1</sup>. 'Εν Εὐρώπῃ, ἐκτὸς τοῦ Notebaart, ὑπεστήριξαν καὶ ἄλλοι ὅτι ἡ εἰσαγωγή τοῦ ἀνεμομύλου εἰς τὴν Δύσιν ἐγένετο κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν σταυροφοριῶν ὑπὸ ἀτόμων, τὰ ὅποια εἶχον ἴδει καὶ γνωρίσει αὐτοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ<sup>2</sup>. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ οἱ ἀντιφρονοῦντες. Οὕτω π.χ. ὁ L. Lindet<sup>3</sup> λέγει ὅτι μεταξὺ τοῦ 1095, ὅτε ἐγένετο ἡ πρώτη σταυροφορία, καὶ τοῦ 1105, ὅτε ἰδρῦθη ὁ πρῶτος ἐν Γαλλίᾳ ἀνεμόμυλος, ὁ χρόνος εἶναι πολὺ ὀλίγος, ὥστε νὰ δεχθῶμεν ὅτι τοῦτον ἔφερον οἱ σταυροφόροι ἐκ τῆς ἀνατολῆς. 'Εκτὸς τούτου εἰς βιβλίον λατινικὸν τοῦ 1663 ἀναφέρεται ὅτι οἱ ἀνεμόμυλοι ἦσαν ἤδη ἐν Βοημίᾳ γνωστοὶ ἀπὸ τοῦ 7ου μ.Χ. αἰ. «Οἱ πολὺ σωστὲς αὐτὲς παρατηρήσεις», γράφει ὁ Γ. Δημητροκάλλης, «κλείνουν τὸ θέμα, ὥστε, καὶ ἂν ἀκόμη ὁ ἀνεμόμυλος εἶναι ἀνατολικῆς προελεύσεως, νὰ ἀποκλείεται νὰ ἔγινε γνωστὸς μὲ τίς σταυροφορίες»<sup>4</sup>.

'Εκτὸς τῶν περὶ τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἀνεμομύλων μελετῶν, ὑπάρχουν ἀνάλογα δημοσιεύματα καὶ διὰ τοὺς ἐν Ἀγγλίᾳ, Βελγίῳ, Ὀλλανδίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἰσπανίᾳ ἀνεμομύλους, ἀλλ' οἱ περισσότεροι τῶν συγγραφέων αὐτῶν δὲν γνωρίζουν ἐπαρκῶς τοὺς ἀνεμομύλους τοῦ μεσογειακοῦ χώρου. Ὁ Julio Caro Baroja εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν μελέτην του διὰ τοὺς ἐν Ἰσπανίᾳ ἀνεμομύλους παρέχει πλουσίαν βιβλιογραφίαν. Ἀναφέρω ἐπίσης καὶ τὸ λίαν ἐνδιαφέρον ἄρθρον τοῦ διακεκριμένου λαογράφου S. Erixon, Quelques contributions nordiques à l'histoire des moulins à vent, δημοσιευθὲν εἰς τὸ περιοδικὸν Laos<sup>5</sup>, τόμ. II, Stockholm 1952, σσ. 44-45.

Εἰς τὴν βυζαντινὴν Ἑλλάδα εἶναι ἄγνωστον πότε ἀκριβῶς ἔκαμε τὴν πρώτην του ἐμφάνισιν ὁ ἀνεμόμυλος. Ἡ παλαιότερα μνησθεὶς ἀνεμόμυλος ἐν Βυζαντίῳ ἀναφέρεται εἰς πλαστὸν χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Παλαιολόγου, οὗτινος ὅμως ἡ χρονολογία 1302 εἶναι βεβαία. Πρόκειται περὶ παλαιοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀνεμομύλου<sup>6</sup>. «Ὅταν ὅμως ἕνα ἔγγραφο τοῦ 1302», γράφει ὀρθῶς ὁ Γεώργ.

1. Γεωργ. Δημητροκάλλης, Οἱ ἀνεμόμυλοι τῶν βυζαντινῶν, Πarnaσσός, τόμ. Κ', Ἀθήναι 1978, σ. 142, σημ. 8.

2. M. O. Batt en, English windmills, I, London 1930, σ. 2, παρὰ J. C. Baroja, ἐνθ' ἀν., σ. 39.

3. L. Lindet, Les origines du moulin en grains, Revue Archéologique, τόμ. XXXVI, 1901 - 1902, σ. 41, παρὰ Γεωργ. Δημητροκάλλης, ἐνθ' ἀν., σ. 143.

4. Γεωργ. Δημητροκάλλης, ἐνθ' ἀν., σ. 143.

5. Ὁ ἀναγνώστης ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἐλληνικὴν λέξιν Laos, μὲ τὴν ὁποίαν τιτοφορεῖται τὸ ἐν Στοκχόλμῃ ἐκδοθὲν λαογραφικὸν περιοδικὸν, ἀποκείμενον εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Κέντρου Ἑρεῦνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

6. J. Bomp a i r e, Actes de Xéropotamou, Paris 1964. σ. 250. Γ. Δημητροκάλλης, ἐνθ' ἀν., σ. 143.

Δημητροκάλλη, «κάνει μνεία παλαιού άνεμομούλου, αυτό σημαίνει ότι πρόκειται για κτίσμα τουλάχιστον ένατο έτων»<sup>1</sup>.

Παλαιόν πρακτικόν τῆς νήσου Λήμνου τοῦ 1304 ἀναφέρει τρεῖς άνεμομύλους<sup>2</sup>. Εἰς δωρητήριον ἔγγραφον τῆς ἐν Ἀθωνι μονῆς Κουτλουμουσίου τοῦ 1362, δημοσιευθὲν ὑπὸ P. Lemerle, ἀναφέρεται άνεμόμυλος εὑρισκόμενος εἰς τὴν περιοχὴν Σκάλας, ἣτις, κατὰ τὸν ἐκδότην, ἔκειτο εἰς τὴν παραλίαν τοῦ κόλπου τοῦ ποταμοῦ Στρυμόνος<sup>3</sup>. Ἐπίσης κατὰ τὸ 1389 ἀναφέρονται άνεμόμυλοι ἐν Ρόδῳ<sup>4</sup>. Εἰς πρακτικόν τῆς νήσου Λήμνου τοῦ 1430 ἀναφέρεται τρεῖς ὁ ὄρος άνεμούλων<sup>5</sup>, «ἡ σύγκριση δὲ τῶν θέσεων ποῦ βρίσκονται ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι δύο διαφορετικοὶ άνεμόμυλοι»<sup>6</sup>. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γραπτῶν τούτων ἐνδείξεων δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ὁ άνεμόμυλος ἦτο γνωστὸς εἰς τὴν βυζαντινὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ 12ου αἰ. Ἔσως καὶ παλαιότερον καὶ δὴ εἰς περιοχὰς μὲ ὀλίγα ὕδατα, ὡς αἱ Κυκλάδες καὶ ἄλλαι νῆσοι τοῦ Αἰγαίου<sup>7</sup>. Εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου «οἱ άνεμόμυλοι θὰ διεδόθησαν πολὺ πρῶιμα, γιατί ἐδῶ ὑπῆρχε ἡ ἐκλεκτὴ μάλιστα ποιότητος ἡ ἀπαραίτητη πρῶτη ὕλη, δηλαδὴ ὁ τραχίτης - κοινῶς μυλόπετρα... -- τῆς Μήλου»<sup>8</sup>.

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ τώρα νὰ παραθέσω ἀνέκδοτον περιγραφὴν άνεμομούλου ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας μου πατρίδος Ἀπειράνθου Νάξου.

Ὁ άνεμόμυλος ἐναῦθα εἶναι κυλινδρικόν ἀπὸ πέτρες κτίσμα ἐπάνω εἰς λόφον μετ' ἑλαφρᾶς πρὸς τὰ ἄνω μειώσεως τοῦ ὄγκου του. Οὗτος, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, χωρίζεται συνήθως καθ' ὕψος, τὸ ὁποῖον φθάνει τὰ 5 ἕως 6 μέτρα μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς κωνικῆς του σκεπῆς, εἰς τρεῖς χαμηλοσταβάνους χώρους. Ὁ πρῶτος, ἰσόγειος ἢ ἐπάνω ἀπὸ 2 - 4 σκαλιὰ ἄνωθεν τοῦ ἐδάφους, λέγεται κατῶι καὶ ἔχει δάπεδον χωμάτινον ἢ στρωμένον ἀπὸ πέτρες ἢ πλάκες. Ἐδῶ ἐτοποιήθουν τὰ ἀπὸ σιτάρι καὶ κριθάρι ἀλέσματα καὶ τὰ τσουβάλια (σακκιά), τὰ περιέχοντα τὰ μετὰ τὴν ἀλεσιν ἄλευρα. Ὁ δεῦτερος χώρος ἔχει ξύλινον πάτωμα καὶ λέγεται πατάρι· ἐδῶ

1. Γ. Δημητροκάλλη, ἐνθ' ἄν., σ. 143.

2. P. Lemerle - A. Guillou - N. Svoronos - D. Papachryssanthou. Actes de Lavra II, Paris 1977, σσ. 144, 145, 148.

3. P. Lemerle, Actes de Kutlumus, édition diplomatique, Paris 1946, σ. 98. Φ. Ἰ. Κουκουλέ, Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμὸς. τόμ. Β'. μέρ. Ι, ἐν Ἀθήναις 1948, σ. 204, σημ. 1. Γ. Δημητροκάλλη, ἐνθ' ἄν., σ. 143.

4. Γ. Δημητροκάλλη, ἐνθ' ἄν., σ. 142.

5. N. Oikonomides, Actes de Dionysiou, Paris 1968, σσ. 148, 150, 151.

6. Γ. Δημητροκάλλη, ἐνθ' ἄν., σ. 142.

7. Γ. Δημητροκάλλη, ἐνθ' ἄν., σ. 144.

8. Ζ. Βάου - Σ. Νομικοῦ, ἐνθ' ἄν., σσ. 94 - 95.

εύρίσκεται ἡ τ ρ ά π ε ζ ο τοῦ μύλου, ἧτοι ὀριζόντιον ξύλον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται ὁ κατακόρυφος σιδηροῦς ἄξων τῶν μυλοπετρῶν. Ἡ τράπεζα εἰσέρχεται εἰς τὴν ὀπὴν καθέτου χονδροῦ ξύλου. Ὁ τρίτος καὶ τελευταῖος ὄροφος, τὸ ἀ ν ὡ ι, ἔχει καὶ αὐτὸς ξύλινον πάτωμα· ἐδῶ εἶναι ἐγκατεστημένος ὁ κύριος μηχανισμὸς τοῦ ἀνεμομύλου μὲ τὶς μυλόπετρες, τὸν ἄξονα, τὴν ρόδα κτλ.

Ἡ κωνικὴ τοῦ μύλου στέγη λέγεται σ κ ε π ῆ ἢ τ ρ ο ὑ λ α<sup>1</sup>· τὰ ἀκατέργαστά της δοκαράκια (ἐν ὄλῳ 24) λέγονται τ ρ ο υ λ ὄ ξ υ λ α· ταῦτα εἶναι προσηρμοσμένα κατ' ἀποστάσεις εἰς τὸ σ τ ε φ ἄ ν ι καὶ ἐναλλάσσονται μὲ καλάμια, ποὺ ζώνονται ἀπὸ διπλᾶ μικρότερα καλάμια, δεμένα ἐπ' αὐτῶν μὲ σχοινία. Ἡ σκεπὴ ἐπικαλύπτεται μὲ πυκνὲς τοῦφες βούρλων ἢ πετσώνεται πρῶτον μὲ σανίδια καὶ ἔπειτα στρώνεται μὲ βουῖρα. Τὸ ἐκ βούρλων στρώμα εἶναι ἀδιαπέραστον ὑπὸ τῆς βροχῆς.

Ὁ τοῖχος τοῦ ἀνεμομύλου κατασκευάζεται μὲ ξ υ λ ο δ ε σ έ ς, ποὺ ἀκολουθοῦν τὸ κυλινδρικὸν σχῆμα του καὶ σχηματίζουν διπλᾶ δακτυλίδια. Ἄλλοτε κτίζεται ξ ε ρ ο τ ρ ὄ χ α λ ο, δηλαδὴ μὲ πέτρες χωρὶς ἄβεστον καὶ ἄμμον καὶ ἄλλοτε μὲ ἀρκετὴν ἄβεστον εἰς τὸ συνδετικὸν κονίαμα. Οἱ ξυλοδεσές, ἢ ἄβεστος, τὸ κονίαμα καὶ τὸ ἀρκετὸν πάχος του (1.20 μ. συνήθως) ἀποσκοποῦν νὰ ἐνισχύσουν τὴν ἀντοχὴν τῆς τοιχοποιίας. Ἀπαραίτητος δ' εἶναι ἡ ἐνίσχυσις αὐτῆ, διότι, ἐκτὸς τοῦ βάρους τοῦ ξυλίνου μηχανισμοῦ, τῶν μυλοπετρῶν, τῶν διαφόρων σιδηρῶν καὶ ξυλίνων ἐργαλείων καὶ τῶν ἀλεσμάτων, ὁ τοῖχος ὑφίσταται τὴν εἰς τὰ παννία πίεσιν τοῦ ἀνέμου. Χαμηλὰ εἰς τὸν κυλινδρικὸν τοῖχον ὑπάρχει στενὴ πόρτα, ἐστραμμένη συνήθως πρὸς δυτικὴν ἢ νοτιοδυτικὴν διεύθυνσιν. Εἰς τὸν τοῖχον παρὰ τὴν εἰσόδον ὑπάρχει κάθετος ξύλινος ἢ σιδηροῦς μοχλός, τὸ σ κ ο ὕ δ ρ ο, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ, ὅταν θέλουν, τὸ ἄνοιγμα τῆς πόρτας. Ἀριστερὰ τῆς ἐσωτερικῶς ἀρχίζει λιθινὴ ἐλικοειδοῦς σχήματος σκάλα, ἐφαπτομένη τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ τοῖχου. Ἡ σκάλα φθάνει μὲ ἀπότομον κλίσιν ἕως εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἀνωγιοῦ. Εἰς τὸ ἀνώγι κάτωθεν τῆς σκεπῆς ὑπάρχουν δύο παραθυράκια τὸ ἐν ἀπέναντι τοῦ ἄλλου. Τὸ πρῶτον ὑπέρεκειται ἀκριβῶς τῆς εἰσόδου καὶ τὸ δευτέρον εὑρίσκεται εἰς τὴν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον θέσιν. Τὸ ἀνώγι φωτίζεται ἀπὸ αὐτά, τὰ δ' ἄλλα δύο πατώματα φωτίζονται ἐμμέσως ἀπὸ αὐτά καὶ ἀπὸ τὸ φῶς τῆς εἰσόδου. Ἀπὸ τὸ πρῶτον παραθυράκι, τὸ ὑπερκείμενον τῆς εἰσόδου, ὁ μυλωνὰς μὲ βούκινον ἐκάλει τοὺς χωρικοὺς νὰ φέρουν τ' ἀλέσματα εἰς τὸν μύλον<sup>2</sup>.

1. Περὶ τῆς λέξεως καὶ τῆς κατὰ τόπους σημασίας της βλ. Ν. Γ. Π ο λ ί τ ο υ, Παραδόσεις, τ. Β', 1904, σσ. 1306 - 7.

2. Ἐν Λήμῳ, «ὅταν ὁ ἀνεμόμυλος δὲν ἔχη ἀλέσματα, ἀφήνουν σὲ μιὰν ἀντένα ψηλὰ ἕνα

Ἡ λειτουργία τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ ἀνεμομύλου βασίζεται εἰς τὴν μετάδοσιν τῆς κινήσεως ἀπὸ ἕνα ὀριζόντιον ἄξονα εἰς ἕνα κατακόρυφον. Τὸν ὀριζόντιον ἄξονα, ἀξόνι λεγόμενον, περιστρέφει ἡ ἀδεννωσὰ (ἀντένες - παννιά). Τὸ ἀξόνι, σχήματος τετραγωνικοῦ, διαστάσεων πάχους  $0,35 \times 0,35$  καὶ μήκους  $6 - 6\frac{1}{2}$  μ., εἶναι ἀπὸ κορμὸν δρυὸς ἢ καστανιαῶς ἢ ἐλάτης, ποῦ κόπτεται «στὴ ἔμωση τοῦ φεγγαριοῦ» καὶ τὸν ἐπεξεργάζονται εἰδικοί τεχνῖται, πελεκάνοι λεγόμενοι, ἐντόπιοι νησιῶται ἢ ἐξ ἄλλων τόπων τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ἀξόνι δύναται νὰ κινηθῇ καὶ ὑπὸ τοῦ μυλωνᾶ διὰ σιδηροῦ λαστοῦ πρὸς ὄλας τὰς διευθύνσεις τοῦ ὀριζόντος εἰς ἕν ὀριζόντιον ἐπίπεδον. Τοιοῦτοτρόπως ὁ μύλος ἀλέθει μὲ ὄλους τοὺς ἀνέμους. Ὁ κατακόρυφος ἄξων μεταδίδει τὴν περιστροφὴν εἰς τὴν ἄνω μολόπετραν.

Ἡ ἀδεννωσὰ τοῦ μύλου κινεῖ τὸν ὀριζόντιον ἄξονα. Αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ 12 ἀδεννες, τὰ τριγωνικὰ παννιά καὶ τὸ κεφάλαρι (τμήμα τοῦ ἀξονιοῦ), ποῦ εὐρίσκεται εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μέρος τοῦ μύλου. Αἱ ἀντένες εἶναι δοκοὶ ἐκ ξύλου καστανιαῶς ἀκτινοειδῶς τοποθετημέναι καὶ καθέτως εἰς τὸ ἀξόνι προσηρμοσμένα. Τὰ ἄκρα τῶν ἀντενῶν συνδέονται μεταξὺ των μὲ ὑρόσκοινο (συρματόσχοινο). Τὰ τριγωνικὰ παννιά ἔχουν ἐρραμμένην τὴ σκόδα των τὸ καθέν, ὡς παννιά βάρκας, ποῦ μὲ κατάλληλον περιτύλιγμα εἰς τὰς ἀντένας δύναται ν' αὐξάνεται ἢ νὰ μειώνεται ἢ ἐπιφάνειά των. Αἱ εἰς τὰς ἀντένας περιελίξεις λέγονται μοῦδες καὶ γίνονται ὑπὸ τοῦ μυλωνᾶ, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἔντασιν τοῦ ἀνέμου. Συνήθως μὲ 6 - 7 μοῦδες ἡ μαζώματα τὰ παννιά εἶναι τελείως κλειστά. Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ τοίχου τοῦ μύλου πρὸς τὸ ἔδαφος ὑπάρχουν ξύλινα ἢ πέτρινα παλούκια διὰ τὸ δέσιμον τῆς ἀδεννωσᾶς, τὰ λεγόμενα καὶ σκουδρα.

Τὸ ἀξόνι τοῦ μύλου στηρίζεται εἰς ἕνα ξύλινον κύκλον, λεγόμενον στεφάνι, ποῦ τοῦ ἐξασφαλίζει τὴν προαναφερθεῖσαν κίνησιν. Πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος τῆς ἀδεννωσᾶς τὸ ἀξόνι στηρίζεται εἰς κάθετον ξύλον, τὸ ἀντίξονο. Τὸ στεφάνι δένεται μὲ τὸ ἀντίξονο μὲ δύο ἄλλα ξύλα, βρατσόλια λεγόμενα, παραλλήλως πρὸς τὸ ἀξόνι, διὰ ν' ἀποτελέσῃ κλειστὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον περιστρέφεται εἰς τὴν ἐπάνω ἐπιφάνειαν τοῦ τοίχου τοῦ μύλου, ὅταν χρειάζεται. Ἐπὶ τῶν ἠρατσολιῶν στηρίζεται ὁ ζυὸς (ζυγός), ἥτοι δοκὸς ἐκ χονδροῦ ξύλου διαμπερῶς προσηρμοσμένου κατὰ τὴν διάμετρον τῆς ὀροφῆς τοῦ ἀνεμομύλου, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου καὶ καθέτως διέρχεται ὁ ἄξων, ὁ δίδων διὰ τῆς δυνάμεως τὴν ὅλην κίνησιν τοῦ ἀνέμου. Ἡ ἐπάνω ἐπιφάνεια τοῦ τοίχου τοῦ μύλου φέρει ξυλινὴν πλάκα, ποῦ εἶναι στερεωμένη μὲ ἀμετακίνητα τεμάχια δοκῶν ἢ τάκων ἐντειχισμένων, τὰ φαλάγα-

κομμάτι τοῦ παννιοῦ ἀνοιχτό. Τὸ βλέπει ὁ κόσμος καὶ καταλαβαίνει νὰ πάη τὸ ἄλεσμα». Κατ' ἀνακοίνωσιν Εὐαγγέλου Μπουρούδη.

για ἡ κ α ν ό ν ι α. Ἐπὶ τῆς τροχιάς αὐτῆς γίνεται ἡ περιστροφή τοῦ σ τ ε φ α - ν ι ο ῦ, διευκολυνομένη μὲ σαπούνη ἢ ἄλειμμα ξυγκιοῦ. Ἡ ἀλλαγὴ κατευθύνσεως ἀναλόγως τῆς πνοῆς τοῦ ἀνέμου, ποῦ δεικνύει ὁ ἀ ν ε μ ο δ ε ῖ χ τ η ς (σημαία μικρὰ ἀπὸ λευκὸν παννὶ τοποθετημένη εἰς τὸ κέντρον τῆς κωνικῆς σκεπῆς), γίνεται, ὡς εἴπομεν, μὲ σιδηροῦν λοστόν, ἦτοι μὲ μοχλὸν πρώτου εἴδους (δύναμις εἶναι τὸ χέρι τοῦ μυλωνᾶ, ὑπομόχλιον δὲ ἓνα παλούκι, ποῦ εἶναι μπηγμένο εἰς τὴν π λ ά κ α, ἐπὶ τῆς ὁποίας στρέφεται τὸ σ τ ε φ ά ν ι). Τοιοῦτοτρόπως προσανατολίζεται τὸ ἐπίπεδον τῆς ἀ δ ε ν ω σ ᾶ ς, ὥστε νὰ εἶναι κάθετον πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου, ἢ ἀποπροσανατολίζεται, ὅταν ἔχη πλέον σταματήσῃ ἢ ἄλλοις, διὰ νὰ συμμαζευθοῦν τὰ παννιά. Τὴν περιστροφήν τοῦ στεφανιοῦ συνοδεύει ἡ περιστροφή τῆς σκεπῆς, τοῦ ἀξονιοῦ καὶ τῆς ἀδενωσᾶς, δηλαδὴ τοῦ ἀ π α ν α ρ ι ο ῦ. Διὰ νὰ μένη ἀκίνητον τὸ στεφάνι, καθ' ἣν ὥραν ὁ μύλος ἀλέθει, στερεώνεται μὲ δύο ἢ τέσσαρα σιδηρᾶ παλούκια μπηγμένα εἰς τὴν πλάκα, ποῦ πιάνουν τὰ δύο πρῶτα εἰς τὰ ἡρατσόλια καὶ τὰ ἄλλα δύο εἰς τὸ ἀντίξονο. Ἀντίστασις εἶναι τὸ κινητὸν στεφάνι, τὸ ὁποῖον ἔχει κατὰ σειρὰν ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ ἔσω ὕψεώς του μικρὰς ὀπᾶς, τὰ μ ά θ ι α, εἰς τὴν κοίλην αὐτοῦ ἐπιφάνειαν. Ἐντὸς αὐτῶν ὁ μυλωνᾶς τοποθετεῖ τὸν λοστόν, διὰ νὰ στρέψῃ τὸν μύλον πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου. Τὴν ἄκραν τοῦ λοστοῦ τὴν προσαρμόζει εἰς ἓνα μ ά τ ι τοῦ στεφανιοῦ καὶ σχηματίζει μοχλὸν μὲ ὑπομόχλιον παλούκι ἢ τάκον, ποῦ προσαρμόζει εἰς τὴν ἔμπροσθεν π α λ ο υ κ ό τ ρ υ π α τῆς πλάκας, ὅποτε ἐπιτυγχάνει μικρὰν στροφὴν τοῦ ὅλου συστήματος τῆς ὀροφῆς. Τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται εἰς τὸ κατόπιν μάτι μὲ τὸν λοστόν καὶ τὸ παλούκι εἰς τὴν ἐπομένην παλουκότρυπαν, ἕως ὅτου ἡ ὀροφὴ μὲ τὸν ἀνεμοτροχὸν λάβουν τὴν θέσιν ποῦ πρέπει.

Τὸ ἀξόνι ἐσωτερικῶς, ἐκεῖ ὅπου σφηνώνεται τὸ ἔξω τοῦ τοίχου κεφαλᾶρι του, ἀκκουμβᾷ εἰς τὸν λ α ι μ ό ν, ὅστις σχηματίζεται ἀπὸ τρία ξύλα, τὸ π ρ ο σ κ ε φ ά λ ι κάτω, τὸν ἀ κ α μ ά τ η καὶ τὸ κ α μ α τ ε ρ ό ἀπὸ τὸ ἓν καὶ τὸ ἄλλο μέρος. Λέγεται καματερό, διότι ὑφίσταται τὴν περισσοτέραν τριβὴν. Διὰ ν' ἀποφευχθῇ ἡ φθορὰ τοῦ ἀξονιοῦ λόγῳ τῆς περιστροφῆς, τοῦτο ἐπενδύεται μὲ ξύλον ἀγριλιᾶς, καρφωμένον ἐπ' αὐτοῦ καὶ σφιγμένον μὲ σιδηρᾶ στεφάνια. Κάτω ἀπὸ τὸ ἀξόνι, ὅταν ὁ μύλος σταματᾷ, θέτουν ξύλινον τάκον, διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἀκίνησιν του. Τὸ σταμάτημα τοῦ μύλου γίνεται μὲ τὴν γ ο ύ μ ε ν α, χονδρὸν παλαμάρι ἢ μὲ τὸ τ ι μ ό ν ι. Τὸ παλαμάρι τυλίσσεται εἰς τὸ ἀξόνι καὶ δένεται εἰς τὰ ξύλα μέσα στὶς παλουκότρυπες, ἦτοι ἐγκοπᾶς, ποῦ ὑπάρχουν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ τοίχου τοῦ μύλου, τὸ δὲ τιμόνι φέρει πλησίον τὴν ἄνω μυλόπετραν πρὸς τὴν κάτω.

Ἐκ τῶν μυλοπετρῶν περιστρέφεται μόνον ἡ ἄνω, λεγομένη π α ν ά ρ ι ἢ π α -



ν α ρ ι ά, ἡ ὁποία στηρίζεται διὰ τοῦ κατακορύφου σιδηροῦ ἄξονός της, τοῦ β α σ ι λ ι κ ο ὐ σ ί δ ε ρ ο υ, εἰς ὀριζόντιον ξύλον, λεγόμενον τ ρ ά π ε ζ ο (εὐρίσκόμενον, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, εἰς τὸ πατάρι) καὶ ἀνεβοκατεβαίνει μὲ τὸ τιμόνι. Ἡ κάτω μυλόπτερα, λεγομένη κ α τ ά ρ ι ἢ κ α τ α ρ ι ά<sup>1</sup>, μένει ἀκίνητος ἐπὶ κτιστῆς χαμηλῆς βάσεως, τοποθετημένης εἰς τὸ ξύλινον πάτωμα τοῦ ἀνωγιοῦ. Ὁ στῦλος πού στηρίζει τὸ χονδρὸν δοκάρι τοῦ πατώματος τοῦ ἀνωγιοῦ λέγεται σ τ ά τ η ς. Ὅταν ἡ ἄνω μυλόπτερα ἀπέχη περισσότερον ἀπὸ τὴν κάτω, τὸ ἄλευρον βγαίνει χονδρότερον. Ὁ μυλωνᾶς κανονίζει μὲ τὸ τιμόνι, ἂν θὰ βγάλῃ ἄλευρον χονδρότερον ἢ λεπτότερον.

Ἡ μετάδοσις τῆς κινήσεως ἀπὸ τὸν ὀριζόντιον ἄξονα εἰς τὸν κατακορύφον, αὐτὸν δηλαδὴ πού περιστρέφει τὴν ἄνω μυλόπτεραν, γίνονται μὲ τὴν βοήθειαν τῆς ρ ό δ α ς. Ἡ ρόδα εἶναι ὀδοντωτὸς τροχός, διαμέτρου 2,60 μ. καὶ πάχους 0,35, ἀπὸ ξύλον πρίνου ἢ ἀγριλιᾶς, προσηρμοσμένος εἰς τὴν μέσην τοῦ ὀριζοντίου ἄξονος μὲ τὸ ἐπίπεδόν του κάθετον πρὸς τὸν ξύλινον ἄξονα, συμπλέκεται μὲ ἕτερον μικρότερον τροχόν, προσηρμοσμένον εἰς τὴν ἐπάνω ἄκραν τοῦ κατακορύφου σιδηροῦ ἄξονος. Ὁ δεύτερος οὗτος τροχός λέγεται ἀ ν έ μ η ἢ φ α ν ά ρ ι καὶ εἶναι κυλινδρικὸν κατασκευάσμα γιὰ τὴν ὀδοντωτὴν καμπύλην ἐπιφάνειάν του. Συνήθως ἡ ρόδα ἔχει 60 δ ό δ ι α ἐκ ξύλου πρίνου, φυτευμένα κυκλικῶς εἰς τὴν περιφέρειάν της καὶ ἐξέχοντα περὶ τὰ 0,12 μ., καὶ ἡ ἀ ν έ μ η μὲ 12 εἰσοδοχὰς ἐξ ἀγριλιᾶς ἢ πρινιαῖς διὰ ν' ἀντέχη εἰς τὴν συνεχῆ τριβήν. Αἱ εἰσοδοχαὶ τῆς ἀνέμης προσαρμόζονται εἰς τὰ δόντια τῆς ρόδας. Ὁ ἄξων τῆς ἀνέμης συγκρατεῖται εἰς τὴν θέσιν του ἀπὸ τὸν ζ υ ό (ζυγόν), ὀριζόντιον ξύλον παράλληλον πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ρόδας καὶ πιέζεται ἀπὸ ἄλλο ὀριζόντιον ξύλον, τὸ σ κ ο ὐ d ρ ο, πού σφηνώνεται εἰς τὸ ἀντίξονο. Ἡ ἀνέμη περιστρέφεται περὶ τὸν σιδηροῦν κατακορύφον ἄξονα, τὸ β α σ ι λ ι κ ό σ ί δ ε ρ ο, ὁ ὁποῖος ἀνωθεν στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ. Εἰς τὸ μέσον τοῦ ζυγοῦ ὑπάρχει ἐντομή, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσέρχεται πρόσθετον ξύλον, κ α ρ ὐ δ ι λεγόμενον. Ἐπὶ τοῦ καρυδιοῦ εἰσέρχεται τὸ βασιλικὸ σίδηρο. Κατὰ τὴν σχέσιν 60 δόντια τῆς ρόδας πρὸς τὰς 12 εἰσοδοχὰς τῆς ἀνέμης ἔχομεν εἰς ἐκάστην περιστροφὴν τοῦ ἀνεμοτροχοῦ 5 περιστροφὰς τῆς μυλόπτερας.

Παρὰ τὴν ἀνέμη καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὶς μυλόπτερες εὐρίσκεται ξύλινον κιβώτιον, κρεμάμενον ἀπὸ τὴν σκεπήν. Λέγεται κ ο φ ι ν ί δ α (ἐκ τοῦ ἀρχαίου κόφινος) καὶ εἶναι πλήρης καρποῦ, πού πίπτει λίγος λίγος εἰς τὴν ὀπήν τῆς ἄνω μυλόπτερας, τὴν ὀ ύ λ α. Ἀπὸ τὴν γούλαν ὁ καρπὸς προχωρεῖ εἰς τὸν μεταξὺ τῶν μυλοπετρῶν

1. Αἱ λέξεις π α ν α ρ ι ά καὶ κ α τ α ρ ι ά ἐκ τοῦ ἐ π ά ν ω καὶ κ ά τ ω καὶ τῆς καταλήξεως -α ρ ι ά (-ἀρέα-ἀρης-ἀρι.)

χωρον, καθως τραντάζεται ή κοσκινίστρα (άπόληξις τής κοφινίδας) από τον περιστρεφόμενον κατακόρυφον σιδηροῦν ἄξονα τής άνέμεης. Ὁ ἄξων οὔτος συνδέεται με την μυλόπετραν δια μέσου τής χελιδόνας, ἥτοι σιδηροῦ τεμαχίου, σχήματος διπλῆς οὔρας χελιδόνος. Πέριξ τῶν μυλοπετρῶν ὑπάρχει κυκλικὸν περίφραγμα, φάρκος λεγόμενον, πού ἐμποδίζει τὸ ἄλευρον νά χύνεται, τὸ συγκεντρώνει καὶ τὸ ἀφήνει νά πίπτῃ εἰς ξύλινον κιβώτιον, τήν σκάφη ἤ ἀλευροθήκη. Με τήν κοουταλήθρα, τεμάχιον σανίδος μετὰ λαβῆς, ταρασσούν τὸ ἄλευρον εἰς τήν σκάφην ἢ τὸ βάζουν εἰς τὸ τσουβάλι. Ἐπὶ τῆς ἄνω μυλόπετρας θέτουν συνήθως σκέπασμα ἀπὸ τεντωμένον παραβόπαννο, διὰ νά μὴ σηκώνεται ἡ ἄχνα τοῦ ἀλεύρου καὶ τήν ἀναπνέῃ ὁ μυλωνάς.

Οἱ μυλόπετρες σχηματίζονται ἀπὸ τεμάχια πολὺ σκληροῦ γρανιτικοῦ τραχίτου λίθου, ἐξαγομένου ἐν Μήλῳ. Ταῦτα σφίγγονται με σιδηρᾶ στεφάνια πού πυρακτοῦνται διὰ νά διασταλοῦν καὶ ὅταν κρυώσουν, συστέλλονται καὶ εἶναι πολὺ στερεά. Τὰ μεταξὺ τῶν τεμαχίων τῆς μυλόπετρας κενὰ γεμίζονται με γύψον. Σημειωτέον δ' ὅτι χρησιμοποιοῦν ὀλίγον ὕδωρ διὰ τὸ γυψοκονίαμα, διὰ νά γίνεται στερεὰ ἡ μυλόπετρα καὶ νά κοουδονίτζῃ. Ὅταν τὸ ἀλεύρι βγαίνει πολὺ θερμόν, τοῦτο σημαίνει ὅτι οἱ μυλόπετρες μακάρου, δηλαδὴ ἔχουν στομωθῆ, φαγωθῆ. Τότε πρέπει νά χαραχθοῦν με τὸ μυλοκόπι (ἐργαλεῖον σιδηροῦν τοῦ χαρακώματος). Τὸ χαρακώμα, χάρμα, ἐργασία λίαν κοπιώδης, γίνεται με τὸ σήκωμα τῆς ἄνω μυλόπετρας μετὰ 4 - 5 ἡμέρας ἀλέσεως. Ἀκολουθῶς γίνεται τὸ ζύασμα τῶν μυλοπετρῶν, τῇ βοήθειᾳ τοῦ ἀλιφαιδιοῦ καὶ τοῦ διαβήτη. Τὸ ζύγισμα εἶναι ἡ ὀριζοντίωσις τῆς κάτω μυλόπετρας καὶ ἡ ἐπ' αὐτῆς ἐπαφή τῆς ἄνω εἰς ὅλα τὰ σημεῖα διὰ τήν κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ ἀνεμομύλου<sup>1</sup>.

#### Δ' ΟΙ ΜΥΛΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΑΪΚΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΝ

Ἐκ τῶν μνημείων τοῦ λόγου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ με τοὺς μύλους ἔχουν συναφθῆ περισσότερα ἄσματα, παραδόσεις, παραμύθια καὶ παροιμίαι. Παραθέτω κατωτέρω παραδείγματα ἐξ ἐκάστης κατηγορίας, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατόν νά ἐπαυξηθοῦν διὰ περαιτέρω ἐρεύνης. Οὕτως εἰς καρπαθιακὴν παραλλαγήν τοῦ ἀκριτικοῦ ἄσματος «τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀρμούρη» ἔχομεν τοὺς στίχους 19 - 20 :

1. Τὴν ὁρολογίαν καὶ τὴν περιγραφὴν τοῦ ἀνεμομύλου κατέγραψα τὸν Αὐγούστον τοῦ 1934 ἐν Ἀπειράνθῳ. Πληροφοριοδότηι μου ὑπῆρξαν ὁ Γεώργιος Ζευγώλης (Πετρουσκοῦργης) καὶ ὁ Νικόλαος Κατινᾶς (Κατινικὸλας).

Σαρακηνός τοῦ ἴπαντηξεν, ἀμέρωτοθ θερίον,  
ἀπάνω στίς κουτάλες<sup>1</sup> του τρία άνεμομύλια ἴέθαν<sup>2</sup>.

Εἰς τὴν κυπριακὴν παραλογὴν «Καλόγηρος ἀπρόσκλητος εἰς γάμον» ἀναγι-  
νώσκομεν εἰς τοὺς στίχους 24 - 28 :

Χαρίζω τζαι τῆς νιόνυφης ἕναγ καλόμ μυλάριν,  
ἄνταν νά λείπη τὸ νερόν ν' ἀλέθη μὲ τὸ λάδιν·  
ἄνταν νά λείπη ὁ λαδατάς ν' ἀλέθη μὲ τὸ μέλιν·  
ἄνταν νά λείπη ὁ μελιτάς ν' ἀλέθη μὲ τὸ γάλαν·  
ἄνταν νά λείπη ὁ γαλατάς ν' ἀλέθη μανιχόν του<sup>3</sup>.

Εἶναι πρὸς τούτοις γνωστὸν ἀκριτικὸν σατυρικὸν ἄσμα, εἰς παραλλαγὰς τοῦ  
ὁποίου ἀναφέρεται ὁ Γιάννης, ποὺ ἀφῆκε τὴν ἥρωικὴν ζωὴν τοῦ κλέφτη καὶ ἐγινε  
γεωργός, ὠργωσε τὸ χωράφι του, ἀλλὰ καμμίαν δὲν εἶδε προκοπὴν. Τέλος ἐπέ-  
τυχε καὶ ἔκαμε μόνον ἕνα σακκὶ σιτάρι, τὸ πηγαίνει εἰς τὸν μύλον νά τὸ ἀλέση,  
ἀλλὰ, κατὰ μίαν ἐκ Ρόδου παραλλαγὴν, ἀνάξιος καθὼς ἦτο «πάει νά πιάση τὸ σακκὶ  
καὶ μπλάξει τὸ σιτάρι», δηλαδὴ τὸ σκορπίζει<sup>4</sup>. Κατ' ἄλλας παραλλαγὰς ἕνας ποντι-  
κὸς τοῦ ἐτρέπησε τὸ σακκὶ καὶ ἐχύθη ὅλον τὸ σιτάρι, ἐνῶ λύκος τὰς ἰδίας στιγμὰς  
τοῦ ἔφαγεν ἔξω ἀπὸ τὸν μύλον τὸ γαϊδούρι του<sup>5</sup>. Ὁ Κ. Ρωμαῖος, πιστεύων ὅτι  
«Γιάννης καὶ Διγενὴς χρησιμοποιοῦνται συχνὰ [εἰς τὰ ἀκριτικὰ τραγούδια] σὰν  
δυὸ γλωσσικοὶ τύποι τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος»<sup>6</sup>, γράφει: «Ἄλλ' ὁ διασυρμὸς αὐτὸς  
τοῦ ἥρωϊκοῦ Διγενῆ, ποὺ καταντᾷ ἀνάξιος γεωργός, μᾶς θυμίζει τὸ ἀντίστοιχο  
κατάντημα τοῦ μεγάλου θεοῦ Διονύσου ποὺ ἐξευτελιζέται στοὺς «Βατράχους» [τοῦ  
Ἄριστοφάνους] σὰν ἕνας δειλὸς καὶ ἀνάξιος»<sup>7</sup>.

Εἰς ἄλλα δημῶδη ἄσματα μὲ δραματικὸν περιεχόμενον ἐντὸς μύλου πραγματο-  
ποιεῖται τιμωρία ἐνόχου γυναικός. Οὕτως εἰς τὴν παραλογὴν «τῆς μάννας φόνισσας»  
ἐξ Ἁγίου Γεωργίου Νηλείας Πηλίου ἀκούονται οἱ στίχοι :

Ἄλισι, μύλου μ', ἄλισι τῆς Λέγκους τοῦ κουρμάκι  
κὶ βγάν' ἀλεύρι κόκκινου κὶ τὴν πασπάλη μαύρη,

1. Ὡμοπλάτες.

2. Ζωγράφειος Ἁγών, ἔτ. Α', Κωνσταντινούπολις 1891, ἀρ. 8, σσ. 295 - 296.

3. Ξενοφ. Φαρμακίδου, Κύπρια ἔπη, Λευκωσία 1926, σσ. 153 - 155.

4. Ἀναστ. Βρόντη, Ροδιακά, ἐν Ἀθήναις, 1939, σ. 67.

5. Γ. Χασιώτη, Συλλογὴ τῶν κατὰ τὴν Ἠπειρὸν δημοτικῶν ἄσμάτων, ἐν Ἀθήναις  
1966, σ. 130. Χ. Ρεμπέλη, Κονιτσιώτικα, ἐν Ἀθήναις 1953, σ. 44.

6. Κ. Ρωμαῖο, Διγενὴς, Ἀρχεῖον Πόντου, τόμ. 26, ἐν Ἀθήναις 1964, σ. 211.

7. Κ. Ρωμαῖο, ἐνθ' ἄν., σ. 213.

για να πιρνοῦν γραμματικοὶ νὰ παίρνουν τοῦ μιλάني,  
για να πιρνοῦν οἱ ὁμορφες νὰ παίρνουν κοικινάδι<sup>1</sup>.

Εἰς ἄλλην παραλλαγὴν τοῦ αὐτοῦ τραγουδιοῦ ἀπὸ τὸ Λιγουριὸ τῆς Πελοποννήσου, στίχ. 28 - 29, λέγεται :

Ἄλεσε, μύλε μ', ἄλεσε τῆς λυγερῆς κεφάλι,  
για να τ' ἀκοῦν οἱ λυγερές, νὰ μὴν τὸ κἀνη ἄλλη<sup>2</sup>.

Εἰς τὴν ἐκ Νισύρου παραλογὴν «τῆς ἀπίστου συζύγου» (στίχοι 31 - 33) ὁ ἐκδικητῆς Μαυργιαννῆς :

Βγάλλει τὸ μαχαιράκι του 'πὸ τ' ἀργυρὸ φεκάρι  
καὶ παίρνει τὸ κεφάλι της σὰν τρυφερὸ ἀγγούρι·  
μέσα στὸ μύλο τὸ 'ρριξε καὶ 'λέθει καὶ ξελέθει<sup>3</sup>.

Εἰς ἄλλην παραλλαγὴν τῆς αὐτῆς παραλογῆς, συλλεγείσης ὑπὸ Γ. Ἰ. Μέγα ἀπὸ πρόσφυγας ἐκ τοῦ χωριοῦ Ραβδάς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἀκούονται οἱ στίχοι:

Ἄλεσε, μύλου μ', ἄλεσε τῆς κούρβας τὸ κεφάλι,  
κάμε τὰ κόκκαλα ἀσπράδ', τὴν κεφαλὴ κοικινάδ'  
για να περνοῦν μελαχρινές νὰ βάνουνε ἀσπράδ',  
για να περνοῦν οἱ γέμορφες νὰ βάνουν κοικινάδ'<sup>4</sup>.

Εἰς ἄλλην παραλλαγὴν ἐκ Σωζοπόλεως Ἀνατολικῆς Θράκης ἔχομεν τοὺς στίχους 37 - 41, ποὺ εἶναι ἀρτιώτεροι :

Ἄλεσε, μύλε μ', ἄλεσε παλιᾶς κούρβας κεφάλι,  
νὰ βγάλ' ἀλεύρι κόκκινο καὶ πάσπαλη ἀσπράδι,  
νὰ παίρνουνε οἱ ἄσκημες νὰ βάνουν κοικινάδι,  
νὰ παίρνουνε κ' οἱ μελαχρινές νὰ βάνουνε ἀσπράδι,  
για να φανῆ παράδειγμα νὰ μὴν τὸ κἀνουν κι ἄλλες<sup>5</sup>.

Εἰς τὴν ἐξ Ἡπείρου παραλογὴν «τ' ἀγαπημέν' ἀδέρφια κ' ἡ ἀπιστη γυναικα» ἔχομεν εἰς τοὺς στίχους 41 - 44 :

Ἄλεσε, μύλε μ', ἄλεσε τῆς κούρβας τὸ κεφάλι,  
κάνε τ' ἀλεύρι κόκκινο καὶ τὴν πασπάλη μαύρη,

1. ΚΑ, "Ἰλν, ἀριθ. 189 (Π. Βογιατζῆς, 1888).

2. Δ. Εὐαγγελίδου, Τραγούδια τοῦ Λιγουριοῦ, Λαογραφία, τόμ. Δ', 1912/1914, σ. 177.

3. ΚΑ, "Ἰλν, ἀριθ. 609 (Ν. Χ. Ἀνδριωτάκης).

4. ΚΑ, ἀρ. χ/φου 1104 Γ', σ. 73 (Γ. Α. Μέγα, Συλλογὴ ἐκ Ραβδάς Μεσημβρίας).

5. Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου, Ἄσματα δημοτικὰ Σωζοπόλεως, Λαογραφία, τόμ. Α', 1909/10, σ. 618.

νά 'χουν φκειασίδ' οί έμορφες, φκειασίδι τιμημένο,  
νά 'χουν και οί γραμματικοί μελάιι για νά γράφουν<sup>1</sup>.

‘Ο Μιχ. Γ. Μιχαηλίδης Νουάρος έδημοσίευσε τὸ κατωτέρω ἄσμα, εἰς τὸ ὁποῖον γίνεται λόγος διὰ τοὺς ἀνεμομύλους τοῦ χωρίου Ὀθους τῆς γενετείρας τοῦ νήσου Καρπάθου :

Τοῦ καπετὰ Γεώργη βροντᾶ, τοῦ Μυλωνᾶ κουτσαίνει  
τσαί τοῦ Φρυᾶ τραουᾶ τσαί τοῦ Μιχάλη δρέμει.

Τσαί παρακάτω τῆς Μαριᾶς ὑρίζει τσαί μουγγρίζει  
τσαί τοῦ Ἐργάτη τοῦ Παπᾶ ξυλάρμενα σβουρίζει.

5 Ὅταν ἔῃς τ' ἀνέφαλο στὸ Ξελαντουριδιάρη,  
κόφτε στὸ Γιώργη τοῦ Παπᾶ νά πά' νά σοῦ ἴπιμπάλη<sup>2</sup>.

Ἐν Βορείῳ Ἡπειρῷ εἶναι γνωστὸν τὸ τραγοῦδι :

—Νυστάζω, νυστάζω καὶ ποιὸς θὰ πάη στὸ μύλο ;

—Κοιμήσου, πέρδικά μου, κ' ἐγὼ πάγω στὸ μύλο.

Μοῦ εἶναι πρὸς τούτοις γνωστὸν τὸ ἐξ Ἀπειράνθου Νάξου δίστιχον μοιρολόγι :

Μὰ ἴμέν' δὰ πάθια μου πολλά, τρεῖς μύλοι δὲν τ' ἀλέθουν,  
ὡς καὶ τὰ σύννεφα μὲ κλαῖν καὶ τὰ νερὰ ποῦ τρέχουν.

Περὶ τοὺς μύλους καὶ τοὺς μυλωνάδες κυκλοῦνται καὶ ἀρκετὰ δημῶδεις παραδόσεις. Ἐξ αὐτῶν ἄλλαι μὲν ἔχουν δημοσιευθῆ καὶ ἐρμηνευθῆ<sup>3</sup>, ἄλλαι δὲ τυγχάνουν ἀνέκδοτοι, περιλαμβανόμεναι εἰς χειρογράφους συλλογὰς λαογραφικῆς καὶ γλωσσικῆς ὕλης, ἀποκειμένης ἰδίᾳ εἰς τὰ Κέντρα Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας καὶ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσης τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Οἱ μύλοι καὶ δὴ οἱ ὑδρόμυλοι εὐρίσκοντο εἰς ἐρημικοὺς τόπους μακρὰν τῶν κατοικιῶν τῶν ἀνθρώπων, παρὰ τὰς ὄχθας ποταμῶν καὶ εἰς χαράδρας. Ἡ θέσις, τὸ φυσικόν των περιβάλλον, κατὰ τὰς χειμερινὰς ἰδίως νύκτας, ἐτροφοδοτεῖ, λόγω δεισιδαίμονος φόβου, τὴν φαντασίαν τῶν ἀπλοϊκῶν ἀνθρώπων, ὥστε αὕτη νὰ δημιουργῇ ψευδαισθήσεις καὶ εἰκόνας δαιμονικὰς. Οὕτως εἰς μύλους, ὅταν ὁ μυλωνὰς ψήγη κατὰ τὸ δωδεκαήμερον πέρδικαν, γουρουνοπούλαν ἢ σπάλαν κρέατος, παρου-

1. Ζωγράφειος Ἀγών, ἔτ. Α', Κωνσταντινούπολις 1891, σσ. 154 - 155.

2. Μ. Γ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Καρπάθου, τόμ. Α', ἀνατυπ. ἔκδ., Ἀθῆναι 1969, σσ. 61 - 62. Πιμπάλλω τὸ ἄλεσμα = ρίπτω τὸν καρπὸν εἰς τὴν κουφονίᾳ, ἵνα ἀλεσθῆ.

3. Ν. Γ. Πολίτου, Παράδοσεις, τόμ. Α', ἐν Ἀθῆναις 1904, σσ. 354 - 355, 357 - 361, 518 - 519, 522 - 524, 528 - 529, ἀριθ. 622, 624, 625, 626, 848, 849, 850, 853, 865, 866 τόμ. Β', ἐν Ἀθῆναις 1904, σσ. 1338 - 1342. Δ. Β. Οἰκονομίδου, Ἀνέκδοτοι διϊστρικά παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἐπετηρ. Λαογραφ. Ἀρχείου, τόμ. 17 (1964), ἐν Ἀθῆναις 1965, σσ. 11-39.

σιάζεται ο Καλικάντζαρς<sup>1</sup>, ψήνει και αυτός βατράχους και προσπαθεῖ νὰ μαγαρίσει τὸ κρέας τοῦ μυλωνᾶ. Ὁ μυλωνᾶς κτυπᾷ μὲ τὴν πυρακτωμένην σούβλαν τοῦ τὸν Καλικάντζαρον εἰς τὸ πρόσωπον. Ὁ κτυπηθεὶς τότε τὸν ἐρωτᾷ πῶς ὀνομάζεται καὶ ὁ μυλωνᾶς, ὡς ἄλλος Ὀδυσσεύς, ἐξαπατᾷ αὐτὸν λέγων «Ἀπατὸς» ἢ «Ἄτὸς». Ὁ Καλικάντζαρς, ἐρωτηθεὶς κατόπιν ὑπὸ τῶν ἄλλων Καλικαντζάρων ποῖος τὸν ἔκαψε καὶ εἰπὼν «Ἀπατὸς» ἢ ὁ «Ἄτὸς», ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν αὐτῶν: «Ἄμ σὰν ἐκάηκες ἀπατὸς σου, τί σκούζεις ἔτσι;»<sup>2</sup> Εἰς ἄλλας παραλλαγὰς τῆς παραδόσεως ὁ διάβολος ἢ τὸ παγανὸ εἶναι ὁ παθὼν<sup>3</sup>. Καὶ ἐν Ρουμανίᾳ, γράφει ὁ Ν. Γ. Πολίτης, εἶναι γνωστὸν παραμῦθι, συγγενέστατον πρὸς τὰς ὡς ἄνω νεοελληνικὰς παραδόσεις. Ὁ ἥρωα τοῦ ἐν λόγῳ παραμυθίου πηγαίνει εἰς τὸν μύλον τοῦ διαβόλου, ὅπου λαμβάνει χώραν ἐκεῖ παρόμοιον ἐπεισόδιον μὲ τὸ τοῦ Καλικαντζάρου καὶ τοῦ μυλωνᾶ<sup>4</sup>.

Ἐκαμα λόγον ἀνωτέρω περὶ τοῦ μὲ τοὺς μύλους συνδεομένου δεισιδαίμονος τοῦ λαοῦ φόβου. Τούτου τὴν αἰτίαν ἐζήτησε νὰ ἐξηγήσῃ μυθικῶς αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ λαός, λέγων ὅτι ὁ μύλος εἶναι κατασκευάσμα τοῦ διαβόλου<sup>5</sup>, ὅτι ἀλέθουν κατὰ τὴν νύκτα οἱ διάβολοι<sup>6</sup> καὶ κακοποιοῦν αὐτόν, τὸν ὅποιον ἤθελον συναντήσῃ εἰς μύλους<sup>7</sup>, ὅτι καὶ βρικόλακες ἀκόμη διατρίβουν εἰς τοὺς μύλους<sup>8</sup> καὶ, ὅπως οἱ Καλικάντζαροι, παρασκευάζουν καὶ οἱ διάβολοι τὴν τροφήν των εἰς αὐτοὺς ψήνοντες βατράχους<sup>9</sup>.

Εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς, ὡς π.χ. τοῖς Γερμανοῖς, ὑπάρχει ἡ δεισιδαίμων δοξασία καὶ πίστις ὅτι ὁ μύλος εἶναι τόπος διαμονῆς κακοποιῶν πνευμάτων. Τὰ πνεύματα τῶν ὑδάτων φανερόντων εἰς τοὺς μύλους καὶ εἰς αὐτοὺς διατρίβει ὁ διάβολος<sup>10</sup>.

1. Περί τῶν Καλικαντζάρων βλ. τοῦ ἀρχαιολόγου Κ. Ρωμαίου, Μικρὰ μελετήματα Θεσσαλονίκη 1955, σσ. 264 - 296.

2. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, τόμ. Α', σ. 361, ἀριθ. 626.

3. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, τόμ. Β', σ. 1338. Δημ. Λουκοπούλου, Σύμμεικτα λαογραφικά ἐξ Αἰτωλίας, Λαογραφία, τόμ. ΙΒ', 1938/1948, σ. 21.

4. Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἀν., σσ. 1340 - 1.

5. Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἀν., τόμ. Α', σσ. 518 - 519, ἀριθ. 848, 849. Πρόκειται περὶ δυσιστικῆς παραδόσεως περὶ τῆς ὁποίας ἐπραγματεύθη διεξοδικῶς εἰς ἄλλην μελέτην μου. Βλ. Δημ. Β. Οἰκονομίδου, Ἀνέκδοτοι δυσιστικαὶ παραδόσεις τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχείου, τόμ. 17 (1964), ἐν Ἀθήναις 1965, σσ. 11 - 39.

6. Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἀν., τόμ. Α', σ. 529, ἀριθ. 866.

7. Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἀν., σ. 519, ἀριθ. 849.

8. Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἀν., σ. 577, ἀριθ. 940.

9. Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἀν., σσ. 528 - 529, ἀριθ. 865.

10. Βλ. τὸ ἄρθρον Mühle ἐν Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens. τόμ. IV, Berlin und Leipzig 1934/1935, σσ. 602 - 609. Die M. als Aufenthaltsort für Geister, σσ. 4, 6. Teufel in der Mühle, σσ. 604 - 605.

Κατὰ πολλὰς ἀξιολόγους μεσαιωνικὰς καὶ νεοελληνικὰς παραδόσεις πολλοὶ ἀρχιτέκτονες (μαστόροι) διὰ τὴν κατασκευὴν μύλων καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων, ὡς π.χ. γεφυρῶν, ὑπεράνθρωπον ἀπαιτοῦντων ἱκανότητα, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν διαβόλων, οἵτινες καὶ παρέσχον εἰς αὐτοὺς ταύτην, ἀφοῦ προηγουμένως οἱ ἐν λόγῳ ἀρχιτέκτονες παρέδωσαν τὴν ψυχὴν των εἰς αὐτούς<sup>1</sup>. Ἐνδιαφέρουσα ἐπίσης εἶναι παράδοσις ἐκ Γυθείου, καθ' ἣν ἡ κατασκευὴ τῶν βαρδαριῶν τοῦ ὕδρομύλου ἀφέθη εἰς τὸν διάβολον<sup>2</sup>.

Ὅπως εἶδομεν, λίαν στενὴ εἶναι ἡ σχέσις τοῦ διαβόλου μὲ τοὺς μύλους καὶ τοὺς μυλωνάδες, κατὰ τὰς λαϊκὰς ἀντιλήψεις. Ἡ σχέσις αὕτη δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ καὶ ἀποδυναμώσῃ ἀκόμη καὶ τὴν θρησκευτικὴν τοῦ λαοῦ πίστιν καὶ λατρείαν. Οὕτως εἰς παράδοσιν ἐκ Χαλαζόνης Ἐράνης Τριφυλίας ὁ διάβολος ὑπεσχέθη «ἀχτίμητο πλοῦτος» εἰς μυλωνάν, εἰς ἣν περιπτώσιν ἐκεῖνος δὲν θὰ μετέβαινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ δὲν θὰ ἔκαμνε τὸν σταυρὸν του<sup>3</sup>.

Ἐκτὸς τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ παραδόσεων μὲ τοὺς μυλωνάδες καὶ τοὺς μύλους συνδέονται μερικὰ παραμῦθια καὶ εὐτράπελοι διηγήσεις. «Οἱ μυλωνάδες (ἐν Θράκῃ) ἤξεραν καλὰ παραμῦθια. Τὸν χειμῶνα ποὺ πήγαιναν οἱ χωριανοὶ ν' ἀλέσουν τὸ σιτάρι στὸ νερόμυλο καὶ φύλαγαν νὰ ἔλθῃ ἡ σειρὰ τους, οἱ μυλωνάδες ἀφηγούντανε τὰ παραμῦθια, ἔβαζαν κανένα κούτσουρο στὴν γωνιά, ἔψηναν τὴ μυλωνόπιττα στὴ φωτιά καὶ ὅλοι γύρω ἄκουαν τὸ παραμῦθι»<sup>4</sup>. Ὑπάρχουν ὄχι μόνον ξένα ἀλλὰ καὶ ἑλληνικὰ παραμῦθια, εἰς τὰ ὅποια ἀναφέρεται θαυμάσιος μύλος<sup>5</sup> ἀκαταπαύστως ἀλέθων, ἐξ οὗ ἐγινεν ἀλμυρὰ ἢ θάλασσα<sup>6</sup>. Εἰς παραμῦθι ἐκ Λέσβου<sup>7</sup> ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ μύλος», ὑπαγόμενον εἰς τὸν τύπον ΑTh 565, ἄρχων πλούσιος ἀλλὰ φιλάργυρος δίδει μικρὸν ἀρνὶ κατὰ τὸ Πάσχα εἰς τὸν πτωχὸν ἀδελφόν του, τὸν ὅποιον ἐχρησιμοποιοῖ ὡς βοσκὸν εἰς τὰ κοπάδια του, μὲ τὴν φράσιν : «Πᾶρ' το

1. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελληνικὴ Μυθολογία, τόμ. Α' μέρ. β', ἐν Ἀθήναις 1874, σ. 451. Τοῦ αὐτοῦ, Παραδόσεις, τόμ. Α', σ. 518, ἀριθμ. 848, 849. Δ. Β. Οἰκονομίδου, ἐνθ' ἀν., σσ. 18 - 20, 25 - 26.

2. ΚΑ, ἀριθ. χ/φου 335, σ. 282.

3. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, τόμ. Α', σ. 519, ἀριθ. 850. Βλ. τὰς συναφεῖς πρὸς αὐτὴν παραδόσεις ἐν Δ. Β. Οἰκονομίδου, ἐνθ' ἀν., σσ. 25 - 26.

4. Ἐλπινίκης Σταμούλη Σαραντῆ, Ἀπὸ τὰ παραμῦθια τῆς Θράκης. Θερακικά, τόμ. ΙΕ', Ἀθήναι 1941, σσ. 333 - 334. Δ. Β. Οἰκονομίδου, Τὸ παραμῦθι καὶ ὁ παραμυθᾶς ἐν Ἑλλάδι, Λαογραφία, τόμ. ΛΑ', 1978, σ. 32.

5. Γεωργ. Κούτρα, 90 μουραμπάδες, Ἀθήναι 1899, ἀριθ. 31.

6. Γ. Α. Μέγα, Ἑλληνικὰ παραμῦθια, ἐκδ. 2α, Ἀθήναι 1956, σσ. 75 - 78.

7. G. Georgeakis et Pineau, Le folklore de Lesbos, Paris 1894, σ. 56.

καὶ πήγαινε στοῦ δαίμονα τῆ μάννα». Ὁ πτωχὸς δὲν πήγαινε εἰς τὸ σπίτι του, ἀλλὰ τρέχει, τρέχει καὶ συναντᾷ τράπεζαν μεγάλην περὶ τὴν ὁποίαν ἐκάθηντο ὅλοι οἱ πειρασμοί. Διὰ τὸν τὸν εὐχαριστήσουν διὰ τὸ δῶρον, ποῦ τοὺς ἐπήγγε, τοῦ ἔδωκαν ἓνα μύλον τοῦ καφέ καὶ τοῦ εἶπαν ὅτι βγάζει ὅ,τι θέλεις, ὅταν τὸν γυρίζεις. Ἔτσι ὁ πτωχὸς ἔγινε πλούσιος. Ὁ φιλάργυρος ἀδελφός του ἐπέτυχεν ἅ ἀποκτήσῃ αὐτὸν τὸν μύλον<sup>1</sup>, ἀλλ' ὅταν κάποτε συνέβη νὰ ταξιθεύῃ καὶ ἐχρειάσθησαν ἀλάτι, τότε αὐτὸς γυρίζει τὸν μύλον, ἀλλ' ὁ μύλος δὲν σταματᾷ. Ἀπὸ τὸ πολὺ ἀλάτι τὸ πλοῖον ἐγέμισεν, ἐβυθίσθη καὶ ὅλοι οἱ ἐπιβαίνοντες ἐπνίγησαν.

Εἶναι πρὸς τοῦτοις γνωστὴ διηγήσις, ὑπὸ τὸν τύπον ΑTh 1920 Α, ποῦ ἀρχίζει ὡς ἐξῆς: «Μιὰ βολὰ ἓνας πατέρας εἶχ' ἓνα παιδί. Ὄντας ἐπέβαινε τοῦ εἶπε: σὲ σπανὸ μωλὼνὰ νὰ μὴ ἀλέσης καὶ νὰ ἔγῃς τὴν εὐχή μου, κ' ἔκλεισε τὰ μάτια του»<sup>2</sup>. Πρόκειται περὶ εὐτραπέλου ἡπειρωτικῆς διηγήσεως, τιτλοφορουμένης «Τὰ ψέμματα», ἐν τῇ ὁποίᾳ νικᾷ ὁ τὰ τερατωδέστερα ψεύδη λέγων<sup>3</sup>. Ἄλλαι σχετικαὶ εὐτραπέλοι διηγήσεις ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Γ. Ρουσιᾶ<sup>4</sup>, Γερασ. Καψάλη<sup>5</sup> καὶ Δ. Λουκάτου<sup>6</sup>.

Πολυπληθεῖς εἶναι αἱ παροιμίαι τοῦ λαοῦ μας αἱ σχετικαὶ μὲ τοὺς μύλους. Παραθέτω ἐνταῦθα κατ' αὐξοῦντα ἀριθμὸν ὅσα παραδείγματα συνεκέντρωσα, παραπέμπων εἰς τὸ τέλος συγκεντρωτικῶς εἰς τὰ δημοσιεύματα καὶ εἰς τὰς χειρογράφους συλλογὰς, ὅπου αἱ παροιμίαι ἀναφέρονται. 1. Ἔ σ κ α σ α ν τ' μ υ λ ο υ ν ᾱ τὰ π ι δ ι ᾶ ἀ π' τ' δ ῖ ψ α. Λέγεται δι' ὅσους ἔχουν ἐν ἀγαθὸν εἰς ἀνεξάντητους ποσότητες, χωρὶς προοπτικὰς ἐλαττώσεώς του. 2. Τ ὠ ν μ υ λ ω ν ᾶ δ ω ν τὰ π α ι δ ι ᾶ ψ ο φ ᾶ ν ε ἀ π ὸ τ ῆ ν π ε ῖ ν α. 3. Ὁ μ υ λ ω ν ᾶ ς ν ᾶ τ ι ν ᾶ ξ ῆ τ ᾶ γ ἔ ν ε ι α τ ο υ φ τ ε ι ᾶ ν ε ι κ ο υ λ λ ο ῦ ρ α. 4. Ὁ π ο ι ο ς εἰ ς τ ὸ μ ῦ λ ο μ π α ῖ ν ε ι / π ᾶ ν τ' ᾶ λ ε υ ρ ω μ ἔ ν ο ς β γ α ῖ ν ε ι<sup>7</sup>. 5. Ὁ π ο ῦ φ ο β ᾶ τ α ι τ ᾶ β α ρ δ ᾶ ρ ι α μ υ λ ω ν ᾶ ς δ ἔ γ ῖ ν ε τ α ι. Τ ᾶ

1. «Die Wandermühle sucht manin den Besitz zu bringen». Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens, τόμ. VI, 1934/1935, σσ. 603.

2. Δ η μ. Εὐ ἀ γ γ ε λ ῖ δ ο υ, Ἡπειρωτικὸν παραμῦθιον: Τὰ ψέμματα, Λαογραφία, τόμ. Β' (1910-11), σσ. 475-7.

3. Βλ. καὶ Ν. Γ. Π ο λ ῖ τ η ν, ἐν Λαογραφία, τόμ. Β', σσ. 197-198.

4. Γ. Ρ ο υ σ ι ᾶ, Τὸ ψευτοχῶρι. Λαογραφία, τόμ. Γ', 1911/1912, σσ. 498-499.

5. Γ ε ρ α σ. Κ α ψ ᾶ λ η, Λαογραφικὰ ἐκ Μακεδονίας, Λαογραφία, τόμ. Γ', 1917/1918, σσ. 514-16.

6. Δ η μ. Σ. Λ ο υ κ ᾶ τ ο υ, Νεοελληνικὰ λαογραφικὰ κείμενα, Ἀθήναι 1957, σσ. 213-214.

7. Σ ω τ. Ἀ. Κ α ρ α ν ι κ ὄ λ α - Ἀ λ. Σ. Κ α ρ α ν ι κ ὄ λ α, Παροιμίαι καὶ φράσεις ἀπὸ τῆ Σύμης. Ἀθήνα 1980, σσ. 164.



βαρδάρια είναι δύο ἐν τῷ ὑδρομύλῳ ξυλάρια, πού μὲ τὴν τρομώδη των κίνησιν προξενοῦν μεγάλον θόρυβον. 6. "Οποιος δὲ θέλ' ν' ἀκούσ' τὰ βαρδάρια, στοὺ μύλου δὲν πάει. 7. 'Ο μύλος ἔλθει μὲ τὴν ἀκοή (ν), δηλ. καλὴν φήμην, τιμιότητα. 8. 'Απ' ἀκουῆς ἀλέθ' ὁ μύλος ἢ 'Απ' ἀκουῆς δουλεύγει ὁ μύλος, δηλαδή ἡ καλὴ φήμη εἶναι ἀποδοτική. 9. "Οποιος ἀέρας κι ἄφ φυσῆξι, ὁ μύλος πάντ' ἀλέθει. Λέγεται δι' ἐκείνους πού τὰ εὐρίσκουν μὲ ἄλους. 10. "Αδικον ἄλεσμα σ' ἄδικο μύλο ἢ Τ' ἄδικον ἄλεσμα σ' ἄδικο μύλο πάει. 11. "Ακου τα σακκί δεμένο / στο χερόμυλο σκομένο, δηλαδή θέλεις τα κ' ἐσὺ τὰ «ἄριστα» ἀλλὰ δὲν ἀνοίγεις βιβλίο. 12. 'Εμπᾶτε σκύλοι ἀλέσετε κι ἀλεστικά μὴ δώσετε, λεγομένη ὅταν ὑπάρχη κάπου ἀσυδοσία. 13. Κάθα εἶς κ' ἢ ἔγνοια δου/κι ὁ μυλωνάς κι ὁ μύλος του, λεγομένη δι' ἐπίμονον προσκόλλησιν εἰς ἓν θέμα προσωπικόν. 14. "Ας ἀλέθ' ὁ μύλος / κι ἄς μου γρίζ' ὁ χοῖρος. 'Εφ' ὅσον ἀλέθει ὁ μύλος, θὰ φάγη φυσικά ὁ χοῖρος, δηλαδή τὸ πᾶν εἶναι νὰ ὑπάρχη ἀποδοτικὴ ἐργασία, ἡ ὁποία κυρίως πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολῆ. 15. "Αφῆσ' τὸ μύλο κι ἄς βροδᾶ καὶ τὸ νερό κι ἄς τρέχη. Λέγεται, ὅταν θέλῃ κανεὶς νὰ συστήσῃ ἀδιαφορίαν διὰ κάτι, πού δὲν δικαιολογεῖ ἀνάμειξιν ἢ δὲν ἐπιδέχεται διόρθωσιν. 16. 'Ο καλὸς μύλος ἀλέθει καὶ σιτάρι καὶ κριθάρι. Λέγεται δι' ἐκείνον πού τρώγει ὅ,τιδήποτε. 17. "Ολον ἐὼ στο μύλο; "Ολον ἐὼ στο μύλο; Προῆλθεν ἡ παροιμία ἐκ τῆς παιδιᾶς («ὁ μυλωνάς»). Λέγεται δ', ὅταν ἀναθέτωμεν συνεχῶς εἰς τὸ ἴδιον πρόσωπον πολλὰς ἐργασίας ἢ ἐπανειλημμένως τὴν ἴδιαν ἐργασίαν, ἐνῶ ὑπάρχουν καὶ ἄλλα πρόσωπα, πού θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τὰ ἐπιφορτίσωμεν μὲ αὐτάς. 18. 'Ο μύλος θέλει μυλωνά καὶ τὸ καράβ' ἀέρα / κ' ἢ κόρη σφιχταγκάλιασμα στο ροδισμό τζῆ μέρας. Δηλαδή ἡ κάθε δουλειὰ θέλει τὸ κατάλληλον πρόσωπον. Σημειωτέον ὅτι συνήθως λέγεται μόνον ὁ πρῶτος στίχος. 19. "Οπου κι ἄ' ἔβῃ τ' ἄλεσμα στο μύλο θὲ νὰ πάῃ ἢ Γυρίζει, 'πο γυρίζεται' ἄλεσμα στο μύλον του πααίνει, δηλαδή ὅλα τὰ πράγματα καταλήγουν εἰς τὸν προορισμὸν των. 20. Προκομμένος σὰ δὴ γάτω βέτρα τοῦ μύλου. Λέγεται ὡς φιλικὸν πείραγμα δι' ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος δὲν ἀγαπᾷ πολὺ τὴν ἐργασίαν, πού εἶναι βραδύς κτλ. 21. Πού προλάβῃ ( ἢ πού προφτάξῃ) καὶ στο μύλο. Δηλαδή ὅποιος προφθάσῃ καὶ προηγηθῇ ἢ ἀπὸ τύχην ἢ ἀπὸ ἰκανότητα δικαιούται νὰ κάμῃ πρῶτος τὴ δουλειὰ του. 22. Μήτε ψωμί στ' ἀρχοντικὸ μὴτ' ἄλεσμα στο μύλο. Λέγεται ὅταν ὑπάρχη μονίμως ἢ συμ-

πτωματικῶς ἔλλειψις καὶ τῶν στοιχειωδεστέρων πραγμάτων. 23. Εἶμαι ἀπὸ μύλο, ἔχω λεχῶνα κ' ἤρθαν καὶ ξένοι. Λέγεται εἰς συρροὴν ἀντιξοοτήτων. 24. Τοῦν ἔστειλι 'ς τοῦ μύλου γιὰ πασπάλη. Σημαίνει ὅτι τὸν ἐξηπάτησε. 25. Μὸ τοῦ ἄκουπῶς<sup>1</sup> νερό, ὁ μυὸς ὀζὸκωὼθει, δηλαδὴ μὲ χυτὸ νερὸ ὁ μύλος δὲν στρέφει. 26. "Ὁ σ' ἀλέθ' οὐ μύλους λεγομένη ἐπὶ φλύαρου. 'Εν 'Ελύμπω Καρπάθου λέγεται διὰ φλύαρον γυναῖκα ἢ φράσις: «γιὰ (δ)ὲ τὸ μαριδὸ (μιαρὸ, σιχαμένο) βούλα (γούλα, στόμα, γλώσσα), πῶς εἶσά τὸ περιτάρη», δηλαδὴ ὅτι κινεῖται ἢ γλώσσα της, τὸ στόμα της ὅπως τὸ περιτάρη<sup>2</sup> τοῦ μύλου, τὸ ὅποῖον δὲν σταματᾷ ποτέ. 27. "Ὁλοι ἐκλαιγαν τὰ χάλια τους κι ὁ μυλωνὰς τῆ δέση, δηλαδὴ τὴν ἀρχὴν τῆς αὔλακος τοῦ ὕδρομύλου, ὅταν χαλᾷ ἀπὸ τὶς βροχές<sup>3</sup>.

Καὶ εἰς ἄλλα μνημεῖα τοῦ λόγου τοῦ λαοῦ ἀναφέρονται οἱ μύλοι. Οὕτως εἰς τὸ ἐξῆς αἰνίγμα ἐκ Κυθήρων νοεῖται ὁ χερόμυλος: «'Απὸ δῶ βουνό, ἀπὸ κεῖ βουνό καὶ στῆ μέση παλουκάκι»<sup>4</sup>, εἰς δὲ τὸ ἐκ Λακωνίας αἰνίγμα: «Κόκκινος ἀναβρακᾶτος / καὶ σιδερομαντακᾶτος / ἀνεβαίνει, κατεβαίνει, / τὸ βρακί του λυεῖ καὶ δένει» νοεῖται ὁ νερόμυλος<sup>5</sup>.

'Εν Κερκύρα εἰς τὸ ἔντομον μυλωνά, τὸ ὅποῖον αἱ κορασίδες κρατοῦν

1. Κομπώνω = χύνω.

2. Βλ. κατωτέρω τὸ Λεξιλόγιον.

3. Γεωργ. 'Αναγνωστοπούλου, Συλλογὴ παροιμιῶν τοῦ Ζαγορίου, Λαογραφία, τόμ. Β', 1910, σ. 320. 'Ιακ. Ζαρράφτη, Λαογραφικὰ ἐκ Κῶ, ἐκδιδόμενα ὑπὸ Δ. Β. Οἰκονομίδου, Λαογραφία, τόμ. ΙΓ', 1950, σ. 295. Διαλ. Ζευγώλη-Γλέζου, Παροιμίες ἀπὸ τὴν 'Απεύρανθο τῆς Νάξου, 'Αθήναι 1963, σσ. 27, 28, 29, 31, 110, 208, 209, 264, 348. 'Αν. Λεβίδου, Παροιμίαι ἐκ Φαράσων, Λαογραφία, τόμ. ΙΑ', 1934/1937, σ. 136. Θ. Παπαθανασοπούλου, Παροιμίες τῶν Κραβάρων. Λαογραφία, τόμ. ΚΔ', 1956, σ. 287. Χ. Θ. Παπαχριστοπούλου, Λαογραφικὰ σύμμεικτα Ρόδου, Λαογραφία, τόμ. Κ', 1962, σσ. 141, 158. 'Ορ. Σχινᾶ, Παροιμίαι καὶ παροιμιώδεις φράσεις συλλεγεῖσθαι ἐκ Σερρῶν τῆς Μακεδονίας, Λαογραφία, τόμ. Γ', 1911/1912, σ. 214. Ντίνου Ψυχολογιῶ, 'Ηλειώτικα παιδοκόμια, Λαογραφία, τόμ. ΙΕ', 1954, σ. 263. ΚΑ, ἀριθ. χ/φου 335, σ. 282, ἀριθ. 2194, σ. 268. 'Η Δρόπολις, Λεύκωμα, Β', 'Αθήναι 1980, σ. 83. 'Αναφέρει τοὺς συγγραφεῖς κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν τῶν ἐπωνύμων των.

4. Σπυρ. 'Εμμ. Στάθη, Κυθηραῖκά αἰνίγματα, Λαογραφία, τόμ. Β', 1910, σ. 334, ἀριθ. 14.

5. 'Αγ. Θέρου, 'Αλαγονικά αἰνίγματα, Λαογραφία, τόμ. ΙΕ', 1953/1954, σ. 427, ἀριθ. 44.

εἰς τὸ ἄκρον νήματος δεμένον, λέγουν: «Λάλα, λάλα, μυλωνά, κ' ἐγὼ κ' ἐγὼ νὰ σ' ἀπετάξω»<sup>1</sup>.

Οἱ μύλοι μετὰ τὸ φυσικὸν περιβάλλον των, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω ἐξετάζοντες τὰς σχετικὰς μετὰ αὐτοὺς παραδόσεις, ἐμπνέουν δεισιδαίμονα φόβον. Διὰ τοῦτο ἐν Ἰθάκῃ λέγουν ὅτι «ὁ μύλος εἶν' ὀργιστικός· νὰ μὴν περάσῃς νύχτα ἀπὸ μύλου»<sup>2</sup>. Καὶ κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν ἐθεωρεῖτο ἀπαίσιον τὸ νὰ ἴδῃ τις καθ' ὕπνου ὅτι κοιμᾶται ἢ ὅτι εὐρίσκεται εἰς μύλον· «μύλοις καθεύδειν ἢ συνεῖναι σκαῖον τόδε»<sup>3</sup>. Ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου ἐλέγετο ὅτι «στὸ νερόμυλο στὰ Προβολάκια κάθεται μιὰν Ἀνεράϊδα πό' χει φίλο τὸ μυλωνά. Ἡ λεγάμενη ἴνεται ἀνεφταόρατη, ὅτινα θὲ νὰ ῥθῇ ἢ ἕναῖκα τοῦ μυλωνᾶ νὰ τοῦ φέρῃ φαῖ νὰ φάῃ»<sup>4</sup>. Κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν ἐπιστεῦετο ὅτι συντελεῖ εἰς μαγγανείαν ἢ ἄλλοις ἐν μύλῳ ἀντιστροφῶς. Ὁ Ξερβὸς μύλος δὲν εἶναι ἄγνωστος εἰς τὰς σημερινὰς ἐπωδὰς<sup>5</sup>. Οὐχὶ δὲ μόνον ἔμψυχα, ἀλλὰ καὶ ἄψυχα ὄντα, ὡς καὶ παρ' ἀρχαίους, πολλάκις καταδέδουν οἱ νεώτεροι «Ἕλληνες πᾶσαν ἐξ αὐτῶν προερχομένην ἐνέργειαν ἢ ὠφέλειαν παρακαλύοντες. Εἰς τὴν Καρπασίαν τῆς Κύπρου καταδέδουν τὸν μύλον, διὰ νὰ μὴ γυρίζῃ»<sup>6</sup>. Ἐπίσης, λόγῳ τῆς μαγικῆς τοῦ μύλου δυνάμεως εἰς τὴν Τσακωνίαν «τὸ κόψιμο τοῦ λιόκορνου<sup>7</sup> γινόταν στὸ μύλε (μύλο)»<sup>8</sup>. Ἐν Ἠπειρῷ (Κονίτση) ὁ μυλωνᾶς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πηγαίνουν διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸν μύλον, τοὺς «πασπαλώνει» μετ' ὀλίγον ἄλευρον, λέγων: «Νὰ ἀσπρίσῃς, νὰ γεράσῃς, νὰ γίνῃς σὰν τοῦ ζαρκαδιοῦ ὁ κόλος». Ἀλλαχοῦ τῆς Ἠπει-

1. Μαλβίνας Σαλβάνο, Τραγούδια, μοιρολόγια καὶ Λαζαρικά, Λαογραφία, τόμ. Γ', 1929-1932, σ. 31, ἀρ. 10.

2. ΚΛ., ἀρ. χ/φου 2194, σ. 268.

3. Franz Drexl, Das Traumbuch des Patriarchen Germanos, Λαογραφία, τόμ. Ζ', 1923, σ. 441.

4. Κατ' ἀνακοίνωσιν Ἀγγελίκας Ν. Ζευγώλη.

5. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, Παρατηρήσεις εἰς τὰς χιακὰς παραδόσεις τοῦ Στυλιανοῦ Βίου, Λαογραφία, τόμ. Η', 1921/1925, σσ. 400 - 401. Διὰ τὴν μαγικὴν δύναμιν τοῦ μύλου βλ. καὶ Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens, τόμ. IV, σσ. 606 - 607.

6. Φ. Ί. Κουκουλέ, Μεσαιωνικοὶ καὶ Νεοελληνικοὶ κατάδεσμοι, μέρ. Γ', Λαογραφία, τόμ. Θ', 1926/1928, σ. 500.

7. Βλ. διὰ τὸ λιόκορνο διαζοδικῶς τὴν μελέτην: Δ. Β. Οἰκονομίδου, Δημῶδες παραδόσεις περὶ κερασφόρων ὄψεων. Πρακτικὰ τοῦ Α' Διεθνοῦς Κυπρολογικοῦ Συνεδρίου, τόμ. Γ', 2, Λευκωσία 1973, σσ. 241 - 248.

8. Θαν. Κωστάκη, Ἡ ἐλιά καὶ τὸ λάδι στὴν Τσακωνία, Λαογραφία, τόμ. ΚΑ', 1963/1964, σσ. 399, 404, τόμ. Λ', 1975/1976, σ. 100.

ρου ἀντὶ «πασπαλώνει» λέγουν «ἀλευρώνει». Οὕτως ἐν Καρυδέα Πάργας, ἔταν κάποιος πηγαίνῃ διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸν μύλον ὁ μυλωνᾶς τὸν ἀλευρώνει, δηλαδὴ «τοῦ ρίχν' στοῦ κιφάλ' λίγου φρέσκ' ἀλεύρ', γιὰ νὰ μὴ τοῦ σκάσ'ν τὰ πουδάρια»<sup>1</sup>. Εἰς δὲ τὸ χωρίον Γλυκὺ Σουλίου ἡ νόμφη «πρώτη της δουλειὰ εἶναι νὰ πάῃ τὸ ἄλεσμα στὸ μύλο, νὰ καθίση ν' ἀλέση καὶ νὰ γυρίση στὸ σπίτι νὰ τὸ ζυμώσῃ»<sup>2</sup>. Εἰς τὸ χωρίον Καρυδέα Πάργας ἀπαντᾷ τὸ ἐξῆς φιλανθρωπικὸν ἔθιμον: «Δίπλα στὴν ἀλευροθήκη (παλαιότερον τοῦ 1940) ἔστεκεν ὁ πασπαλιάρ'ς (ἐπαίτης τοῦ μύλου). Οὗτος ὠρίζετο ἀπὸ τὸν μυλωνᾶν ἢ τὸν ἐφημέριον. Ὅταν ἄλεθαν, ἔδιναν εἰς αὐτὸν ὀλίγον ἀλεύρι νὰ ζῆσ' κι αὐτὸς ὁ κακότυχος τὴ φαμπλιά τ'»<sup>3</sup>.

Ὁ μύλος ἔχει σχέσιν καὶ μὲ τὴν λαϊκὴν λατρεία. Οὕτως ἐν Αἰτωλίᾳ ἐπιστεύετο ὅτι «δὲν κάνει ν' ἀλέθουμε τὸ δωδεκάημερο, πού 'ναι τὰ πάγανα, γιὰτὶ τότε στὸ μύλο πρὸ πάντων μαζεύονται τὰ πάγανα καὶ δὲν κάνει νὰ πᾶμε. Εἶναι κακό»<sup>4</sup>. Μεγάλῃ διὰ τὸν μυλωνᾶν ἡμέρα εἶναι τῆς Ὑπαπαντῆς (2 Φεβρουαρίου). Τότε «οἱ μύλοι ἀργοῦν / κ' οἱ δοῦλοι ἀργοῦν κ' οἱ γαδάροι σκόλην ἔχουν, ἐνῶ τίς ἄλλες μέρες δὲν πειράζει νὰ δουλέψῃς»<sup>5</sup>. Καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἀπαντᾷ ἡ δοξασία, καθ' ἣν ὠρισμένας ἡμέρας ὁ μύλος πρέπει («ν' ἀργῆ») <sup>6</sup>.

Τέλος, ὅπως φαίνεται ἐκ δημοσιευθέντων νοταριακῶν ἐγγράφων, ὁ ἀνεμόμυλος ἐδημιούργησεν ἐθιμικὸν διὰ τὴν προστασίαν του δίκαιον<sup>7</sup>.

## Ε' ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΝ ΤΩΝ ΜΥΛΩΝ

**ἀβάτζη** ἢ ξύλινον ἐν Κύπρῳ δοχεῖον τοῦ ἀλευρομύλου, εἰς τὸ ὅποιον χύνεται τὸ γέννημα, διὰ ν' ἀλεσθῆ. Πιθανῶς ἔχει σχέσιν μὲ τὸ περσοτουρκικὸν *avaz* = κραυγή· βλ. καὶ *κ ο υ φ ο υ ν ῖ α*, *κ ό φ α*, *κ ο φ ῖ ν α*, *κ ο φ ῖ ν ῖ δ α*, *κ ο φ ῖ ν'*.

1. ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 3007, σ. 30.

2. ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 2277 Α', σ. 32.

3. ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 3007, σ. 30.

4. Δ η μ. Λ ο υ κ ο π ο ὑ λ ο υ, Σύμμεικτα λαογραφικὰ ἐξ Αἰτωλίας, Λαογρ. τόμ. ΙΒ' 1938/1948, σ.21.

5. ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 2194, σ. 268.

6. Βλ. Handwörterbuch..., ἔνθ' ἄν., σσ. 608.

7. Γ. Μάουρερ, Ὁ ἑλληνικὸς λαός. τόμ. Α', Ἀθῆναι 1949, σ. 289, (Μετάφρ. Χρ. Πράτσικα) Ἰακ. Βισβίτζη, Ναξιακὰ νοταριακὰ ἐγγράφα, Ἐπετ. Ἀρχ. Ἱστορ. Ἑλλ. Δικαίου, τόμ. Δ', 1951, σ. 15.

**ἀβγαλεσά** ἡ ἐκ πρώτου συνθετικοῦ ἀγνώστου καὶ τοῦ ἀ λ ε σ ι ά ἐν Κρήτῃ λέγεται κυρίως ἐπὶ τῶν μύλων. "Όταν οὗτοι δὲν ἔχουν ν' ἀλέσουν πολὺ γέννημα, παρέχουν εἰς τοὺς πελάτας αὐτῶν ἀ β γ α λ ε σ ά, δηλαδὴ τὴν εὐχέρειαν ν' ἀλέθουν, τοῦτο δὲ διότι εἰς τινὰ χωρία τῆς νήσου ὑπάρχει ἔλλειψις μύλων καὶ οἱ ἄνθρωποι μὲ πολλὴν δυσκολίαν ἀλέθουν συνερχόμενοι πολλοὶ εἰς τὸν μύλον. Λέγουν: «**Η ὕρ' ἀ β γ α λ ε σ ά κ' ἤ λ ε σ α**».

**ἀβέρτα παννιά!** ἐκ τοῦ ἐνετικοῦ a n e r t o εἰς τὴν γλωσσαν τῶν μυλωνάδων σημαίνει ἀνοιγμα τῶν παννιῶν τοῦ ἀνεμομύλου καθ' ὅλον αὐτῶν τὸ πλάτος, ἐπὶ μετρίου ἀνέμου. Ἡ φράσις ἀπαντᾷ ἐν Μυκόνῳ καὶ εἰς ἄλλας νήσους τοῦ Αἰγαίου· ἀ β έ ρ τ ο τό ἀνοικτὸν ὀλόκληρον τὸ παννὶ τοῦ ἀνεμομύλου.

**ἀγός** ὁ ἀγωγός· ἡ λ. ἀπαντᾷ ἐν Ἄρτῃ, Θήρᾳ, Ἰμβρῳ, Μελενίκῳ (Μακεδονίας), Νάξῳ (χωρ. Γαλανάδες), Πελοποννήσῳ, Σίφῳ καὶ Χίῳ.

**ἀγράττι** τό ἐκ τοῦ οὐσ. ἀ τ ρ ά κ τ ι ο ν παρ' Ἡσυχίου ἄ δ ρ α κ τ ο ς· ἀ γ ρ ά τ τ ι λέγεται ἐν Καρπάθῳ σιδηρᾷ ράβδος, στηριζομένη μέσα εἰς τὴν π ό μ π α ν, ἥτις διαπερᾷ πρὸς τὰ ἄνω τὴν κ ά τ ω πέ τ ρ α τοῦ μύλου (τὴν κ α τ α ρ έ α ἐν τῷ χωρίῳ Ἐλυμπος) διὰ μέσου ἑνὸς ξύλου μαλακοῦ, προσηρμοσμένου εἰς τὸ κέντρον, πού λέγεται β ρ ό χ ι καὶ ἐνώνεται μὲ τὴν π ά ν ω πέ τ ρ α (π α ν α ρ έ α) εἰς μέρος λεγόμενον φ ά λ ι. Εἰς τὴν ἄνω μυλόπετραν καταλήγει τὸ ἀ γ ρ ά τ τ ι, ἔχον κάτω μὲν ὡς βάσιν τὴν π ό μ π α ν τ ο ὕ ν ε κ ρ ο ὕ, ἄνω δὲ ὡς στήριγμα διάμεσον, τὸ βρόχι τῆς κάτω πέτρας, καὶ τελικῶς τὴν χ ε λ ι ό ν α τῆς πάνω πέτρας. Ἡ λ. βρόχι σχετίζεται μὲ τὸ ἀρχαῖον β ρ ό χ ο ς, διότι, ὡς ὁ βρόχος, συγκρατεῖ, σφίγγει τὸ ἀγράττι. Βλ. Μιχ. Γ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Καρπάθου, τόμ. Β', Ἀθῆναι 1934, σ. 329.

**ἀγράχτι** τό· βλ. ἀ δ ρ ά χ τ ι.

**ἀδινέλλα** τά· οὕτω λέγονται ἐν Κύθῳ τὰ ἀ d i n é λ λ ι α.

**ἀδινέλλια** τά· ἐν Κύθῳ, Νάξῳ καὶ ἄλλαις νήσοις οὕτω λέγονται τὰ ξύλα, τὰ προσαρμοζόμενα εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ἄξονιοῦ τοῦ ἀνεμομύλου, ἀποτελοῦντα οἶονεὶ τὴν συνέχειαν αὐτοῦ πρὸς τὰ ἔξω.

**ἀδράχτια** τά· ὀπαὶ τῆς ἐν Μυκόνῳ ἀνέμης τοῦ ἀνεμομύλου, εἰς τὰς ὁποίας εἰσερχόμενα τὰ δ ό δ ι α τ σ ἥ ρ ό δ α ς πραγματοποιοῦν τὴν περιφερικὴν κίνησιν τῆς ἀνέμης ὀριζοντιῶς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κατακόρυφον κίνησιν τῆς ρόδας. (ΚΑ, ἀριθ. χ/φου 957, σ. 4). Βλ. καὶ λ. ἀ ν έ μ η.

**ἀδράχτι καὶ φιτίλι** τό· ἐν Αἴνῳ ὁ ἄξων τοῦ ἀνεμομύλου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἐμπροσθίαν ἄκραν ἐμπηγνύονται αἱ πτερωταί· εἰς τὴν κορυφὴν αὐτῆς τῆς ἄκρας ὑπάρχει μία μακρὰ καὶ χονδρὴ ράβδος, λεγομένη κ ο ν τ ά ρ ι ἤ μ π α σ τ ο ὄ ν ι. Ἐκτός τοῦ μύλου εἶναι τὸ λεγόμενον σ κ ο υ τ ά ρ ι ἢ ἄλλη ἄκρα τοῦ ἄξονος ἀκκουμβᾷ ἐπὶ

τῆς κα τίν ας. (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 897α, σ. 9)· ἀδράχτι λέγεται εἰς τὸ Καρόκι Δελβίνου τῆς βορείου Ἡπείρου τὸ ὄρθιον ξύλον, τὸ καρφωμένον εἰς τὴν φ τ ε ρ ω τ ῆ τοῦ ὕδρομύλου ἕως ἐπάνω εἰς τὴν χελιδόνα. Εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἡπείρου ἀδράχτι λέγουν τὸ χονδρὸν ξύλον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου περιστρέφεται ἡ φτερωτὴ τοῦ ὕδρομύλου. Τοῦτο στερεώνεται μὲ τὸ κ λ ε ι δ ί, διὰ νὰ μὴ πίπτῃ πρὸς τὰ κάτω ὁ τροχός, τὸν ὁποῖον κτυπᾷ καὶ περιστρέφει τὸ νερό.

**ἀδραμόνω**· τὰ μυλουλίθια, ἅμα τὰ χαράζ'νι μὲ τοῦ μολουκόπ', δηλαδὴ γίνεται ἀνώμαλος ἡ ἐπιφάνεια τῶν μυλοπετρῶν, ὅταν τὰς χαράσσουν μὲ τὸ μολουκόπι ἢ πελεκούνι· οὕτω λέγουν εἰς τὴν βόρειον Ἑλλάδα, τὴν Λέσβον καὶ ἄλλαχοῦ, πράττουν δὲ τοῦτο, διὰ νὰ ἀλέθεται κανονικῶς τὸ γέννημα.

**ἀκαμάτης** ὁ· οὕτω λέγεται ἐν Κύθνῳ, Νάξῳ καὶ ἄλλαχοῦ ἐν ἐκ δύο ξύλων, τὰ ὁποῖα τοποθετοῦνται ἐκατέρωθεν τοῦ ἄξονος κατὰ τὸ σημεῖον, δι' οὗ οὗτος ἐξέρχεται ἐκ τοῦ κτιρίου τοῦ ἀνεμομύλου. Ταῦτα χρησιμεύουν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἄξονος καὶ τὸ μὲν πρὸς τὰ δεξιὰ, ὡς ὑφιστάμενον τὴν περισσοτέραν τριβὴν, λέγεται κα μα τ ε ρ ό, τὸ δὲ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἀ κα μ ά τ ης (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 714, σ. 387). Ἀμφότερα τὰ ξύλα ταῦτα λέγονται π α ν ω μ ά ξ ε λ λ ο. Ἐν Σερίφῳ ἀ κα μ ά τ ης εἶναι ξύλινος σφήν, τιθέμενος παραλλήλως τῶν δύο κα μα τ ε ρ ῶ ν τοῦ ἀνεμομύλου.

**ἀκέραιος** ἡ· ἐν Χαλκιδικῇ ἡ μὴ κομματιασμένη μυλωνόπετρα· ἐκ τοῦ ἀρχ. ἐπιθέτου ἀ κ έ ρ α ι ος.

**ἀκρολογᾶ** ὁ μύλος· λέγεται ἐν Κρήτῃ. Ὅταν ἀπὸ φθορὰν τὰ δόδια τῆς ρόδας τοῦ ἀνεμομύλου δὲν ἔχουν πλήρη ἐφαρμογὴν στίς κ ο λ ό ν ν ε ς τοῦ φ α ν α ρ ι ο ὦ, ὁ μύλος ἀ κ ρ ο λ ο γ ᾶ μὲ συνέπειαν νὰ μὴ ἐργάζεται κανονικῶς· βλ. καὶ ἀ κ ρ ο λ ό η μ α καὶ μ π ο υ τ σ ω μ έ ν ο ς μ ύ λ ο ς.

**ἀκρολόημα** τό· βλ. τὸ ἀνωτέρω λῆμμα.

**ἀλαφάντης** ὁ· ἐν Καρπάθῳ ὀπή, θυρίς εἰς τὸν ἐσωτερικὸν τοῖχον τοῦ ὕδρομύλου, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν βλέπει ὁ μυλωνᾶς ἂν ἡ ἐξακόντις τοῦ νεροῦ ἀπὸ τὸ σιφούνη κτυπᾷ ἐκεῖ ποῦ πρέπει τὸ φ τ ε ρ ό τ ῆς ρ ό δ α ς.

**ἀλεσιά**, ἀλεσιά ἡ· ἡ ἄλεις· βλ. καὶ ζύμμα καὶ στύμμα. Ἐν Κρήτῃ (Λασιθί) οὕτω λέγεται καὶ τὸ ὀπισθεν κυλινδρικὸν τμήμα τοῦ ἀ ξ ο ν ι ο ὦ τοῦ ἀνεμομύλου, ποῦ ἀκκουμβᾷ εἰς τὸ π ρ ο σ κ ε φ α λ ά δ ι.

**ἀλέσιμο** τό· ἡ ἄλεις ἐν Μεσσηνίᾳ, Ρόδῳ κ.ἄ. Ἰ έ σ ι μ ο ἐν Σάμῳ καὶ Ἰ έ σ ι μ ο υ ν ἐν Λιβισσίῳ Μάκρης Μ. Ἀσίας.

**ἄλεσμα** τό· ὁ δημητριακὸς καρπὸς ὁ κομιζόμενος εἰς τὸν μύλον πρὸς ἄλεις. Ἐν Φιλοτίῳ Νάξου ἄ λ ε σ μ α λέγεται καὶ ὠρισμένη ποσότης ἐκ τοῦ ἀλεύρου,

τὴν ὁποῖαν λαμβάνει ὁ μυλωνᾶς ἢ ἡ μυλωνοῦ ὡς δικαίωμα τῆς ἀλέσεως, δηλ. τὸ ἀξάϊ· ἄ λ ε σ μ α σημαίνει καὶ τὴν ἄλεσιν.

**ἄλεσματοῦρης** ὁ· ὁ πελάτης τοῦ μύλου, ὁ προσερχόμενος μετὰ τὸ ἄλεσμα εἰς μύλον.

**ἄλεσματοῦ** ἢ· ἐν Σφακίοις Κρήτης ἢ πρὸς ἄλεσιν ἀποστελλομένη εἰς τὸν μύλον ποσότης δημητριακῶν.

**ἄλεσματοεὶ** τό· ἐν Κρήτῃ μικρὰ πρὸς ἄλεσιν ποσότης γεννήματος.

**ἄλεσματοῖζω**· ἐν Κρήτῃ καθαρίζω τὰ σιτηρά, διὰ τὸ νὰ τὰ στείλω πρὸς ἄλεσιν εἰς μύλον.

**ἄλεσματοῖκα** τά· ἐν Κρήτῃ τὸ δικαίωμα, ἢ πληρωμὴ τοῦ μυλωνᾶ, τὸ ἀξάϊ.

**ἄλεσματοῖκη** ἢ· ἐν Κρήτῃ ἢ ποσότης τοῦ ἀλεθομένου σίτου ἢ τοῦ ἀλεύρου, τὴν ὁποῖαν λαμβάνει ὡς δικαίωμα ὁ μυλωνᾶς· λέγεται καὶ ἀ λ ε σ τ ι κ ῆ, ἀ λ ε σ τ ι κ ὅ, ἀ λ ε σ μ α τ ι κ ᾶ.

**ἄλεσμάτισμα** τό· ἐν Κρήτῃ ἢ τακτοποιήσις τοῦ ἀλέσματος, τὸ ὁποῖον πρόκειται ν' ἀποσταλῆ εἰς μύλον πρὸς ἄλεσιν.

**ἄλεσματοσάκκι** τό, **ἄλεσματοσακκούλα** ἢ· ἐν Κρήτῃ ὁ περιλαμβάνων τὸ ἄλεσμα σάκκος.

**ἄλέστα** γρήγορα· οὕτω λέγεται ἐν Σύμῃ, ὅταν πρόκειται νὰ κινήθῃ ἡ γούλα τοῦ μύλου· μετ' ὀλίγον λέγουν· φ ὀ ρ α, ἦται νὰ καταβληθῇ μεγαλυτέρα προσπάθεια πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς κινήσεως.

**ἄλεστὰ** ἢ· ἐν Μυκόνῳ ἢ ἐπιφάνεια τῆς μυλόπετρας.

**ἄλεστάδες** οἱ· οἱ μεταβαίνοντες ν' ἀλέσουν τὸν καρπὸν εἰς τὸν μύλον.

**ἄλεστικό** τό· τὸ δικαίωμα τοῦ μυλωνᾶ τὸ ἀξάϊ.

**ἄλεστός** ὁ· ὁ ἀλεσμένος.

**ἄλετό** τό· αὐτὸ τὸ ὁποῖον μέλλει ν' ἀλεσθῆ· σακκίον καρποῦ πρὸς ἄλεσιν· «θὰ πάω αὔριο τ' ἄλετό μου στὸ μύλο» λέγουν ἐν Μήλῳ (ΚΛ ἀριθ. χ/φου 116, σ. 8). Ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου ἄλετό λέγεται ἢ ἄλεσις· π.χ. «ἐδιάχημα ἰὰ τ' ἄλετό στὸ μύλο».

**ἄλευράμπαρο, ἀλιβράμπαρου** τό· ἐν Λεπενοῦ Αἰτωλοακαρνανίας ξυλίνη σκάφη τοῦ μύλου, εἰς τὴν ὁποῖαν καταπίπτει τὸ ἐκ τῆς μυλόπετρας ἐξερχόμενον ἄλευρον.

**ἄλευρᾶς** ὁ· ὁ μυλωνᾶς· ἐκ τούτου καὶ τὸ ἐπώνυμον Ἀ λ ε υ ρ ᾶ ς.

**ἄλευρειὸ** τό· ἐν Ἀθωνί ἢ ἀλευροθήκη, ἢ ἀποθήκη ἀλεύρου.

**ἄλευρικό** τό· ἐν Κῶ, Ρόδῳ καὶ Χίῳ δοχεῖον ἀλεύρων, ἀποθήκη ἀλεύρων, πᾶν οἰκιακὸν ἄλευρον, φαγητὸν ἐξ ἀλεύρου.

**ἄλευροδόχη** ἢ· ἐν Κρήτῃ ἢ ἀλευροθήκη· ἐν Χαλκιδικῇ ἀ λ ε υ ρ ο δ ὄ χ ο ς.

**ἄλευροήχη** ἢ· ἐν Ἐλύμῳ Καρπάθου λέγεται οὕτω τὸ ξύλινον φράγμα, τὸ

εύρισκόμενον κύκλω τῶν μυλοπετρῶν, διὰ τὸ ἐμποδίζεται τὸ χύσιμον τοῦ ἀλεύρου.  
Εἰς ἄλλα χωρία τῆς νήσου λέγεται ἐριὰ (γυριά).

**ἀλευροθέσι** τό· ἡ ἀλευροδόχη.

**ἀλευροθήκη** ἡ· μικρὰ ξυλίνη σκάφη, συνεχομένη μετὰ τὴν ἀλεστικὴν μηχανὴν τοῦ ὑδρομύλου, διὰ τὸ δέχεται τὸ ἐκρέον ἐκ τῶν μυλοπετρῶν ἄλευρον. Εἰς τινα μέρη ἡ ἀλευροθήκη προφέρεται ἀλευροθήκη· βλ. καὶ κασσόνι καὶ σκάφη.

**ἀλευροκάδιν** τό· ἐν Κερασσοῦντι Πόντου κάδος πρὸς ἐναπόθεσιν ἀλεύρων.

**ἀλευροκάσσονο** τό· ξύλινον κιβώτιον ἐν Πελοποννήσῳ, εἰς ὃ ἐναποθηκεύεται ἄλευρον.

**ἀλευροκόσκινο** τό· ἐν Πόντῳ τὸ κόσκινον ἀλεύρων.

**ἀλευροσάκκι** τό· ἐν Κρήτῃ ὁ σάκκος, τὸ σακκὶ τοῦ ἀλεύρου. Λέγεται καὶ ἀλευροσακκούλα καὶ ἀλευροσάκκουλο.

**ἀλευρόσπιτο** τό· ἐν Ἀθῶνι ἀποθήκη ἀλεύρων.

**ἀλευροτσούβαλο** τό· ἐν Νάξῳ τὸ σακκὶ τῶν ἀλεύρων.

**ἀλευροδόχ'** ἡ· βλ. ἀλευροδόχη.

**ἀλευροθήκ'** ἡ· βλ. ἀλευροθήκη.

**ἀλεύρωμα** τό· ἡ διὰ ζύμης ἐπάλειψις τῆς μυλόπετρας.

**ἀλευρώνει**· ἐν Καρυδέα Παργας, ὅταν κάποιος πηγαίνει διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸν μύλον, ὁ μυλωνᾶς τὸν ἀλευρώνει, δηλαδὴ «τοῦ ρίχτει ὁ τὸ κεφάλ' ἄλιγου φρέσκου ἀλεύρ' γιὰ τὸ μὴ τοῦ σκάσουν τὰ πουδάρια». Βλ. καὶ πασπαλώνει.

**ἄλισμα** τό· ἄλεσμα.

**ἄλισματάρ'ς** ὁ· ἐν Αἰτωλίᾳ ὁ πελάτης τοῦ μύλου, ὁ φέρων τὸ ἄλισμα πρὸς ἄλεσιν εἰς τὸν μύλον· βλ. καὶ ἀπελάτης.

**ἄλουγόμυλος** ὁ· ἐν Θράκῃ ὁ μύλος ὁ στρεφόμενος ὑπὸ ἵππου.

**ἄλουποῦ** ἡ· ἐν Τριφυλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ μικρὰ σανίς, ἥτις, παρεμβαίνουσα μεταξὺ τῆς φτερωτῆς καὶ τῆς λεγομένης δίπλας, ἐμποδίζει τὸ νερὸ νὰ κινῇ τὴν φτερωτὴν, οὕτω δὲ παύεται κινούμενος ὁ ὑδρόμυλος. Ἐκλήθη δ' οὕτω, διότι τόσον μικρὰ σανίς κατορθώνει τόσον μέγα, νὰ παύῃ δηλαδὴ τὴν περιστροφικὴν τοῦ ὑδρομύλου κίνησιν.

**ἄλπανάρι** τό· ἐν Ἠπείρῳ ἡ ἄνω μυλόπετρα.

**ἄλπουδα** ἡ· ἐν Κρήτῃ συνών. τοῦ σφῆνης.

**ἄλυσίδα** ἡ· ἐν Κρήτῃ (Λασηθί) συνών. τῶν γούλα καὶ κύκλος.

**ἀμπαλέτης** ὁ. βλ. ἀπαλέστης.

**ἀμπάρι** τό· ἐκ τοῦ ἀραβοτουρκικοῦ ambar· ἐν Ρόδῳ «χτιστὴ ξύλινη ἀπόθήκη, πού μαζεύεται τὸ νερὸ καὶ ἀπὸ κεῖ πέφτει καὶ κινεῖ τὸ μύλο» (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 1568, σ. 214). Βλ. καὶ στερνα.



**ἀμπαρουσιές** οἱ ἐν Αἰτωλίᾳ τέσσαρα κάθετα ξύλα, στηρίζοντα τὸ καρόκ'.  
**ἀμπολή** ἢ ἐν Αἰτωλίᾳ ἢ ἀμπολή τοῦ μύλου εἶναι τὸ στενὸν αὐλάκι, ὅπου ῥεεῖ τὸ νερὸ τοῦ ὕδρομύλου· ἐν Σκύρω δὲ ὀμπολές· τὸ παραμπόλι εἶναι τὸ παραποτάμιον ὕδωρ. Βλ. καὶ ἔμπολη.

**ἀναβάτης** ὁ οὕτω λέγεται ἐν Κύμῃ Εὐβοίας ὁ ἀνεβάτης.

**ἀναμούχλι** τό· ἐν Θήρᾳ καὶ ἄνω μόχλι· ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου τὸ ἄνω μέρος σιδηροῦ μοχλοῦ εἰς τὸ πανάρι, τὴν ἄνω μυλόπετραν.

**ἀναρέα** ἢ ἐν Καρπάθῳ ἢ ἄνω μυλόπετρα· βλ. καὶ ἀπαναριά, ἀπανάρι, ἀπανώπετρα, ἀπανώπλακα.

**ἀνάρης** ὁ ἐν Γυθείῳ ἢ ἄνω μυλόπετρα.

**ἀνάφτου**· ἀνάφτω· ἐν Χαλκιδικῇ λέγουν: «ἀνάφτ' τ' ἀλεύρ'», ὅταν ἐργάζεται πολὺ ἢ μυλόπετρα.

**ἀνεβασταρίδι** τό· βλ. περάτης.

**ἀνεβαστήρα** ἢ ἐν Κεφαλληνίᾳ ὁ ἀνεβάτης. Ταυτίζεται μὲ τὸ τιμόνι.

**ἀνεβάτης** ὁ καὶ **βίδα** ἢ κάθετος ἀπὸ τοῦ ἄνω ὀρόφου τοῦ ἀνεμομύλου, διήκων μέχρι τοῦ δευτέρου, ξύλινος μοχλός, δι' οὗ συσφίγγουν ἢ χαλαρώνουν τὴν ἐπάνω μυλόπετραν κατὰ βούλησιν, ἔν' ἀλέθῃ χονδρότερον ἢ λεπτότερον ἄλευρον. «Ἡ βίδα ἀνελάτην ἀπάνω πέτρα», δηλαδὴ ἀφήνει τὴν ἐπάνω πέτραν χαμηλοτέραν. Αὕτη, συνδεομένη ἐν τῷ δευτέρῳ ὀρόφῳ μετὰ τῆς τραπεζωτῆς, ἄλλως τραπέζας τοῦ μύλου, εἰς ὃ μέρος εἶναι ἐλευθέρη, τίθεται εἰς κίνησιν ὑπὸ τοῦ μυλωνᾶ ἐν τῷ πρώτῳ ὀρόφῳ δι' ἑτέρου ὀριζοντίου μοχλοῦ. «Ὅταν ἡ τραπεζωτὴ ἔλκεται πρὸς τὰ ἄνω, ἢ ἐπάνω πέτρα ἀναβιβάζεται ὑψηλότερον καὶ τὸ ἄλευρον ἐξέρχεται χονδρότερον. Ἀνεβάτης ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἀναβάτης λέγεται ἐν Χώρᾳ Νάξου καὶ εἰς τὰ χωρία τῆς νήσου Ἀπειράνθος, Ἐγκαρὲς καὶ Φιλότη, καθὼς καὶ ἐν Σίφνῳ καὶ ἄλλαις νήσοις. (Βλ. ΚΑ, ἀριθ. χ/φου 470, σ. 7). Ὁ ἀνεβάτης ἐν Μυκόνῳ λέγεται βίδα. (Βλ. ΚΑ, ἀριθ. χ/φου 957, σ. 8). Ἀνεβάτης, ἀνιᾶτης καὶ ἀνιβᾶτης λέγεται ἐν Καρπάθῳ τὸ μικρὸν ὑψωμα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὕδρομύλου, ὅπου τοποθετοῦνται οἱ μυλόπετρες, ἡ σκάφη καὶ τὰ μικρὰ ἐξαρτήματά του. Καμμίαν σημασιολογικὴν σχέσιν δὲν ἔχει μὲ τὸν ἀνεβάτην τοῦ ἀνεμομύλου, τὸν ὅποιον ὁ Μιχ. Γ. Μιχαηλίδης - Νουάρος περιγράφει οὕτω (ἐνθ' ἀν., σ. 333): «μοχλός, ὅστις ὑψώνει πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ κάτω τὴν πάνω πέτρα τοῦ ἀνεμομύλου, ἢ ὅποια ἀποτελεῖ ἕν σύστημα μὲ τὸ ἀγράφτι, τὸ φθάνον εἰς τὴν χελιδόνα τῆς. Ἐὰν μὲ τὴν μοναβέλλα καὶ τὶς σφῆνες ὑψώσῃ κανεὶς ἀπὸ τὸν σταυρὸν τὸν ἀνεβάτην, σηκώνεται μαζὶ τοῦ ὀνεκρός, τὸ ἀγράφτι καὶ ἡ πάνω πέτρα. Ὅλη αὕτη ἡ συσκευὴ λέγεται τιμόνι. Εἰς τὸν μονόπατον μύλον ἀντὶ μοναβέλλα καὶ σφηνῶν ἔχουν σχιστὴν μὲ βάρη πετρῶν». Ὁ Ἐμμ. Μανωλακάκης, (ΚΑ, ἀριθ.

χ/φου 397, σ. 34) γράφει: «Ἀνεβάτης εἶναι τὸ περὶ τὴν πέτραν τοῦ μύλου μέρος, ἐξ οὗ καταρρέουν τὰ νερά, τὸ σταυρωτὸν ἐργαλεῖον, δι' οὗ ἀνεβοκατεβάζουσι τὸν μύλον». Ἐν Κεφαλληνίᾳ ὁ ἀνεβάτης ταυτίζεται μὲ τὸ τιμόνι, περὶ οὗ ἐν Ρόδῳ βλ. ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 1568, σ. 214.

**ἀνε(γ)εμόνω**· ἐν Καρπάθῳ σημαίνει ὑπερπληρῶ μὲ γέννημα τὸ στόμιον τῆς μυλόπετρας.

**ἀνέμη** ἢ καὶ **φανάρι** τό· ξύλινος φανὸς (κύλινδρος) φέρων δώδεκα εἰσοδοχὰς (θηλυκάς ὀπὰς), τὰ ἀδράχτια, εἰς τὰς ὁποίας εἰσερχόμενα «τὰ δόδια τσῆ ρόδα» πραγματοποιοῦν περιφερικὴν κίνησιν τῶν μυλοπετρῶν ὀριζοντίως (ἔμμεσος κίνησις). Ἡ ὀριζοντία λοιπὸν ἀνέμη συμπλέκεται μὲ τὴν κατακόρυφον ρόδαν τοῦ ἀνεμομύλου. Αὕτη περιστρέφεται περὶ σιδηροῦν κατακόρυφον ἄξονα, καλούμενον βασιλικὸ ἢ βασιλικὸ σίδερο, τὸ ὁποῖον ἄνωθεν στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ. Ἡ ἀνέμη λέγεται καὶ φανάρι' ἐν Μυκόνῳ καὶ Τήνῳ (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 957, σ. 13), φανάρι δ' ἐν Νάξῳ καὶ ἄλλαχοῦ.

**ἀνεμοδείκτης** ὁ· μικρὰ ἀπὸ λευκὸν παννὶ σημαία, καρφωμένη εἰς τὸ κέντρον τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τῆς κωνικῆς σκεπῆς τοῦ ἀνεμομύλου, διὰ νὰ φαίνεται ἐκάστοτε ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου. Βλ. καὶ καιροδείκτης, μπαταρόλια, πενταρόλια, πετεινός, σημαδοῦρα καὶ τρουλλίτης.

**ἄνεμος** ὁ· κατὰ τὰς δημῶδεις ἀντιλήψεις σημαίνει καὶ διάβολος· εἶναι γνωστὴ ἡ ἀρά: «νὰ σὲ πάρ' ὁ ἄνεμος» (μερικοὶ προσθέτου) «καὶ νὰ σ' ἄλεση ὁ μύλος». (Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελλ. Μυθολογία τόμ. Α' μέρ. β', ἐν Ἀθῆν. 1874, σ. 428).

**ἀνέξαγο** τό· ἐν Μυκόνῳ ὠρισμένη ποσότης δημητριακοῦ καρποῦ, παρεχομένη εἰς τὸν μυλωνὰν ὡς δικαίωμα διὰ τὴν ἄλεσιν.

**ἀνέξαιος** ὁ· ἄνθρωπος, τοῦ ὁποίου τὸ ἄλεσμα δὲν τὸ ζυγίζει ὁ μυλωνᾶς.

**ἀνιμόμ'λους, ἀνιμόμπ'λους** ὁ· ἀνεμόμυλος.

**ἀντέννα** ἢ· εἰς τὸ ἐκτὸς τῆς ὀροφῆς ἄκρον τοῦ ἀνεμομύλου εἶναι ἀκτινοειδῶς προσηρμοσμένοι 12 ἀκτῖνες (κεραῖαι), ἐκ ξύλου καστανιαῖς, οὕτω λεγόμεναι. Τὰ ἄκρα τούτων συνδέονται μεταξὺ των εἰς τὸ κάτω μέρος διὰ συρματοσχοίνου καὶ ἐκάστη εἰς τὸ ἐπάνω μέρος εἶναι ἐμπετηγμένη εἰς τὸ προεξέχον ἄκρον τοῦ ἄξονοῦ. Εἰς κάθε ἀντένναν εἶναι προσηρμοσμένον τριγωνικὸν παραβόπαννον, τὸ ὁποῖον περιτυλίσσεται ἐπ' αὐτῆς, ὥστε ἀναλόγως τῆς ἰσχύος τοῦ ἀνέμου νὰ ἐλαττώνεται ἢ ν' αὐξάνεται. Αἱ περὶ τὰς ἀντέννας περιελίξεις τῶν παννιῶν λέγονται μοῦδες. Ἐνιαχοῦ ἀδέννια τά, οἱ ἀντέννες.

**ἀντεννοκάρουλλο** τό· ἡ τροχαλία τῆς ἀντέννας.

**ἀντεννόσκοινο** τό· τὸ σχοινίον τῆς ἀντέννας.

**ἀντεννωσά** ἢ· τὸ σύνολον τῶν ἀντεννῶν.

**ἀντιμάξελλο** τό· ἐν Νάξῳ τεμάχιον ξύλου κάτωθεν τῆς μαξέλλας τοῦ ἀνεμομόλου· βλ. καὶ ἀντίξυλο, μαξέλλα.

**ἀντίξονο** τό· ἐν Νάξῳ κάθετον ξύλον πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος τῆς ἀντενωσᾶς, ἐφ' οὗ στηρίζεται τὸ ἄξονι τοῦ ἀνεμομόλου· ἀντίξονα τά, ἐν Χαλκιδικῇ αἱ ἐν τῷ ἀνεμομόλῳ δύο παράλληλοι πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ τροχοῦ χονδραὶ δοκοί, διήκουσαι ἀπὸ τοῦ ἐνὸς τοίχου εἰς τὸν ἄλλον, μεταξύ τῶν ὁποίων κινεῖται ὁ τροχός. Αὗται συνδέονται δι' ἐτέρας ἐγκαρσίας χονδρᾶς δοκοῦ, δι' ἧς κινεῖται ἐν βαθείᾳ ἐντομῇ τῆς πλαγίας πλευρᾶς ὁ ἄξων ἐτέρου τροχοῦ, δι' οὗ ἡ κίνησις ἀπὸ καθέτου μεταβάλλεται εἰς ὀριζοντίαν.

**ἀντίξυλο** τό· μεταξύ τοῦ ἄξονιοῦ καὶ τῆς ξυλίνης ἀπαναριᾶς παρεντίθενται δύο ἀλλεπάλληλα ξύλινα ὑποστρώματα, ἐξ ὧν τὸ κάτω λέγεται ἀντίξυλο καὶ τὸ ἐπ' αὐτοῦ ἐπικαθήμενον δεύτερον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ προστρέβεται τὸ ἄξονι, λέγεται μαξιλλάρα. Δεξιά καὶ ἀριστερά, διὰ νὰ συγκρατῆται τὸ ἄξονι, εἰς κανονικὴν θέσιν ἐπὶ τῆς μαξιλλάρας, εἶναι στερεῶς προσηρμοσμένα, εἰς τὰ ἄκρα αὐτῆς καθέτως καὶ ἐλαφρῶς ἀποκλίνοντα δύο στερεὰ ξύλα οἱ μαμαλοῦκοι. (Βλ. Ἰ. Δ. Κανδῆλη, Μύκονος..., Βιομηχ. Ἐπιθεώρ., τόμ. ΚΕ', Ἀθῆναι, Ὀκτώβρ. 1959, σ. 6). Ἐν Κύθῳ πανωμάξελλο λέγονται δύο ξύλα κάθετα ἐκατέρωθεν τοῦ ἄξονιοῦ, τοποθετούμενα κατὰ τὸ σημεῖον, δι' οὗ ἐξέρχεται τοῦτο τοῦ κτιρίου τοῦ ἀνεμομόλου. Ταῦτα χρησιμεύουν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἄξονιοῦ καὶ τὸ μὲν πρὸς τὰ δεξιά, ὡς ὑφιστάμενον τὴν περισσοτέραν τριβὴν, λέγεται καματερό, τὸ δὲ πρὸς τ' ἀριστερὰ ἀκαμάτης (ΚΑ, ἀριθ. χ/φου 714, σ. 387).

**ἀντιπάτης** ὁ· ἐν Καρπάθῳ μεταξύ τῆς τραπεζᾶς τοῦ φαναριοῦ καὶ τῆς τραπεζᾶς τοῦ ἔξονιοῦ ὑπάρχει τεμάχιον ξύλου, συγκρατοῦν εἰς δύο τραπεζές, ὁ ἀντιπάτης. Διὰ νὰ μὴ κινῆται ἀριστερὰ ἢ δεξιά τὸ ἄξονι κατὰ τὰς στροφάς του ὑπάρχουν ἐπὶ τῆς τραπεζᾶς δύο ὄρθια αὐγοειδῆ ξύλα ἐκατέρωθεν, λεγόμενα λεοντάρια ἢ δράκοι, πού τὸ συγκρατοῦν. (Μιχ. Γ. Μιχαηλίδου - Νοσάρου, ἐνθ' ἀν., σ. 330). Ἐν ταῖς ὑδρομύλοις Καρπάθου ἀντιπάτης ἐλέγετο «τὸ ξύλον, δι' οὗ πατεῖται ἡ ρόδα τοῦ μύλου πρὸς ἰσοροπίαν». (ΚΑ, ἀριθ. χ/φου 397, σ. 34).

**ἀντ'στυλ** τό· ἐν Αἰτωλίᾳ στῦλος ξύλινος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται τὸ βαρέλιον τοῦ ὑδρομόλου.

**ἀνώι** τό· τὸ ἄνω πάτωμα τοῦ ἀνεμομόλου.

**ἄξάγ'** τό, **ἄξαγια** ἢ, **ἄξαγιατικό** τό, **ἄξάι** τό, **ξάγι** τό, **ξάγιος** ὁ, **ξάι** τό· τὸ ἄλευρον τὸ διδόμενον ὡς ἀμοιβὴ εἰς τὸν μυλωνάν· ἐκ τῆς ἀρχ. ἐλλην. λ. ἐξάγιον. Τὸ ἄξάι λέγεται καὶ ἀλεστικά, διαλέστρι καὶ μυλωνιάτικα, μυλωνική, μυλοτέλι.

**ἀξάγι** τό· μεγάλη χουλιάρα, δι' ἧς ἀδειάζουν τὸ ἄλευρον· τὴν μεταχειρίζονται καὶ ὡς μέτρον.

**ἀξαγιαίνει** ὁ μυλωνᾶς· λαμβάνει τὸ ἀξάγι, δηλαδή τὴν πληρωμὴν του διὰ τὴν ἄλεσιν.

**ἀξαλεσά**, ἀξαλεσιά ἢ ἡ στιγμὴ, καθ' ἣν πλησιάζει νὰ τελειώσῃ τὸ ἄλεσμα τοῦ καρποῦ, ἔλλειψις ἀλέσματος, εὐκαιρία πρὸς ἄλεσιν· ἐξ α λ έ θ ω = τελειώνω τὸ ἄλεσμα.

**ἀξάρτια** τά· οὕτω λέγονται ἐν Κύθνῳ καὶ εἰς ἄλλας νήσους τὰ σχοινία, ἐνίοτε καὶ σύρματα, τὰ συνδέοντα τὸ κάτω ἄκρον τῆς ἀ ν τ έ ν ν α ς μὲ τὴν ἄκραν τῶν ἀ ν τ ι ν ε λ λ ι ῶ ν τοῦ ἀνεμομύλου (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 714, σ. 353).

**ἀξετροχάρης** ὁ· ἐν Καρπάθῳ οὕτω λέγεται ὁ μὲ σχῆμα κολουρού ἀνεμόμυλος, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ ἀλέθῃ μὲ ὅλους τοὺς ἀνέμους..., διότι ἡ κ ο υ κ ο ὑ λ α τ ο υ (σκεπή) γυρίζει ὀλόκληρος μὲ τὰ ἐξωτερικὰ τῆς ἐξαρτήματα (ἀντέννες) πρὸς τὸν πνέοντα ἄνεμον. Κανονικώτατον εἶναι τὸ κυλινδρικὸν σχῆμα τοῦ ἀξετροχάρη μὲ τὴν κουκούλαν του ἐπὶ κορυφῆς καὶ τὰ λοιπὰ ἐξαρτήματα. (Μιχ. Γ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, ἐνθ' ἀν., σ. 328). 'Ο ἀξετροχάρης ἔχει 10-12 ἀντέννες (αὐτόθι, σ. 332).

**ἄξονας** ὁ, ἀξόνι τό· ὁ κεντρικὸς ἄξων τῆς κινήσεως τοῦ ἀνεμομύλου καὶ τοῦ ὑδρομύλου. Τὸ ἀξόνι φέρει τὴν ρόδα ἐντὸς τοῦ μύλου, δι' ἧς πραγματοποιεῖται ἡ ἄμεσος κίνησις, ἣτις μεταδίδεται εἰς τὴν ἀ ν έ μ η ν ἢ φ α ν ά ρ ι τῆς ἐμμέσου κινήσεως. 'Αξίό ν ι λέγεται ἐν Τήνῳ ('Α. Φλωράκη, Τήνος..., Ἀθήνα 1971, σ. 103. Βλ. καὶ 'ξ ό ν ι).

**ἀπαθήρα** ἢ· ἐν Νάξῳ ὁπῆ τῆς στέρνας τοῦ ὑδρομύλου, πού κλείεται διὰ ξύλου, τοῦ κ α λ ό ε ρ ο υ.

**ἀπαλέστης** ὁ· **ἀπαλέστρα** ἢ· ἐν Καλαβρύτοις ὁ φέρων γέννημα πρὸς ἄλεσιν εἰς τὸν μύλον.

**ἀπαλέτης** ὁ· ὁ ἥδη ἐν τῷ μύλῳ ἀλέσας· ἐν Αἰτωλίᾳ, Λέσβῳ, Ρόδῳ καὶ ἀλλαχοῦ ὁ πελάτης τοῦ μύλου· βλ. καὶ ἀ λ ι σ μ α τ ά ρ η ς.

**ἀπανάρια** τά· οὕτω λέγονται ἐν Μυκόνῳ τὰ λεγόμενα βί β α, δηλαδή τὰ τοξοειδῆ ξύλα μορέας, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ στέγη τοῦ ἀνεμομύλου, ἢ καλουμένη κ ο υ κ ο ὑ λ α· τὰ βίβα μετὰ τῆς κουκούλας κινοῦνται ἐπὶ τῆς πλακός, στρεφομένης τῆς στέγης διὰ τῆς μ α ν ο υ έ λ λ α ς πρὸς ὅ,τι σημεῖον τοῦ ὀρίζοντος θέλομεν· τὰ ἀπανάρια στηρίζονται εἰς τὰ φ α λ ά γ γ ι α (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 957, σ. 16).

**ἀπαναριᾶ** ἢ, **ἀπανέρι** τό, παναριᾶ ἢ, πανάρι τό· ἐπάνω εἰς τὴν π λ ά κ α τοῦ ἀνεμομύλου ἐπικάθηται στεφάνη ἐκ χονδρῶν ξύλων, ἢ ἀ π α ν α ρ ι ά, ἣτις ἔχει

τὴν δυνατότητα νὰ ὀλισθαίη ἐπὶ τῆς πλάκας καὶ φέρει ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ ἔσω ὀψεύς τῆς ἀβαθεῖς ὀπάς, τὰ μ ἄ τ ι α. Εἰς τὴν ἀπαναριάν εἶναι προσηρμοσμένα κατ' ἀποστάσεις χονδρὰ ξύλα, τὰ τ ο ρ λ ὅ ξ υ λ α ἢ τ ρ ο υ λ ὅ ξ υ λ α, 24 ἐν ὄλῳ, ἅτινα συγκλίνοντα σχηματίζουν τὴν περιστρεφομένην ὀροφὴν τοῦ ἀνεμομύλου, τὴν τ ρ ο ὕ λ α (Ἰω. Δ. Κανδῆλη, Μύκονος..., ἐνθ' ἄν., σ. 6). Ἐν Κύθῳ λέγεται πανάρι. Ἀπαναριὰ καὶ ἀπανάρι λέγεται πρὸς τούτους ἡ ἄνω μυλόπετρα τοῦ ὕδρομύλου, κειμένη εἰς τὸν ἄνω ὄροφον αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἡ ἀλεστική του μηχανή, ἥτις ἀποτελεῖται: α') ἀπὸ δύο μυλόπετρας, β') ἀπὸ τὴν βαρδαρομάννα, γ') ἀπὸ τὴν κοφινίδα καὶ δ') ἀπὸ τὴν ἀλεουροθήκη· βλ. καὶ ἀναρέα, ἀνάρης.

**ἀπανάρικα** τὰ τεμάχια κορμοῦ, φέροντα ὀπάς (καυσά), ποῦ χρησιμεύουν, ἵνα διὰ μοχλοῦ περιστρέφουν οἱ μυλωνάδες τὴν τ ο ὕ ρ λ α ν τοῦ ἀνεμομύλου.

Ἐν Χατζηγυρίῳ Θράκης ἐλέγοντο ν τ ο λ ἄ π ι.

**ἀπανώπετρα** ἡ ἐν Κρήτῃ ἡ ἄνω μυλόπετρα.

**ἀπανώπλακα**, ἡ ἡ ἄνω μυλόπετρα ἐν Νάξῳ.

**ἀπανωρινὰ** τὰ ἐν Φιλοτίῳ Νάξου ἡ ἀπαναριὰ τοῦ ἀνεμομύλου, ἐφ' ἧς στηρίζεται ἡ στέγη του.

**ἀπ'κατάρι** τό ἐν Ἠλείῳ ἡ κάτω μυλόπετρα. Βλ. καὶ ἀχπατάρι.

**ἀποκατάρι** τό ἐν Καλοσκοπῇ Παρνασσίδος ἡ κάτω μυλόπετρα.

**ἀποκοπάρης** ὁ ἐν Καρδαμύλῃ τῆς Μάνης ὁ τακτικὸς πελάτης τοῦ μύλου.

**ἀποκριθάρωση** ἡ ἐν Κρήτῃ ἂν ὁ ὕδρομύλος ἀλέθῃ κριθάρι καὶ πρόκειται ν' ἀλέσῃ σιτάρι, τὸ πρῶτον σιταράλευρον ποῦ θὰ βγῆ θὰ περιέχῃ κριθαράλευρον· ἔπειτα θὰ εἶναι καθαρὸν, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἐγένετο ἡ ἀποκριθάρωση.

**ἀπολεσιὰ** ἡ· βλ. ξωλεσιὰ.

**ἀπολεσιτῆς** ὁ ἐν Μάνῃ ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν μύλον διὰ νὰ ἀλέσῃ.

**ἀπόλ'μα** τό ἐν Χαλκιδικῇ ἀπόλυσις τοῦ ὕδατος δι' ἄλεσιν ἐν τῷ ὕδρομύλῳ.

**ἀπομύλια** τὰ τὸ τελευταῖον τοῦ ἀλέσματος τοῦ νεοκοπιδιασμένου μύλου.

**ἀπομυλίζει** ὁ μύλος λέγεται ἐν Καρπάθῳ, ὅταν κατεβαίη ὀλίγος καρπὸς ἀπὸ τὴν Χολέτραν εἰς τὶς μυλόπετρας (Μιχ. Γ. Μιχαηλίδου-Νοῦάρου, ἐνθ' ἄν., σ. 340).

**ἀπουλῶ τοῦ μύλου** λέγεται ἐν Χαλκιδικῇ, ὅταν ἀφήνουν ἐλευθέραν τὴν ἐκροὴν τοῦ ὕδατος τοῦ ὕδρομύλου.

**ἀποχαραγῆ** ἡ ἐν Κρήτῃ τὸ πρῶτον ἄλευρον, ποῦ βγαίνει μετὰ τὴν χ α ρ α γ ῆ τῶν μυλοπετρῶν· περιέχει τ σ ἄ χ α λ η, δηλαδὴ πολὺ μικρὰ τεμάχια ἀπὸ τὶς μυλόπετρας ποῦ ἐχαραχθῆσαν.

**ἀποχαραῆς** (ἐπίρρ.)· εὐθὺς μετὰ τὴν χάραξιν τῶν μυλοπετρῶν.

**ἀποχάραμα** τό· ἐν Κρήτῃ ἡ ἀ π ο χ α ρ α γ ῆ.

**ἀράδα** ἡ· σειρὰ προτεραιότητος ἐν τῷ μύθῳ πρὸς ἄλλοισιν.

**ἀραμπὰς** ὁ· ἐκ τοῦ τουρκ. a r a b a. Εἰς τὸ χωρίον Ἐγκαρῆς τῆς Νάξου ράβδος ξυλίνη στρογγύλη, χρησιμεύουσα διὰ νὰ σηκῶνῃ τὴν ἐπάνω μυλόπετραν. Ἐν Φιλοτίῳ Νάξου ἀ ρ α μ π ἄ δ ε ς εἶναι δύο ξύλινοι ράβδοι στρογγύλαι, ἐπὶ τῶν ὁποίων τίθεται ἡ ἄνω μυλόπετρα, διὰ νὰ κατορθώσῃ ὁ μυλωνᾶς νὰ τὴν ἀνασηκῶσῃ.

**ἀράχτι** τό· ἐν Εὐβοίᾳ τὸ ἀ δ ρ ἄ χ τ ι.

**ἀρβάλι** τό· εἰς τὰ Βούρβουρα Κυνουρίας οὕτω λέγεται τὸ εἰς τὴν περιφερομένην μυλόπετραν ξυλάριον, τὸ παράγον θόρυβον διὰ τῆς τρομώδους αὐτοῦ κινήσεως. Εἶναι τὸ ἀλλαχοῦ β α ρ δ ἄ ρ ι· ἀ ρ β ἄ λ ι καὶ β α ρ δ ἄ λ ι λέγεται ἐν Λέσβῳ.

**ἀρβαλομάννα** ἡ· ἐν Λέσβῳ τὸ ξύλον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται τὸ ἀ ρ β ἄ λ ι.

**ἀργαστήρι** τό· οὕτω λέγεται ἐν Ἄνδρῳ ὁ ὢς πρὸς τὸν μυλωνᾶν ὑδρόμυλος (Ἰ. Β ο γ ι α τ ζ ἰ δ ο υ, Γλωσσα καὶ λαογραφία τῆς νήσου Ἄνδρου, τόμ. Δ', Ἀθῆναι 1957, σ. 95).

**ἀργάτης** ὁ· ἐν Χαλκιδικῇ στῦλος παχὺς περιστρεφόμενος περὶ ἑαυτόν, δι' οὗ μετατοπίζεται ἡ αἰρομένη ἄνω μυλόπετρα.

**ἀρδάχτι** τό· ἐν Κύθνῳ σιδηροῦς ἄξων ἀνερχόμενος διὰ τοῦ κέντρου τῆς ἄνω καὶ κάτω μυλόπετρας. Τὸ κάτω τούτου ἄκρον εἰσέρχεται εἰς τὸ κ α τ α μ ο ὄ χ λ ι καὶ περὶ αὐτὸ περιστρέφεται (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 714, σ. 8). Βλ. καὶ ἀ δ ρ ἄ χ τ ι.

**ἄρκι** τό· ἐν Ἀδραμυτίῳ καὶ Σέρραις τὸ αὐλάκι, εἰς ὃ τρέχει τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου· βλ. καὶ α ὐ λ ἄ κ ι.

**ἀρκοῦδ'** τό· ἐν Λήμνῳ μεγάλη δοκός, στηρίζουσα τὸ πάτωμα τοῦ ἀνεμομύλου μὲ τίς μυλόπετρας.

**ἀρματώνω**· ἀνοίγω τοὺς φλόκκους τοῦ ἀνεμομύλου.

**ἀρματωσά** ἡ· ὄλα τὰ ἐξαρτήματα τοῦ ἀνεμοτροχοῦ, ἀντένες, παννιά, συρματόσχοινα.

**ἀρμενάς** ὁ· ἀρμενάες οἱ· ἐν Ἐλύμπῳ Καρπάθου οἱ ἀνεμόμυλοι, ἔνθα ὑπῆρχον περὶ τοὺς 20 ἐξ αὐτῶν. (Μ ι χ . Γ. Μ ι χ α η λ ἰ δ ο υ - Ν ο υ ἄ ρ ο υ, ἔνθ' ἄν., σ. 327).

**ἀρμενόπαννα** τά· παννιά τοῦ ἀνεμομύλου.

**ἄρμπουρο** τό· ἐν Μεγανησίῳ Λευκάδος ὁ ἄξωνας.

**ἀρνιακὸ** τό· ἐν Καλαβρυτοῖς δέρμα ἀρνίου, δι' οὗ συλλέγουν καὶ ἀπομάσσουν τὸ ἐν τῇ ἀλευροθήκῃ ἄλευρον.

**ἀροδοντούσα ρόδα**· ἐν Κρήτῃ ἡ ρ ὁ δ α, ἡ ὁποία δὲν ἔχει περισσότερα ἀπὸ 39 δ ὀ δ ι α. βλ. καὶ σ ι μ ο δ ο ν τ ο ὄ σ α ρ ὁ δ α.

**ἀστράκι** τό· ἀστράκια τά· ἐν Λακωνίᾳ τὰ τεμάχια, ἐξ ὧν συντίθεται ἡ μυλόπετρα· ἐκ τοῦ ἀρχ. ὄ σ τ ρ α κ ο ν.

**ἀτ'πάτ'ς** ὁ ἐν Λήμνῳ ὁ ἀντιπάτης, ἦται ἐκάστη τῶν δύο δοκῶν, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ δοκὸς ἢ ὑποβαστάζουσα τὸν ζυγόν.

**αὔκλα** ἡ ἐν Νάξῳ ἢ ὀπή, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν διέρχεται τὸ ἐκ τῆς στέρνας προερχόμενον ὕδωρ, τὸ ὁποῖον κατέρχεται καὶ κτυπᾶ ἐπάνω εἰς τὴν ξυλινὴν ρόδαν καὶ τὴν κάμνει νὰ περιστρέφεται. «Οἱ αὔκλες τοῦ νερόμυλου ἐβουλώσανε κ' ἐχύθησαν ὅλα τὰ νερ' ἀπὸ πῦξω».

**αὔλακας** ὁ, **αὔλακι** τό ἐν Κονίτῃ ὁ ἀγωγός, δι' οὗ διοχετεύεται τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου· ἀλλαχοῦ ἀχυτός, αὐός, μυλαύλαξη, μυλαύλακο, ναός, νομή, μπίλια (πίλα, πίλια).

**ἀφάλι** τό ἐν Νάξῳ τὸ ἀφαλοσίδερο· ἀφαλός ὁ· βλ. φάλι καὶ βασιλικός.

**ἄφλα** ἡ ξύλινον χωνί, ἐξαρτώμενον ὀριζοντίως ἐκ τῆς κοφινίδας τοῦ ἀνεμομύλου, ὅθεν ἐκρέει ὁ καρπός.

**ἄφουκλα** ἡ ἐν Κορώνῳ (Βόθροις) Νάξου εἶναι κωνοειδῆς χῶρος 2-3 μ., ἐνθα πίπτον τὸ ὕδωρ ἐναποθηκεύεται, ἵνα ἡ πίσις αὐτοῦ καταστῇ μεγαλύτερα. Ἡ ἄφουκλα φέρει ὀπήν, δι' ἧς τὸ ὕδωρ πίπτει ἐπὶ τοῦ τροχοῦ τοῦ ὑδρομύλου.

**ἀχάραγη**, ἡ ἐν Κρήτῃ ἢ ἀχάρακτος μυλόπετρα.

**ἀχάρακτος - ἀχαράχτους** ὁ ὁ μὴ χαραχθεὶς μύλος.

**ἀχπανάρι** τό ἐν Ἡπείρῳ ἢ ἄνω μυλόπετρα· ἀχπατάρι τό αὐτόθι ἢ κάτω μυλόπετρα.

**ἀχυτός** ὁ ἢ ἀρχ. λ. ὀχετός· ἐν Ἄνδρῳ νεχυτός εἶναι ὁ ἀρδευτικὸς ὀχετός, ποὺ φέρει τὸ ὕδωρ εἰς τὸν ὑδρομύλον, δι' οὗ γίνεται ἡ κίνησις αὐτοῦ.

**αὐός** ὁ ἢ ἀρχ. λ. ἀγωγός· οὕτω λέγεται ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου· βλ. καὶ ἀχυτός, ναός, νομή, μπίλια.

**βάβω**, ἡ ἐν Ἡπείρῳ ξύλον εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ ὑδρομύλου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται ἡ φτερωτή, ἥτις κινεῖ ὅλον τὸν μηχανισμόν αὐτοῦ· ἐπάνω εἰς τὴν βάβω στηρίζεται τὸ ἀδράχτι· τοῦτο συνδεόμενον μὲ τὴν φτερωτὴν εἶναι ὄρθιον. Βλ. καὶ φτερωτή.

**βαγένι** τό ἐν Γυθείῳ κάδος, δι' οὗ κατέρχεται τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου· βλ. καὶ κολοβούτι.

**βαγιονά** ἡ ἐν Χαλκιδικῇ τὸ βαγόνι τοῦ ὑδρομύλου.

**βαδούρους** ὁ κυκλικαὶ ἐν Λήμνῳ σανίδες ὡς περίφραγμα τῶν μυλοπετρῶν, διὰ νὰ ἐμποδίζουσι τὸ ἄλεσμα νὰ χύνεται ἔξω. Βλ. καὶ (γ)υριά, γύρος.

**βαένι** τό βλ. βαγένι.

**βαλτὰ** τὰ ἐν Χαλκιδικῇ λέγουσι : «εἶναι βαλτὰ τὰ τσιμπούκια τοῦ φαναριοῦ», δηλαδὴ αἱ ραβδώσεις τοῦ κυλινδρικοῦ τροχοῦ τοῦ ὑδρομύλου.

**βαράδα** ἢ ἐν Θάσῳ ἡ ξυλίνη τετράγωνος ἀποθήκη ὕδατος· ἐκ ταύτης ἐξέρχεται μεθ' ὀρηκῆς τὸ ὕδωρ ἐκ τινος ὀπῆς καὶ δίδει τὴν κίνησιν εἰς τὸν μηχανισμόν τοῦ ὕδρομύλου. Ἐν Θράκῃ ἡ βαράδα λέγεται βαράδι ἐκ τοῦ μεσαιων. βαράδιν τό.

**βαράρι, βαρβάρι** τό, λέγεται εἰς τινὰ μέρη τὸ βαρδάρι, βαρδάλι ἐν Ἀγρινίῳ καὶ Λέσβῳ, βεριά(δ)ιν ἐν Κύπρῳ. Τὸ βαρδάρι' ἐν τῇ ἡπειρωτικῇ Ἑλλάδι, ὡς π.χ. ἐν Αἰτωλίᾳ, «εἶναι ξύλον εὐθύ, τὸ ὁποῖον μὲ τὴν μίαν ἄκραν του στερεοῦται εἰς τὸ κάρók' καὶ μὲ τὴν ἄλλην εἰς τὸ πανωμύλ' οὕτως ὥστε νὰ τραντάζεται καὶ νὰ μεταδίδῃ τὸ τράνταγμα εἰς τὸ καρόκ' τοῦ ὕδρομύλου». Βαρδάλια ἐν Ἀγρινίῳ καὶ ἀλλαχοῦ βαρδάρια εἶναι δύο μικρὰ ξύλα ἐφαπτόμενα τοῦ ἀπαναριοῦ τοῦ ὕδρομύλου· ταῦτα διὰ τῆς τρομώδους αὐτῶν κινήσεως ρυθμίζουν τὴν ροὴν τοῦ καρποῦ ἀπὸ τὴν κοφινίδα εἰς τὸ στόμιον τῆς μυλόπετρας.

**βαρδαρομάννα** ἢ· ξύλον, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται τὸ βαρδάρι τοῦ ὕδρομύλου.

**βαρεῖα** ἢ· οὕτω λέγεται τὸ ζύγισμα τῶν μυλόπετρῶν· καὶ τῆς μὲν ἐπάνω μυλόπετρας λέγεται πάνω βαρεῖα, τῆς δὲ κάτω κάτω βαρεῖα. "Ὅταν ὁ μυλωνᾶς ἀφαιρῇ τὴν ἐπάνω μυλόπετρα, ἐνσφηνώνει εἰς τὴν θέσιν της τὸν διάατη ἐπὶ τοῦ ἀγραττιοῦ. Κάποιος ἄλλος περιστρέφει τὸ ἀγράττι καὶ ἔτσι περιστρέφεται ὁ διάατης ἐπὶ τῆς κατώπετρας καὶ ὁ μυλωνᾶς βλέπει, ἐὰν ἡ κατώπετρα ἐγγίξεται κανονικῶς εἰς ὅλα αὐτῆς τὰ σημεῖα. (Βλ. Μιχ. Γ. Μιχαηλίδου - Νουάροου, ἐνθ' ἀν., σ. 339).

**βαρέλλα** ἢ· ξύλινον βυτίον, ἐν ᾧ θέτουν τὸν πρὸς ἄλλοισιν καρπὸν.

**βασιλικὸς** ὁ· κατακόρυφος σιδηροῦς ἄξων εἰς τὴν μυλόπετραν τοῦ ἀνεμομύλου. Λέγεται καὶ βασιλικὸ σίδερο ἐν Κύθῳ, Νάξῳ καὶ ἄλλαις νήσοις τοῦ Αἰγαίου. Βασιλικὸς λέγεται καὶ τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ ἀδραχτιοῦ, τοῦ ὕδρομύλου, ποῦ περνᾷ μέσα ἀπὸ τὴν κάτω μυλόπετραν. Εἰς τὴν κορυφὴν του εἶναι τετράγωνον, διὰ νὰ κινῇ τὴν χελιδόνα, χονδρὸν πλατὺ σιδηρὸν εἰς τὴν ἐπιφανείαν τῆς κάτω μυλόπετρας, χωσμένον μέσα εἰς τὴν ἐπάνω, διὰ νὰ τὴν περιστρέφῃ. Τὸ σημεῖον ὅπου εἰσέρχεται ἡ χελιδόνα λέγεται ἀφαλὸς τοῦ μύλου.

**βεζιές οἱ**· ἐν Λέσβῳ ξύλινα περιβλήματα τῆς μυλόπετρας.

**βελόνι** τό· τοῦτο ἐν Ἰθάκῃ ἀνεβοκατεβάζει τὴν μυλόπετραν, στηρίζεται εἰς τὸ πρὸσκέφαλο καὶ ἐργάζεται ἐπάνω εἰς τὸ ξαρίδι· βλ. καὶ βελόν'.

**βεργότρουπα** ἢ· ὀπὴ τῆς κἀναλῆς τοῦ ὕδρομύλου κλειομένη διὰ ξυλίνης βέργας. Βλ. καὶ φτερομαχᾶ.

**βίβα τά**· ἐν Τήνῳ τὰ ξύλα τῆς στέγης ἀνεμομύλου.

**βίδα** ἢ· βλ. ἀνεβάτης.

**βιλόν'** τό· ἐν Λήμνῳ σιδηρὸν, τὸ ὁποῖον διαπερᾷ τὴν ἄνω μυλόπετραν τοῦ ἀνεμομύλου καὶ χρησιμεύει διὰ τὴν ἀνύψωσιν ἢ χαμῆλωσιν αὐτῆς.



**βιολάρης**, ὁ ἐν Τήνῳ περιφερικὸν ξύλον, δι' οὗ ὀπλίζεται τὸ περὶ τὸ π ρ ο σ κ έ φ α λ ο ν μέρος τοῦ ἄξονιοῦ, ἐμποδίζον· τοῦτο νὰ ἐξέλθῃ περισσότερον πρὸς τὰ ἔξω.

**βιολάρι** καὶ **γιολάρι** τό· ἐν Κύθῳ κοῦλον ξύλον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στρέφεται τὸ ἀξόνι τοῦ ἀνεμομύλου. βλ. καὶ β ι ό λ ε ς.

**βιόλες** οἱ· ἐν Νάξῳ (Ἀπεΐρανθος, Φιλότι) καὶ ἐν Θήρῃ οἱ βιόλες εἶναι τεμάχια ξύλου, ἐφαρμοζόμενα ἐπὶ τοῦ ἄξονιοῦ τοῦ ἀνεμομύλου, ἵνα καταστήσουν αὐτὸ στρογγύλον ἐκεῖ ὅπου τοῦτο ἐφάπτεται τῆς προεξοχῆς τοῦ τοίχου, κρατούμενον διὰ σιδηροῦ κρίκου.

**βλυκάτο**, βλυχάτο, γλυκάτο, μπουτσουνάρι, φλυγκάτο τό· ἐν Κρήτῃ ὁ ἀνοικτὸς κτιστὸς ἀγωγός, πρὸς ὃν ὁδηγεῖ τὸ νερὸ ἀπὸ τὴν σ τ έ ρ ν α τοῦ ὑδρομύλου.

**βόλι** τό· ἐν Εὐβοίᾳ ἡ ἄνω μυλόπετρα, ἐν Λέσβῳ μπάλλα σιδηρᾶ εἰς τὸ κατάντι χωσμένη, διὰ νὰ μὴ φεύγῃ τὸ κ ε ν τ ρ ῖ τοῦ ὑδρομύλου· τὸ κρατεῖ ὁ κ ά β ο υ ρ α ς.

**βοριάς** ὁ ἡ πρὸς τὸν βοριὰν ἐστραμμένη σωκαρότρυπα.

**βουδέλι** τό· ξύλον στηρίζον τὴν σ ο υ φ ο υ ν ά ρ α ν εἰς δοκὸν πρὸς τὸ μέρος τοῦ τοίχου τοῦ ὑδρομύλου.

**βούκινο** τό· ἐν Νάξῳ πνευστὸν ἐκ κογχυλίων ὄργανον, δι' οὗ ὁ μυλωνᾶς ἐκάλει τοὺς ἀ λ ε σ τ ά δ ε ς νὰ φέρουν εἰς τὸν ἀνεμόμυλον τὸ γέννημα πρὸς ἄλεσιν. βλ. καὶ κ ό ρ ν ο ς, τ σ α κ ο υ τ λ ά κ. (B) ο ύ κ ι ν ο ν τό· ἐν Καρπάθῳ κατηφορικὸς ὄχετὸς τοῦ ὑδρομύλου, ἐκτισμένος ἀπὸ πωριά στρογγυλὰ τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου, εἰς τὸ κέντρον τῶν ὁποίων ἀνοίγεται ὀπή, διὰ νὰ καταρρέῃ τὸ ὕδωρ. Ἡ τελευταία κ ο υ λ λ ο ύ ρ α τοῦ πωριοῦ εἶναι ἀτρύπητος καὶ στηρίζεται εἰς τὸ ἔδαφος, ἀλλ' ἔχει εἰς τὰ πλάγια ἀνοίγματα 15 πόντων περίπου, ὅπου ἐφαρμόζεται ἡ σ ι φ ο υ ν ο μ ά ν ν α, σωλὴν ξύλινης καὶ ἐπ' αὐτῆς τὸ σ ι φ ο ύ ν ι.

**βούκλα** ἡ· μικρὰ στεφάνη, συνδέουσα τὴν μ ά ν ν α μὲ τὴν ἀντέννα τοῦ ἀνεμομύλου.

**βούλα** ἡ· ὀπή τῆς κ ο υ φ ο υ ν ί α ς, ἀπὸ τὴν ὁποίαν χύνεται ὁ καρπὸς εἰς τὸ ἀνοίγμα τῶν μυλοπετρῶν. Οὕτω λέγεται ἐν Καρπάθῳ.

**βούτσ'νας** ὁ· ἐν Τήνῳ ὁ κ ά ν α λ ο ς (κ ά ν α λ η) τοῦ ὑδρομύλου.

**βρονταλίδια** τά· ἐν Νάξῳ τὰ μετάλλια ἐλάσματα τὰ ἐξαρτώμενα διὰ σπάγγου ἐξωθεν τῆς κ ο φ ί ν α ς, τὰ ἀλλαχοῦ β α ρ δ ά ρ ι α.

**βρόχη** ἡ, **βρόχι** τό· ἐν Καρπάθῳ, Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ κάθετον στρογγύλον ξύλον εἰς τὸ μέσον τῆς κάτω πέτρας τοῦ ὑδρομύλου· ἐὰν τοῦτο χαλάσῃ, λέγουν ἐν Γυθείῳ ὅτι «ὁ μύλος ξεβροχιάζει», ἤτοι ὁ σῖτος πίπτει κάτω· βλ. καὶ ἀ γ ρ ά τ τ ι.

**βρωμα** ή α') ό προς άλεσιν πίπτων μεταξύ τών μυλοπετρών καρπός, β') κατά συνεκδ. ή μεταξύ τών δύο μυλοπετρών απόστασις, όπου τρίβεται ό καρπός.

**γαβέλια** τά: έν Κρήτη όκτώ τεμάχια ξύλου έκ πλατάνου κυρίως, που εισέρχονται ανά τέσσερα εις κάθε μίαν από τās δύο επιφανείας τής ρόδας: πρβλ. σταυρός.

**γαβιλιά** τά, γαβιλίες οί, καβιλια τά, καβιλίες οί, πίροι οί: τεμάχια σιδηρά έν Κρήτη, τὰ όποια εισέρχονται εις όπας τής έσωτερικής σταθεράς κουλλούρας τών στρογγυλών άνεμομύλων. Ταύτα παίζουν ρόλον ύπομοχλίων του μόχλου, με τόν όποϊον ό μυλωνάς στρέφει τήν έξωτερικήν κουλλούραν, δια νά λάβη τό άξόνι τήν κατάλληλον κατεύθυνσιν.

**γάτζος** ό: έν Κύθνω σχοινίον έχον κατά τό άκρον γάτζον δια του όποϊου, περιτυλισσομένου περι τόν άξονα του άνεμομύλου, αναβιβάζουν και απομακρύνουν τήν παναριάν, όταν θέλουν νά τήν χαράξουν.

**γαδέκια** τά: έν Νάξω σχοινία συνεχόντα τās πτερωτάς του άνεμομύλου μετά του κονταρίου, ίνα μή τās συντρίβη ό άνεμος.

**γεράνι** τό: έν Κρήτη μοχλός, δι' ου ανοίγουν ή κλείουν τήν όπήν τής στέρας του ύδρομύλου.

**γιακάδες** οί: βλ. ΄ξόνι.

**γιολάρι** τό: βλ. βιολάρι.

**γκυλιτάρι** τό: έν Γλυκύ Σουλίου τό ξύλινον έργαλειον, δι' ου σηκώνουν τήν επάνω μυλόπετραν.

**γλινάλευρο** τό: έν Κρήτη τό πολύ λεπτόν άλευρον, που δέν κάμνει καλόν ψωμί.

**γλυκάτο** τό: βλ. βλυκάτο.

**γοργόστημα** τό: έν Κρήτη χειροκίνητον σύστημα, τό όποϊον εκτρέπει τήν ροήν του ύδατος από τήν φτερωτή του ύδρομύλου ή τήν επαναφέρει εις αύτήν.

**γουβι** τό: έν Άγρινίω σκαρπέλλον με ήμικυκλικήν κόψη, δι' ου ανοίγουν τήν όπήν τής καρδιάς, δια τής όποιας διέρχεται ό μοχλός του ύδρομύλου.

**(γ)ούλα** ή: τό κάτω μέρος τής κοφινιάς του ύδρομύλου, που όμοιάζει με λαιμόν: βούλα, γούλα και γούλη λέγεται και ή εις τό κέντρον τής άνω μυλόπετρας του άνεμομύλου όπή, δι' ης διέρχεται τό βασιλικό σίδερο τής άνέμης: εις αύτήν εισέρει ό καρπός έκ τής κοφινιάς. Έν Αίτωλία εις τήν γούλη πίπτει τό γέννημα από τό καρόκ, δια νά πέση όλίγον κατ' όλίγον εις τόν άφαλό του ύδρομύλου.

**γούμενα** ή: έν Τήνω χονδρόν παλαμάρι, δι' ου γίνεται τό σταμάτημα του άνεμομύλου. Έν Κρήτη κυρίως τό χονδρόν σχοινιό του άνεμομύλου.

**γούρα** ή: βλ. γούρα.

**γούρνα** ἡ· ἐν Λέσβῳ ἡ περικλείουσα τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου σ τ έ ρ ν α, τὴν ὁποῖαν κλείει ὁ μωλονᾶς («καὶ τὴν ἀπολάει ἅμα γεμίση»).

**γουρνέλλα** ἡ· ἐν Χαλκιδικῇ τὸ ὀριζόντιον σκαφίδιον τὸ ἐξηρητημένον ἀπὸ τὴν κ ο φ ι ν ῖ δ α καὶ μετέωρον ὑπὸ τὸ στόμιον αὐτῆς· εἰς τοῦτο καταρρέει ἀπὸ τὴν κοφινίδα ὁ καρπὸς (γέννημα) καὶ ἐξ ὁπῆς αὐτοῦ εἰσέρχεται εἰς τὸ ἄνοιγμα τῆς μυλόπετρας. Ἡ κατάρρευσις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς τρομώδους κινήσεως τῆς γ ο υ ρ ν έ λ λ α ς, μεταδιδομένης εἰς αὐτὴν διὰ ξύλου, ἐξηρητημένου ἀπ' αὐτῆς καὶ ἐφαπτομένου τῆς κινουμένης μυλόπετρας. Γ ο υ ρ ν έ λ λ α ἐπίσης λέγεται ξύλινος μικρὸς σωλὴν, δι' οὗ τὸ ἄλευρον ἐξερχόμενον τῆς μυλόπετρας καταρρέει εἰς τὴν ἀλευροδόχον.

**γουρνὶν** τό· ἐν Ρόδῳ ξύλινον ἢ λίθινον δοχεῖον τοῦ ὑδρομύλου, εἰς τὸ ὁποῖον συγκεντρώνεται τὸ ὕδωρ, ὕπερ ἐκσφενδονίζεται ἐκ τῆς κάτω ὁπῆς καὶ στρέφει τὸν τροχόν.

**γραδι** τό, γραδιά τά· ἐν Κύθῳ καὶ Νάξῳ σχοινία προσεραμμένα εἰς τὴν ὦαν τῶν δύο στενῶν πλευρῶν τοῦ φλόκκου τοῦ ἀνεμομύλου.

**γραῖος** ὁ· ἐν Λήμνῳ ἐκάστη τῶν δύο δοκῶν τοῦ τοίχου, ἐφ' ὧν στηρίζεται καὶ περιστρέφεται ὁ μέγας ὀριζόντιος ἄξων τοῦ ἀνεμομύλου.

**γραναῖζι** τό· βλ. ρ ό δ α.

**γρανδι** τό, γρανδο τό, γρανδώνουμε τὸ παννί· ἐν Ἰθάκῃ σημαίνει ὅτι τοῦ κάβου γ ρ α ν d i ἢ γ ρ ά ν d o, δηλαδὴ δένουν μὲ σχοινί τὸ παννί τοῦ ἀνεμομύλου.

**γριμνίτσα** ἡ· ἐν Αἰτωλίᾳ σιδηρᾶ πλάξ, ὅπου τελειώνει τὸ ἀδράχτι τοῦ ὑδρομύλου· βλ. καὶ δ ρ ι μ ι ν ῖ τ σ α. Ἐλλαχού γ ρ ι μ ι ν ῖ τ σ α εἶναι πλατὺ καὶ χονδρὸν ξύλον, τὸ ὁποῖον στερεοῦται ἐπάνω εἰς τὸ κ α τ ά ν τ ι.

**γυαλί τῆς πέτρας** τό· ἐν Κρήτῃ ἡ λεία καὶ στιλπνὴ ἐπιφάνεια τῶν μυλοπετρῶν, ἀκατάλληλος διὰ τὴν κανονικὴν ἄλσειν. Αὕτη πρέπει νὰ γίνῃ ἀνώμαλος μὲ τὴν χ α ρ α γ ἡ.

**γύρα** ἡ· ἐν Ἠπείρῳ τὸ ἄλευρον, τὸ ὁποῖον ἐναπομένει περὶ τὴν μυλόπετραν κατὰ τὴν περιστροφὴν αὐτῆς· βλ. καὶ γ υ ρ ά λ ε υ ρ α, γ υ ρ ά λ ι β ρ ο ν.

**γυράλευρα** τά· βλ. γ υ ρ ά λ ι β ρ ο ν.

**γυράλιβρον** τό· ἐν Αἰτωλίᾳ τὸ εἰς τὸν γύρον τῆς μυλόπετρας ἀπομένον ἄλευρον· βλ. καὶ γ ύ ρ α.

**(γ)υριά** ἡ· ἐν Καρπάθῳ αἱ περίξ τῶν πετρῶν κυκλοτερεῖς σανίδες πρὸς συμμάζευσιν τοῦ ἀλεύρου. Βλ. καὶ h a d ο ύ ρ ο υ ς, γ ύ ρ ο ς, κ ο υ β έ ρ τ α καὶ κ ο υ β ο ύ κ λ ι.

**γύροι** οἱ· εἰς τὸ χωρίον Ἐγκαρὸς τῆς Νάξου οὕτω λέγονται αἱ ἐν τῷ ὑδρομύλῳ σανίδες αἱ χρησιμεύουσαι, ἵνα τὸ ἄλευρον φέρεται πρὸς τὴν ἀλευροθήκην. Ἐν Κρήτῃ

ὁ γύρος εἶναι συνώνυμος τῆς κ ο υ β έ ρ τ α ς καὶ ἔχει μορφήν χαμηλοῦ κυλίνδρου.

**γυροξύλα, γυροσάνιδα** τὰ περιβάλλοντα τὶς μυλόπετρες σανίδια.

**(γ)υρόσκοινα** τὰ ἐν Φιλοτίῳ Νάξου εἶναι τὰ σχοινία, τὰ προσδεδόμενα εἰς τὰς ἀντέννας τοῦ ἀνεμομύλου.

**γύρος** ὁ ἐν Κύθῳ καὶ ἄλλαις νήσοις σχοινίον ἢ παχὺ σύρμα, δι' οὗ προσδένουν τὰ ἄκρα τῶν ἀντεννῶν τοῦ ἀνεμομύλου, περιφέρειαν οὕτω δι' αὐτοῦ ἀποτελοῦντες. Ἐν Ρόδῳ «γύρος εἶναι ὁ σανιδωτὸς κύκλος, ποὺ κλείνει γύρω τὰ λιθάρια (μυλόπετρες) καὶ ἐμποδίζει τὸ ἀλεύρι νὰ μὴ φεύγῃ» (ΚΑ, ἀριθ. χ/φου 1568, σ. 214). Ἐν Αἰτωλῖᾳ λέγεται γύρορας. (ΚΑ, ἀριθ. χ/φου 869, σ. 242). Γύρος ἐν Φιλοτίῳ Νάξου εἶναι τὰ ἐξ κυκλοτερῆ ξύλα, ποὺ περιβάλλουν τὶς μυλόπετρες τοῦ ἀνεμομύλου.

**(δ)άκυλος** ὁ σιδηροῦν ἐν Καρπάθῳ ὄργανον ὑπὸ τὸ ἄκρον τοῦ ἄξονος ἐστηρικμένον πρὸς στροφὴν (ΚΑ ἀριθ. χ/φου 397, σ. 35).

**δεκατοῦν** οἱ μύλοι· οἱ ἀνεμόμυλοι ἴστανται ἀκίνητοι λόγῳ νηγεμίας.

**δέμα** τό· ἐν Κρήτῃ· βλ. δέσ', δέση.

**δέσ'**, δέση, δεσιὰ ἢ ἡ ἀρχὴ τοῦ αὐλακος τοῦ μύλου· ἐν Αἰτωλῖᾳ κόβου τ' δέσ' σημαίνει κόπτω τὸ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸν αὐλακα. Λέγουν ἐπίσης τὸ πουτάμ' πῆρι τῆ δέσ'. Ἐν Βοιωτίᾳ τὸ μέρος, ἔνθα δεσμεύεται τὸ ὕδωρ νὰ σχηματίζῃ μικρὰν λίμνην.

**δευτέρι** τό· χονδραλεστὸν ἄλευρον· βλ. καὶ χοντράλεστον.

**διαβατὰ** τὰ ἐν Εὐβοίᾳ στενὰ ξύλα (ξύλινη ἐσχάρα) ἐπὶ πλαισίου καθέτως καὶ σταθερῶς προσηλωμένα κατὰ τὸ τέρμα τῆς ἀμπολῆς τοῦ ὑδρομύλου, διὰ νὰ ἐμποδίζουν τὰ μπάζα (ξύλα πέτρες, χορτάρια κ. ἄ.) νὰ φράσσουν τὴν ἐκροὴν τοῦ ὕδατος.

**δια(β)άτης** ὁ ἐν Καρπάθῳ ὁ διαβήτης, ὅστις εἶναι ξύλον ἐπίμηκες μὲ τετράγωνον ὀπὴν εἰς τὴν κεφαλὴν διὰ τὴν ἐνσφήνωσιν καὶ ἄλλης μικροτέρας εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον, ὅπου θέτουν πτερὸν ἐξέχον 1 ἢ 2 πόντους πρὸς τὰ κάτω. Ἀντὶ πτερὸν ἠμποροῦν νὰ βάλουν μίαν πρόκαν ἢ ἓνα κάρβουνον.

**διαλέστρι** τό· ἐν Ρόδῳ μία ὀκά εἰς τὸ κοιλὸν (23 ὀκ.), ποὺ ἐλάμβανεν ὡς διακίωμα ὁ μυλωνᾶς διὰ τὴν ἄλυσιν· διαλέστρίζω = λαμβάνω τὸ διαλέστρι· βλ. καὶ ἀξάγ', ἀξάϊ.

**διόφθαλμοι καὶ δυόφθαλμοι** μύλοι ἦσαν κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν οἱ ἀλέθοντες ὄχι μόνον διὰ δύο μυλικῶν πετρῶν, ἀλλὰ καὶ δι' ἐτέρων δύο παρακειμένων.

**δίπλα** ἢ ἐν Τριφυλίᾳ μικρὰ σανὶς μὲ μικρὰν ὀπὴν εἰς τὸ μέσον, τιθεμένη εἰς τὸ τέλος τοῦ στενοῦ μέρους τοῦ βαγενιοῦ, ἵνα διὰ τῆς μικρᾶς ὀπῆς κάμνην

πυκνότερον τὸ συνοχευόμενον ὕδωρ καὶ τὴν ὀρμὴν ἰσχυροτέραν, δι' ἧς κινεῖται ὁ ὑδρομόλμος. Ἐκλήθη δίπλα, διότι μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ ἄκρου τοῦ βαγενοῦ τίθεται ἄλλη σανὶς μὲ μεγαλυτέραν ὀπὴν, καλουμένη π ρ ο χ ὶ ν η. Ἡ δίπλα τίθεται μετὰ τὸ προχώνι, εἶναι κατὰ ταῦτα δευτέρα σανὶς, ὅθεν καὶ δ ί π λ α.

**δίφουσκο** τό· ἐν Κύθῳ τὸ τετράκις τυλισσόμενον παννὶ τοῦ φλόκκου τοῦ ἀνεμομόλου μὲ τὴν ἀντέννα.

**διχάλα** ἢ· βλ. φ ω ν ἄ ρ ι.

**δόδια τῆς ρόδας**· ἐν Κύθῳ καὶ ἄλλαις νήσοις αἱ ὀδοντωταὶ ἐξοχαὶ τῆς ρόδας, αἱ εἰσερχόμεναι εἰς τὰ μεταξὺ τῶν π ε ν τ α ρ ρ ἄ β δ ω ν τ ῆ ς ἄ ν ἔ μ η ς κενᾶ καὶ περιστρέφουσαι οὕτως αὐτήν· βλ. καὶ ἄ ν ἔ μ η, π ε ν τ ἄ ρ ρ α β δ α, ρ ὁ δ α.

**δράκοι** οἱ· βλ. ἄ ν τ ι π ἄ τ η ς.

**δράκους** ὁ· ξύλον χονδρόν, χρησιμεῖον ὡς στήριγμα τοῦ β α γ ε ν ι ο ῦ τοῦ ὑδρομόλου εἰς τὴν βᾶσιν του. Εἰς τὸν δ ρ ἄ κ ο ν στερεοῦται τὸ σ' φ ο ῦ ν' βλ. καὶ ἀντιπάτης.

**δρμινίτσα** ἢ· ἐν Αἰτωλίᾳ σιδηρᾶ πλάξ μὲ κοῖλον τὸ κέντρον, ἐπὶ τῆς ὁποίας βαίνει τὸ κ ι ν τ ρ ἰ τῆ ς φ τ ε ρ ω τ ῆ ς διὰ τὴν περιστροφὴν· βλ. καὶ γ ρ ι μ ι ν ἰ τ σ α.

**δριτσάρω**· ἐν Νάξῳ καὶ ἐν ἄλλαις νήσοις σημαίνει στρέφω τὸν ἀνεμομόλον πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ πνέοντος ἀνέμου. (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 703, σ. 80). Ἐν Χαλκιδικῇ δριτσαρίου τ' ἀδέννια κατὰ τὸν ἀγέρα = στρέφω τὶς ἀντέννες κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀέρος.

**δριτσερόλια** τά· ἐν Κύθῳ ἢ λ. ἀπαντᾶ εἰς τὴν φράσιν: «πάαινε νὰ κάνης τὰ παννιὰ δριτσερόλια», νὰ τυλίξῃς δηλαδή μίαν ἢ δύο βόλτες τὸν φλόκκον τοῦ ἀνεμομόλου εἰς τὴν ἀ δ ἔ ν ν αν, ἵνα οὕτω μικράνη τὸ μ ἄ τ ι, ἐπομένως καὶ ἡ πίεσις τοῦ ἀνέμου καὶ ἡ ταχύτης τῆς περιστροφῆς. (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 714, σ. 349).

**δουόφθαλμοι** οἱ· Βλ. καὶ δ ι ὀ φ θ α λ μ ο ι.

**ἐμπολή** ἢ· πρόχειρον φράγμα πρὸς συγκράτησιν εἰς ρύακα τοῦ ὕδατος τοῦ ὑδρομόλου.

**ἐπιμόνος**· ἐκ τῶν διασωθέντων εἰς -ως τροπικῶν ἐπιρρημάτων· ἀπαντᾶ ἐν Ἐνδρῷ εἰς τὴν φράσιν: «ὁ μύλος ἔει ἐπιμόνος τὸ μυλοχαράχτη του», δηλ. ἐπὶ τούτου, ἐπίτηδες, ad hoc. (Ἰ. Β ο γ ι α τ ζ ἰ δ ο υ, Γλῶσσα καὶ λαογρ. τῆς νήσου Ἐνδρῷ, τ. Δ', 1957, σ. 94).

**ἐρῶα** ἢ· ἡ ρόδα τοῦ ὑδρομόλου, ἣτις ἔχει τὸν αὐτὸν σκοπὸν μὲ τὴν τοῦ ἀνεμομόλου. Λαμβάνουσα τὴν κίνησιν ἀπὸ τὸ κτύπημα τοῦ ὕδατος εἰς τὰ πτερά της στρέ-

φεται και μεταδίδει τήν περιστροφικήν κίνησιν εις τήν ἐπάνω πέτραν τοῦ ὕδρο-  
μύλου.

**Ζαβέττα** ἢ ἐν Καρπάθῳ τὸ σίδηρο πού περνᾷ ἐγκαρσίως τήν κορυφήν τοῦ μο-  
χλοῦ (ἀνεβάτη) καὶ σχηματίζεται ὁ σταυρός· ζαβέττα λέγεται καὶ τὸ καρ-  
φὶ εἰς τήν βᾶσιν ὅπου συνδέεται ὁ ἀνεβάτης μετὸν νεκρό.

ζ᾽γός ὁ· βλ. ζυγός.

**ζειαί** αἱ· τὰ χονδροσίτια.

**ζέφω τὸ μύλο**· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου τὸν θέτω εἰς κίνησιν.

**ζ᾽νάβ**· καὶ ζουνάρ· τό· ἐν Χαλκιδικῇ τὸ σιδηροῦν ἔλασμα ἢ οἰοσδήποτε κρίκος  
πού περιβάλλει ἀντικείμενόν τι· «ζουνάρια τς μ(υ)λου νόπετρας»  
εἶναι τὰ σιδηρᾶ ἐλάσματα, ἅτινα περιδένοντα τήν μυλόπετραν συγκρατοῦν τὰ σφη-  
νοειδῆ αὐτῆς τεμάχια.

**ζουντανό**, ζωδανό τό· ἐν Λήμνῳ καὶ Χαλκιδικῇ ὀλόκληρος ἡ σκεπὴ μετὰ τοῦ  
τροχοῦ, τῶν ἀντενῶν, τοῦ ἀξονιοῦ, τῶν ἀντιξόνων καὶ τῶν ἄλ-  
λων ἐξαρτημάτων, τὰ ὅποια μετακινοῦνται συνολικῶς διὰ μοχλοῦ (λοστοῦ,  
μαναβέλλας), ὡσάκις ἢ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου ἐπιβάλλει τήν μετακίνησιν.

**ζουρειό** τό· ἡ βρεχάμενα τοῦ νερόμυλου· ἐν Νάξῳ λέγεται τὸ κατώτατον μέρος  
αὐτοῦ, ὅπου στροβιλίζεται τὸ ὕδωρ καὶ ὅπου κινεῖται ἡ ρόδα ὀριζοντίως. Ζου-  
ρειό ἐν τῇ Χαλκιδικῇ εἶναι α') ὁ ὀχετός, δι' οὗ διέρχεται τὸ ὕδωρ καὶ β') ὁ πρῶ-  
τος ὄροφος τοῦ ὕδρομύλου. Ἐν Λατσίδα Μεραμβέλλου Κρήτης ζουρειό εἶναι  
τὸ κτιστὸν κωνικὸν τμήμα τοῦ ὕδρομύλου, τὸ ὅποιον ἀπὸ τὸ ἐπάνω καὶ τὸ κάτω  
αὐτοῦ μέρος ἔχει ὄπας. Ἡ τοῦ κάτω ὀπὴ εἶναι πολὺ στενωτέρα. Τὸ ὕδωρ τῆς στέρνας  
χύνεται πρῶτα εἰς τὸ ζουρειό, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι στενὴ ἢ κάτω ὀπὴ, δὲν προ-  
φθάνει νὰ χυθῇ ὅλον, γεμίζει οὕτω τὸ ζουρειό καὶ ἀπὸ τὴν πίεσιν πίπτει μετ' ὀρμῆν  
ἐπάνω εἰς τὸν τροχὸν καὶ τὸν περιστρέφει. Ζουρειό ἐν Κρήτῃ (Λασιθί) εἶναι  
καὶ ὁ χῶρος κάτωθεν τῶν μυλοπετρῶν τοῦ ἀνεμομύλου. Σημειωτέον ὅτι τὸ ζουρειό  
ἐν Κρήτῃ λέγεται καὶ ζουριδιό, ζουρί. Ζουρειό ἐν Καρπάθῳ εἶναι τὸ  
κοιλωτὸν μέρος τοῦ ὕδρομύλου, τὸ εὐρισκόμενον ἔξω τῆς οἰκοδομῆς του. Ἐδῶ  
ὑπάρχουν ὁ νεκρός, ἡ ρόδα, τὸ ἀγράφτι εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ (β) οὐ-  
κινου. Ἀπὸ τὸ βρόχι τοῦ ἀγραττιοῦ εἰσερχόμεθα ἐντὸς τοῦ ὕδρομύλου,  
ὅπου βλέπομεν τὴν πανώπετρα, ὀλόγυρά της τὰ (γ)υριά, τὴν κουφου-  
νία μετ' ἡχολέτρα καὶ εἰς τὴν πλευρὰν τῆς χολέτρας τὸ μυλιτάρι (ἀντί-  
στοιχον μετ' ὁπεριτάρι τοῦ ἀνεμομύλου). Τὸ ζουρειό ἐν Ἄνδρῳ λέγεται  
ζουρειός, ἐν Αἰτωλίᾳ ζουρειός, ἐν Λέσβῳ ζουρβειό, ἐν Οἰνοῦντι σβου-  
ρίο καὶ ἀλλαχοῦ ζοργειό, ζορειό. (Βλ. ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 503, σ. 70, 769

Β', σ. 132, 1416, σ. 86. Μιχ. Γ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, ἔνθ' ἄν., σσ. 227 - 338).

**ζουριδιό, ζουριτό** τὸ ζουρειδιὸ ἐν Κρήτῃ.

**ζύγι, ζύγισμα** τὸ καὶ **ζύθος** ὁ ἡ ὀριζοντίωσις τῆς κάτω μυλόπετρας καὶ ἡ ἐπ' αὐτῆς ἐπαφὴ τῆς ἄνω εἰς ὄλα τὰ σημεῖα διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ ἀνεμομύλου. Γίνεται τῇ βοηθείᾳ ἀλφαδιοῦ καὶ διαβήτη. «Ὁ μύλος πρέπει νὰ ἴναι στὸ ζύθος τοῦ νὰ ἴναι ζυασμένους» ἐκ τοῦ ρήματος ζυάζω. (Γ. Χατζιδάκι, Μεσ. καὶ Νέα Ἑλλ., τόμ. Β', 1907, σσ. 62 κ.ἑξ.).

**ζυγὸς** ὁ δοκὸς ἐκ χονδρῶν διαμπεροῦς ξύλου προσηρμοσμένη κατὰ τὴν διάμετρον τῆς ὀροφῆς τοῦ ἀνεμομύλου, ἄνωθεν τῆς ὁποίας καὶ καθέτως διέρχεται ὁ ἄξων, ὁ δίδων διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνέμου τὴν ὄλην κίνησιν. Ὁ Ἴω. Βογιατζίδης ὀρίζει τὸν ζυγὸν οὕτω: «ὀριζόντιον ξύλον διαμπερές, δι' οὗ διέρχεται ἡ ἀνέμη τοῦ ἀνεμομύλου». (ΚΑ ἀριθ. χ/φου 957, σ. 57). Ὁ ζυγὸς ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου λέγεται ζυός. Ἐν Λήμνῳ ζ' γὸς εἶναι δοκὸς ὀριζοντία, εἰς τὴν στηρίζεται τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ περιστρεφόμενου καθέτου ὀδοντωτοῦ κυλίνδρου, τοῦ καλουμένου φανάρη ἢ ρόκα.

**ζυμαρώνω** βλ. μυλοκόπος.

**ζύμμα καὶ στέμμα** τὸ ἡ ἄλεσιά. (Βλ. Γερασ. Σαλβάνου, Λαογρ. σὺλλεκτα ἐξ Ἀργυράδων Κερκύρας. Λαογρ., τόμ. Ι', 1929/1932, σ. 155, σημ. 8).

**ζυμωτὸς** ὁ ἐν Κρήτῃ τὸ ἄλεσμα· δὲν πρέπει νὰ συγχέεται μὲ τὸ ζυμωτό, δηλαδὴ τὸ ζυμωθέν· βλ. καὶ λιγατάρη, μαντηλερό.

**ζύθος** τὸ βλ. ζύγι, ζύγισμα

**ἴσα** τὰ ἐν Μυκόνῳ λέγουν «λασκάρισε τὰ ἴσα», ποὺ σημαίνει τὴν ἀπόλυσιν τῆς θηλειᾶς τοῦ ταγαριοῦ· βλ. ταγάρι.

**καβαλλάρης** (ἡ καβαλλάρης τοῦ κουδουνοῦ τοῦ μύλου) ἐν Φιλοτίῳ Νάξου εἶναι ἡ ράβδος, «ποὺ βαστᾷ τοὶ κουδοῦνοι» βλ. κοῦδουνας.

**καβαλλαρικὸς μύλος** ὑπὸ ζῶων στρεφόμενος κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν.

**καβίλια** τὰ βλ. γαβίλια.

**κάβος** ὁ χονδρὸν σχοινί. ἐν Σίφνῳ λέγουν: «ρίξ' τὸ γάβο, πιάσ' τὸ μύλο».

**κάβουρας** ὁ ἐν Καλαβρύτοις σιδηροῦν τοξοειδὲς ἐργαλεῖον ὑπὸ τὴν φτερωτὴν τοῦ ὕδρομύλου, στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ καταντιοῦ, μακροῦ ὀριζοντίου ξύλου, χρησιμεύοντος εἰς ἀναβίβασιν καὶ καταβίβασιν τῆς μυλόπετρας.

**κα(β)ουρός** ό· έν Καρπάφω σιδηροῦν έργαλεῖον, έφ' οὔ περιστρέφεται ό (δ)ά-  
κ τ υ λ α ς.

**καβρός** ό· έν Κρήτη άτσαλίηη πλάξ έπί τῆς τ ρ α π ε ζ ι ᾱ ς τοῦ ὕδρομύλου με λακκουβάκια· εἰς έν έξ αὐτῶν εἰσέρχεται τὸ β ό λ ι, έφ' οὔ άκκουμβᾶ τὸ κάτω κοῖλον μέρος τοῦ ἄ δ ρ α χ τ ι ο ὕ, πού λέγεται κ ο ν τ ο μ ο ὕ χ λ ι· όταν ένα λακκουβάκι φθαρή με τήν τριβήν, μετακινεῖται ἡ πλάξ, δια νά εἰσέλθῃ τὸ βόλι εἰς άλλο λακκουβάκι.

**καδένα** ἡ· τὰ έπί τοῦ λιθίνου άλωνίου τοῦ άνεμομύλου ξύλα, έπί τῶν όποίων στηρίζονται οἱ φ ά λ κ ε ς, ως βάθρον τῶν φαλκῶν χρησιμεύοντα.

**καζιούρι** τό· έν Κονίτση τὸ δοχεῖον, έφ' οὔ ό μυλωνάς θέτει τὸ δικαίωμα, τήν πληρωμήν του δια τήν ἄλεσιν.

**καροδείκτης** ό· παννί σάν σημαιούλα έπί ξυλίνου πλαισίου εἰς τήν έσωτερικήν στέγην τοῦ άνεμομύλου, πού δεικνύει τὸν καιρὸν (τὴν διεύθυνσιν τοῦ άνέμου)· βλ. καὶ ἄ ν ε μ ο δ ε ἰ χ τ η ς, μ π α τ α ρ ό λ ι α, π ε ν τ α ρ ό λ ι α, π ε τ ε ι ν ό ς, σ η μ α δ ο ὐ ρ α, τ ρ ο υ λ ἰ τ ῆ ς.

**καλαβέρνες** οἱ· έν Κιμώλω πρίνινοι κλοιοὶ τοῦ ἄξονος τοῦ άνεμομύλου εἰς τὸ ἄκρον αὐτοῦ.

**καλαμοτή** ἡ· εἶδος πλέγματος εκ καλάμων έν τῷ ὕδρομύλω.

**κάλανη** ἡ· βλ. κ ά ν α λ η.

**καλαχίδα** ἡ· έν Καρύστω καὶ ἄλλαχοῦ ἡ κ ο φ ι ν ἰ δ α, εἰς ἣν έναποθέτουν τὸ πρὸς ἄλεσιν γένημα.

**κάλιγιν** τό· έν Πόντῳ τὸ εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς σκάφης προσηρμοσμένον σωληνοειδές έργαλεῖον, δια τοῦ όποίου εἰσέρχεται δια τοῦ κροτάλου έρεθιζόμενος ό καρπὸς εἰς τήν μυλόπετραν πρὸς ἄλεσιν.

**καλλιάγρα** ἡ· έν Λήμνῳ τὸ τιμόνι τοῦ μύλου, με τὸ όποῖον τίθεται εἰς κίνησιν ἡ σταματᾶ ἡ ἄνω μυλόπετρα, όταν ό μυλωνάς τὸ θέλῃ· βλ. καὶ τ ε μ ό ν ι, τ ι μ ό ν ι.

**καλόερος** ό· χονδρὸν ξύλον, δι' οὔ φράσσουν τήν ἄ π α d ἡ ρ α (όπήν) τῆς στέρνας τοῦ νερομύλου έν Νάξῳ ('Απείρανθος, Κωμιακή). Ἐν Φιλοτίῳ Νάξου κ α λ ό ε ρ ο ς λέγεται στρογγύλη ξυλίηη ράβδος, έφ' ἧς στηρίζονται τὰ τ ρ ο υ λ ό - ξ υ λ α τῆς στέγης τοῦ άνεμομύλου, εκεῖ ὅπου ταῦτα ένώνονται.

**καλτσέκι** τό· ἡ κορυφή τῆς σκεπῆς τοῦ άνεμομύλου· βλ. καὶ κ ο υ τ σ ο υ λ ι α - ν ἡ.

**καματερά** τά· έν Κιμώλω δύο ὀρθια ξύλα κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ ἄξονος τοῦ άνεμομύλου εκατέρωθεν· έν Τήνῳ λέγονται μ α μ α λ ο ὕ κ ο ι· βλ. καὶ ἄ ν τ ἰ ξ υ λ ο.

**καματερό** τό· βλ. ἄ κ α μ ά τ η ς καὶ ἄ ν τ ἰ ξ υ λ ο.

**κάναλη** ἡ· καὶ κ ά ν α λ ο ς ό· ξυλινος στρογγύλος ἡ τετράγωνος σωλήν, εἰς δν



ἐκρέει τὸ ὕδωρ τῆς κ ρ έ μ α σ η ς τοῦ ὑδρομύλου καὶ δι' οὗ φέρεται τοῦτο μέχρι τοῦ ζ ο υ ρ ε ι ο ὦ, ἵνα καταρρεύσῃ ἐπὶ τῶν πτερῶν τῆς ρ ό δ α ς· λατιν. *canalis*· βλ. καὶ κ ρ έ μ α σ η.

**κανόνια** τά· βλ. π λ ά κ α.

**καπάκια** τά· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου αἱ δύο τῶν διασταυρουμένων ράβδων τῆς ρ ό δ α ς τοῦ ἀνεμομύλου, ἔχοντα τὴν ἐντομὴν κάτωθεν.

**καπιτσαλεύω** λαμβάνω δικαίωμα διὰ τὴν ἄλγισιν.

**καπλαμάδες** οἱ· ἐν Κρήτῃ (Λασηθί) τεμάχια ξύλου ἐκ πρίνου, προσαρμοζόμενα εἰς τὰ τριβόμενα τμήματα τοῦ ἄ ξ ο ν ι ο ὦ, δηλαδὴ εἰς ἐκεῖνα ποῦ ἀκκουμποῦν εἰς τοὺς ν τ ά κ ο υ ς τῶν μ π ο σ τ ί τ σ ω ν, ὅταν τὸ ἄξόνι τοῦ ἀνεμομύλου φθαρῇ ἐκ τῆς τριβῆς.

**καραβίδα** ἡ· ἐν Θήρᾳ σκαφίς, περιέχουσα τὸν σῆτον, αἰωρουμένη ὑπερθεῖν τοῦ στομίου τῆς μυλόπετρας καὶ ὠθουμένη διὰ δύο ὀδόντων ὑπὸ σιδηροῦ ἄξονος ἴσοσταχῶς καὶ ρυθμικῶς ἐπικλινῆς δ' οὔσα χέει τὸν ἀνάλογον σῆτον εἰς τὸ στόμιον τῆς μυλόπετρας· βλ. καὶ κ ο φ ι ν ί δ α, κ α ρ ά β ί.

**καράβ'** τό· ἐν Λήμνῳ τὸ κοῖλον ξύλον, δι' οὗ εἰσρέει τὸ γέννημα ἀπὸ τὴν κ ο φ' ν ί δ α καὶ πίπτει εἰς τὸ στόμιον τῆς μυλόπετρας· βλ. καὶ κ α ρ α β ί δ α.

**καραβόμυλος** ὁ· ἐν Κεφαλληνίᾳ ὁ ὑδρόμυλος, ὅστις κινεῖται μὲ τὸ θαλάσσιον ὕδωρ.

**καρδιά τοῦ μύλ'**· ἐν Αἰτωλίᾳ κυλινδρικὸν ξύλον, δι' οὗ διέρχεται ὁ ἄξων εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ μύλου. Τοῦτο ἐμποδίζει τὸ ἄλευρον νὰ πίπτῃ εἰς τὴν φ τ ε ρ ω τ ῆ ν καὶ τὸ ὕδωρ (ΚΛ ἀριθ. χ/φου 869, σσ.241 - 242). Συνήθως κ α ρ δ ι ά λέγετα ι ἡ ὀπῆ εἰς τὸ μέσον τῶν μυλοπετρῶν.

**καρκίν'** τό· ἐν Πόντῳ ἐργαλεῖον ἐν εἴδει διαβήτου χρησιμεῖον, ὅταν πρόκειται νὰ διορθωθῇ ἡ ἐπιφάνεια τῶν μυλοπετρῶν.

**καρόκ'** τό· δοχεῖον τοῦ ὑδρομύλου, εἰς τὸ ὅποῖον ρίχνουν τὸ γέννημα· βλ. καὶ κ α ρ ύ κ'.

**καρόττα** καὶ **καρούτα** ἡ· ἐν Κέδρῳ Καρδίτσης δύο μεγάλα ξύλινα χωνιά, ἐντὸς τῶν ὁποίων τρέχει τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου· πληθ. κ α ρ ο ὦ τ ι ς.

**καρπολόγος** ὁ· ἐν Λέσβῳ τὸ κ α ρ π ο λ ό ῖ.

**καρπολόι** τό· ἐν Καλαβρύτοις μικρὰ ξυλίνη πλάξ, ἣτις ἀνερχομένη ἢ κατερχομένη κανονίζει τὸ ποσὸν τοῦ βαθμιαίως καταπίπτοντος γεννήματος.

**καρτέρια** τά· τοξοειδῆ ξύλα, περιστρέφοντα τὴν ρόδα τοῦ ἀνεμομύλου.

**καρτερία** ἡ· ἐν Σεριφῳ, ὅταν ἐπὶ ἰσχυροῦ ἀνέμου συστέλλωνται τὰ παννιά.

**καρύδι** τό· ἐν Κύθνῳ καὶ εἰς ἄλλας νήσους ὑπάρχει ἐντομὴ εἰς τὸ μέσον τοῦ ζ ο ὦ (ζυγοῦ), εἰς ἣν ἐμβαίνει πρόσθετον ξύλον, κ α ρ ύ δ ι λεγόμενον. Ἐπὶ τοῦ καρυδιοῦ

εισέρχεται τὸ βασιλικό, δηλαδή ὁ σιδηροῦς ἄξων τῆς ἀνέμης (Κλ ἀριθ. χ/φου 714, σ. 201).

**καρύκ'** τό· ἐν Αἰτωλίᾳ τὸ ἄνω τῆς μυλόπετρας ξύλινον χωνοειδὲς δοχεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ρίπτεται τὸ γέννημα· βλ. καὶ κουφίνα, κουφουνία, κόφα, κοφίνα, κοφινιά, κοφίν', κοφινίδα.

**κασελιάστρα** ἡ· ἐν Κρήτῃ ἡ ὀπὴ τῆς ρόδας, ἀπ' ὅπου διέρχεται τὸ ἀξόνι τοῦ ἀνεμομύλου.

**κασσέλλα** ἡ· ἐν Σερίφῳ ἡ ἀλευροθήκη.

**κασσόνι** τό· ξύλινον κιβώτιον, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου πίπτει τὸ ἄλευρον, ἀλλαχοῦ σκάφη.

**καστανιόλα** ἡ· ἐν Τήνῳ μικρὸν ξύλον, διὰ τὸ νὰ συγκρατῆται ὁ ζυγὸς τοῦ ἀνεμομύλου κατὰ τὴν θέσιν τῆς ἀνέμης.

**καταμούχλι** τό· ἐν Χώρα τῆς Νάξου παχὺ σιδηροῦν ἔλασμα μὲ λαιμὸν εἰς τὸ μέσον· εἰς τὸ μέσον τοῦ λαιμοῦ φέρει ὀπὴν· τοῦτο τίθεται εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς ἄνω μυλόπετρας, οὕτως ὥστε ὁ λαιμὸς νὰ εὐρίσκεται εἰς τὸ κέντρον αὐτῆς. Τὸν λαιμὸν περιβάλλει ἡ δίκρανος ἄκρα κατακορύφου σιδηροῦ μοχλοῦ, ὅστις χρησιμεύει καὶ ὡς ἄξων εἰς τὸ φανάρι (ὀδοντωτὸς κύλινδρος), εἰς ὃ δι' ἄλλου ὀδοντωτοῦ τροχοῦ μεταδίδεται ἡ περιστροφικὴ κίνησις. Εἰς τὴν ὀπὴν τοῦ λαιμοῦ εἰσέρχεται ἀντίστοιχος ἐξοχὴ τῆς κορυφῆς καθέτου σιδηροῦ μοχλοῦ, τοῦ ὁποῖου τὸ κάτω ἄκρον στηρίζεται καὶ περιστρέφεται ἐντὸς κοιλώματος χαλυβδίνου. Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς πρόκειται διὰ τὸ κάτω μέρος σιδηροῦ μοχλοῦ, ἐφ' οὗ στηρίζεται καὶ περιστρέφεται τὸ φανάρι, ἡ ἄνω μυλόπετρα. Ἐν Ἀπειράνῳ καὶ ἐν Φιλοτίῳ Νάξου τοῦτο λέγεται κατὰ μόχλι καὶ ἐν Θήρᾳ κατὰ μούχλι. Ἐν Φιλοτίῳ τὸ κατὰ μόχλι εἶναι τετράγωνον σιδηροῦν τεμάχιον, εὐρισκόμενον εἰς τὴν ὀπὴν τοῦ κουτσοουριοῦ τῆς τράπεζας τοῦ μύλου. Ἐν Ἴφῳ τὸ σίδηρον τῆς κατὰ ριᾶς, ὅπου ἀκκουμβᾶ ἡ χελιδόνα.

**κατάντι** τό· ἐν Τριφυλίᾳ τὸ χονδρὸν ξύλον, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀναβιβάζουν καὶ καταβιβάζουν τὴν ἄνω μυλόπετραν· ἐν Καλοσκοπῇ Παρνασσίδος κατάντ'.

**καταπάτης** ὁ· ἐν Κρήτῃ ἡ αὐλαξ ἢ μυλαύλακο τοῦ ὕδρομύλου.

**καταρέα** ἡ· ἐν Καρπάθῳ ἡ κάτω μυλόπετρα.

**κατάρης** ὁ· ἐν Γυθείῳ καὶ ἀλλαχοῦ ἡ κάτω μυλόπετρα.

**καταριά** ἡ, κατάρι τό· ἡ ἀκίνητος κάτω μυλόπετρα· βλ. καὶ ἀπαναριά, ἀπανάρι (Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ, Α', 1905, σσ. 421 κ.ἐξ., Β', 1907, σσ. 581 κ.ἐξ.).

**καταρίκα** ἡ· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου τὰ ξύλα, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ὁ κύκλος, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου τίθεται ἡ τρούλα, δυναμένη νὰ περιστρέφεται ἐπ' αὐτοῦ.

**κατίνα** ἡ ἐν Χατζηγυριῶ Θράκης χονδρὸν ὀριζόντιον ξύλον, ἐπὶ τοῦ ὀποίου ἀκκουμβᾶ ἡ ὀπισθία ἄκρα τοῦ στρεφομένου ἀξονιοῦ τοῦ ἀνεμομύλου· βλ. καὶ μά-  
λ α ξ η.

**κατσαπιρλί** τό· ἐν Κιμῶλω ἡ αἰχμὴ τοῦ ξύλου τῆς κωνικῆς στέγης τοῦ ἀνεμο-  
μύλου, εἰς ἣν συνέρχονται οἱ σ α ἶ τ τ ε ς.

**κατώαρης** ὁ· ἐν Σύμῃ ἡ κάτω μυλόπετρα.

**κάτωας** ὁ· τὸ ἰσόγειον κάτω πάτωμα τοῦ ἀνεμομύλου· οὕτω λέγεται εἰς τινὰς  
νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τὸ ζ ο υ ρ ε ἰ ὸ τοῦ ὑδρομύλου.

**κατώ(γ)ι** τό· τὸ ἰσόγειον κάτω πάτωμα τοῦ ἀνεμομύλου.

**κατωλίθι** τό· ἐν Ἡπείρῳ ἡ κάτω μυλόπετρα.

**κατωμούχι** τό· βλ. κ α τ α μ ο ὕ χ λ ι.

**κατώπλακα** ἡ· ἐν Νάξῳ ἡ κ α τ ὠ π ε τ ρ α.

**κατώπετρα** ἡ· ἐν Κρήτῃ, Νάξῳ κἀ. ἡ κάτω μυλόπετρα.

**κατωτραπεζά** ἡ· ἐν Κρήτῃ (Λασιθήι) ἐπίμηκες ξύλον κάτω ἀπὸ τὴν κ α τ ὠ -  
π ε τ ρ α τοῦ ἀνεμομύλου, τοῦ ὀποίου τὸ ἐν ἄκρον ἀκκουμβᾶ εἰς τὸν τοῖχον τοῦ μύλου  
καὶ τὸ ἄλλο συνδέεται μὲ τὸν ἀ ν ε β ἄ τ η.

**καυκιά** ἡ· ἐν Αἰτωλίᾳ εἶναι ἡ κάσσα ποῦ εὐρίσκεται κάτω ἀπὸ τὸ κοφίνι τοῦ  
νερομύλου καὶ παραλαμβάνει τὸ γέννημα, τὸ ὅποῖον ἀλέθεται κατερχόμενον εἰς τὸ  
π α ν ω μ ὕ λ ι.

**καυκί** τό· ἐν Κιμῶλω ξυλάριον φράσσον τὸ στόμιον τῆς κ ο φ ι ν ἰ δ α ς ἀνεμο-  
μύλου, ἐξ οὗ ἐκρέει τὸ πρὸς ἄλλοισιν γέννημα.

**καυσιὰ** καὶ **καυτσὰ** τά· ἐν Κύθνῳ τὰ κοιλώματα εἰς τὴν π α ν ω ἄ ρ η ν, εἰς  
τὰ ὀποῖα εἰσάγουν τὴν ἄκραν ξυλίνου μοχλοῦ (μ α ν ο υ ἑ λ λ α ς) ἀντιστηριζομένου  
εἰς σιδηροῦν π ἄ λ ο ν, εἰσερχόμενον κατακορύφως εἰς τὴν π α λ ο υ κ ὸ τ ρ υ π ε ς·  
οὕτως «ἀδριτσαίρουνε ἀπάνω στὸν καιρό», ἦτοι στρέφουν τὸ ἀξόνι μετὰ τοῦ  
τρούλου τοῦ ἀνεμομύλου κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πνέοντος ἀνέμου.

**κεντρι** τό· ἐν Λέσβῳ ὁ ἄξων τῆς φ τ ε ρ ω τ ῆ ς τοῦ ὑδρομύλου· βλ. καὶ κ ι ν τ ρ ἰ.

**κερατάρια** τά· ἐν Ρόδῳ αἱ κεραταὶ ἀ δ ἑ ν ν ε ς τοῦ ἀνεμομύλου.

**κερκίδα** ἡ· ἐν Κρήτῃ μακρὸν καὶ λεπτὸν τεμάχιον σιδήρου, ποῦ κρατεῖ εἰς  
τὴν θέσιν τῆς τὴν σ φ ῆ ν α τῆς σ κ ο ὕ φ ι α ς.

**κεφαλάρι** τό· ἐξέχον τμήμα τοῦ ἀξονιοῦ.

**κεφαλοκάνουλο** τό· τὸ ἄνω μέρος τῆς κ ἄ ν α λ η ς.

**κεντρι** τό· ἐν Αἰτωλίᾳ ὁ ἄξων τῆς φ τ ε ρ ω τ ῆ ς. Ἐν Καλοσκοπῇ Παρνασσίδος  
τὸ κ ι ν τ ρ ἰ εἶναι σίδηρον ὀξύ, μὲ τὸ ὀποῖον στηρίζουν ὄλον τὸ ἀ δ ρ ἄ χ τ ι. Τὸ  
κιντρι στηρίζεται ἐπάνω εἰς τὴν γ ρ ι μ ι ν ἰ τ σ α ν ἢ δ ρ ι μ ι ν ἰ τ σ α ν· τοῦτο  
ἀποτελεῖ τὸ κάτω μέρος τοῦ ἀδραχτιοῦ.

**κιούγγκι** τό· τὸ κάτω τοῦ μ ο χ λ ο ὕ· βλ. φ ω λ ι ά.

**κισκίκια** τά· ἐν Μυκόνῳ· βλ. κ ι σ κ ί ν ι α.

**κισκίνια ἢ φρένα** τά· ὅταν ὁ μυλωνᾶς θέλῃ νὰ σταματήσῃ τὸν μύλον, χρησιμοποιεῖ μεγάλην ξυλίνην ἀρπάγην, τοποθετουμένην περὶ τὴν ρ ό δ α ν, ἔχουσαν τὴν δυνατότητα νὰ τὴν συσφίγγῃ κατὰ τὴν περιφέρειάν της. Ἡ ἀρπάγη αὕτῃ σύγκειται ἐκ δύο τοξοειδῶν χονδρῶν ξύλων ἐξ ἀγριελιάς ἢ πλατάνου, λεγομένων κ ι σ κ ί ν ι α ἢ φ ρ έ ν α καὶ μαζεύεται τῇ βοηθείᾳ σχοινίου καὶ πολυσπάστου. Μόλις διὰ τῆς προστριβῆς τῶν φρένων ἀκίνητοποιηθῆ πως ἡ ρ ό δ α καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὁ μύλος, τότε ὁ μυλωνᾶς κατέρχεται κρατῶν στερεῶς τὸ ἄκρον τοῦ μακροῦ σχοινίου τοῦ πολυσπάστου, ὥστε δι' αὐτοῦ νὰ ἐξακολουθῆ νὰ ρυθμίζῃ τὸ φρενάρισμα καὶ δένει τὴν μίαν τῶν ἀντεννῶν τοῦ ἀνεμοτροχοῦ εἰς ἐν ἀπὸ τὰ μεγάλα σιδηρᾶ ἢ ξύλινα παλούκια, τὰ εὐρισκόμενα ἐξωτερικῶς περὶ τὴν βάσιν τοῦ κτιρίου τοῦ ἀνεμομύλου.

**κλάππα** ἢ· ξύλινον ἐργαλεῖον, ἐφ' οὗ τίθεται ἡ κ ο υ φ ο υ ν ί (δ) α, ἡ περιέχουσα τὸ γέννημα.

**κλειδί** τό· ξύλον μὲ τὸ ὅποῖον στερεοῦται τὸ ἀ δ ρ ά χ τ ι τοῦ ὑδρομύλου, διὰ νὰ μὴ πίπτῃ πρὸς τὰ κάτω ὁ τροχός, τὸν ὅποῖον κτυπᾷ καὶ περιστρέφει τὸ ὕδωρ. «Κ λ ε ι δ ι τ' ἀ ξ ο ν ι ο ὕ» ἐν Χαλκιδικῇ εἶναι ξύλον χονδρὸν περισφίγγον ἄξονα κινούμενον ἐν ἐντομῇ δοκοῦ τοῦ ἀνεμομύλου.

**κλειδιά** τά· ἐν Τήνῳ κάθετα ξύλα, συνέχοντα τὶς φ ά λ κ ε ς τοῦ ἀνεμομύλου.

**κ'νακουκίρ'** τό· ἐν Χαλκιδικῇ ὄργανον, δι' οὗ κ' ν α κ ώ ν ο υ ν τὸν ὑδρόμυλον. Εἶναι κάθετος δοκός, ἣτις περιστρέφεται ἐλευθέρως, φέρει εἰς τὸ κάτω μέρος ἐγκάρσιον βραχίονα, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου ὑπάρχει σανίς, ἣτις διὰ περιστροφῆς προσαρμόζεται εἰς τὸ στόμιον τῆς ὑδροχόης καὶ κωλυομένης οὕτω τῆς ἐκροῆς τοῦ ὕδατος παύει ἢ κίνησις τοῦ μύλου.

**κ'νάκουμα** τό· ἐν Χαλκιδικῇ τὸ κλείσιμον τοῦ στομίου τῆς ὑδροχόης τοῦ ὑδρομύλου μὲ τὸ κ' ν α κ ο υ κ ί ρ' ἢ τὸ κλείσιμον τοῦ π ρ ο χ ο υ ν ι ε ὕ τοῦ ὑδρομύλου.

**κ'νακώνου**, κνακῶνω ἐν Χαλκιδικῇ σημαίνει κλείω τὸ στόμιον τῆς ὑδροχόης τοῦ ὑδρομύλου μὲ τὸ κ' ν α κ ο υ κ ί ρ', διὰ νὰ παύσῃ ἡ ἐκροῆ ὕδατος καὶ ἡ κίνησις.

**κνακωτής** ὁ· ὁ κλείων τὸ προχούμι τοῦ ὑδρομύλου.

**κόβγῳ παννιά**· περιστρέφω περὶ τὶς ἀδένες ἄπαξ ἢ δις τὸν φλόκκον τοῦ ἀνεμομύλου, ἐλαττῶν οὕτω τὴν πίεσιν τοῦ ἀνέμου καὶ τὴν ταχύτητα τῆς περιστροφῆς αὐτοῦ.

**κοιλοῦνι** τό· ἐν Αἰτωλίᾳ σφυρί, μὲ τὸ ὅποῖον χαράσσουν τὶς μυλόπετρες.

**κολέθρα** ἢ· ἐν Καρύστῳ Εὐβοίας τὸ θολωτὸν μέρος τοῦ ὑδρομύλου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξέρχεται τὸ ὕδωρ, δηλαδὴ τὸ ζ ο υ ρ ε ί ο. Ἐν Αἴνῳ τῆς Θράκης ἀπὸ τοῦ ὄχετοῦ

τῆς δεξαμενῆς μέχρι τῶν πτερύγων τοῦ μύλου χρησιμοποιεῖται κορμὸς δένδρου τρυπημένος ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον, διὰ τοῦ ὁποίου διέρχεται τὸ ὕδωρ. Τὴν ὀπὴν τοῦ κορμοῦ, ἢ ὁποία συνεχεται μετὸν ὀχετόν, οὖσαν μεγάλην, ὀνομάζουν **κολεθραν**, τὴν δὲ κάτω ὀπὴν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξέρχεται τὸ ὕδωρ, συγκρουόμενον μετὰς πτέρυγας τοῦ μύλου, καλοῦν **μποργού** (τρυπάνι). Ἡ **μποργού** εἶναι πολὺ μικρά, ἵνα τὸ ὕδωρ ἐξέρχεται μετ' ὀρμὴν κατὰ τῶν πτερύγων.

**κολιαστό** τό· πολὺ λεπτόν ἄλευρον.

**κολοβάενο** τό· ἐν Λέσβῳ ξύλινον τετράγωνον κουτὶ κάτωθεν τοῦ **βαενιοῦ** τοῦ ὑδρομύλου.

**κολοβὸς** ὁ· ἐν Ἰθάκῃ τὸ ὀπισθεν μέρος τοῦ **ἄρμπουροῦ** (ἄξονος)· βλ. καὶ **ἄρμπουρο** καὶ **κουλουβό**.

**κολοβοῦτι** καὶ **κολοβοῦτσι** τό· ἐν Γυθείῳ, Εὐβοίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τρυπημένον ξύλον, δι' οὗ κατέρχεται τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ **βαενιοῦ** τοῦ ὑδρομύλου.

**κολόκα** ἡ· ἐν Τριφυλίᾳ ἢ ὀπὴ τοῦ τροχοῦ ἢ **φτερωτῆς** τοῦ ὑδρομύλου.

**κολόκο** τό· ἐν Καλαβρυτοῖς ὁ περὶ τὴν **φτερωτὴν** τοῦ ὑδρομύλου ξύλινος κύλινδρος, ἐν τῷ ὁποίῳ εἶναι ἐμπεπηγμένα τὰ **κουτάλια** (πτερύγια).

**κολόννες** οἱ· ἐν Καλαβρυτοῖς τέσσαρες ξύλινοι στῦλοι, στηρίζοντες τὴν ὀροφὴν τοῦ ὑδρομύλου· βλ. καὶ **φανάρι** ἐν Καρπάθῳ. Οἱ **κολόννες** ἐν Κρήτῃ εἶναι 7 ἢ 8 **τεμάχια** ἐκ πρίνου ξύλα, πού τοποθετοῦνται κατακορυφῶς εἰς τὴν κυλινδρικήν ἐπιφάνειαν τοῦ φαναριοῦ τοῦ ἀνεμομύλου. Παίξουν ρόλον δοντιῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ἐμπλέκονται τὰ **δόδια** τῆς **ρόδας**. Κάθε **κολόννα** στηρίζεται εἰς τὸ **φανάρι** μετὰ **τζεμπέρι**α.

**κομοσοῦρα** ἡ· **κομοσοῦρες** οἱ· εἰς τὸ χωρίον Ἐγκαρὲς τῆς Νάξου αἰ ὀπαὶ τοῦ **σφοντυλιοῦ** τοῦ ὑδρομύλου, εἰς τὰς ὁποίας εἰσέρχονται καὶ στερεώνονται τὰ **φτερωτῆς** **ρόδας**.

**κομπάρᾱς** ὁ· ἐν Κρήτῃ μικρὰ ἀτσαλίνη σφαῖρα (**βόλι**), εἰς τὴν ὁποίαν ἀκουμβᾶ τὸ **κοντομούχλι** μετὰ τὸ **κοῖλον** του μέρος· εὐρίσκεται εἰς τὴν κοιλότητα τῆς **τραπεζᾱς** ἢ **τραπεζιᾱς**.

**κομπρέσου** ἡ· ἐν Τήνῳ ἢ προέκτασις τοῦ **ἄξονιοῦ** τοῦ ἀνεμομύλου ἔξω εἰς τὸν ἐλεύθερον **ἀέρα**: βλ. καὶ **κούδουνας**.

**κοντάρι** τό· ἐν Αἴνῳ **Θράκης** μακρὰ εὐθεῖα καὶ χονδρὴ **ράβδος**, ἐμπεπηγμένη εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἄκρας τοῦ **ἄξονιοῦ** τοῦ ἀνεμομύλου. Λέγεται καὶ **μπαστόνι**: βλ. καὶ **ἀδράχτι** καὶ **φιτίλι**.

**κοντολόστι** τό· ἐν Κρήτῃ βραχὺς **λοστός**, ἐργαλεῖον τοῦ ὑδρομύλου.

**κοντομούχλι** τό· ἐν Κρήτῃ τὸ κάτω **κοῖλον** μέρος τοῦ **ἀδράχτιοῦ** τοῦ ὑδρομύλου· βλ. καὶ **πιρούνι**.

**κοπάλευρον** τό· ἐν Καρπάθῳ τὸ μετὰ τὴν κοπὴν πρῶτον ἄλεσθὲν ἄλευρον.

**κοπάνα** ἡ· ἐν Τήνῳ ξύλινον βύσμα τῆς ὀπῆς τοῦ β ο ὄ τ σ' ν α.

**κοπαστή** ἡ· ἐν Κρήτῃ τὸ ἄ δ ρ ἄ χ τ ι, ὁ ἄ ξ ο ν α ς τοῦ ὕδρομύλου.

**κοπίδι** τό· ἡ κοπίς· χαλύβδινον ἐργαλεῖον μὲ τὸ ὁποῖον χαράσσουν τὶς μυλό-  
πετρες· βλ. καὶ π ε λ ε κ ο ὄ ν ι.

**κορίτα** ἡ· ἐν Γλυκῷ Σουλίου ξύλινον δοχεῖον ὡς σέσουλα, ὅπου χύνεται τὸ  
γέννημα.

**κόρνος** ὁ· πνευστὸν ἐκ θαλασσίων κογχυλίων ὄργανον, μὲ τὸ ὁποῖον ὁ μυλωνὰς  
ἐν Μεγανησίῳ Λευκάδος ἐκάλει τοὺς χωρικοὺς νὰ φέρουν εἰς τὸν μύλον τὸν καρπὸν  
πρὸς ἄλεσιν· βλ. καὶ β ο ὄ κ ι ν ο.

**κοσκινίστρα** ἡ· ἡ ἀπόληξις τῆς κ ο φ ι ν ῖ δ α ς τοῦ ἀνεμομύλου.

**κουβέρτα** ἡ· ἐν Κρήτῃ τὰ γύρω ἀπὸ τὶς μυλόπετρες ξύλα, τὰ ὁποῖα τὰς περι-  
βάλλουν, διὰ τὴν συγκράτησιν τοῦ ἀλεύρου· βλ. καὶ β α δ ο ὄ ρ ο υ ς, γ υ ρ ῖ ἄ,  
γ ὄ ρ ο ς, κ ο υ β ο ὄ κ λ ι.

**κουβούκλι** τό· ἐν Γλυκῷ Σουλίου τὸ ἐκ σανίδων περίφραγμα τῶν μυλοπετρῶν  
τοῦ ὕδρομύλου· βλ. καὶ κ ο υ β ῆ ρ τ α.

**κουδουνας** ὁ· ἐν Σεριφῳ ἡ ἔξω τοῦ κτιρίου τοῦ ἀνεμομύλου ἐξερχομένη ἄκρα  
τοῦ ἀξονιοῦ· βλ. καὶ κ ο μ π ρ ῆ σ ο υ.

**κουκούλα** ἡ· βλ. σ κ ε π ῆ.

**κουλλούρα** ἡ· ἐν Ἐγκαρῆς τῆς Νάξου ἕκαστον τῶν μαρμάρων, τὰ ὁποῖα φέ-  
ρουν ὀπὴν εἰς τὸ μέσον, τίθενται τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου καὶ ἀποτελοῦν τὴν ἄ φ ο κ λ α ν  
τοῦ ὕδρομύλου. Ἐν Τριφυλίᾳ σανίς, ἔχουσα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας γραμμικὰς ἔσοχὰς  
καὶ ἔξοχὰς, μὲ τὰς ὁποίας τὸ β α ρ δ ἄ ρ ι κάμνει τὰς τρομῶδεις κινήσεις τῆς  
σκαφίδος, δι' ὧν πίπτει ἐκ τοῦ στομίου αὐτῆς ὁ σῖτος πρὸς κατατριβήν. Εἶναι δ'  
ἡ κ ο υ λ λ ο ὄ ρ α προσηλωμένη ἐπὶ τοῦ στομίου τοῦ ἀ π ἄ ν ω λ ι θ α ρ ι ο ὄ.

**κουλλοῦρες** οἱ· ἐν Κρήτῃ δύο μεγάλα στεφάνια ἀπὸ τεμάχια ξύλου συναρμο-  
λογημένα, ὀριζόντια, στηριζόμενα εἰς τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ κυλινδρικοῦ τοίχου τοῦ  
στρογγυλοῦ ἀνεμομύλου. Ἡ πρὸς τὰ ἔσω κουλλούρα (ἡ μικροτέρα) εἶναι σταθερά,  
ἡ πρὸς τὰ ἔξω διπλῆ (μεγαλυτέρα) στρέφεται εἰς ὀριζόντιον ἐπίπεδον καὶ παρασύρει  
τὸ ἄ ξ ὄ ν ι, διὰ νὰ λάβῃ τὴν κατάλληλον διεύθυνσιν.

**κουλουβὸ** τό· ἐν Χαλκιδικῇ χονδρὴ ἐν τῷ ἀνεμομύλῳ δοκός, ἐπὶ τῆς ὁποίας  
τίθεται τὸ λεγόμενον π ρ ο σ κ ῆ φ α λ ο ν. Ἐπ' αὐτῆς, δηλαδὴ τοῦ κ ο λ ο β ο ὄ,  
καὶ μεταξὺ τῶν συνεχόντων ἐκατέρωθεν χονδρῶν ξύλων στηρίζεται τὸ ἄκρον τοῦ  
ὀριζοντίου ἄξονος.

**κουλούκι** τό· ἐν Κέδρῳ Καρδίτσης λούκι ἀντὶ κ α ρ ο ὄ τ α ς οὐχὶ σπεπαστόν,  
δι' οὗ ρέει τὸ ὕδωρ εἰς τὸν ὕδρόμυλον.

**κουμπλίτσα** ἢ ἐν Ἀγρινίῳ ξύλινος ὀχετός, ἀρχίζων ἀπὸ τὸ κάτω ἄκρον τῆς κ α ν α λ η ς καὶ καταλήγων εἰς σωλῆνα ἐκ λευκοσιδήρου, τὸ σ' φ ο ὄ ν' ἤ φ' σ ο ὄ ν'.

**κουντέλι** τό· ἐν Καλαβρύτοις ξύλινος μοχλός, δι' οὗ ὑπανεγείρουν τὴν ἄνω μυλόπετραν.

**κουντουγούρν'** τό· ἐν Χαλκιδικῇ τὸ πρὸς τὰ κάτω στενώτατον μέρος τῆς ὑδροχόης τοῦ ὑδρομύλου, εἰς τὸ ὁποῖον προσαρμόζεται τὸ π ρ ο χ ο ὄ ν ι, ἦτοι ὁ σωλῆν, δι' οὗ ἐξέρχεται μὲ ὀρμὴν τὸ ὕδωρ.

**κουντούρα** ἢ, κουντούρης ὁ, κουντούρι τό· τὸ ὄπισθεν κυλινδρικὸν τμήμα τοῦ ἀ ξ ο ν ι ο ὄ τοῦ ἐν Κρήτῃ ἀνεμομύλου, πού ἀκκουμβᾷ εἰς τὸ ὄπισθεν μ π ο σ τ ῖ τ σ ο.

**κουπανοῦδ'** τό· ἐν Χαλκιδικῇ τὸ ὑπὸ τὸ ἀνοιγμα τοῦ κ ο φ ῖ ν ο υ τοῦ ὑδρομύλου μετέωρον σκαφίδιον, εἰς τὸ ὁποῖον κατερχόμενον τὸ γέννημα καταρρέει ἐντεῦθεν εἰς τὸ στόμιον τῆς μυλόπετρας.

**κούπι** τό· ἐν Λακωνίᾳ δοχεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον τοποθετοῦν τὸ ἄλευρον τῆς ἀλέσεως τοῦ χειρομύλου.

**κουρκουταύλι** τό· βλ. π ε ρ ι τ ᾶ ρ ι.

**κουτάλα** ἢ· βλ. χ ο λ ἑ τ ρ α.

**κουτάλια** τά· ἐν Γλυκῷ Σουλίσῳ ὄπαι σὰν κουτάλια, πού συνδέονται εἰς τὸ κούτσουρον τῆς φ τ ε ρ ω τ ῆ ς τοῦ ὑδρομύλου· ἐν Γυθείῳ τὰ πλατέα ξύλα τῆς φτερωτῆς· ἐν Χαλκιδικῇ τὰ πτερά τοῦ τροχοῦ (φτερωτῆς), τὰ ὁποῖα ἔχουν σχῆμα ξυλίνων κουταλιῶν βλ. καὶ χ ο υ λ ι ᾶ ρ ι α.

**κουταλίδα** ἢ· κουταλίθρα.

**κουταλίθρα** ἢ· τεμάχιον σανίδος μετὰ λαβῆς, δι' ἧς ταράσσουν τὸ ἄλευρον εἰς τὴν ἀλευροθήκην ἢ τὸ θέτουν εἰς τὸ σακκί· τὰ σακκιά παλαιότερον ἦσαν ἐκ δέρματος αἰγός.

**κουταλοφτύρα** ἢ· βλ. σ κ ᾶ φ η.

**κουτί** τό· ἐν Καλαβρύτοις ξύλινον κουτί, περιέχον τίς μυλόπετρας.

**κουτσά** τά· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου αἱ ὄπαι ἐπὶ τῶν κυκλικῶν ξύλων, τῶν καλουμένων ἀ π α ν ᾶ ρ ι κ α, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουν, ἵνα εἰσέρχεται εἰς αὐτὰς λ ο σ τ ὸ ς (μοχλός) διὰ τὴν περιστροφὴν τοῦ ἀξονιοῦ καὶ τῆς σκεπῆς τοῦ ἀνεμομύλου πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ πνέοντος ἀνέμου.

**κουτσόμ'λους** ὁ· ἐν Σάμῳ ὁ νερόμυλος ὁ ὀλίγα ἀλέθων γεννήματα, ἕνεκα τῆς μικρᾶς πίεσεως τοῦ ὕδατος.

**κουτσομύλια** τά· ἐν Θράκῃ οἱ νερόμυλοι, οἱ ὀλίγα γεννήματα ἀλέθοντες, ἕνεκα τῆς μικρᾶς πίεσεως τοῦ ὕδατος.

**κουτσουλιανή** ἢ· ἡ κορυφή τῆς σκεπῆς τοῦ ἀνεμομύλου· βλ. καὶ κ α λ τ σ ἔ κ ι.

**κουτσουνάρα** ἢ· ἐν Κρήτῃ συνών. τῶν γ ο ὄ λ α, σ ἑ σ ο υ λ α καὶ τ α ῖ σ τ ρ α.

**κουτσουνάρι** τό· ἐν Κρήτῃ μικρὸς ξύλινος μὲ κλίσιν ἀγωγός, προσηρμοσμένος εἰς τὴν κουβέρτα τοῦ ὕδρομύλου, ἀνωθεν ἀνοικτός, ποῦ ὀδηγεῖ τὸ ἄλευρον ἀπὸ τὶς μυλόπετρες εἰς τὴν ἀλευροδόχην· βλ. καὶ μπουτσουνάρι. Τὸ κουτσουνάρι εἶναι συνών. τοῦ μανίκα.

**κουτσούρι** τό· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου τετράγωνον ξύλον, στηριζόμενον εἰς τὴν τράπεζο τοῦ ἀνεμομύλου· τοῦτο φέρει ὀπὴν εἰς τὸ μέσον, διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται τὸ κάτω μέρος τοῦ κάτω σιδηροῦ ἄξονος.

**κούτσουρο τῆς φτερωτῆς** τό· ἐν Ἀγρινίῳ κυλινδρικὸν ξύλον, χρησιμεῦον ὡς κέντρον τῆς φτερωτῆς τοῦ ὕδρομύλου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐμπηγνύονται τὰ χ' λ' ἄρια (κουτάλια).

**κουφίνα**, κοφίνα ἢ ἐν Χαλκιδικῇ σκάφη σχήματος πυραμιδοειδοῦς ἀνεστραμμένου, ἐν τῇ ὁποίᾳ τίθεται ὁ πρὸς ἄλλοισιν καρπός, ὅστις κατερχόμενος διὰ τοῦ στομίου τῆς κορυφῆς εἰς ὑποκείμενον σκαφίδιον καταρρέει ἐκεῖθεν διὰ τῆς τρομώδους του κινήσεως εἰς τὸ ἄνοιγμα τῆς μυλόπετρας.

**κουφουνία**, κουφουνί(δ)α ἢ ἐν Καρπάθῳ ἢ ξυλίνη ἀποθήκη τοῦ ἀλέσματος, σχήματος ἀνεστραμμένης πυραμίδος, ἀριστερὰ τῆς ρόδας καὶ μεταξὺ τῶν δύο τραπεζῶν, ἣτις ἔχει ἄνοιγμα εἰς τὸ κάτω μέρος διὰ νὰ ἐξέρχεται τὸ ἄλεσμα. Ἡ κουφίνα συνδέεται διὰ σχοινίων μὲ αὐλακοειδῆς δοχεῖον, τὴν χολέτρα ἢ κουτάλα, ὅπου χύνεται τὸ ἄλεσμα.

**κόφα** ἢ καὶ **σκαφίδι** τό· ἐν Γυθείῳ ξύλινον δοχεῖον τοῦ ὕδρομύλου, ἐν ᾧ ρίπτεται τὸ γέννημα, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς γούλας αὐτοῦ κατέρχεται εἰς τὴν ὀπὴν τοῦ ἀνάρη ἢ ἀπανωλίθου· βλ. καὶ κοφίνα, κοφινίδα, κοφίν'.

**κοφίνα καὶ κοφινιά** ἢ ἐν Ρόδῳ ἢ ἀλλαχοῦ κόφα ἢ σκαφίδι, κοφινίδα, κοφίν'.

**κοφινίδα**, κοφ'νίδα ἢ ξύλινον χοανοειδῆς κιβώτιον τοῦ ἀνεμομύλου κρεμάμενον ἀπὸ τὴν σκεπὴν ἐπάνω ἀπὸ τὶς μυλόπετρες. Εἶναι πλήρες καρποῦ, ὁ ὁποῖος πίπτει ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν γούλαν τῶν μυλοπετρῶν. Ἡ κοφινίδα ἢ κόφα καταλήγει εἰς τὸν κεκλιμένον ξύλινον σύρτην, τὸ ταγάρι, διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ καρπὸς ρεεὶ κανονικῶς πρὸς τὴν γούλαν τῆς μυλόπετρας. Ἡ προσαρμογὴ τοῦ ἄκρου τοῦ ταγαριοῦ πρὸς τὸ βασιλικὸ σίδερον εἶναι τοιαύτη, ὥστε διὰ τῆς περιστροφῆς του νὰ ἐπέρχεται ταλάντευσις. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ καὶ τῆς καταλλήλου κλίσεως τοῦ ταγαριοῦ ἐπιτυγχάνεται ἡ ταχύτης ροῆς τοῦ καρποῦ, ἢ εἰς ἐκάστην περίπτωσιν ἐνδεικνυμένη, ἀνάλογος δηλαδὴ πρὸς τὴν ταχύτητα περιστροφῆς. Ἡ κοφινίδα τοῦ ὕδρομύλου εὐρίσκεται εἰς τὸν ἄνω ὄροφον αὐτοῦ. (Περὶ τῆς λ. βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ, Β', 1907, σσ. 138 κ.έξ.).

**κοφινιά** ἢ κοφινίδα.



**κοφίν'**, κοφίνοι τό· ἐν Κονίτση τὸ ἐκ σανίδων κιβώτιον τοῦ ὑδρομύλου, εἰς ὃ πίπτει τὸ ὕδωρ. Ἐν Γλυκῷ Σουλίου τοῦτο στηρίζεται εἰς δύο στύλους.

**κοφτερίδ'** τό· ἐν Πόντῳ σανίς, διὰ τῆς ὁποίας ἐμποδίζεται τὸ ὕδωρ νὰ ρεῦσῃ ἐντὸς τοῦ ὑδρομύλου.

**κοφτός** ὁ· τὸ πληγούρι.

**κόφτρα** ἡ· ἐν Ἀγρινίῳ, μικρὸς φράκτης, τιθέμενος εἰς τὸ μυλαύλακο, ὅταν ὁ μωλωνᾶς θέλῃ ἀνὰ κόψῃ τὸ νερόν.

**κόφτρουσες** οἱ· ἐν Κρήτῃ φράκται κατὰ διαστήματα εἰς τὸν αὐλάκα τοῦ ὑδρομύλου.

**κόψα** ἡ· κόψες οἱ· ἐν Κρήτῃ φράκτης μὲ τὸν ὁποῖον ἐκτρέπεται μέρος τῆς ροῆς τοῦ ὕδατος τοῦ ὑδρομύλου πρὸς τὸ π η γ ἄ δ ι καὶ ὀδηγεῖται εἰς τὸ π α ρ α π ῆ γ α δ ο· βλ. καὶ ξ ε χ ε ι λ ί σ τ ρ α, ξ ε θ υ μ ἄ σ τ ρ α.

**κόψιμο** τό· ἐν Καρπάθῳ τὸ χάραγμα τῶν μυλοπετρῶν.

**κόψουσα** ἡ· ἐν Κρήτῃ· βλ. κ ὄ ψ α.

**κρέμαση** ἡ· ἡ κυρίως πτώσις τοῦ διοχτευομένου εἰς τὸν ὑδρομύλον ὕδατος. Γίνεται δι' ἐπικλινούσ ὄχετοῦ, ὅστις ἐπίσης λέγεται κ ρ έ μ α σ η. Οὗτος δέχεται τὸ ὕδωρ ἀπὸ τὸν ἄ ω ὄ ν, ν α ὀ ν ἡ ἄ χ υ τ ὀ ν καὶ τὸ μεταδίδει εἰς τὴν κ ἄ ν α λ η ν ἡ κ ἄ ν α λ ο ν τοῦ ὑδρομύλου. Ἐν Λέσβῳ χρειάζεται μεγάλη κρέμαση διὰ ν' ἀλέθῃ ὁ ὑδρομύλος, ὅταν τὸ ὕδωρ εἶναι ὀλίγον. Λέγουν: « γιὰ νὰ ᾽χη μεγάλη κρέμαση πιάνει ὁ μωλωνᾶς τὴ δέση ἀπὸ μακρὰ ».

**κρέμασμα** τό· ἐν Καρπάθῳ διὰ τὸν ὑδρομύλον πρέπει νὰ ὑπάρχῃ κ ρ έ μ α σ μ α ἀρκετὸν καὶ σωλὴν στενός, ὥστε τὸ ὕδωρ νὰ συγκεντρώνεται καὶ νὰ κτυπᾶ μὲ δύναμιν τὴν ρ ὀ δ α ν.

**κύκλος** ὁ· ἐν Κρήτῃ τὸ μεταλλικὸν σύρμα τοῦ ἀνεμομύλου.

**κυλίνδρι** τό, κύλινδρος ὁ, κύλιντρος ἡ, κύλιντρας ὁ, κύλιντρο τό, κύλιντρος ὁ· κυλινδρικὸν ξύλον χονδρὸν καὶ βραχύ, δι' οὗ μετακινεῖται καὶ μεταφέρεται ἡ ἄνω μολόπετρα. Ἐν Αἰτωλίᾳ ὁ κ ὕ λ ι ν τ ρ α ς εἶναι σιδηροῦς ἄξων, ποῦ μετακινεῖ καὶ περιστρέφει τὸ μ υ λ ο λ ί θ ι.

**κυπρί** τό· ἐν Ἠπειρῷ μοχλός, δι' οὗ στηρίζεται ἡ φ τ ε ρ ω τ ῆ τοῦ ὑδρομύλου εἰς τὴν β ἄ β ω. Ἐν Γλυκῷ Σουλίου κ υ π ρ ι εἶναι ὀρειχάλκινον ἔλασμα εἰς τὴν μέσην τῆς β ἄ β ω ς.

**λαιμὸς** ὁ· καὶ **στεφάνι** τό· ὁ εἰς τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ ἀνεμομύλου ξύλινος κύκλος. **Λασκάρισε τὰ ἴσια**· ἐν Μυκόνῳ ἀπόλυσε τὴν θηλειάν τοῦ ταγαριοῦ, διὰ νὰ κινήθῃ ὁ ἀνεμόμυλος περισσότερο.

**λεοντάρια** τά· ἐν Κρήτῃ δύο τεμάχια ξύλου, εἰσερχόμενα ὡς ὀρθοστάται ἐκα-

τέρωθεν τοῦ ἀξονιοῦ εἰς τὴν θέσιν ποῦ εὐρίσκεται κάθε προσκεφαλάδι, χρησιμοποιούμενα μόνον εἰς τοὺς στοργγυλοὺς ἀνεμομύλους. Βλ. καὶ ἀντιστάτης.

**λιγατάρι** τό· ἐν Κρήτῃ ἄλεσμα μικρᾶς ποσότητος.

**λιθάρια** τά· ἐν Ρόδῳ, Χαλκιδικῇ καὶ ἀλλαχοῦ οἱ μυλόπετρες· ἐν Σάμῳ λιθάρα ἢ μυλόπετρα.

**λοῦκι** τό· ἐν Κέδρῳ Καρδίτσης σωλὴν, δι' οὗ ἔρχεται τὸ ὕδωρ εἰς τὸν ὑδρόμυλον.

**λουστρι** τό· ἐν Φιλιππουπόλει βοθητικὸν ἐργαλεῖον χρησιμεῖον κατὰ τὴν χάραξιν τῶν μυλοπετρῶν.

**λύρα** ἢ· ἐν Τήλῳ ξύλον μικρὸν, εἰς ὃ πίπτει τὸ γέννημα ἐκ τῆς κοφινίδας· λέγεται οὕτως ἐκ τοῦ σχήματός του.

**μαζώνω** τὸ μύλο· ἐν Κρήτῃ τυλίσσω τὰ ἱστία, διὰ ν' ἀκίνητοποιηθῇ ὁ ἀνεμόμυλος.

**μαῖνα** ἢ· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου ὀριζόντιον ξύλον, τοῦ ὁποίου τὸ ἐν ἄκρον συνδέεται πρὸς τὸν ἀνεβάτην, τὸ δ' ἕτερον φέρει σχοινίον, δι' οὗ κρέμαται βάρος, ἵνα κρατῇ τὴν ἄνω πέτραν τοῦ ἀνεμομύλου εἰς τὸ ζύγι της.

**μαϊνάρω**· ἐν Ἀπειράνθῳ καὶ Φιλοτίῳ Νάξου λέγουν: «Ὁ μύλος δὲν σημαίνει τὸν ἀέρα (ὅταν εἶναι σφοδρὸς) καὶ πρέπει νὰ μαϊνάρω τὰ παννιά».

**μακάρουν οἱ μυλόπετρες**, δηλαδὴ ἔχουν στομωθῇ καὶ χρειάζεται νὰ χαραχθοῦν μὲ τὸ μυλοκόπι.

**μαλακώνει**· ὅταν τριβῇ ἢ μυλόπετρα, μαλακώνει καὶ πρέπει νὰ χαραχθῇ.

**μάλαξη** ἢ· τὸ ξύλον, ἐφ' οὗ ἀκκουμβᾷ τὸ ἐμπρόσθιον μέρος τοῦ ἀξονιοῦ στρεφομένου· τὸ ἀντίθετον τῆς κατίνας.

**μαμαλοῦκοι** οἱ· βλ. ἀντίξυλο.

**μανα(β)έλλα** ἢ καὶ **σφήνες** οἱ· ὅταν ὁ μυλωνὰς ἐν Καρπάθῳ θέλῃ νὰ κάμῃ πιὸ ψιλὸ ἢ πιὸ χονδρὸ ἢ μέτριον τὸ ἀλεύρι, κανονίζει τὴν πάνω πέτρα τοῦ μύλου νὰ πλησιάζῃ περισσότερο ἢ ὀλιγότερον πρὸς τὴν κάτω, μεταχειριζόμενος τὴν **μανα(β)έλλα** καὶ τὶς σφήνες πρὸς τὰ δεξιὰ· βλ. καὶ σφήνες.

**μανέλλα** ἢ κυλινδρικός μοχλὸς ἐκ σκληροῦ ξύλου· τὸ ἄκρον τῆς **μανέλλας** προσαρμόζεται εἰς ἓνα μᾶτι τῆς ἀπαναριᾶς καὶ σχηματίζεται οὕτω μοχλὸς μὲ ὑπομόχλιον τὸ παλούκι, τὸ προσαρμόζομενον εἰς τὴν παλοουκότρουπαν τῆς πλάκας. Ἡ **μανέλλα** χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν στροφὴν τοῦ τροῦλου τοῦ ἀνεμομύλου πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου· ἐν Κύθῳ λέγεται **μανου-**

έλλα (Κλ ἀριθ. χ/φου 714, σ. 290) καὶ ἐν Σίφνῳ μανουβέλλα (Κλ ἀριθ. χ/φου 470, σ. 68).

**μανίκα** ἡ ἐν Κρήτῃ ξύλινος σωλὴν τετραγωνικῆς τομῆς, ποῦ ὀδηγεῖ τὸ ἄλευρον ἀπὸ τὴν ἀλευροδόχην εἰς τὸ σακκί. Χρησιμοποιεῖται εἰς τοὺς στρογγυλοὺς ἀνεμομόλους διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ ἀλεύρου εἰς τὸ ἰσόγειον (ὅπου τὸ σακκί) ἀπὸ τὸν ἐπάνω ὄροφον τοῦ μύλου.

**μάννα** ἡ ἐν Κύθῳ τὸ μικρὸν ξύλον, ὁ σωλὴν, ὁ χρησιμεύων πρὸς στερέωσιν τοῦ ἄκρου τῆς ἀντένας, τοῦ ἐμβαλλομένου εἰς τὸ ἀξόνι τοῦ ἀνεμομόλου (Κλ ἀριθ. χ/φου 714, σ. 292). μάννα ἐν Χαλκιδικῇ εἶναι χονδρὸν διάτρητον ξύλον εἰς τὸ ἄνοιγμα τῆς κάτω μυλόπετρας, δι' οὗ κινεῖται ὁ ἄξων τοῦ τροχοῦ, τοῦ ὁποῖου ἡ κορυφὴ εἰσέρχεται εἰς τὴν ὀπὴν τῆς χελιδόνας τῆς ἄνω μυλόπετρας.

**μάννες οἶ'** ἐν Φιλοτίῳ Νάξου μικρὰ τεμάχια ράβδων ἐμπτηγμένα ὡς σφῆνες εἰς τὸ μέρος ὅπου στερεοῦνται οἱ ἀδένες ἐπὶ τοῦ ἀξονιοῦ τοῦ ἀνεμομόλου.

**μανοέλλα** ἡ μανέλλα· βλ. λ.

**μανουβέλλα** ἡ· βλ. μανέλλα.

**μανουέλλα** ἡ· βλ. μανέλλα.

**μαντηλάκι** τό· πολὺ μικρὸς περιορισμὸς τοῦ παννιοῦ τοῦ ἀνεμομόλου.

**μαντηλερὸ** τό· ἐν Κρήτῃ μικρὸν ἄλεσμα.

**μαξέλλα**, μαξελλάρα, μαξιλλάρα ἡ· βλ. ἀντίξυλο.

**μασοῦρι** τό· εἰς Καρόκι Δελβίνου Βορείου Ἡπείρου ἀπὸ τὴν κάναλην πίπτει τὸ ὕδωρ καὶ κτυπᾷ εἰς τὸ μασοῦρι καὶ ἀπὸ αὐτὸ εἰς τὴν φτερωτῆν· ἐν Γυθείῳ τὰ μασοῦρια εἶναι ξύλα στρογγύλα τιθέμενα ὑπὸ τὸ κολοβούτι ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ τοῦ ὕδατος τοῦ ὕδρομόλου.

**μάτι** τό· ἐν Κύθῳ καὶ ἀλλαχοῦ α') τὸ ἄνοιγμα δι' οὗ ἐξέρχεται ὁ ἄξων τοῦ κτιρίου τοῦ ἀνεμομόλου· β') ὁ τριγωνικὸς χώρος, ὅστις σχηματίζεται μεταξὺ δύο ἀντενῶν καὶ τοῦ σχοινίου (γύρου) τοῦ ἐνοῦντος τὰ κάτω ἄκρα αὐτῶν· ἐν Ἡπείρῳ μάτι λέγεται καὶ ἡ μυλόπετρα.

**μάτια** τά· ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου μάθια· ἀβαθεῖς ὄπαι ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ ἔσω ὀψεως τῆς ἀπαναρισ.

**ματσόλα** ἡ· ἐν Ἰθάκῃ ξύλινον σφυρὶ μὲ τὸ ὅποῖον ὁ μυλωνὰς κτυπᾷ τὴν σφῆνα τῆς σηκωτῆς.

**μέγκινες οἶ'** ἐν Αἴνῳ Θράκης πιεστήρια εἴδους μακαρᾶ, δι' ὧν ρυθμίζουν οἱ μυλωνάδες τὴν πορείαν τοῦ ἀνεμομόλου.

**μελεθρεῖον** τό· ἐν Πόντῳ ἡ σκάφη, ἐν ἣ ἐτίθετο ὁ πρὸς ἄλεσιν καρπός. Εἰς τὰ περίχωρα τῆς ἐν Πόντῳ Τριπόλεως ἐλέγετο οὕτω τὸ μέρος τοῦ μύλου, ἐνθα ὁ μυλωνὰς περισυνέλεγε τὸ ἄλεσμα.

**μεπίτσι** τό· ἐν Θράκη τὸ δικαίωμα, ἡ πληρωμὴ τοῦ μυλωνᾶ διὰ τὴν ἄλεσιν.

**μεριά** τά· εἶδος ποδιῶν. βλ. τ α γ ἄ ρ', τ α γ ἄ ρ ι.

**μερτάρι** τό· ἐν Κρήτῃ συνών. τῶν γ ο ὄ λ α, τ α ἶ σ τ ρ α, χ έ ρ α.

**μεσανέλλα** ἡ· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου ἡ πρώτη πλησιάζουσα πρὸς τὸν τοῖχον τοῦ ἀνεμομύλου ἐπὶ τοῦ ἀξονιοῦ ἀ ν τ έ ν ν α, στηριγμένη πρὸς τὰ ἔσω, κατ' ἀντίθεσιν τοῦ μ π ρ ο σ τ έ λ λ α.

**μ'λαύλακου** τό· αὔλαξ ὑδρομύλου· βλ. α ὕ λ α κ α ς, α ὕ λ ἄ κ ι.

**μ'λόγουρνος** καὶ **μπλόγουρνος** ό· ἐν Χαλκιδικῇ κόφινος, ἐν τῷ ὁποίῳ τίθεται ὁ πρὸς ἄλεσιν σῖτος· βλ. καὶ κ ο υ φ ο υ ν ί α.

**μ'λουβάϊνου** τό· ἐν Αἰτωλίᾳ μακρότατον βαρέλλιον, εἰς τὸ ὁποῖον πίπτει τὸ ὕδωρ καὶ διὰ τοῦ στενοῦ στομίου αὐτοῦ πιεζόμενον ἐν συνεχείᾳ τοῦτο κτυπᾶ με δύναμιν ἐπὶ τῆς φ τ ε ρ ω τ ῆ ς, τὴν ὁποῖαν θέτει εἰς κίνησιν.

**μ'λουδούρια** τά· ἐν Χαλκιδικῇ τὰ κατὰ κυκλικὴν σειρὰν κάθετα συνεχόμενα κοντὰ σανίδια, τὰ περιβάλλοντα τὴν μυλόπετραν καὶ μὴ ἐπιτρέποντα οὕτω νὰ ἐκχέεται τὸ ἄλευρον πανταχόθεν, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ ἐνὸς ἔμπροσθεν ἀνοίγματος νὰ καταρρέῃ εἰς τὴν ἀλευροδόχην.

**μ'λουκαίτι**· ἐν Χαλκιδικῇ τὸ ρῆμα ἀπαντᾷ μόνον κατὰ τὸ γ' πρόσωπον καὶ σημαίνει ὅτι καίεται ὑπὸ τῆς ἰσχυρᾶς πιέσεως τῆς μυλόπετρας τὸ ἄλευρον, ὅπερ θερμαίνεται πολὺ καὶ βλάπτεται.

**μ'λουλίθαρα** τά· ἐν Αἰτωλίᾳ λίθοι χρήσιμοι διὰ τὴν κατασκευὴν μύλου.

**μ'λουλίθ'** τό· μυλόπετρα.

**μ'λουνάς** ό· βλ. μ υ λ ω θ ρ ό ς, μ υ λ ω ν ἄ ς.

**μ'λουπότ'** τό· μυλοπότι, τὸ πολὺ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου.

**μολλέρνω τὸ μύλο**· ἐν Κρήτῃ τὸν θέτω εἰς κίνησιν ἀνοίγων τὰ ἰστία.

**μονοκαίρης** καὶ **μονόκαιρος** ό· ἐν Κρήτῃ ὁ στρογγυλὸς ἀνεμόμυλος, τοῦ ὁποίου τὸ ἀ ξ ό ν ι ἔχει σταθερὰν κατεύθυνσιν (συνήθως πρὸς Β. ΒΔ). Ὁ ἴδιος ἔμπορεῖ ν' ἀλέθῃ καὶ με ἀντίθετον ἄνεμον (Ν. ΝΑ). Λέγεται καὶ μ ο ν ό ς μ ύ λ ο ς.

**μονοπάτοι** οί· ἐν Καρπάθῳ οἱ με 8 ἀ ν τ έ ν ν ε ς ἀνεμόμυλοι οἱ ἀλέθοντες με ἓνα ἢ δύο ἀνέμους, τὸ μ π ο ν έ ν τ η μ α ἶ σ τ ρ ο καὶ μ α ἶ σ τ ρ ο δ ρ α μ ο υ ν τ ἄ ν α.

**μονός μύλος** ἐν Κρήτῃ· βλ. μ ο ν ο κ α ί ρ η ς.

**μονόφθαλμοι** οί· κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν μύλοι ἀλέθοντες διὰ δύο μόνον μυλικῶν πετρῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς δ υ ο φ θ ἄ λ μ ο υ ς, δηλαδὴ τοὺς ἀλέθοντας οὐ μόνον διὰ δύο μυλικῶν πετρῶν, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἐξ ἑτέρων δύο παρακειμένων.

**μούδα** ἡ· περιέλιξις τῶν παννιῶν τοῦ ἀνεμομύλου· π ρ ώ τ η μ ο ὄ δ α π ρ ῶ τ ο ς

περιορισμός τοῦ παννιοῦ, τριτοσάρλιτό, τὸ 1/3 τοῦ περιορισμοῦ τοῦ παννιοῦ.

**μοῦδες** οἱ· αἱ αὐξανόμεναι ἢ μειούμεναι ἐπιφάνειαι τῶν παννιῶν τοῦ ἀνεμομύλου «κὸβγουνε μοῦδες». Ἡ περιέλιξις τῶν παννιῶν ἐπὶ τῶν ἀντεννῶν γίνεται μετὰ τὴν ἀκινήτοποιησιν τοῦ μύλου· βλ. καὶ κισκίγια.

**μούρ** ἡ· ἐν Τήνῳ ὀπή, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξέρχεται τὸ ἀξόνι τοῦ ἀνεμομύλου.

**μουτταφόρος** ὁ· βλ. μυτταφόρος.

**μουχλί** τό· ἐν Πόντῳ καὶ ἐν Σάμῳ τὸ εἰς ὄξυ ἀποληγῶν σιδηροῦν ἐργαλεῖον, περὶ τὸ ὁποῖον στρέφεται ἡ μυλόπετρα· βλ. καὶ μουχλός, μοχλός.

**μοχλός** ὁ· ἐν Λέσβῳ τὸ ἄνω πέρας τῆς φτερωτῆς τοῦ ὑδρομύλου. Κάτωθι τοῦ μουχλοῦ εἶναι ὁ μεταλλινὸς παπουλάκης. Ἐν Ρόδῳ εἶναι ὁ ἄξων τοῦ τροχοῦ τοῦ ὑδρομύλου. Ἐν Τήνῳ ἡ πρὸς τὰ ἄνω ἀπόφουςις τοῦ βασιλικοῦ σίδερου, δηλαδὴ τοῦ σιδηροῦ ἄξωνος τῆς ἀνέμης τοῦ ἀνεμομύλου. Ἐν Κρήτῃ μοχλός εἶναι ὁ κατακόρυφος μεταλλικὸς ἄξων τοῦ φαναριοῦ· τὸ ἐπάνω τμήμα του εἰσέρχεται εἰς τὴν σκούφια καὶ τὸ κάτω, δηλαδὴ ἡ χαχάλα ἐμπλέκεται εἰς τὴν χελιδόνα τῆς ἀπανώπετρας. Ἐπέκτασις πρὸς τὰ κάτω τοῦ μοχλοῦ εἶναι ὁ κάτω μοχλός, τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ ὁποίου εἰσέρχεται εἰς τὴν ὀπὴν τῆς χελιδόνας καὶ τὸ κάτω ἀκκουμβᾶ εἰς τὸ πλιθὶ τῆς κατωτραπεζᾶς· βλ. καὶ βρόχι.

**μπάλλα** ἡ· ἐν Καλαβρύτοις σιδηροῦν σφαιρικὸν ἐξάρτημα εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ ὑδρομύλου, ἔχον ἐπάνω ὀπὴν, ἐφ' ἧς στηρίζεται τὸ ἄκρον τοῦ κεντριοῦ μετὰ τὸ ἀδράχτι καὶ τὸν ἄξονα, ὥστε νὰ περιστρέφεται ἡ ὅλη συσκευή.

**μπάλος** ὁ· βλ. πάλος.

**μπαστούνι** τό· βλ. ἀδράχτι.

**μπαταρόλια** τά· ἐν Κύθῳ μικραὶ σημαῖαι εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς στέγης τοῦ ἀνεμομύλου, χρησιμεύουσαι διὰ νὰ δεικνύουν τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου· ἐν Θήρᾳ λέγονται πενταρόλια. Βλ. καὶ ἀνεμοδείχτης, κairoδείχτης, πετεινός, σημαδοῦρα, τρουλίτης.

**μπίλια** ἡ (πίλα, πίλια)· ἐν Ρόδῳ τὸ κτιστὸν αὐλάκι, δι' οὗ διέρχεται τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου.

**μπιμπάλλω** ἡ· βλ. μυλωνᾶς.

**μπλιχουλομάννα** ἀντὶ μπλιχουνομάννα ἡ· ἐν Εὐβοίᾳ τὸ τέρμα τοῦ κωνοειδοῦς σωλήνος τοῦ ὑδρομύλου, ἐνθα προσαρμύζεται τὸ μπλιχόνιον.

**μπλιχόνι** τό· ἐν Εὐβοίᾳ βραχὺς ξύλινος σωλήν, προσαρμύζομενος εἰς τὸ ἄκρον (τέρμα) τοῦ ἀνεστραμμένου κωνοειδοῦς σωλήνος τοῦ ὑδρομύλου· δι' αὐτοῦ ἐξέρχεται τὸ ὕδωρ μεθ' ὀρμῆς καὶ κινεῖ τὴν πτερωτὴν· ἀλλαχοῦ σιφόνιον.

**μποργού** ἡ· βλ. κολέθρα.

**μποστίτσα** τά· βλ. κ α π λ α μ ά δ ε ς.

**μποστίτσο** τό· ἐν Κρήτῃ ξυλίνη ἐκ πρίνου ὑποδοχή, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσέρχονται οἱ ν τ ά κ ο ι, εἰς τοὺς ὁποίους ἀκκουμβᾶ τὸ ά ξ ό ν ι, διὰ νὰ στρέφεται εὐκόλως. Εἶναι τὸ ἔμπροσθεν καὶ τὸ ὀπίσθεν μποστίτσο. Τὸ ἔμπροσθεν εἶναι πρὸς τὸ μέρος συναρμογῆς τῶν φ τ ε ρ ῶ ν καὶ ἀκκουμβᾶ εἰς τὴν βάσιν τοῦ φ ο υ γ ά ρ ο υ, τὸ δ' ὀπίσθεν εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος. Μεταξὺ τῶν δύο μποστίτσων τοποθετεῖται ἡ ρ ό δ α. Διὰ νὰ ἐλαττωθῇ ἡ τριβὴ τοῦ ά ξ ο ν ιοῦ εἰς τὰ μποστίτσα ὁ μυλωνάς θέτει ἐκεῖ κατὰ χρονικὰ διαστήματα πολὺ ἀραιὸν πολτὸν ἀπὸ νερό, ἔλαιον καὶ σάπωνα. Τοιοῦτος πολτὸς τίθεται καὶ στὶς κολόννες τοῦ φαναριοῦ, διὰ νὰ ἐλαττοῦται ἡ τριβὴ τῶν δ ο δ ι ῶ ν εἰς αὐτάς.

**μπουκώνει** ὁ μύλος λέγουν ἐν Καρπάθῳ, ὅταν πίπτῃ πολὺ γέννημα εἰς τὸ στόμιον τῆς πέτρας.

**μπουντέλλα** τά· ἐν Ἐγκαρῆς τῆς Νάξου ράβδοι ἐν τῷ ὑδρομύλῳ στηριζόμενοι ἐπὶ δοκοῦ, ἐφαπτομένοι δὲ εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς σ' φ ο υ ν ά ρ α ς καὶ τοῦ σ' φ ο υ ν ι ο ῦ, ἵνα κρατῶσιν αὐτά.

**μπουντέλλια** τά· ἐν Λήμνῳ τὰ χονδρὰ ξύλα τὰ ἐκατέρωθεν τοῦ προσκεφαλιοῦ τοῦ ά ξ ο ν ιοῦ τοῦ ἀνεμομύλου.

**μπουστι** τό, ἢ **πινακία** ἡ· ἐν Καρπάθῳ τὸ μπουστι εἶναι ξύλινον κτενοειδὲς φράγμα, χρησιμεῖον διὰ νὰ κανονίζεται ἡ χύσις τοῦ καρποῦ ἀπὸ τὴν κ ο υ φ ί ν α. Τοῦτο μὲ ἓνα στρόφιγγα (σ τ ρ ο υ φ ί γ γ ι) ὑψώνεται ἢ χαμηλώνεται ἀναλόγως καὶ ἐπιτρέπει τὴν περισσοτέραν ἢ ὀλιγωτέραν ἔκχυσιν τοῦ ἀλέσματος. Τὸ σ τ ρ ο υ φ ί γ γ ι μαζεύει τὸ ρ ά μ μ α, δηλαδὴ τὸ νῆμα, τὸ ὁποῖον κανονίζει τὸ ὕψος τῆς β ο ύ λ α ς, (γ ο ύ λ α ς.)

**μπουτσουνάρι** τό· βλ. β λ υ κ ά τ ο.

**μπρατούλια** τά· δύο ξύλα, μὲ τὰ ὁποῖα δένεται τὸ σ τ ε φ ά ν ι μὲ τὸ ἀ ν τ ί - ξ ο ν ο. Οὕτω λέγονται ταῦτα ἐν Θήρᾳ καὶ Σίφνῳ. Ἐν Κύθνῳ μ π ρ α τ ο ὑ λ ι α λέγουν δύο δοκοὺς παραλλήλως ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ τοίχου τοῦ ἀνεμομύλου τοποθετουμένας, ὥστε ν' ἀποτελοῦν τόξον μετ' αὐτῆς. Ἐπὶ τῶν μ π ρ α τ ο υ λ ι ῶ ν στηρίζεται ὁ ζ υ (γ) ό ς.

**μπρατσόνι** τό· ἐν Κιμῶλῳ διαγώνιον ξύλον τοῦ ἀνεμομύλου πρὸς στερέωσιν τῶν τοίχων του. Ἐν Φιλοτίῳ Νάξου δύο τεμάχια ξύλου, εὑρισκόμενα εἰς τὰ ά π α ν ω ρ ι ν ά καὶ συγκρατοῦντα τὸν ζυγὸν τοῦ ἀνεμομύλου.

**μπρούβα** ἡ· ἐν Χαλκιδικῇ χονδρὴ ἐν τῷ ἀνεμομύλῳ δοκός, ἐφ' ἧς στηρίζεται ὁ ὀριζόντιος ά ξ ω ν τοῦ τροχοῦ πρὸς τὸ μέρος τῶν ἀ ν τ ε ν ν ῶ ν.

**μυλαγός** ὁ· ἐν Μελενίκῳ Μακεδονίας τὸ μυλαύλακον καὶ ἰδίᾳ ἡ δέσις τοῦ ὕδατος τοῦ ὑδρομύλου.

**μυλαρίζω** = ἀλέθω διὰ μυλαρίων.

**μυλάριν** τό· ὁ χειρόμυλος ἐν Πόντῳ.

**μυλαύλακο** τό· εἰς τὸ Καρόκι Δελβίνου Βορ. Ἑπείρου χάνδαξ, εἰς τὸν ὁποῖον ρέει τὸ ὕδωρ τοῦ ὕδρομύλου· βλ. καὶ ἀύλακας, αὐλάκι, ἀχυτός, ἄωός, μπίλια, μυλαύλακος, ναός, νομή.

**μυλαύλακος** ὁ· βλ. μυλαύλακος.

**μύλε** ὁ· ὁ μύλος εἰς τὴν Τσακωνίαν. Βλ. Λαογρ., τόμ. Α, 1975/76, σ. 100.

**μυλεργάτης** ὁ· βλ. μυλωθρός.

**μυλία** τά· ἐν Καρπάθῳ πέτρινα ὑπολείμματα μετὰ τὸ κόψιμο, χάραμα, τῶν μυλοπετρῶν. Ἐν Ἐλύμπῳ Καρπάθου μυλία λέγονται καὶ τὰ πρῶτα ἀλέσματα τοῦ μύλου, δηλαδή 4 - 5 ὀκάδες πρωτοαλεσθέντος ἀλεύρου.

**μυλιτάρι** τό· τεμάχιον ξύλου, οὗτινος τὸ ἄκρον εἶναι στερεωμένον εἰς τὴν χολέτραν καὶ τὸ ἄλλο ἐλεύθερον ἀκουμβᾶ εἰς τὴν μυλόπετραν, ὥστε μετὰ τὴν στροφήν τῆς νὰ κινήσῃ παλμικῶς τὴν χολέτραν καὶ νὰ πίπτῃ ὁ καρπὸς συμμετρῶς εἰς τὸ στόμα τοῦ μύλου. (Μιχ. Γ. Μιχαηλίδου—Νουάρο, ἔθ' ἄν., σ. 338).

**μυλοδάβρι** τό· βλ. μυλονάβρι.

**μυλοθεσά** ἡ, μυλοθεσές οἶ· ἐν Κρήτῃ σύστημα δυνατῶν ξύλων, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ἡ κατώπετρα, κάτωθεν τῆς ὁποίας εἶναι κενὸς χώρος, τὸ ζορρεϊό.

**μυλοθώκτωμα** τό· μυλοθώκτω· ἡ ἐν Καρπάθῳ κανονικὴ καὶ πρόσφορος τοποθέτησις τῶν μυλοπετρῶν.

**μυλοθώσματα** τά· ἐν Καρπάθῳ δύο δοκοί, στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ μύλου· ἐπ' αὐτῶν κάθεται ἡ κάτω ἀκίνητος μυλόπετρα· ἡ ἐμπροσθία δοκὸς χωριστὰ λέγεται ποδιά.

**μυλοκαύκι** τό· ἐν Καρπάθῳ κοτύλη, δι' ἧς μετρεῖται τὸ ἄλεσμα καὶ λαμβάνει τὸ δικαίωμά του ὁ μυλωνάς.

**μυλόκομμα** τό· ἐν Καρπάθῳ χάραγμα διὰ χαλυβδίνου κοπτεροῦ ἐργαλείου τῆς μυλόπετρας· βλ. καὶ κόψιμο.

**μυλοκόπι** τό· μυλοκόπια τά· ἐν Θήρᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τὰ σφυριά, δι' ὧν χαράσσουν τὴν μυλόπετραν· βλ. καὶ πελεκούνη καὶ τσαπέτα.

**μυλοκοπίζω** χαράσσω τὸν μύλον.

**μυλοκόπος** ὁ· μυλοχαράχτης· βλ. καὶ ὀνοκόπος· ἡ ἐργασία τῆς χαράξεως εἶναι κοπιώδης καὶ ἐπαναλαμβάνεται μετὰ 4 - 5 ἡμέρας ἀλέσεως. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ σηκωθῇ ἡ πέτρα παρὰ τὸ μέγα βᾶρος τῆς καὶ μετὰ τὴν χάραξιν νὰ ἐπανατοποθετηθῇ εἰς τὴν θέσιν τῆς. Διὰ νὰ κλείσουν μετὰ τὴν χάραξιν οἱ μεγάλοι πόροι, τοὺς ὁποίους φέρει, καὶ περιορισθῇ τὸ λίαν ἀνώμαλον τῆς ἐπιφανείας τῆς, τὴν ἐπα-

λείφουν με πυκνόν πολτόν ἀπό καθαράλευρον, δηλαδή, ὡς λέγουν, τὴν ζυμάρωνον.

**μυλοκούπι** τό· μυλοκούπια τά· βλ. μυλοκόπι, μυλοκόπια.

**μυλολίθαρ** τό· ἐν Λέσβῳ ἢ μυλόπετρα.

**μυλονάβρι** καὶ μυλοδάβρι τό· ἐν Σύμῃ μικρὰ ράβδος, ἐμπηγνυομένη εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἐπάνω πέτρας καὶ χρησιμεύουσα ὡς λαβή, τὴν ὁποῖαν κρατοῦν στρέφοντες τὸν χερόμυλον. Ἀλλαχοῦ λέγεται χερούλι.

**μυλόπετρες** οἱ· αὗται ἀπαρτίζονται συνήθως ἀπὸ τεμάχια γρανιτικοῦ πετρώματος τραχίτου (ἐκ τῆς νήσου Μήλου), συνδεδεμένα καὶ προσκεκολλημένα μεταξὺ των εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀπαρτίζουν συμπαγῆ πλάκα κυκλικῆς σχήματος. Ἡ ἄνω λέγεται πολλαχοῦ ἀπαναριά, ἀπανάρι καὶ ἡ κάτω κατάρια, κατάρι. Κατὰ τὴν περιφέρειαν περιβάλλονται πρὸς στερέωσιν διὰ σιδηρῶν στεφάνων. Οἱ μυλόπετρες πρέπει νὰ ἔχουν τὴν κατάλληλον σκληρότητα, ὥστε νὰ μὴ στομοῦνται εὐκόλως διὰ τῆς τριβῆς, χαράσσονται δὲ μεπελεκοῦνι κατὰ τὴν προστριβομένην ἐπιφάνειαν με ἀκτινοειδεῖς ἢ διασταυρουμένας ἐγκοπάς, αἵτινες διευκολύνουν τὴν κοπὴν τῶν κόκκων τῶν σιτηρῶν. Ὁ καρπὸς εἰσρέων ἀπὸ τοῦ κέντρου τῶν πετρῶν προχωρεῖ κοπτόμενος διὰ τῶν ἐγκοπῶν αὐτῶν καὶ τῆς μεταξὺ των προστριβῆς καὶ μετατρέπεται εἰς ἄλευρον, τὸ ὁποῖον βαθμιαίως ἐκτινάσσεται πρὸς τὴν περιφέρειαν τῶν πετρῶν· οἱ μυλόπετρες ἐν Κονίτση εἶναι τεμάχια ἀπὸ στερνάρι, εἰς δὲ τὸ Γλυκὺ Σουλίου τὸ στερνάρι ἔρχεται ἀπὸ τὸ Σκάνδαλο καὶ τὸ Βαθύθακκο.

**μύλος**, μύλους ὁ· μύλος ἐλέγετο καὶ ἡ τράπεζα τοῦ μύλου.

**μυλοστασία** ἡ, μυλοστάσι τό· τὸ μέρος, εἰς ὃ εὐρίσκεται ὁ μύλος μετὰ τοῦ πέριξ αὐτοῦ χώρου. Βλ. καὶ μυλοτόπι. Σημειωτέον ὅτι μυλόστασι λέγεται ἐν Τήνῳ ὁ τρίτος καὶ τελευταῖος χώρος τοῦ ἀνεμομύλου.

**μυλοτέλι** τό· τὸ εἰς τὸν μυλωνᾶν ὡς ἀμοιβὴ δεδομένον ἄλευρον· βλ. καὶ ἀξάϊ.

**μυλοτόπι** τό· τὸ βυζαντ. μυλοτόπιον, μέρος εἰς ὃ εὐρίσκεται ὁ μύλος μετὰ τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸν χώρου· βλ. καὶ μυλοστασία, μυλοστάσι.

**μυλουκόπ'** τό· βλ. μυλοκόπι.

**μυλουλίθια** τά· οἱ μυλόπετρες.

**μυλοχαραχτής** ὁ· μυλοχαραχτής.

**μυλωνᾶς** ὁ· ὁ μυλωθρός· ἡ σύζυγος τοῦ μυλωνᾶ, ἢ κοινῶς μυλωνού, λέγεται ἐν Νάξῳ μυλώνισσα καὶ μπιμπάλλω, ὡς λέγει ὁ Χρ. Χρηστοβασιλῆς (Κλ ἀρ. χ/φου 703, σσ. 14, 15). Καὶ ἐν Κύθνῳ καὶ ἀλλαχοῦ λέγεται μυλώνισσα (Κλ ἀρ. χ/φου 714, σ. 399). Ἐν Τσακωνιᾷ λέγονται μυλωνᾶ-



δε (οί) και οί εργαζόμενοι εις τὸ ἐλαιοτριβεῖον. (Θ. Κωστάκη, 'Η ἐλιά και τὸ λάδι στὴν Τσακωνιά, Λαογραφ., τόμ. ΚΑ', 1963/64, σ. 395).

**μυλωνιάτικα** τά· βλ. **μυλωνική**.

**μυλωνική** ἡ· ἡ πληρωμὴ τοῦ μυλωνᾶ διὰ τὴν ἄλεσιν.

**μυλωνόπετρα** ἡ· ἐν Καλιδικῇ ἡ μυλόπετρα.

**μυλωνόπουλο** τό· τὸ τέκνον τοῦ μυλωνᾶ.

**μυλώνισσα** ἡ· βλ. **μυλωνάς**.

**μυλωτικὸν** τό· ἡ ἀμοιβὴ τῶν ἀλεθόντων.

**μύος** ὁ· ἐν Κωμιακῇ, Φιλοτίῳ Νάξου και ἀλλαχοῦ ὁ μύλος.

**μυτταφόρος** ἢ μουτταφόρος ὁ· ἐν Καρπάθῳ εἶναι τὸ λεπτὸν ἄκρον τοῦ ἕο-  
νιοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐμπήγνυνται οἱ ἀντένες.

**ναὸς** ὁ· ὁ ἀγωγὸς και ἀώος, δι' οὗ διοχετεύεται τὸ ὕδωρ εἰς τὸν ὑδρομύλον.

**ναύκλα** ἡ· ἐν Κύθῳ και ἀλλαχοῦ δοχεῖον ξύλινον κάτωθεν τῆς κόφας.

Δέχεται τὸ κατὰ μικρὸν εἰς αὐτὸ κατερχόμενον γέννημα και τὸ διοχετεύει εἰς τὴν γούλαν τῆς παναριᾶς.

**νεκρὸς** ὁ· ἐν Καρπάθῳ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ἰσογείου τοῦ μονόπατου ἀνεμο-  
μύλου και εἰς τὸ βάθος αὐτοῦ ὑπάρχει χονδρὸν και βαρὺ πελεκητὸν ξύλον, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀριστερὰ (ὡς πρὸς τὸν βλέποντα ἐκ τῆς πόρτας τοῦ μύλου) ἄκρα εὐρίσκεται με-  
ταξὺ δύο στερεῶν λίθων, ὥστε νὰ κρατῆται ἀκίνητον, ἡ δὲ δεξιὰ εἶναι ἐλευθέρα·  
τὸ ξύλον τοῦτο λέγεται **νεκρὸς** μεταφορικῶς βεβαίως. Εἰς τὸ μέσον τοῦ **νεκροῦ**  
ἀνοίγεται ὀπή, εἰς ἣν προσαρμόζεται ἡ **πέμπα**, πρόσθετον τεμάχιον μικροῦ ξύλου,  
εἰς τὸν πυθμένα τῆς ὁποίας ὑπάρχει σιδηροῦν ἔλασμα, λεγόμενον **φωλιά** ἐν Ἐλύμπῳ  
Καρπάθου, διὰ νὰ ἀντέχη καλύτερον κατὰ τῆς ἐκ τῆς χρήσεως φθορᾶς. Ὁ **νεκρὸς**  
εἶναι μετέωρος εἰς τὸν ἀξετροχάρη μύλον. (Μιχ. Γ. Μιχαηλίδου-  
Νουάρου, ἐνθ' ἀν., σ. 329). **Νεκρὸς** λέγεται και τὸ ἐπὶ τοῦ ζουρειοῦ  
τοῦ ὑδρομύλου κατακείμενον ξύλον, ἐφ' οὗ εἶναι προσηρμοσμένος περὶ τὸ μέσον ὁ  
**κα(β)ουρός**. Ἐν Ρόδῳ **νεκρὸς**, λέγεται ὁ κυλινδρικός κορμὸς, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου  
στηρίζεται και στρέφεται ὁ **μοχλὸς** τοῦ **τροχοῦ** τοῦ ὑδρομύλου.

**νεροχύτης** ὁ· ἐν Καρπάθῳ αὐλάκι κλειστὸν ἐκατέρωθεν, διὰ νὰ περιορίζεται  
τὸ ὕδωρ και νὰ διευθύνεται εἰς τὸ (β)ούκινον.

**νομή** ἡ· ὁ ἐν Καρπάθῳ ὕδραγωγός.

**ντακαβέλλι** τό· ἐν Κύθῳ, **ντακαδέλλι** τό· ἐν Κιμῳλῳ· σφὴν ξύλινος  
παρὰλλήλως τῶν δύο **καματερῶν** δεξιὰ τῆς **μαξελλάρας** τοῦ ἀνεμομύλου  
τιθέμενος.

**ντάκος** ὁ· βλ. **τάκος** και **καπλαμάδες**.

**ντακούνι** τό· ἐν Καρπάθῳ τὸ ἐσωτερικὸν ἄκρον τοῦ ἀξονιοῦ τοῦ ἀνεμομύλου, στρεφόμενον ἐπὶ τεμαχίου ξύλου ἐξ ἀγριελιάς ἢ ἀμυγδαλιάς.

**νταλιαμάς** ό· βλ. ξαρτόξυλο.

**νταμπάνι** καὶ ντεμπάνι τό· ἐν Χατζηγυριῶ Θράκης ἢ ὑπὸ τὸ δάπεδον τοῦ ἀνεμομύλου μεσοδόμη, ἐνθα εἶναι οἱ μέγκινες. Ἐν Κρήτῃ τὸ ξύλον διὰ τὴν στερέωσιν τῆς σκυφίας, ὥστε αὐτὴ νὰ μὴ σύρεται πρὸς τὰ ἔξω· βλ. καὶ πλάκα.

**ντολάπι** τό· ἐν Αἰνῶ Θράκης ἢ κυκλοτερῆς θέσις, ἐφ' ἧς ἀκκουμβᾶ ἡ στέγη τοῦ ἀνεμομύλου· βλ. καὶ ἀπκνάρικα.

**ντράλος** ό· ἐν Καστορίᾳ σιδηροῦς ἄξων περὶ τὸν ὅποιον στρέφεται ὁ χερόμυλος. Οὕτω λέγεται καὶ ὁ ἄξων τοῦ φαναριοῦ, πού τὸ κάτω μέρος του ἐφαρμόζεται εἰς τὴν χελιδόνα.

**νῶμος** ό· ἐν Καρπάθῳ μετὰ τὸ χτένι ἔρχεται ὁ νῶμος, δηλαδὴ τὸ μεταξὺ τοῦ χτενιοῦ καὶ τοῦ ἀνοίγματος τοῦ (β) ούκινου ἐκατέρωθεν ὕψωμα τοῦ ἀγωγοῦ τοῦ ὕδρομύλου, διὰ νὰ μὴ χύνεται τὸ ὕδωρ.

**ξαγάρι** τό· δικαίωμα, πληρωμὴ τοῦ μυλωνᾶ διὰ τὴν ἄλεσιν.

**ξαγιάζω** ξαγιάζου, παίρνω τὸ ξαῖ, τὸ δικαίωμα τῆς ἀλέσεως· καλοξαγιαζῶ, κακοξαγιαζῶ, καλοξαγιασμένο, κακοξαγιασμένο ἄλεσμα.

**ξαῖγιος** ό· βλ. ἀξάγ'.

**ξαῖσμα** τό· ἐν Αἰτωλίᾳ τὸ ἀξάγ', ἀξάι.

**ξαλέθω**· ἀποπερατῶ τὴν ἄλεσιν.

**ξαλεσᾶ** ἢ· ἐν Κρήτῃ ἢ ἀποπεράτωσις τῆς ἀλέσεως· συνών. τὸ στάρωμα.

**ξάλεσμα** τό· τὸ ὀλίγον ἄλεσμα.

**ξαλεστήρι** τό· ἐν Κρήτῃ μικρὸν ὡς κατσουνάκι ξύλον, μετὰ τὸ ὅποιον ὁ μυλωνὰς τραβᾷ τὰ ὑπολείμματα τοῦ καρποῦ ἀπὸ τῆ γούλα τοῦ μύλου εἰς τὸ τέλος τῆς ἀλέσεως ἐκάστου ἀλέσματος.

**ξάμυλο** τό· ἐν Καλαβρύτοις ὁ πέριξ τοῦ ὕδρομύλου τετειχισμένος περίβολος.

**ξαρίδι** τό· τὸ μέρος ὅπου στηρίζεται τὸ βελόνι. Ἐδῶ βάζουν λάδι, διὰ νὰ γυρίζη εὐκόλως τὸ βελόνι καὶ διὰ νὰ μὴ πυρακτοῦται.

**ξαρματώνω**· μαζεύω τοὺς φλόκκους (ιστία, παννιά) τοῦ ἀνεμομύλου.

**ξάρτες** οἱ, ξάρτης ό, ξάρτι τό· ἐν Κρήτῃ μετάλλινον, χονδρὸν σύρμα, πού συνδέει τὸ ἐλεύθερον ἄκρον κάθε φτεροῦ τοῦ ἀνεμομύλου μετὰ τὸ ἐλεύθερον ἄκρον τοῦ ξαρτόξυλου.

**ξαρτόξυλο** τό· ἐν Κρήτῃ μακρὸν ξύλον ὡς ἐπέκτασις πρὸς τὰ ἔξω τοῦ ἀξονιοῦ. Εἰς τὸ ἐλεύθερον ἄκρον του προσδένονται μεταλλικὰ σύρματα (οἱ ξάρτες), τὸ ἕτερον ἄκρον τῶν ὁποίων προσδένεται ἀνά ἓν εἰς τὸ ἐλεύθερον ἄκρον τῶν φτε-

ρ ὦν· χρησιμεύει διὰ τὴν στήριξιν τῶν φτερῶν, ὥστε νὰ μὴ ὑποχωροῦν μετὰ τὴν πίεσιν τοῦ ἀνέμου. βλ. καὶ ν τ α λ ι α μ ᾶ ς.

**ξεβροχιάζει** ὁ μύλος· βλ. β ρ ὁ χ ι

**ξεγουλιασμα** τό· βλ. ἀποκριθάρωση, ξαλεσά.

**ξεθυμάστρα** ἡ· βλ. ξ ε χ ε ι λ ῖ σ τ ρ α.

**ξέπλυμα** τό· μικρὰ ποσότης ἀραβοσίτου, ποὺ ἀλέθουν μετὰ τὴν ἄλεσιν τοῦ σίτου καὶ τοῦτο, διὰ νὰ μὴ μείνη εἰς τὸν μύλον προσκεκολλημένον ἄλευρον σίτου.

**ξεραλέθει** ὁ μύλος λέγουν ἐν Καρπάθῳ καὶ ἄλλαχοῦ, ὅταν πίπτῃ ὀλίγον γέννημα εἰς τὸ στόμιον τῆς πέτρας.

**ξεσιφονιάζω** τὸ μύλο· ἐν Κρήτῃ ἀνυψῶνω τὸ γ ε ρ ᾶ ν ι καὶ ἀφήνω τὸ νερὸ νὰ πέσῃ εἰς τὴν φ τ ε ρ ω τ ῆ, διὰ νὰ κινηθῇ ὁ ὑδρόμυλος.

**ξεχειλίστρα** ἡ· ἐν Κρήτῃ τὸ μέρος τῆς στέρνας τοῦ ὑδρομύλου, ἀπ' ὅπου φεύγει τὸ περισσὸν ὕδωρ· βλ. καὶ κ ὀ ψ ο υ σ α, ξ ε θ υ μ ᾶ σ τ ρ α.

**ξιτρόχι ἢ τομουζλοῦκι** τό· ἐν Ρόδῳ «ἐκεῖ, ποὺ περνᾷ τὸ νερὸ ἀπὸ τὸ κάτω μέρος τοῦ νερόμυλου καὶ βγαίνει ἔξω» (ΚΑ ἀριθ. χ/φου 1568, σ. 214). Βλ. καὶ ζ ο υ ρ ε ι ὀ.

**ἔξονι** τό· ἐν Ἐλύμπῳ Καρπάθου τὸ ἐκ πεύκου ἀξόνι, ἐνδεδυμένον μετὰ γ ι α κ ᾶ δ ε ς (περιβλήματα) ἀπὸ ἀγ ρ ι λ λ ὶ ο ν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται καὶ περιστρέφεται ἡ ἐ ρ ὶ α μετὰ τὰ δόντια. Τὸ ἔξονι στηρίζεται ἐπὶ μακροῦ ἐγκαρσίου ξύλου, τῆς τ ρ α π ε ζ ᾶ ς τ ο ῦ ἔ ξ ο ν ι ο ῦ, ἐμπηγμένου ἐκατέρωθεν εἰς τοὺς τοίχους καὶ στρέφεται μετὰ τῆς ρ ὶ δ α ς. Βλ. καὶ ἄ ξ ι ὶ ο ν ι, ἄ ξ ο ν α ς, ἄ ξ ὶ ο ν ι.

**ξύλαραχτο** τό· ἐν Εὐβοίᾳ ξύλον περὶ σιδηροῦν δακτύλιον, προσαρμοζόμενον εἰς τὸ μέσον τοῦ σ φ ρ ο ν τ υ λ ι ο ῦ τῆς φτερωτῆς. (ΚΑ ἀριθ. χ/φου 713, σ. 111).

**ξύλογκᾶρα** ἢ ξυλοσαμάρα ἡ· ἡ κ ο υ φ ο υ ν ῖ α μαζὶ μετὰ τὴν χ ο λ ῆ τ ρ α στηρίζεται ἐπὶ δύο πλαγίων εἰς σχῆμα σαμαριοῦ ξύλων, λεγομένων ἐκ τούτου οὔτω ἐν Καρπάθῳ (Μ. Γ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, ἐνθ' ἀν., σ. 338).

**ξωγούργια** τά· ἐν Κρήτῃ ξύλινον στεφάνι εἰς τὴν βᾶσιν τῆς κ ο υ β ῆ ρ τ α ς πρὸς στήριξιν τῆς.

**ξωλεσιᾶ** ἡ· τὸ ἐν Καρπάθῳ τελευταῖον ἄλευρον τῆς ἀλέσεως· λέγεται καὶ ἀ π ο λ ε σ ι ᾶ.

**ὄβορος** ὁ· μερικοὶ νερόμυλοι εἰς τὸ Καρόκι Δελβίνου τῆς Βορ. Ἡπειροῦ εἶχον ὀ β ο ρ ο ῦ ς, γ ο ῦ ρ ε ς, σ τ ῆ ρ ν ε ς μετὰ μικρὰν ὀπὴν παρὰ τὴν κ ᾶ ν α λ ῆ ν. Ἡ ὀπὴ αὐτὴ μετὰ σ τ α μ α τ ῆ ρ α ἐσταμάτα τὸ νερὸ καὶ ἔτσι ἐγέμιζεν ὁ ὄβορος. «Ὅταν ἐγέμιζεν ὁ ὄβορος, ἀμολούσαμε τὴ σταματήρα καὶ ἔπεφτε τὸ νερὸ στὴν

κάναλη στο μασούρι κι απ' τὸ μασούρι στὴ φτερωτὴ κι ἀπὸ κεῖ ἔβγαине ἔξω ἀπὸ τὴ φυλακὴ».

**ὄλμος** ὁ· τὸ γουδί· ἐν Πόντῳ λέγεται ὄ ρ μ ο ς.

**ὄνοκόπος** ὁ· μυλοχαράκτης· βλ. καὶ μ υ λ ο κ ὀ π ο ς.

**ὄρμος** ὁ· ἐν Σινώπῃ τοῦ Πόντου τὸ ἐν ᾧ συνθλίβεται ὁ σῖτος· πρόκειται περὶ τῆς ἀρχ. λ. ὄ λ μ ο ς τὸ γουδί.

**οὐλοῦκι** τό· ἐν Ἀδραμυτίῳ τὸ κ ο φ ἰ ν ἰ ῆ χ ω ν ἰ, εἰς ὃ ἐκχύνεται τὸ ὕδωρ τοῦ ὕδρομύλου.

**οὐνούκι** τό· ἐν Ἀδραμυτίῳ δοχεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐχύνετο τὸ μὲ τὴν ἄλεσιν ἄλευρον· βλ. καὶ ἀ λ ε υ ρ ο δ ὄ χ η.

**πάγγος** ὁ· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου τὸ ἐν τῷ ἀνεμομύλῳ κ ά τ ω σ ἰ δ ε ρ ο, ποῦ εἶναι κομμένο καὶ γύρω γύρω ἔχει πάγγο, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου πατεῖ ἡ χ ε λ ἰ δ ὄ ν α.

**παγγώνει ὁ μύλος**· ἐν Ρόδῳ σημαίνει κολλᾶ, ὅταν εἶναι ὑγρὸς ὁ πρὸς ἄλεσιν καρπός.

**παλαμάκι** τό· ἐν Κρήτῃ μικρὸν ξύλινον φυτᾶρι, δι' οὗ μεταφέρουν τὸ ἄλευρον ἀπὸ τὴν ἀλευροδόχην εἰς τὴν σακκούλαν· βλ. καὶ κ ο υ τ ᾶ λ α.

**παλιοχάραγη** πέτρα, παλιοχάραγος μύλος· ἐν Κρήτῃ ἡ μυλόπετρα, ὁ μύλος ποῦ ἔχει χαραχθῆ πρὸ πολλοῦ.

**παλ'κουτὴ** ἡ· ἐν Αἰτωλίᾳ πλέγμα ἐν τῷ αὐλακί πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ ὕδατος εἰς τὸ βαρέλλιον τοῦ ὕδρομύλου. Τοῦτο ἐμποδίζει τὰ τυχόν διὰ τοῦ ὕδατος παρασυρόμενα ξύλα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα νὰ πίπτουν εἰς τὸ ἐν λόγῳ βαρέλλιον.

**πάλος** ὁ· σιδηροῦς πάσσαλος, χρησιμοποιούμενος ὑπὸ τοῦ μυλωνᾶ πρὸς περιστροφήν τοῦ τρούλου τοῦ ἀνεμομύλου. Ἐν Σερίφῳ οἱ τοιοῦτοι πάσσαλοι λέγονται π ᾶ λ ο ι καὶ ἐν Κιμῶλῳ π α λ ο υ κ ω σ κ ι ἔ ς.

**παλούκια** τά· βλ. π λ ᾶ κ α.

**παλουκωσκιές** οἱ· οἱ πάλοι ἐν Κιμῶλῳ· βλ. π ᾶ λ ο ς

**παλουκότρupes** οἱ· ἐν Κύθνῳ καὶ ἄλλαις νήσοις ὅπαι ἀνοιγόμεναι ἐπάνω στίς π λ ᾶ κ ε ς· ἐντὸς αὐτῶν θέτουν π ᾶ λ ο υ ς σιδηροῦς, ἐφ' ὧν ἀντιστηρίζουν μοχλὸν ξύλινον (μ α ν ο υ ἔ λ λ α ν), οὔτινος τὸ ἐν ἄκρον εἰσέρχεται εἰς τὸ κ α υ τ σ ἰ ἐπὶ τοῦ π α ν ω ᾶ ρ η. Τῇ βοήθειᾳ τῶν πάλων τούτων, ὡς λέγουν, δ ρ ι τ σ α ἰ ρ ν ο υ ν ε ἀ π ᾶ ν ω σ τ ὸ ν κ α ι ρ ὄ, ἤτοι στρέφουν τὸν ἄξονα μετὰ τοῦ τρούλου πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ πνέοντος ἀνέμου.

**παναριᾶ** ἡ· βλ. ἀ π α ν ᾶ ρ ι.

**πανάρι** τό· βλ. ἀ π α ν ᾶ ρ ι.

**πανάρικα** τά· ἐν Κιμώλῳ τὰ ξύλα τῆς στέγης τοῦ ἀνεμομύλου· ἐν Τήνῳ λέγονται βίβα.

**παναρικὰ** τά· ἐν Νάξῳ τὰ ἐξαρτήματα τῆς ἀπαναριᾶς.

**πανάφλι** τό, πανάφλια τά· ἐν Κρήτῃ ξύλινος φράκτης, ἐκτρέπων τὴ ροὴν τοῦ ὕδατος εἰς διαφόρους φτερωτές τοῦ αὐτοῦ ὑδρομύλου.

**πανγγώνει** ὁ μύλος· βλ. παγγώνει.

**παννιὰ** τά· ἐν Μεγανησίῳ Λευκάδος «στοὺς παλιούς μύλους τὰ παννιὰ δὲν ἦτανε φλόκκοι, ἀλλὰ ἀπάνου σὲ καδινέλλες (σὰν παπαφίγκου)» (ΚΛ ἀριθ. χ/φου 2276, σσ. 155 - 156).

**πάνου λιθάρι**· ἐν Τριφυλίᾳ ἡ ἄνω μυλόπετρα.

**πανουμύλ'** τό· ἐν Αἰτωλίᾳ τὸ εἰς τὸ στόμιον τοῦ καρυκιοῦ προσηρμοσμένον ἀύλακωτὸν ξύλον, τὸ ὅποῖον δέχεται τὸ ἄλεσμα· ἐν Ἠπειρῷ πανουμύλι εἶναι κινητὴ ἀύλακωτὴ σανὶς κάτωθεν τοῦ καρυκιοῦ τοῦ ὑδρομύλου τοποθετημένη, τὴν ὅποιαν κινεῖ ξύλινος ἄξων, εἰς τὸν ὅποῖον μεταδίδει τὴν κίνησιν ξύλινος τροχός, κινούμενος ἐκ τῆς περιστροφικῆς κινήσεως τοῦ παναριοῦ, ποὺ λέγεται βαρδάρι.

**πανωάρη** ἡ· ἐν Κύθνῳ ἡ ἀλλαχοῦ ἀπαναριά, εἰς ἣν στηρίζεται ἡ στέγη τοῦ ἀνεμομύλου.

**πανωάρης** ὁ· ἐν Σύμῃ ἡ ἄνω μυλόπετρα.

**πανωλίθι** τό· ἐν Γυθείῳ ὁ ἀνάρης, ἡ ἄνω μυλόπετρα.

**πανωμάξελλο** τό· βλ. ἀντίξυλο.

**πανωμύλ'**, πανωμύλι τό· ἡ ἄνω μυλόπετρα.

**παξιμάδι** τό· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου τεμάχιον χάλυβδος ἐντὸς τοῦ καταμοχλιοῦ, ἐφ' οὗ στηριζόμενον περιστρέφεται τὸ βασιλικὸ σίδερο.

**παυλάκης** ὁ· βλ. μουχλός.

**παραβίδα** ἡ· ἐν Ἐγκαρῆς Νάξου ἡ καραβίδα.

**παραμάννα** ἡ· ἐν Κορθίῳ Ἄνδρου ξύλινος δακτύλιος ἐπὶ τῆς κάναλης τοῦ ὑδρομύλου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐφαρμόζεται τὸ χωνί, τὸ ἐκχέον τὸ ὕδωρ τῆς κινήσεως.

**παραπέτα** τά· ἐν Τήνῳ αἱ ἀλλαχοῦ φάλατσοι.

**παραπήγαϊδο** τό· ἐν Κρήτῃ κτίσμα ἀνάλογον κάπως πρὸς τὸ πηγάιδι τοῦ ὑδρομύλου, εἰς ὃ ὀδηγεῖται μέρος τοῦ ὕδατος, διὰ νὰ μὴ φθάνη ὅλη ἡ ποσότης αὐτοῦ εἰς τὸ πηγάιδι.

**παρaroύμπαρο** τό· ἐν Κρήτῃ τεμάχιον ξύλου τοποθετούμενον εἰς τὸ σιφόνι τοῦ ὑδρομύλου, διὰ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ροὴν τοῦ ὕδατος, ὥστε τὸ πηγάιδι νὰ διατηρῆται πάντοτε πλήρες.

**παράσταφνοι οἱ** (παράσταθνοι παραστάδες)· ἐν Καρπάθῳ τὸ ἐκ ξύλου ἀγριε-

λαίας ή άμυγδαλής ν τ α κ ο υ ν ι' με τās παραστάφνους συγκρατείται ό άξων τοῦ άνεμομύλου κατά τήν έξοδόν του εκ τής όπής τοῦ τοίχου. Αὔται εύρίσκονται εις τήν βάσιν τής έν λόγω όπής.

**παριτζιάνα** ή· δικτυωτόν κατασκευάσμα εκ σύρματος εις τήν είσοδον τοῦ β α γ ε ν ί ο υ τοῦ ὑδρομύλου δια τόν καθαρισμόν τοῦ ὕδατος.

**παραφύλλι** τό· έν Κῶ τό πρό τής όπής τής γ ο υ ρ ν α ς τοῦ ὑδρομύλου τρυπημένο ξύλον, δι' οὔ εκρέει τό ὕδωρ, δια νά γυρίση ό μύλος.

**πασπαλάρης** ό· έν Γλυκῷ Σουλίου ό μυλωνάς.

**πασπαλάς** ό· έν Σελίνῳ Κρήτης ό μυλωνάς.

**πάσπαλη** και πασπάλη ή· έν Ρόδῳ «ή σκόνη τοῦ αλεύρου, ποῦ μαζεύεται στίς χαραματιές τοῦ γ ο ρ ο υ»· ή λ. εκ τοῦ άρχ. π α ι π ά λ η.

**πασπαλιάρης** ό· μυλωνάς ή ό βοηθός του. 'Εν Καρυδέα Πάργας π α σ π α λ ι ά ρ 'ς ό έπαίτης τοῦ μύλου.

**πασπαλώνει** ό μυλωνάς έν 'Ηπειρῳ εκείνους, οι όποιοι πηγαίνουν δια πρώτην φοράν εις τόν μύλον με όλίγον άλευρον λέγων : «ν' άσπρίσης, νά γεράσης, νά γίνης σάν τοῦ ζαρκαδιού ό κόλος». 'Αλλαχοῦ άντι π α σ π α λ ώ ν ε ι λέγουν α λ ε υ ρ ώ ν ε ι.

**πατάρι** τό· ό άνω όροφος τοῦ άνεμομύλου με ξύλινον πάτωμα, έν ῶ εύρίσκονται τά πρός άλειςιν μηχανήματα· τό κάτω πάτωμα λέγεται κ ά τ ω α ς, κ α τ ώ ι και σ τ ρ ώ σ η· και ό δεύτερος όροφος λέγεται π α τ ά ρ ι.

**πεζούλες** οι, πεζούλοι οι· έν Κρήτη κτιστά π α τ ά ρ ι α εις τούς δύο παραλλήλους τοίχους τοῦ άνεμομύλου, εις τά όποια ό μυλωνάς στηρίζει τήν ά π α ν ώ π ε τ ρ α, όταν πρόκειται νά τήν χαράξη· εις τά πατάρια αὔτá τοποθετοῦνται χονδρά επίμηκη ξύλα, δια ν' άκουμβῶ ή άπανώπετρα άπ' ευθείας εις τά πατάρια.

**πεζούλι** τό· όρθογώνιον ή κυκλικόν τειχίον εις τόν κ ά τ ω α τοῦ άνεμομύλου, ένθα άκουμβοῦν τά σακκιά, τά περιέχοντα τόν καρπόν.

**πελεκούνι** τό· εργαλεῖον χαράξεως τῶν μυλοπετρῶν· βλ. και κ ο π ί δ ι, μ υ λ ο - κ ό π ι.

**πέννα** ή· ή μύτη τοῦ κάτω μέρους τοῦ άξονιοῦ τοῦ ὑδρομύλου.

**πεντάγωνο** τό· έν Χαλκιδικῇ ξύλινος γωνιώδης μετά ραβδώσεων κύλινδρος, ὅστις δια τοῦ άξονός του στηρίζεται επί τής κεφαλῆς τοῦ άξονος τής μυλόπετρας, διέρχεται δια τοῦ διακεκομμένου στομίου τοῦ ὑπό τό δοχεῖον τοῦ σίτου μετεωριζομένου σκαφιδίου έφαπτόμενος τῶν πλευρῶν αὔτοῦ· οὔτος κινούμενος θέτει εις τρομώδη κίνησιν τό σκαφίδιον, ὥστε ό δι' αὔτοῦ εκ τής κ ο φ ι ν ι δ α ς κατερχόμενος σίτος νά καταρρέη ήρέμως εις τό άνοιγμα τής μυλόπετρας.

**πεντάνευρα** τά· βλ. σ π ι τ ό π ο υ λ λ α.

**πενταρόλια** τά· βλ. *μπαταρόλια*.

**πεντάρραβδα** τά· ἐν Θήρᾳ, Νάξῳ καὶ ἄλλαις νήσοις τὰ ἐν Τήνῳ ἀδράχτια· βλ. *δόδια τῆς ρόδας*.

**περάτης** ὁ· ξύλον ποῦ στριφώνουν μὲ σπάγγον καὶ σηκώνεται ἡ (γ)ούλα. Ὁ περάτης, ὁ ὁποῖος συντελεῖ εἰς τὸ νὰ πίπτῃ ὁ καρπὸς περισσότερος ἢ ὀλιγώτερος εἰς τὴν (γ)ούλαν, ἐν Κωμιακῇ Νάξου λέγεται ἀνεβασταρίδι. Ἐν Κρήτῃ τὸ ξύλον ποῦ εἰσέρχεται εἰς τὴν ὀπὴν τοῦ ἄνω μέρους τοῦ ἀνεβάτη τοῦ ἀνεμομύλου, κάτω ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἰσχωρεῖ ἡ σφήνα.

**περγάφι** τό· βλ. *συρτάρι*.

**περιτάρι ἢ κουρκοταύλι** τό· ἐν Καρπάθῳ τὸ ἄκρον τῆς χολέτρας ἢ κουτάλας, ὅπου φθάνει ὁ καρπὸς ἀπὸ τὴν κουφουρίαν, ἐγγίξει ἐλαφρῶς εἰς τὸν μοχλὸν τοῦ φαναριοῦ καὶ μὲ τὴν στροφὴν του κινεῖται παλμικῶς, ὥστε ν' ἀφήνῃ νὰ γίνεταί τὸ ἄλεσμα ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Ἡ λ. *περιτάρι*, λέγει ὁ Μ. Γ. Μιχαηλίδης - Νουάρου (ἐνθ' ἀν., σσ. 332 - 333) πιθανῶς ἐκ τοῦ περιτεύγω, ὑπηρετῶ, χρησιμεύω λόγῳ τῆς ὑπηρεσίας του εἰς τὴν κανονικὴν πτῶσιν τοῦ καρποῦ. Ἡ λ. *κουρκοταύλι* μεταφορικῶς ἐκ τοῦ ἐρπετοῦ τῆς σαύρας, ἣτις λέγεται *κουρκούταυλος*.

**περόνι** τό· καρφί, δι' οὗ καρφώνουν τὴν μάνα ἐπὶ τῆς ἀδέννας τοῦ ἀνεμομύλου.

**περπατῶ τσοὶ πάλους** λέγουν, ὅταν μετατοπιθετοῦντες τοὺς πάλους προσπαθοῦν νὰ τρέψουν τὸν τροῦλον τοῦ ἀνεμομύλου κατὰ τὸν διεύθυνσιν τοῦ πνέοντος ἀνέμου.

**πετεινὸς** ὁ· ἐν Κρήτῃ ὁ ἀνεμοδείκτης τοῦ ἀνεμομύλου, ἄλλως *τρουλίτης*.

**πηγάδι** τό· ἐν Κρήτῃ ὁ μὲ κλίσιν κυλινδρικός κτιστὸς ἀγωγὸς (στενεύων βαθμηδὸν πρὸς τὰ κάτω), ὁ ὁποῖος, ὀδηγεῖ τὸ ὕδωρ ἀπὸ τὸ βλυκάτο εἰς τὸ ζουρι (ζουρειό), ὅπου εὐρίσκεται ἡ φτερωτὴ τοῦ ὑδρομύλου.

**πιμπάλλω**· ἐν Καρπάθῳ ρίπτω τὸν καρπὸν εἰς τὴν κουφουρίαν μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τοῦ ὑπάρχοντος, ἵνα συνεχισθῇ ἡ ἄλεσις *ξεπιμπάλλω*, *ἐξεπιμπάλλω* ὁ μύλος, ἐτελείωσε τὸ ἄλεσμα· προφανῶς ἡ λ. σχετίζεται μὲ τὸ βάλλω, ἐμβάλλω, ἐπεμβάλλω, *πιμπάλλω*, *συμπάλλω* (*συμβάλλω*). (Μ. Γ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, ἐνθ' ἀν., σ. 335).

**πεμπέλλω**· θέτω τὸν πρὸς ἄλεσιν σῆτον εἰς τὴν κοφινίδα. βλ. καὶ *πιμπάλλω*.

**πινακία** ἡ· βλ. *μουστί*.

**πινακία** ἡ· βλ. *μπουστί*.

**πίροι οἱ**· βλ. *γαβίλια*.

**πίρος** ό· έν Κρήτη τεμάχιον ξύλου, πού διέρχεται εις τήν όπήν κάθε δ ο δ ι ο υ τ σ η ρ ό δ α ς του άνεμομούλου, διά νά τó συγκρατῆ εις τήν θέσιν του.

**πιρούνι** τό· έν Κρήτη συνών. πρòς τó κ ο ν τ ο μ ο ύ χ λ ι .

**πίτερα** τά· τά έκ του κοσκινίσματος του άλεύρου πίτυρα, άρίστη τροφή διά τούς χοίρους.

**πιχάω** έν Κερκύρα έπιχέω τόν σίτον εις τήν κ ο φ ι ν ί δ ι α . Έν Άνδρω λέγουν (νά 'πιχύσης τώρα), έν δέ τῆ Νάξω «άποχύσης».

**πλάκα** ή· έν Νάξω και άλλαχοϋ ή έκ σκληροϋ ξύλου έπίστρωσις του τοίχου του πύργου του άνεμομούλου πρòς τά άνω και καθ' όλον τόν κύκλον του. Έη πλάκα ειναί καρφωμένη έπί τεμαχίων δοκών έντειχισμένων κατ' άποστάσεις εις τó άνω μέρος του τοίχου, καλουμένων κ α ν ό ν ι α ή φ α λ ά γ γ ι α . Έη πλάκα φέρει κατá άποστάσεις όπάς, τίς π α λ ο υ κ ό τ ρ υ π ε ς , έντòς τών όποίων έμπήγνυται μεγάλη καρφιά, τά π α λ ο ύ κ ι α . Π λ á κ α ή· έν Κρήτη· βλ. ν τ α μ π á ν ι .

**πλάκες** οι· έν Κύθω ξύλα κυκλικά, τιθέμενα κατá τήν άνω περιφέρεια του σ τ ρ ο ν τ ζ υ λ ο υ του άνεμομούλου.

**πλέχτης** ό· έν Κρήτη ή κ α λ α μ ω τ ή , τ á χ τ έ ν ι α .

**πλιθι** τό· έν Κρήτη τεμάχιον έκ πρίνου ξύλου, τοποθετημένον εις κοιλότητα τῆς κ α τ ω τ ρ α π ε ζ á ς , εις τó όποιον άκκουμβά τó κάτω μέρος του κάτω μ ο χ λ ο υ . Βλ. και μ ο χ λ ό ς .

**ποάζι** τό· έν Ρόδη όπή τῆς έπάνω πέτρας του ύδρομούλου, έντòς τῆς όποιás πίπτει ό καρπòς και άλέθεται.

**ποδιά** ή· βλ. μ υ λ ο θ ώ σ μ α τ α .

**πόθος** ό· έν Μακεδονία δοχεϊον του έκ του κοφίνου του ύδρομούλου πίπτοντος άλεύρου· λέγεται και π ο θ ώ μ α τ α . Και έν Κονίτση Έηπειρου π ό θ ο ς λέγεται ό πρò τῆς μυλόπετρας χώρος, έντòς του όποιου χύνεται τó άλεσμα. (X. Ρ ε μ π έ λ η , Κονιτσιώτικα, Άθήναι 1953, σ. 329).

**ποθώματα** τά· βλ. π ό θ ο ς .

**πόμπα** ή· πρόσθετον τεμάχιον σκληροϋ ξύλου, προσηρμοσμένον εις όπήν, εύρισκομένην εις τó μέσον του ν ε κ ρ ο υ , ήτοι του χονδροϋ και βαρέος πελεκητοϋ ξύλου, του τοποθετημένον εις τó ισόγειον του έν Καρπάθω άνεμομούλου.

**πόρια** ή· έν Άδραμυτιώ ή όπή, δι' ἧς διήρχετο τó ύδωρ άπό τήν κ á ν α λ η ν του ύδρομούλου.

**ποϋρός** ό· έν Ρόδη ξυλίνη θήκη, ήτις κανονίζει τó άνοιγμα του ά μ π α ρ ι ο υ εις τó κάτω μέρος του ύδρομούλου, διά νά πίπτῃ με δύναμιν τó ύδωρ.

**προσκεφαλάδι** τό· έν Κρήτη ξύλον έκ πρίνου, πού άκκουμβά εις τó τ ρ α β á τ ο υ λ ο με δύο ά ν τ ι π á τ ε ς ή λέξις ένταϋθα ειναί άσχετος πρòς τούς άντι-



πάτες τοῦ ἀνεμομύλου, ποὺ παίζουν ρόλον ἀντηρίδων καὶ χρησιμεύουν διὰ τὴν καλυτέραν στήριξιν τῆς ρόδας εἰς τὸ ἀξόνι.

**προσκεφάλι** τό· ξύλον ἐφ' οὗ στηρίζεται τὸ ἀξόνι τοῦ ἀνεμομύλου.

**προχώνι** τό· βλ. π ρ ο χ ώ ν ι.

**προχώνι** τό· ἐν Λέσβῳ σιδηροῦς κρουνὸς κάτωθεν τοῦ κ ο λ ο β ά ε ν ο υ, ἐξ οὗ ἐξέρχεται τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου· λέγεται καὶ σ ι φ ο ῦ ν ι.

**πτερωτὲς οἱ**· αἱ πτέρυγες τοῦ ἀνεμομύλου.

**ράμμα** τό· ἐν Ρόδῳ τὸ νῆμα, τὸ ὁποῖον κανονίζει τὸ ὕψος τῆς β ο ῦ λ α ς ἢ γ ο ῦ λ α ς.

**ρεούντελας** ὁ· οὕτω λέγεται ἐν Κιμῶνι τὸ ἐν Μυκόνῳ σ τ υ ρ ά κ ι.

**ρίζες οἱ**· ἐν Κιμῶνι κάλως ( ρ ι ζ ό ξ υ λ ο ) ἐν τῷ δευτέρῳ ὀρόφῳ τοῦ ἀνεμομύλου, χρησιμοποιούμενος ὡς σύνδεσμος μετὰ τοῦ ἐν τῷ πρώτῳ ὀρόφῳ σ α κ ά ρ ο υ.

**ριζόξυλο** τό· βλ. ρ ί ζ ε ς.

**ρίχτου**· ἐν Αἰτωλίᾳ σημαίνει καὶ ρίπτω τὸ ἄλεσμα εἰς τὸ κ α ρ ῦ κ' τοῦ ὑδρομύλου.

**ρίχτρουσα** ἢ ἡ ἵ ν ο ῦ χ ι τό· ὀπή, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν χύνεται τὸ ἄλευρον εἰς τὴν σακκούλαν· ἐν Καρπάθῳ εἶναι καὶ τὸ στόμιον τῆς πέτρας, ἐφ' οὗ ρίπτεται γέννημα.

**ρόδα** ἢ· εἰς παράλληλον θέσιν πρὸς τὸν ἀνεμοτροχὸν καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀνεμομύλου εἶναι στερεῶς προσηρμοσμένος ἐπὶ τοῦ ἄξονος τροχὸς ἐκ στερεοῦ ξύλου ( κ α ρ α γ ά τ σ ι ) ἢ καλουμένη ρόδα. Αὕτη φέρει ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου πρὸς τὸν ἀνεμοτροχὸν πλευρᾶς προέχοντα δόντια ἀπὸ πρινόξυλον ἢ ἀγριελιάν, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν στερεώνεται καλύτερον, ὥστε ν' ἀποτελῆ ἐν σῶμα μετὸν ἄξονα διὰ πλαγίων ξύλων, τῶν μ π ρ α τ σ ο λ ι ῶ ν. Τὰ δόντια εἶναι συνήθως 60. Καθέτως πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς μεγάλης ρόδας εὐρίσκεται μικρὸς ξύλινος τροχὸς ( γ ρ α ν ά ζ ι ) μὲ εἰσοδοχὰς προσαρμοζομένας εἰς τὰ δόντια τῆς μεγάλης ρόδας, καλούμενος ἀ ν έ μ η ἢ φ α ν ά ρ ι. Ἡ ρόδα τοῦ ὑδρομύλου ἐπίσης ἐκ στερεοῦ ξύλου εἶναι τοποθετημένη καὶ κινεῖται περὶ ἄξονα ἐντὸς τοῦ ζ ο υ ρ ε ι ο ῦ. Ἡ κίνησις τῆς ρόδας γίνεται, ὅταν ἡ ὕδατόπτωσησις φθάσῃ καὶ ἐπιπέσῃ ὀρμητικῶς ἐπὶ τῶν πτερῶν τῆς.

**ρόδα καβεσελίδικη** ἢ· ἐν Κρήτῃ ἡ ρόδα τοῦ ἀνεμομύλου, ἧς ὁ δίσκος ἔχει διάκενα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ρόδα φ ρ α χ τ ἦ ποὺ δὲν ἔχει διάκενα.

**ρόκα** ἢ· βλ. φ α ν ά ρ ι.

**ρουθουνόπετρα** ἢ· μυλόπετρα.

**ρουμπάρα** ἢ· ἐν Λατιείδᾳ Μεραμβέλλου Κρήτης ἡ ὀπή τῆς στέρνας, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐκρέει τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου.

**ρουμπαρόξυλο** τό· ἐν Λατσίδα Μερκαμβέλλου Κρήτης τὸ ξύλον τῆς ρουμπάρας, ὁ ἐν Νάξῳ καλόερος.

**σαβάκι** τό· ἐν Ἀδραμυτίῳ ἢ δικλεις ἢ τὸ τεχνητὸν φράγμα τοῦ ὑδρομύλου· ἐν Κρήτῃ τὸ χειροκίνητον σύστημα τὸ ἐκτρέπον τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου ἀπὸ τῆν ἐλευθέραν ροὴν μέσα εἰς τὸ ζουρειὸ πρὸς τὴν φτερωτὴ ἢ ἀπὸ αὐτὴν εἰς τῆν ἐλευθέραν ροὴν. Ἐν Ρόδῳ τὸ κατακόρυφον κυλινδρικὸν ξύλον, τὸ ὁποῖον στρέφεται μὲ τὴν τσάρκα καί, ὅταν στερεωθῇ, σταματᾷ τὸν ὑδρόμυλον.

**σαίττα** ἢ· ὁ πολὺ μικρὸς περιορισμὸς τοῦ παννιοῦ τοῦ ἀνεμομύλου.

**σαίττες** οἱ· ἐν Κιμῶλι δοκοὶ τῆς κουκούλας (στέγης) τοῦ ἀνεμομύλου.

**σακάρο** τό· ἐν Κιμῶλι ἢ γούμενα, δηλαδὴ τὸ χονδρὸν παλαμάρι, δι' οὗ γίνεται τὸ σταμάτημα τοῦ ἀνεμομύλου. Τὸ χονδρὸν σχοινίον προσδένεται εἰς ἐντοχισμένον ξύλον ἐν τῷ δευτέρῳ ὀρόφῳ τοῦ μύλου.

**σακαρότροπα** ἢ· ἐν Κιμῶλι ἢ ἐν τῷ δευτέρῳ ὀρόφῳ τοῦ ἀνεμομύλου ἐντομὴ τοῦ τοίχου, εἰς ἣν τοποθετεῖται τὸ σακάρο ἢ σωκάρο.

**σακκιὰ** τά· ἐν Κέδρῳ Καρδίτσης σάκκοι σίτου ἢ ἀλεύρου ἀπὸ μαλλί καὶ τραγότσολα.

**σαρωνιά** ἢ· σάρωθρον ἐκ λεπτοῦ σύρματος πρὸς καθαρισμόν τοῦ μύλου, τὸ ἀρχαῖον μυλήκορον.

**σβουρειὸ** τό· ἐν Ἐγκαρὲς Νάξου τὸ ζουρειό.

**σεπέτι** τό· ἐν Ἀδραμυτίῳ ξυλίνη σιτοδόχος· βλ. καὶ κόφα, κοφίνα, κοφίνοι, κοφινίδα κτλ.

**σέσουλα** ἢ· ἐν Ἀδραμυτίῳ μικρὸν ξύλινον κοχλιάριον, δι' οὗ χύνεται τὸ γέννημα εἰς τὴν γούλαν τῆς ἄνω μυλόπετρας. Βλ. καὶ γούλα, κουτσοῦνάρια, ταῖστρα.

**σηκουτήρα**, σηκωτήρα, σ'κωτήρα ἢ· ἐν Κέδρῳ Καρδίτσης ἐργαλεῖον ὑδρομύλου, δι' οὗ σηκώνουν τὴν ἄνω μυλόπετραν διὰ χονδρὸν ἢ ψιλὸν ἄλευρον. «Σήκω τὸ μύλο λιγούλι» λέγουν ἐν Καλαβρύτοις, ἥτοι κίνησε τὸν μοχλόν, τὸν κανονίζοντα τὴν λεπτότητα τοῦ ἀλεύρου.

**σηκωτὴ** ἢ· ἐν Ἰθάκῃ μοχλός, δι' οὗ ἀναβιβάζεται ἢ ἐπάνω μυλόπετρα· «γιὰ νὰ βγῆ τὸ ἄλεσμα ψιλότερο ἢ χονδρότερο ὁ μυλωνὰς κτυπᾷ τὴν σφῆνα τῆς σηκωτῆς (μοχλοῦ) μὲ τὴ ματσόλα καὶ ἀνεβάζει τὴν ἀπάνω πέτρα»· βλ. καὶ ματσόλα καὶ σηκοῦτῆρα.

**σημαδούρα** ἢ· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου κάλαμος ἢ ξυλινὴ ράβδος διαπερῶσα τὸ μέσον τῆς τούρλας, ἐξέχουσα ἄνωθεν αὐτῆς φέρουσα δ' εἰς ἀμφοτέρα τὰ ἄκρα καὶ ἔσωθεν τοῦ ἀνεμομύλου καὶ ἔξωθεν αὐτοῦ τεμάχια σανίδος καὶ δεικνύουσα

τὸν καιρὸν· βλ. καὶ ἀνεμοδείχτης, καιροδείχτης, μπαταρόλια, πενταρόλια, πετεινός, τρουλίτης.

**σιάχτρα** ἢ ἐν Τριφυλίᾳ ξύλον δίκην διαβήτου, δι' οὗ δοκιμάζουσαν ἢ θέσει τῆς μυλόπετρας ἔχη καλῶς.

**σιδεράφαλο** τό· βλ. φάλι.

**σιδεροπάλουκο** τό· βλ. πάλοσ.

**σιδεροστιά** ἢ ἐν Λευκάδι καὶ ἐν Τριφυλίᾳ σίδηρον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐντίθεται τὸ σιδηροῦν καὶ ὀξὺ κάτω ἄκρον τοῦ μοχλοῦ τοῦ ὕδρομύλου.

**σιμοδοντοῦσα ρόδα**· ἐν Κρήτῃ ἢ ἔχουσα ὀλιγώτερα ἀπὸ 42 δόδια· ἢ ἀπόστασις δύο διαδοχικῶν δοδιῶν εἶναι μικρότερα τῶν 0,12 μ. Βλ. καὶ ἀροδοῦσα ρόδα.

**σιφούνη** τό· ἐν Καρπάθῳ σωλὴν χωνοειδῆς, ἐκ τῆς ὀπῆς τοῦ ὁποῖου ἐκσφενδονίζεται τὸ ὕδωρ εἰς τὰ φτερά τῆς ρόδας τοῦ ὕδρομύλου. Διὰ τὴν εἶναι στερεὸν τὸ σιφούνη ἀπὸ τὴν πίεσιν τοῦ ὕδατος καὶ νὰ μὴ σαλεύῃ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ὑπάρχει στήριγμα ἀπὸ πῆχυν ξύλινον πρὸς τὸν τοῖχον, λεγόμενον ἀντιπάτης. Ἐν Αἰτωλίᾳ τὸ σ'φούν' εἶναι ξύλον μὲ ὀπὴν μικρότεραν ἀπὸ τὸ κάτω στόμιον τοῦ βαενιοῦ, χρησιμεῦον ὡς βάσις τοῦ βαενιοῦ· ἢ ὀπὴ αὐτοῦ εἶναι μικρότερα διὰ τὴν αὐξάνεται ἢ ὄρμη τοῦ ὕδατος.

**σιφουνομάνα** ἢ· βλ. (β) οὐκίνο.

**σκάρπα** ἢ· περὶ τὸ κτίριον τοῦ ἀνεμομύλου, τὸν πύργον, συνήθως ἐν Μυκόνῳ νὰ κατασκευάζουσαν κυκλικὸν ἀνάχωμα, λεγόμενον σκάρπα, συγκρατούμενον διὰ χαμηλοῦ τοίχου 0,50 - 0,80 μ. καὶ ἐκτεινόμενον μέχρι τοῦ νοητοῦ κύκλου, τὸν ὁποῖον διαγράφει ἢ προβολὴ τοῦ προσέχοντος τῶν ἀντενῶν ἀκραίου σημείου τοῦ ἄξονος, δηλαδὴ ἢ ἀκίς τοῦ ἄξονικοῦ ἀκροκεραίου. Ὁ χώρος αὐτὸς ἀποτελεῖ ἐλευθέρην καὶ προφυλαγμένην ζώνην ἀσφαλείας, δι' ὅλας τὰς δυνατάς θέσεις, ἀναλόγως τῶν διαφόρων ἀνέμων, τὰς ὁποίας καταλαμβάνει ὁ ἀνεμοτροχός. Συνήθως πλησίον τῆς σκάρπας εὐρίσκονται καὶ ἐν τῇ δύο χαμηλὰ ἡμιπτόγεια, διὰ τὴν μὴ κόβουσαν τὸν ἀνεμὸν, κελλία χρησιμοποιούμενα ὡς ἀποθήκαι. Ἀποθήκην ἐπίσης ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἰσόγειον τοῦ ἀνεμομύλου. Πολλάκις κατὰ τὸ παρελθὸν τὰ κελλία αὐτὰ ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς κουμάσια (χοιροστάσια) ἢ κοτέτσα. (Βλ. Ἰ. Δ. Κανδῆλη, ἐνθ' ἀν., σ. 7). Σκάρπα λέγεται καὶ ὁ περίβολος ὕδρομύλου ἐν Καλαβρύτοις.

**σκάφη** ἢ· εἰς τὸ ἄκρον τῶν (γ) υριῶν ἐν Καρπάθῳ ἢ τῆς τρόχης εἶναι ἡ σκάφη, εἰς ἣν χύνεται τὸ ἄλευρον ἀπὸ τὴν ρίχτρουσα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μὲ τὴν κουταλοφτύρα ἢ κουτάλα ρίπτεται εἰς τὴν σακκούλα, διὰ τὴν πικραληφθῆ ἀπὸ τὸν ἰδιοκτῆτην· κουταλοφτύρα, λέγει ὁ Μ. Γ. Μιχαη-

λίδης - Νουάρος (ἐνθ' ἀν., σ. 338) ἴσως ἀπὸ τὸ κουτάλι καὶ φτυάρι.  
 Βλ. καὶ ἀλευροθήκη, κασσόνι.

**σκαφίδα** ἢ ξύλινον κιβώτιον ἐν τῷ ὕδρομύλῳ, εἰς ὃ πίπτει τὸ ἄλευρον. Ἐν Λέσβῳ σκαφίδα εἶναι ἡ ἀλλαχοῦ κοφινίδα, ποῦ περιέχει τὸ γέννημα.

**σκαφίδι** τό· βλ. κόφα.

**σκεπή** ἢ ἡ στέγη τοῦ ἀνεμομύλου ἀπὸ ξύλα καὶ βοῦρλα· λέγεται καὶ τρούλα ἢ κουκούλα καὶ χούνη.

**σκληθρι** τό· ἐν Εὐβοίᾳ ἔλασμα φέρον ἐνσκαφᾶς προσηρμοσμένας ἐντὸς γλυφῆς δοκοῦ (τράβας) ἀκλονήτως προσηλωμένης ἐπὶ τῶν ἐκατέρωθεν τοίχων τοῦ ζουρειοῦ. Ἐπὶ μιᾶς τῶν ἐνσκαφῶν τοῦ ἐλάσματος πατεῖ ἡ βελόνη τοῦ ἄξονος, περὶ ὃν στρέφεται ἡ μηχανὴ τοῦ ὕδρομύλου.

**σκόδα** ἢ ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου ἡ σκόττα.

**σκόττα** ἢ ἐν Καρπάθῳ ἡ ἐκτυλισσομένη ἄκρα παννιοῦ τῶν ἀντεννῶν καὶ τὸ σχοινίον του. Τὴν σκότταν δένουν μὲ σχοινίον γύρω εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ τελιοῦ, ὅταν πρόκειται ν' ἀρματώσουν τὸν μύλον, ὅταν δὲ τὸν ξαρματώσουν, λύνουν τὴν σκότταν καὶ τὴν περιτυλίσσουν εἰς τὴν ἀντένναν.

**σκουδαδόρος** ὁ ἐν Φιλοτίῳ Νάξου τὸ ὄπισθεν τοῦ ἄξονος τοῦ ἀνεμομύλου ξύλον, ἵνα μὴ προχωρῇ οὗτος πρὸς τὰ ὄπισθεν.

**σκοῦδρο**, σκοῦντρο τό· εἰς διαφόρους νήσους τοῦ Αἰγαίου ὀριζόντιον ξύλον, δι' οὗ πιέζεται ὁ ἄξων τοῦ ἀνεμομύλου· τοῦτο σφηνώνεται εἰς τὸ ἀντίξονο· ἐν Νάξῳ (Χώρα) σκούδρο λέγεται μοχλὸς κτισμένος καθέτως ἐντὸς τοῦ τοίχου, διὰ τὴν ἐμποδίξην τὸ ἀνοιγμα τῆς θύρας τοῦ ἀνεμομύλου. Ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου εἶναι καὶ ὁ κάθετος ἄξων ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ τοῦ ἀνεμομύλου ὁ συνέχων αὐτόν.

**σκουτάρωμα** τό· ἐν Κύθῳ ἡ ἐμβολὴ ξυλίνης σφήνας εἰς τὸ μέρος ὅπου ἡ ρόδα προσαρμόζεται εἰς τὸν ἄξονα τοῦ ἀνεμομύλου, τοῦτο γίνεται πρὸς στερέωσιν τῆς ρόδας.

**σκουτάρωση** ἢ ἐν Κιμῶνι τετράγωνος ὀπή, σχηματιζομένη εἰς τοὺς σταυροὺς τῆς ρόδας τοῦ ἀνεμομύλου.

**σκουτήρας** ὁ ἐν Αἰτωλίᾳ ἡ σηκουτήρα. Βλ. σηκωτή.

**σκουτᾶρι, σκ'τάρ'** τό· ἐν Αἴνῳ Θράκης ὁ ὀδοντωτὸς τροχὸς τοῦ ἀνεμομύλου, τοῦ ὁποίου οἱ ὀδόντες συμπλέκονται μὲ τὸ φανάρι στρέφοντες αὐτό· τοῦτο μὲ τὴν σειράν του στρέφει τὴν μυλόπετραν· βλ. καὶ φανάρι.

**σκούφια** ἢ βλ. φανάρι. Ἐν Κρήτῃ ξύλον εἰς κοίλωμα τοῦ ὁποίου εἰσέρχεται τὸ ἐπάνω ἄκρον τοῦ μοχλοῦ τοῦ φαναριοῦ.

**σμιλᾶρι** τό· ἐν Ἀγρινίῳ μακρὰ σμίλη, χρησιμεύουσα ὅπως ἀνοίγουν χαρά-

γματα εἰς τὴν καρδιὰ τοῦ ὑδρομύλου καὶ ἐμπηγνύουν εἰς αὐτὴν ξυλῖνας σφήνας πρὸς στερέωσιν.

**σουρομούλι** τό· ἐν Φαράσοις τῆς Καππαδοκίας ὁ χειρόμυλος.

**σουφουνάρα** ἡ· φαρδύς ξύλινος σωλὴν ὑδρομύλου.

**σουφουῖνι** τό· ξύλον τοῦ ὑδρομύλου ἐκ πλατάνου ἢ ἀγριελιάς ὁμοιάζον μὲ σωλήνα.

**σουφουνομάννα** ἡ· βλ. σιφουνομάννα.

**σπιτόπουλλα** τά· αἱ ἐν Σερίφῳ ὀπαί, ἐν αἷς γομποῦνται τὰ πεντάνευρα.

**σταβάρ'** τό· ἐν Τήνῳ ξύλινος μοχλός, χρησιμεύων ἐν τῷ ὑδρομύλῳ, ἐν' ἀνοίγει καὶ κλείη κατὰ τὸ θέρος τὸ στόμιον τοῦ βούτσ'να (κάνναλου). Διὰ τῆς τοιαύτης κινήσεως τοῦ σταβαριοῦ ἡ κοπάνα φράσσει ἢ ἀνοίγει τὸ στόμιον τοῦ βούτσ'να.

**σταματήρα** ἡ· χονδρὸν ξύλον, δι' οὗ ἀνοίγουν καὶ κλείουν τὸν ὑδρόμυλον· τούτου τὸ ἐν ἄκρον εὐρίσκεται εἰς τὸν ἄνω ὄροφον, τὸ δὲ ἄλλο φθάνει κάτω ἄνωθεν τῆς ρόδας, φέρον ξύλινον δίσκον. Ὁ μυλωνάς ἐκ τοῦ ἄνω ὀρόφου διὰ καταλλήλου κινήσεως τῆς σταματήρας ἐμβάλλει τὸν ξύλινον δίσκον εἰς τὴν κάναλην, οὕτω δὲ διακόπτεται ἡ ἐκροή τοῦ ὕδατος τῆς ὑδατοπτώσεως καὶ παύει ἡ κίνησις τοῦ μύλου· (περὶ τῆς λ. βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ, Α', 1905, σ. 325, Β' 1907, σ. 610).

**σταματήρας** ὁ· ἐν Ἐγκαρὲς Νάξου εἶναι ἡ ξυλίνη ράβδος, ποῦ τίθεται κατακορύφως καὶ ἔχει πρὸς τὸ κάτω μέρος φτυάρι, μεθ' οὗ σχηματίζει γωνίαν· τὸ φτυάρι δύναται νὰ περιστρέφεται, περιστρεφόμενον δ' ἄνωθεν τῆς ρόδας τοῦ ὑδρομύλου χρησιμεύει, ἵνα δίδῃ ἄλλην κατεύθυνσιν εἰς τὸ πίπτον ὕδωρ, οὕτω δ' ἡ ἐν λόγῳ ρόδα δὲν τίθεται εἰς κίνησιν.

**σταματούρα** ἡ· ἐν Κονίτῃ ξύλον ἀριστερὰ πρὸς τὴν ἠάβω, διὰ νὰ σταματᾷ τὸ ὕδωρ.

**σταματίνα** ἡ· ἐν Τεσμε Μ. Ἀσίας ἡ σταματήρα τοῦ ὑδρομύλου, ἣτις μὲ τὰς στροφάς της ἠμπούδιζε τὸ ὕδωρ, οὕτω δ' ἐσταματοῦσεν ἡ κίνησις του.

**στάντης** ὁ· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου ὀρθία ξυλίνη ράβδος, ἐφ' ἧς στηρίζεται ἡ τραπεζο τοῦ ἀνεμομύλου· βλ. καὶ στατζος καὶ στατήρης.

**στάρωμα** τό· ἐν Κρήτῃ βλ. ξαλεσά.

**σταρώνω** τὸ μύλο· ἐν Κρήτῃ δίδω εἰς τὸν μύλον ν' ἀλέσῃ μικρὰν ποσότητα σιταριοῦ.

**στάτζο** τό· βλ. στατζος.

**στάτζος** καὶ **στάτης** ὁ· κάθετον χονδρὸν ξύλον ἐν τῷ δευτέρῳ ὀρόφῳ τοῦ ἀνεμο-

μύλου, εις τὴν ὀπὴν τοῦ ὁποίου εἰσέρχεται τὸ χονδρὸν δοκάρι τοῦ πατώματος τοῦ ἀνωγίου, τὸ ὑποστηρίζον τὴν τ ρ ά π ε ζ ο τοῦ μύλου.

**στάτης** ὁ ξυλίνη στρόφιγξ, δι' ἧς σταματᾷ ὁ ὑδρόμυλος.

**σταυρογούλια** τὰ ἐν Αἰτωλίᾳ τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ π α ν α ρ ι ο ὤ.

**σταυροὶ οἱ** ἐν Κιμῶλι τέσσαρα ξύλα σταυροειδῶς θεθειμένα ἐντὸς τῆς ρ ό δ α ς τοῦ ἀνεμομύλου· διὰ τῆς τετραγώνου ὁπῆς μεταξύ αὐτῶν διέρχεται τὸ ἀξόνι τοῦ μύλου.

**σταυρός** ὁ ξύλον πού διαπερᾷ ἐγκαρσίως τὸ ἄκρον τοῦ ἀ ν ε β ά τ η εἰς τὰ δεξιὰ τῆς ἄνω πέτρας, σχηματίζον πράγματι σταυρὸν. Ἐκατέρωθεν τῶν σκελῶν τοῦ σταυροῦ θέτουν τῖς σ φ ῆ ν ε ς, διὰ τὰ ὑψώνουν τὸν ἀνεβάτην διὰ τῆς μ α ν α β έ λ λ α ς καὶ μαζὶ καὶ τὴν ἀνώπετραν, ὥστε νὰ κάμουν τὸ ἀλεύρι χονδρὸν· ὅταν βγάξουν τῖς σφῆνες, κατεβαίνει ἡ ἀνώπετρα καὶ τὸ ἀλεύρι γίνεται λεπτότερον. Ἐν Κρήτῃ τέσσαρα τεμάχια ξύλου, τοποθετούμενα ὥστε νὰ σχηματίζουσι σταυρὸν εἰς τὸν δίσκον τῆς ρόδας τοῦ ἀνεμομύλου· τὸ κέντρον τοῦ σταυροῦ κεῖται παραπλευρῶς τοῦ κέντρου τῆς ρόδας. Ἐπιφάνειαν εἰς τὴν ἔπιφάνειαν τῆς ρόδας πρὸς τὸ φ ο υ γ ά ρ ο καὶ ὁ ὕψισθεν (εἰς τὴν ἄλλην ἐπιφάνειαν τῆς ρόδας). Ἐνισχύουσι τὴν στερεότητα τῆς ρόδας, διότι συγκρατοῦν τὰ γ κ α β έ λ ι α. Σ τ α υ ρ ό ς ἀ ν ε β ά τ η εἶναι τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ ἀνεβάτη, εἰς ὀπὴν τοῦ ὁποίου εἰσχωρεῖ ξύλον, ὥστε νὰ σχηματίζεται σταυρός, κάτωθεν τοῦ ὁποίου εἰσέρχεται ἡ σ φ ῆ ν α. Βλ. καὶ π ε ρ ά τ η ς.

**στάφνη** ἡ ἐν Λέσβῳ ξύλινον ἐργαλεῖον, δι' οὗ δοκιμάζουσι τὴν κάτω μυλόπετραν ἂν εἶναι ἐπίπεδος.

**στένω** τὸ μύλο· ἐν Κρήτῃ σταματᾷ τὸν μύλον.

**στέρνα** ἡ χῶρος κτιστός, ὅπου χύνεται τὸ διὰ τῆς έ μ π ο λ ῆ ς συγκεντρούμενον ὕδωρ· κάτω ἀπὸ τὴν στέρνα εἶναι ὁ ὑδρόμυλος· ἐν Ρόδῳ αὕτη λέγεται ἀ μ π ά ρ ι.

**στερνιαζῶ** τὸ μύλο· ἐν Κρήτῃ καταβιβάζω τὸ γ ε ρ ά ν ι διακόπτων τὴν ροὴν τοῦ ὕδατος πρὸς τὴν φ τ ε ρ ω τ ῆ ν τοῦ ὑδρομύλου διὰ τὴν γεμίση ἢ στέρνα.

**στεφάνια** τὰ ἐν Λέσβῳ λεπτὰ σιδηρᾶ ἐλάσματα περιβάλλοντα τὸ β α έ ν ι τοῦ ὑδρομύλου.

**στεφάνι** τό ξύλινος κύκλος εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ κυλινδρικοῦ τοίχου τοῦ ἀνεμομύλου πού στερεώνεται ἐπὶ τῆς ξυλίνης π λ ά κ α ς καὶ στηρίζει τὸ ἀξόνι καὶ τοῦ ἐξασφαλίζει τὴν δέουσαν κίνησιν· ἐν Κίθνῳ σ τ ε φ ά ν ι λέγεται καὶ τὸ σίδηρον, τὸ συνδέον τὰ ἀ d ι ν έ λ λ α τοῦ ἀνεμομύλου μετὰ τὸ ἀξόνι του· βλ. καὶ λ α ι μ ό ς.

**στόμα** τό· ἐν Γλυκῷ Σουλίου, ἡ ὀπή, ἀπ' ὅπου πίπτει τὸ ἄλευρον εἰς τὴν ἀ π ο θ ῆ κ η ν. Βλ. καὶ φ τ ὤ σ η.

**στουμπάνα** ή· ἐν Κρήτῃ τὸ ρουμπαρόξυλο, πού φράσσει ἢ ἀνοίγει τὴν ὀπὴν τῆς στέρας τοῦ ὑδρομύλου.

**στουμπούρα** ή· ἐν Κρήτῃ τὸ ρουμπαρόξυλο· βλ. καὶ στουμπάνα.

**στροτζυλὸ** τό· στροτζυλὸς ὁ· ἐν Κύθνῳ ὁ περιφερῆς κυλινδρικῶς ἐχτισμένος τοῖχος τοῦ ἀνεμομύλου.

**στρουφίγγι** τό· βλ. μπουστί.

**στροφή** ή· ἐργαλεῖον τοῦ ὑδρομύλου, ἐν τῷ ὁποίῳ στρέφεται τὸ ἀδράχτι.

**στροῦνου** τοῦ μύλου· ἐν Αἰτωλίᾳ τακτοποιῶ τὴν μυλόπετραν, ἵνα τὸ ἄλευρον γίνεταί λεπτότερον.

**σρώση** ή· ἐνιαχοῦ τὸ ἰσόγειον κάτω πάτωμα τοῦ ἀνεμομύλου· ἐν Λέσβῳ οὕτω λέγεται ἢ κάτω μυλόπετρα.

**στύλος** ὁ· ἐν Κρήτῃ διχαλωτὸν ξύλον, δι' οὗ ἀκίνητοποιοῦν τὸν ἀνεμόμυλον. Ὁ μυλωνὰς στηρίζει τὸ ἄκρον ἑνὸς φτεροῦ εἰς τὴν διχάλαν τοῦ ξύλου τούτου, τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ ὁποίου στηρίζει εἰς τὸ ἔδαφος. Χρησιμοποιεῖται διαδοχικῶς δι' ὅλα τὰ φτερά, ὅταν πρόκειται ν' ἀνοίξη ἢ νὰ μαζεύσῃ τὰ παννιά. Πρὶν ἀπὸ τὴν χρῆσιν τοῦ στύλου ὁ μυλωνὰς πρέπει μὲ τὸν ἀνεβάτη νὰ κανονίσῃ, ὥστε ὁ μύλος νὰ στρέφεται ὀλιγώτερον.

**στύμμα** τό· ή ἀλεσιὰ βλ. καὶ ζύμμα.

**στυράκι** τό· βλ. τιμόνι.

**συρματεῖ** ή συρματίζει ὁ μύλος λέγεται ἐν Λατσίδᾳ Μεραμβέλλου Κρήτης, ὅταν ὁ ὑδρόμυλος ἀλέθῃ συνεχῶς (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 1416, σ. 86.)

**συρτάρι** τό· ἐν Κρήτῃ μικρὸν καὶ λεπτὸν τεμάχιον ξύλου ἐρχόμενον εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ πανωμύλι καὶ μεταδίδον κραδασμούς εἰς τὴν γούλα, διὰ νὰ ρέῃ κανονικῶς ὁ καρπὸς εἰς τὶς μυλόπετρες· βλ. καὶ γούλα, μερτάρι, ταῖστρα, χέρα.

**σφήνα** ή· βλ. περάτης.

**σφήνες** οἱ· ἐκ ξύλου ἢ ἐκ σιδήρου χρησιμεύουν ὡς ὑπομόχλια· λέγονται καὶ φήνες. Ἐν Κρήτῃ τέσσαρα τεμάχια ξύλου, σφηνωμένα μεταξὺ ἀξονιοῦ καὶ ρόδας τοῦ ἀνεμομύλου διὰ τὴν καλυτέραν συναρμογὴν των.

**σφήτα** ή· ἐν Τριφυλίᾳ ή σφήνα τοῦ ὑδρομύλου.

**σφοδύλι** τό· ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου εἶναι ξύλινος κύλινδρος, περὶ τὸν ὁποῖον ὡς κέντρον προσαρμύζονται τὰ πτερὰ τῆς ρόδας ἢ φτερωτῆς τοῦ ὑδρομύλου. Εἰς τὸ Καρόκι Δελβίνου Βορ. Ἡλείου σφοντύλι λέγουν τὴν ἀλέθουσαν μυλόπετραν· «ἀπὸ πάν' ἀπ' τὸ σφοντύλι εἶναι τὸ κοφίνι, πού ἔχει τὸν καρπὸ πού πέφτει στὸ σφοντύλι».

**σφουγγάρ** τό· μαλλωτὸν δέρμα, διὰ τοῦ ὁποίου καθαρίζεται ἢ ἀλευροθήκη.

**σφούγγη** ή: ξυλίνη ή σιδηρά· με τήν δύναμίν της καθιστᾷ ὀρμητικώτερον τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου (Κέδρος Καρδίτσας).

**σφούγγι** τό· ἐν Αἰτωλίᾳ τὸ κάτω στενὸν μέρος τῆς κ α λ α ν η ς (κ α ν α λ η ς) τοῦ ὑδρομύλου· σ φ ο υ γ γ ῖ τό· σπόγγος, δι' οὗ συλλέγονται τὰ ἐναπολειπόμενα τοῦ ἀλεύρου ἐν τῇ ἀλευροθήκῃ.

**σ'φουνάρα** ή· σφούνι τό· βλ. μ π ο υ ν τ έ λ λ α.

**σ'φούν'** τό· ἐν Αἰτωλίᾳ παχεῖα σανὶς ἔχουσα ὀπὴν κυκλικὴν ἐν τῷ μέσῳ. Ταύτην ἐφαρμόζουν εἰς τὴν βᾶσιν τοῦ βαρελλίου (β α γ ε ν ι ο ὺ), ἵνα ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ τοῦ ὕδατος κανονίζεται ἡ δύναμις τῆς πτώσεως· ἐὰν τὸ ὕδωρ εἶναι ἄφθονον, ἐφαρμόζεται σ'φ ο ὺ ν' με ὀπὴν μεγάλην, ἐὰν τὸ ὕδωρ εἶναι ὀλίγον, σ'φ ο ὺ ν' με ὀπὴν μικρά· βλ. καὶ σ ι φ ο ὺ ν ι.

**σφυρί** τό· ἐν Γλυκὺ Σουλίου ἀτσάλινον σφυρί, μετὰ τὸ ὁποῖον χαράσσουν τὶς μυλόπετρες.

**σωκάρο** τό· βλ. σ α κ α ρ ο.

**σωκαρότρυπες** οἱ· ἐγκοπαὶ ὑπάρχουσαι εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ τοίχου τοῦ ἀνεμομύλου· ἡ σ ω κ α ρ ὀ τ ρ υ π α ἡ πρὸς τὸν βορειοδυτικὸν ἄνεμον μ α ῖ σ τ ρ ο ν ἐστραμμένη καὶ χρησιμεύουσα πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου τούτου διὰ τὴν στρέψη ὁ μιλωνᾶς τὸν ἄξονα καὶ τὸν τροῦλον τοῦ ἀνεμομύλου, λέγεται ἐν Κύθῳ μ α ῖ σ τ ρ ο ς (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 714, σ. 285).

**ταγάρι**, ταγάρι τό· ἐν Σερίφῳ ἡ κάτω τῆς κ ο φ ι ν ῖ δ α ς τοῦ ἀνεμομύλου ἄφλα, ἥτις εἶναι ξύλινον χωνί, ἐξαρτώμενον ὀριζοντιῶς ἐκ τῆς κ ο φ ι ν ῖ δ α ς ὅθεν ἐκρέει ὁ καρπός· εἰς τὸ τ α γ ᾶ ρ ι διακρίνομεν α') τὰ μεριὰ καὶ β') τὸ τ α σ έ λ λ ο· βλ. καὶ κ ο φ ι ν ῖ δ α.

**ταῖ** ή· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου σχοινία, τὰ ὁποῖα κρατοῦν τὴν π α ρ α β ῖ δ α· οὕτω λέγεται καὶ ἐν Ἐγκαρῆς Νάξου ἡ παραβίδα· «ἡ πισινὴ ταῖ εἶναι δεμένη στὸ σκοῦδρο, ἡ μπροστινὴ εἶναι δεμένη στὴν κλάππα».

**ταῖστρα** ή· ἐν Κρήτῃ ἡ ἄλλως γ ο ὺ λ α, κ ο υ τ σ ο υ ν ᾶ ρ α, σ έ σ ο υ λ α· βλ. καὶ μ ε ρ τ ᾶ ρ ι.

**τάκος** ὁ· ξύλον χρησιμοποιοῦμενον διὰ σφήνας· βλ. καὶ ν τ ᾶ κ ο ς· ἐν Ἀπειράνθῳ καὶ Φιλοτίῳ Νάξου τίθεται μετὰ τῆς μ α ξ έ λ λ α ς καὶ τοῦ μέρους τοῦ ἄξονος τοῦ ἐφαπτομένου εἰς τὸν τοῖχον τοῦ ἀνεμομύλου.

**τάμμα** τό· ἐν Ρόδῳ τὸ νῆμα, τὸ ὁποῖον κανονίζει τὸ ὕψος τῆς β ο ὺ λ α ς, διὰ τὴν πίπτῃ ἐν αὐτῇ ὁ καρπὸς συμμέτρως πρὸς ἄλεσιν.

**ταράλης** ὁ· ἐν Ἐλύμπῳ Καρπάθου εἶδος ἀπλουστέρου ἀνεμομύλου ἐν χρήσει.

**ταρατσάνια** τά· ἐν Αἴνῳ Θράκης ξύλα χονδρὰ κύκλῳ τοῦ ἄξονος τοῦ ἀνεμο-



μούλου, τῶν ὁποίων ἢ μία ἄκρα εἶναι καρφωμένη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἄξονος, ἢ ἄλλη ἐπὶ τοῦ ὀδοντωτοῦ κύκλου τοῦ σ κ ο υ τ α ρ ί ο υ, ἵνα τὸ συγκρατοῦν σταθερόν· βλ. καὶ σ κ' τ έ ρ' σ κ ο υ τ ά ρ ι.

**τασέλλο** τό· ξύλινον δοχεῖον γεννήματος· βλ. τ α γ ά ρ', τ α γ ά ρ ι, τ σ α ν ά κ ι.

**ταῦρος** ὁ· λίθινον ἀλώνιον τοῦ ἀνεμομούλου, χρησιμεῦον ὡς βᾶθρον τῶν φαλκῶν.

**τέλι** τό· βλ. σ κ ό τ τ α.

**τεμάχια μυλόπετρας**· ἔχουν διάφορα ὀνόματα : κ α ρ ύ κ ο υ, μ α σ τ ό ρ ο υ, μ ο υ ζ ο ὄ ρ ε ς, π ε λ ε κ η τ έ ς, π ό λ ε ω ς (Ζ. Βάου - Σ. Νομικοῦ, 'Ὁ ἀνεμόμυλος τῶν Κυκλάδων, 'Ανθρωπος, τόμ. Β', τευχ. 1, 'Αθήναι 1975, σ. 96).

**τεμόνι** καὶ τιμόνι τό· ἐργαλεῖον (ξύλινος μοχλός) τοῦ ἀνεμομούλου, δι' οὗ κανονίζει ὁ μυλωνάς τὴν κάθοδον τοῦ καρποῦ διὰ λεπτὴν ἢ χονδρὴν ἄλεσιν. Τὸ τιμόνι δύναται νὰ σηκῶνῃ ἐλαφρῶς τὴν ἄνω μυλόπετραν, ὥστε νὰ βγαίνη τὸ ἄλευρον λεπτότερον ἢ χονδρότερον. Τοῦτο λέγεται καὶ σ τ υ ρ ά κ ι· ἢ λ. προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχ. σ τ υ ρ ά κ ι ο ν, ὑποκορ. ἐκ τοῦ σ τ ύ ρ α ξ - κ ο ς· βλ. καὶ ἀ ν ε β ά τ η ς.

**τζεμπέρι** τό· ἐν Κρήτῃ σιδηρᾷ στεφάνῃ (τ σ έ ρ κ ο υ λ ο) εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς ρ ό δ α ς τοῦ ἀνεμομούλου, τῶν μυλοπετρῶν καὶ τῶν κ ο λ ο ν ν ῶ ν τοῦ φ α ν α ρ ι ο ὗ πρὸς στερέωσιν τῶν τεμαχίων ἐξ ὧν συντίθενται.

**τζιβέρα** ἢ· ἐν Κρήτῃ εἰς τινὰς περιπτώσεις συνεχοῦς ροῆς ὕδατος δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ ὕδρομύλῳ π η γ ά ί δ ι, ἀλλ' ἀνοικτὸς ἐπικλινῆς ξύλινος ἀγωγός, τοῦ ὀδηγεῖ τὸ ὕδωρ εἰς τὴν φ τ ε ρ ω τ ή, ἄνευ τῆς παρεμβολῆς σ ι φ ο υ ν ι ο ὗ.

**τικριτάκια** τά· ἐν 'Αδραμυτιῷ ξύλινα ἐλάσματα ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἄνω μυλόπετραν, τὰ ὁποῖα ἐρρυθμιζον τὴν ἐκροὴν τοῦ καρποῦ· βλ. καὶ β α ρ δ ά ρ ι, τ ρ ι γ κ λ ί δ ε ς.

**τομουζλούκι** τό· βλ. ξ ι τ ρ ό χ ι.

**τουρκιά** τά· σιδηρᾷ στεφάνια (δακτύλιοι) πρὸς σύσφιγξιν τῶν μυλοπετρῶν.

**τούρλα** ἢ· ἡ σκεπὴ τοῦ ἀνεμομούλου· βλ. καὶ χ ο ὄ ν η.

**τουρλόξυλα** τά· ἀκατέργαστα δοκαράκια τῆς τ ο ὄ ρ λ α ς τοῦ ἀνεμομούλου.

**τραβάτουλο** τό· ἐν Κρήτῃ μακρὸν καὶ χονδρὸν ξύλον, στηριζόμενον μὲ τὰ δύο τοῦ ἄκρα εἰς τοὺς ἀντιμετώπους τοίχους τοῦ ἀνεμομούλου. Εἰς αὐτὸ στηρίζεται τὸ ὀπισθεν μ π ο σ τ ί τ σ ο· εἰς τινὰ μέρη τῆς Κρήτης οὕτω λέγεται καὶ τὸ ξύλον, εἰς τὸ ὁποῖον στηρίζεται ἡ φ α ν α ρ ο τ ρ α π ε ζ ά.

**τραγότσολα** τά· σακκιά ἀπὸ τραγίσιο μαλλί· βλ. σ α κ κ ι ά.

**τράπεζα**, τραπεζά, τράπεζο, τραπεζωτή ἢ· ὀριζόντιον ξύλον, εὐρισκόμενον εἰς τὸ π α τ ά ρ ι (δεύτερον ὄροφον) τοῦ ἀνεμομούλου· ἐπ' αὐτοῦ στηρίζεται ὁ ἄξων τῆς μυλόπετρας. 'Ἐν Κρήτῃ ἡ τ ρ α π ε ζ ά εἶναι μακρὸν ξύλον τὰ ἄκρα τοῦ ὁποῖου στηρίζονται εἰς τοὺς ἀντιμετώπους τοίχους τοῦ ἀνεμομούλου. Εἰς τὸ μέσον τῆς τρα-

πεζᾶς στηρίζεται ἡ σκούφια· βλ. καὶ κατωτραπεζά, φαναροτραπεζά.

**τραπεζωτή** ἡ· ἐν Τήνῳ ἡ τράπεζα.

**τραχήλι** τό· ἐν Κρήτῃ ἐγκοπή τοῦ ἀξονιοῦ εἰς τὸ μέρος, ποῦ ἀκκουμβᾶ εἰς τὰ μποστίτσα· χρειάζεται ἐν τραχήλι δι' ἕκαστον μποστίτσο, διὰ νὰ μὴ προχωρῇ ἢ νὰ μὴ ὀπισθοχωρῇ τὸ ἀξόνι, ὠθούμενον ὑπὸ τοῦ ἀνέμου.

**τροχούλα** ἡ· ἐν Θράκῃ ὁ μέγας τροχὸς τοῦ ὕδρομύλου.

**τριγκλίδες** οἱ· ἐν Γλυκῷ Σουλίου δύο ξύλα, τὰ ὅποια χτυποῦν ρυθμικῶς εἰς τὴν ἄνω μολόπετραν ἐνῶ κινεῖται καὶ κανονίζουν τὴν σύμμετρον πτώσιν τοῦ καρποῦ εἰς τὴν γούλαν.

**τρίλιο** τό· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου σχοινίον κατραμωμένον, χρησιμεῖον εἰς τὴν τρούλαν (στέγην) τοῦ ἀνεμομύλου.

**τριτσάρισμα** τό· ἡ στροφή τοῦ ἀνεμομύλου εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ πνέοντος ἀνέμου· βλ. καὶ δριτσάρω.

**τριτσαρόλι** τό· βλ. μούδα.

**τρίφουσκο** τό· περιτύλιξις τοῦ παννιοῦ τοῦ ἀνεμομύλου εἰς τὴν ἀδέννα κατὰ «πέντε βόρτες».

**τρούλα** ἡ· βλ. τούρα.

**τρουλίτης** ὁ· ἐν Κρήτῃ ξύλινος ἢ μετάλλινος ἀνεμοδείκτης, τοποθετούμενος εἰς τὴν κορυφὴν τῆς κουκούλας τοῦ στρογγυλοῦ ἀνεμομύλου· βλ. καὶ πετεινός.

**τρόχη** ἡ· πρὸς τὴν μίαν πλευρὰν τῶν μολοπετρῶν εὐρίσκεται ὀπὴ ἐκροῆς τοῦ ἀλεύρου οὕτω καλουμένη.

**τροχούλι** τό· χονδρὸν ξύλον σφηνωμένον εἰς τὸ μέσον τῆς ἄνω μολόπετρας τοῦ ὕδρομύλου.

**τσακουτλάκ** τό· ἐν Πόντῳ τὸ κρόταλον τοῦ μύλου, δι' οἷ ὁ μωλωνὰς ἐκάλει τοὺς χωρικοὺς νὰ φέρουν τὸν πρὸς ἄλλεσιν καρπὸν· βλ. καὶ βούκινο καὶ κόρνος.

**τσανάκι** τό· ἐν Αἰνῶ καὶ ἐν Χατζηγυρίῳ Θράκης τετράγωνος σωλὴν ἐκ σανίδας, τοῦ ὁποίου ἡ ἄνω ἄκρα εἶναι ὑπὸ τὸ στόμιον τοῦ κοφινίου, ἡ δὲ ἄλλη ἄνωθεν τῆς ὀπῆς τῆς μολόπετρας· δι' αὐτοῦ διέρχεται τὸ ἐκ τοῦ κοφινίου καταρρέον γέννημα εἰς τὴν μολόπετραν πρὸς ἄλλεσιν. Βλ. καὶ τασέλλο.

**τσαπέτα** ἡ· ἐν Κρήτῃ συν. πρὸς τὸ μυλοκόπι.

**τσαπισάκια** τά· ἐν Θράκῃ δύο μικρὰ ξύλα, ποῦ χρησιμεύουν διὰ νὰ ρυθμίζουν τὴν πτώσιν τοῦ γεννήματος ἐπὶ τῆς μολόπετρας. Τὰ τσαπισάκια χτυποῦν ρυθμικά, ὅταν ὁ μύλος ἐργάζεται· βλ. καὶ βαρδάρια. Ἐν Μακεδονίᾳ τὰ χουλιάρια τοῦ μύλου· βλ. χουλιάρια.

**τσάρκα** ή τσάρκι τό· ἐν Ρόδῳ τ σ έ ρ κ ι τό· ὁ ξύλινος ὀριζόντιος τροχὸς τοῦ ὑδρομύλου μὲ σκαφιδωτὰς ἀκτῖνας, τὰ κ ο υ τ ἄ λ ι α ἢ χ ο υ λ ι ἄ ρ ι α, ἐπάνω εἰς τὰ ὁποῖα πίπτει τὸ ὕδωρ ἀπὸ τὸν π ο ὕ ρ ὸ μὲ δύναμιν. Ἡ πτώσις τοῦ ὕδατος κινεῖ τὴν τ σ ἄ ρ κ α, τ σ ἄ ρ κ ι ἢ τ σ έ ρ κ ι.

**τσατάλ - τεμιρί** τό· ἐν Αἴνῳ Θράκης σιδηροῦν ἀξόνιον τοῦ φαναρίου τοῦ ἀνεμομύλου, τοῦ ὁποίου ἡ μία ἄκρα - ἡ ἄνω - εἶναι ἐμπεπηγμένη ὑπὸ τὸν ζυγόν, ἡ δὲ ἄλλη - ἡ κάτω - σφιγκτὰ εἰς τὴν χ ε λ ι δ ὄ ν α ἐμπεπλεγμένη.

**τσεκκέρια** τά· ἐν Ρόδῳ «δύο ξυλαράκια συγκρατημένα στῆ β ο ὄ λ α, τὰ ὁποῖα κτυποῦν στὴν πέτρα ποῦ γυρίζει καὶ κινοῦν τὴ βούλα, ὥστε νὰ πέφτῃ τὸ σιτάρι». (ΚΑ, ἀριθ. χ/φου 1568, σ. 214).

**τσελλάτσι** τό· ἐν Κύθῳ ὀρθιῶν τοῦ ἀνεμομύλου ἔξω καὶ παρὰ τὴν αὐλὴν αὐτοῦ εὐρισκόμενος.

**τσεμπέργια** τά· ἐν Ἀρβανιτοχωρίῳ Βιθυνίας σιδηρᾶ ἐλάσματα κρατοῦντα τὴν μολόπετραν.

**τσέρκι** τό· βλ. τ σ ἄ ρ κ α.

**τσιβί - ψιδιά** ἢ· ἐν Αἴνῳ Θράκης τὸ δ ρ ι τ σ ἄ ρ ι σ μ α τοῦ ἀνεμομύλου, ἐπιτυγχανόμενον διὰ τῆς μ α ν έ λ λ α ς καὶ τοῦ πασσάλου, ἦτοι ἡ στροφὴ τοῦ ἄξονος καὶ τῆς σκεπῆς κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου.

**τσιμπούκια** τά· αἱ ραβδώσεις τοῦ φ α ν α ρ ι ο ὦ τοῦ ὑδρομύλου.

**τσίτα** ἢ· ἐν Ἐγκαρὲς Νάξου λεπτὴ ἐν τῷ ὑδρομύλῳ ράβδος, συνδέουσα τὸ ὀριζόντιον ξύλον τῆς β α ρ δ α ρ ο μ ἄ ν ν α ς μετὰ τῆς κ ο φ ι ν ῖ δ α ς καὶ χρησιμεύουσα ὅπως ταλαντεύεται ἡ κ ο φ ι ν ῖ δ α.

**τσόκι** τό· ἐν Ἀγρινίῳ σφυρί, μὲ τὸ ὁποῖον «πελεκοῦν τὰ μολουλίθαρα».

**τσουργιὰ** τά· ἐν Κρήτῃ ξύλινοι κύλινδροι μικροῦ μήκους, ὡς τροχοί, φέροντες δύο ἢ περισσοτέρας κυκλοτερεῖς αὐλακας πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ μοχλοῦ καὶ χρησιμεύοντες ὡς ὑπομόχλια πρὸς ἀνύψωσιν τῆς μολόπετρας διὰ χάραξιν. Ὁ Ἐλευθέριος Πλατάκης περιγράφει οὕτω τὰ τ σ ο ὕ ρ ι ἄ. Δύο κυλινδρῶν τεμάχια ἀνθεκτικῶν ξύλων (1 μεγαλύτερον καὶ 1 μικρότερον), τοποθετούμενα κάτω ἀπὸ τὴν ἄ π α ν ὠ π ε τ ρ α, ὅταν ὁ μωλωνὰς θέλῃ νὰ τὴν σύρῃ πρὸς τοὺς π ε ζ ο ὄ λ ο υ ς, διὰ νὰ τὴν χάραξῃ· μὲ αὐτὰ γίνεται εὐκολωτέρα ἡ ὀλισθησις τῆς ἄ π α ν ὠ π ε τ ρ α ς.

**τσούχη** ἢ· χονδρὸν σχοινίον, τὸ ὁποῖον ἔδενον εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ ἄ ρ μ π ο ὕ ρ ο ὕ.

**τσούλιστρο** τό· ἐν Καλαβρύτοις φάλαγξ, δι' ἧς ὠθεῖται ἔξω τοῦ μύλου ἡ μολόπετρα, ἵνα χαραχθῇ, ὡς σύρονται οἱ βάρκες ἔξω ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

**υάλια** τά· ἐν Κύθῳ τὰ μεγάλα ματογυάλια, τὰ ὅποια φοροῦν οἱ χαράσσοντες τὶς μυλόπετρες.

**φαλάγγια** τά· ἀμετακίνητοι τὰ κ ο ι εἰς τοὺς τοίχους τοῦ ἀνεμομύλου· βλ. καὶ ἀ π α ν α ρ ι ά, ἀ π α ν ά ρ ι α.

**φάλι** τό· ἐν Καρπάθῳ ὁ ὀμφαλὸς τῆς ἐπάνω μυλόπετρας, δηλαδὴ τὸ τεμάχιον ξύλου ἐντὸς τοῦ ὁποίου προσαρμύζεται ἡ χ ε λ ι ὶ ὄ ν α (χελιδόνα), ἥτοι τὸ τεμάχιον σιδήρου εἰς ὃ προσκολλᾶται τὸ ἀ γ ρ ά τ τ ι. Ἐν Νάξῳ ἀ φ ά λ ι τὸ ἐν τῷ μέσῳ τῆς κάτω μυλόπετρας ἔλασμα σιδήρου. Ἐν Κρήτῃ κοίλωμα εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀ π α ν ὠ π ε τ ρ α ς, εἰς ὃ στερεοῦται ἡ χ ε λ ι ὶ ὄ ν α.

**φάλκες** οἱ, φάλκος ὁ· φάλτσες οἱ· ξύλινον κυκλικὸν περίφραγμα τῶν μυλοπετρῶν πρὸς συγκράτησιν τοῦ ἐκτινασσομένου αλεύρου. Ἐν Θήρᾳ φ ά ρ κ ε ς (οἱ) καὶ ἐν Σίφνῳ φ α ρ κ ῖ (τό).

**φανάρι** τό· ἐν Νάξῳ καὶ ἀλλαχοῦ ὀδοντωτὸς κύλινδρος δεχόμενος τὴν διὰ τοῦ ἀνέμου ἐπιτυγχανομένην περιστροφικὴν κίνησιν καὶ μεταδίδων αὐτὴν εἰς τὴν ἄνω μυλόπετραν· βλ. καὶ ἀ ν έ μ η καὶ ρ ὶ δ α. Ἐν Κρήτῃ τὸ φ α ν ά ρ ι περιστρεφόμενον καὶ μεταδίδον τὴν κίνησιν εἰς τὴν ἄνω μυλόπετραν τοῦ ὕδρομύλου ἔχει πέριξ αὐτοῦ ἔσοχάς. Ἐν Λήμνῳ φ α ν ά ρ ι ἡ ρ ὶ κ α εἶναι ὀδοντωτὸς κύλινδρος, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ἄνω μυλόπετρας καὶ περιστρεφόμενος ὀριζοντίως μετὰ τὴν βοήθειαν ἄλλου ὀδοντωτοῦ τροχοῦ, κινουμένου ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω ὑπὸ τοῦ ἄξονος τοῦ μύλου καὶ καλουμένου σ κ' τ ά ρ'.

**φωνάρι** (φανάρι) τό· ἐν Καρπάθῳ τοῦτο συνδέει τὸ ἀ γ κ ά τ τ ι καὶ τὴν πάνω πέτρα μετὰ τὴν ἐ ρ ὶ α (ρόδα τοῦ μύλου). Τὸ φ ω ν ά ρ ι εἶναι κυλινδρικὸν φαναροειδὲς ὄργανον ἐκ ξύλου ἔχον ἐπτὰ κ ο λ ὶ ν ν ε ς (κιονίσκους) ὀλόγυρα καὶ μετὰ κενὰ ἐν τῷ μεταξῷ, διὰ τὰ ἐμπηγνύωνται τὰ (δ) ὶ ν τ ι α τῆς ἐ ρ ὶ α ς καὶ νὰ κινῆται τοιοῦτοτρόπως ἢ πάνω πέτρα ἐπὶ τῆς κάτω, ὥστε νὰ γίνεται τὸ ἄλεσμα. Τὸ φωνάρι συνδέεται μετὰ τὴν χ ε λ ι (δ) ὶ ν α δι' ἐνὸς σιδηροῦ πῆχεως, ὅστις διέρχεται ἀπὸ τὸ κέντρον του, ὀνομαζόμενος μ ο χ λ ὶ ς, καὶ ἐνώνεται κάτω μὲν, δηλαδὴ εἰς τὸ πρὸς τὴν χ ε λ ι (δ) ὶ ν α μέρος, μετὰ τὴν δι χ ά λ α ἢ χ α χ ά λ α, σιδηροῦν διχαλοειδὲς ἄγκιστρον, πρὸς τὰ ἄνω δέ, δηλαδὴ πρὸς τὴν ρ ὶ δ α, καταλήγει εἰς τὴν σ κ ο ῦ φ ι α, σκληρὸν τεμάχιον ξύλου, ἐντὸς τοῦ ἀνοίγματος τοῦ ὁποίου περιστρέφεται λαδωμένος ὁ μ ο χ λ ὶ ς τοῦ φ ω ν α ρ ι ο ῦ. Τὸ ἐγκαρσίως τοποθετημένον ξύλον, ὅπου εὐρίσκεται ἡ σ κ ο ῦ φ ι α καὶ εἰς ἣν στηρίζεται διὰ τὰ κάρη τὰς στροφάς του τὸ φ ω ν ά ρ ι, λέγουσιν τ ρ α π ε ζ ά τ ο ῦ φ ω ν α ρ ι ο ῦ· τὸ φωνάρι ἔχει ἐπτὰ κ ο λ ὶ ν ν ε ς ὀλόγυρά του, ἐπτὰ μεταξῷ των χωρίσματα, ἢ δὲ ρόδα σαράντα δύο δόντια, ὥστε, ὅταν ἡ ρόδα κάρη μίαν στροφὴν πλήρη, τὸ φωνάρι κάνει ἕξ στροφάς,

ἀφοῦ κάθε πλήρης στροφή τοῦ φωναριοῦ δέχεται ἀλλεπαλλήλως ἑπτὰ δόντια τῆς ρόδας, δηλαδή  $6 \times 7 = 42$ . Τὸ ξύλον τῶν κολωνῶν τοῦ φωναριοῦ καὶ τῶν δοντιῶν τῆς ρόδας εἶναι συνήθως ἀπὸ πρινάρι (Μ. Γ. Μιχαηλίδου - Νοῦάρου, ἔνθ' ἀν., σ. 330).

**φαναροτραπεζά** ἢ: βλ. *τραπεζά*, *κατωτραπεζά*.

**φάρκες** οἰ: φαρκί τό: βλ. *φάλκεις*.

**φελεά** ἢ: ἡ ὀλοκληρωτικὴ περιτύλιξις τῶν παννιῶν τοῦ ἀνεμομύλου στὶς ἀδένες.

**φήνες** οἰ: βλ. *σφήνες*.

**φιτίλι** τό: βλ. *ἀδράχτι*.

**φλυγκάτο** τό: ἐν Κρήτῃ τὸ *μυλαύλακο*. Βλ. *βλυκάτο*.

**φώρα** ἐν Σύμῃ: βλ. *ἀλέστα*.

**φορτιάρικα** τά: ἐν Καρυδέα Πάργας καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἡπείρου τὰ ζῶα (ἄλογα, ἡμίονοι, ὄνοι), μὲ τὰ ὁποῖα αἱ γυναῖκες μεταφέρουν τὸ ἄλεσμα εἰς τὸν μύλον.

**φουγάρο** τό: ἐν Κρήτῃ ἡ ὀπή τοῦ τοίχου τοῦ ἀνεμομύλου, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν διέρχεται τὸ ἀξόνι πρὸς τὰ ἔξω. Τὸ περὶ τὸ ἀξόνι ἀνοικτὸν τμήμα τοῦ φουγάρου καλύπτεται μὲ χονδρὸν παννί, διὰ νὰ ἐμποδίζεται ἡ εἴσοδος ρεύματος ἀέρος.

**φουσκές** οἰ: «κάνε τὰ παννιά φουσκές» σημαίνει περιτύλιξε στὶς ἀδένες τὰ παννιά τοῦ ἀνεμομύλου.

**φρακωσιά** ἢ: ξύλινον κυκλικὸν περίφραγμα τῶν μυλοπετρῶν.

**φραχτή** ρόδα: βλ. *ρόδα καβεσιλίδικη*.

**φρένα** τά: βλ. *κισκίνια* καὶ *χέρεις*.

**φ'σούν'** τό: βλ. *κομπλίτσα*.

**φτερά** τά: αἱ πτέρυγες, τὰ φτερά τῆς ρόδας τοῦ ὑδρομύλου· ὅταν μὲ τὴν ὑδατόπτωσιν ἐπιπέση τὸ ὕδωρ μὲ ὀρμὴν ἐπάνω εἰς τὰ φτερά τῆς ρόδας, παράγεται περιστροφικὴ κίνησις.

**φτεροθήκη** ἢ: ἐν Εὐβοίᾳ ἡ *φτερωτή* τοῦ ὑδρομύλου. Περὶ ξύλινον κύλινδρον ὡς κέντρον προσαρμύζονται ἀκλονήτως 20 - 25 φτερά ὡς ἀκτῖνες, στηριζόμενα ἐπὶ σιδηρᾶς στεφάνης· ὁ ξύλινος κύλινδρος καλεῖται *σφοντύλι*.

**φτερομαχᾶ** ἐν Καλαβρύτοις λέγουν, ὅταν κατέρχεται πολὺ ὕδωρ μετὰ πηλοῦ καὶ ἐμποδίζεται ἡ κίνησις τοῦ ὑδρομύλου, διότι τὸ ὕδωρ μένει εἰς τὴν *βεργότρουπα*, ἐξ ἧς ἐξέρχεται.

**φτερουτή** ἢ: ἐν Αἰτωλίᾳ ὁ τροχός, οὗ τὰ πτερά κτυπᾷ τὸ ὕδωρ καὶ θέτει εἰς κίνησιν τὸν κάθετον ἄξονα, ὅστις περιστρέφει τὸν μύλον· βλ. καὶ *φτερωτή*.

**φτερωτές** οἰ: βλ. *πτερωτές*.

**φτερωτή** ἢ: ξύλινος τροχός ἢ ξύλινη ρόδα, στρεφομένη μὲ τὴν πίεσιν τοῦ

ὑδατος. Τὸ κάτωθεν αὐτῆς χονδρὸν ξύλον λέγεται ἐν Κονίτση  $b \acute{a} b \omega$ . Εἰς τὴν  $b \acute{a} b \omega$  ὑπάρχει ὀπή, ἐξ ἧς περνᾷ τὸ  $\acute{\alpha} \gamma \rho \acute{\alpha} \chi \tau \iota$ , διὰ τὴν σιγώνεται ἡ ἄνω πέτρα ὑψηλὰ ἢ τὴν χαμηλῶν·  $\phi \tau \epsilon \rho \omega \tau \eta$  ἐν Κρήτῃ ὄλα μαζί τὰ  $\phi \tau \epsilon \rho \acute{\alpha}$  τοῦ ἀνεμομύλου.

**φτυάρι** τό· ἐν Γλυκὺ Σουλίου εἶναι ξύλινον καὶ δι' αὐτοῦ θέτουν τὸ ἄλευρον εἰς τὰ τσουβάλια.

**φτύση** ἡ· τὸ ἄνοιγμα, ἐξ οὗ διαρρέει τὸ ἄλευρον· λέγεται καὶ  $\sigma \tau \acute{o} \mu \alpha$ .

**φυλακὴ** ἡ· στρογγύλη ὀπή, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐξέρχεται τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου. Ἐν Ἡλείῳ  $\phi \upsilon \lambda \alpha \kappa \eta$  εἶναι τὸ μέρος τοῦ ὑδρομύλου, ὅπου φυλάσσονται τὰ ὄργανα, τὰ κινουῦντα τίς μυλόπετρες.

**φωλιά** ἡ· ἐν Ἐλύμπῳ Καρπάθου σιδηροῦν ἔλασμα, τιθέμενον εἰς τὸν πυθμένα τῆς  $\pi \acute{o} \mu \mu \alpha \varsigma$ , διὰ τὴν ἀντέχῃ αὕτη περισσότερον καὶ καλύτερον κατὰ τῆς ἐκ τῆς χρήσεως φθορᾶς· ἐν Ρόδῳ εἶναι σιδηρᾶ θήκη τοῦ  $\nu \epsilon \kappa \rho \omicron \upsilon$ , ἐντὸς τῆς ὁποίας στηρίζεται ὁ  $\mu \omicron \chi \lambda \acute{o} \varsigma$ , τοῦ ὁποῖου τὸ κάτω λέγεται  $\kappa \iota \omicron \upsilon \nu \gamma \kappa \iota$ . Ἐν Κρήτῃ  $\phi \omega \lambda \acute{\iota} \alpha$  εἶναι ἡ ὀπή τοῦ  $\acute{\alpha} \xi \omicron \nu \iota \omicron \upsilon$  τοῦ ἀνεμομύλου, εἰς τὴν εἰσέρχεται καὶ στερεώνεται τὸ  $\phi \tau \epsilon \rho \acute{o}$  διὰ τὴν πληρεστέραν στερεώσιν χρησιμοποιεῖται μεταλλινὴ λάμα, ἡ ὁποία περνᾷ εἰς τὴν  $\phi \omega \lambda \acute{\iota} \alpha$  καὶ καρφώνεται εἰς τὸ φτερό. Οἱ  $\phi \omega \lambda \iota \acute{\epsilon} \varsigma$  δὲν εὐρίσκονται εἰς τὴν ἰδίαν ἐγκαρσίαν τομὴν τοῦ ἄξονοῦ.

**χαβούζα** ἡ· ἐν Γυθείῳ λάκκος, ἐν ᾧ τὸ ὕδωρ συνάγεται καὶ κατέρχεται εἰς τὸν ὑδρομύλον· λέγεται καὶ  $\chi \alpha \zeta \alpha \nu \acute{\alpha} \varsigma$ .

**χαζανᾶς** ὁ· ἐν Λακωνίᾳ ἡ  $\chi \alpha \beta \omicron \upsilon \zeta \alpha$  τοῦ ὑδρομύλου.

**χάκ'** τό· λ. τουρκικῆ· ἐν Θράκῃ τὸ δικαίωμα, ἡ πληρωμὴ τοῦ μυλωνᾶ διὰ τὴν ἄλεσιν.

**χαλινάρι** τό· ἐν Σελίνῳ Κρήτης ξύλινον ὄργανον, κανονίζον τὴν ταχύτητα τῆς κινήσεως τῆς μυλόπετρας καὶ οὕτω τὴν λεπτότητα τοῦ παραγομένου ἀλεύρου. Ὁ Ἐλευθέριος Πλατάκης γράφει ὅτι τὸ  $\chi \alpha \lambda \iota \nu \acute{\alpha} \rho \iota$  ἐν Κρήτῃ εἶναι τεμάχιον ξύλου εἰς κατάλληλον θέσιν, ἵνα μὴ ὑποχωρῇ ἡ  $\sigma \phi \eta \nu \alpha$ .

**χαλῶ τ' ἀλεύρι**· ἐν Κρήτῃ ὅταν ὁ σωρὸς τοῦ ἀλεύρου ἐν τῇ ἀλευροθήκῃ πλησιάζῃ τὴν φθάση εἰς τὸ  $\kappa \omicron \upsilon \tau \sigma \omicron \upsilon \nu \acute{\alpha} \rho \iota$  πρέπει νὰ τὸν  $\chi \alpha \lambda \acute{\alpha} \sigma \omicron \upsilon \nu$ , διὰ τὴν μὴ τὸ φράξῃ.

**χαμαδὸ** τό· ἐν Τήνῳ τὸ κιβώτιον, εἰς ὃ πίπτει τὸ ἄλευρον ἐν τῷ μύλῳ. βλ. καὶ  $\sigma \kappa \acute{\alpha} \phi \eta$ .

**χαμαιλετάρης** ὁ· μυλωνᾶς.

**χαμαιλέτας, χαμαιλέτε, χαμαιλέτες** ὁ· ὁ ὑδρομύλος ἐν Κοτυώροις, Οἰνῳ καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ Πόντου.

**χαμοβροχιάζει**· ἐπὶ τοῦ ὑδρομύλου, ὅταν ἡ  $\beta \rho \acute{o} \chi \eta$ , τὸ ξύλον τοῦ καταλιθου, χαλάσῃ καὶ δὲν ἀλέθεται ὁ σῆτος καὶ πίπτῃ εἰς τὸ ἔδαφος.

**χαραγή**, χαραγή ή, χάραμα τό ή χάραξις τῶν μυλοπετρῶν· ὁ μύλος εἶν' ἀπό χαραγή, δηλαδή εἶναι χαραγμένος· **χα ρ α ῖ ζ ω**, **χα ρ ά ζ'ν μι τὸ μ υ λ ο υ κ ὀ π'**, **χα ρ ά ζ ο υ**, **χα ρ ά ζ ω**.

**χαραιῖδι** τό· ἐν Ἰθάκῃ ἀκούεται: «τὸ ψωμί εἶν' ἀπὸ χαραιῖδι», ὅταν τὸ ἀλεύρι βγαίνει ἀμέσως μετὰ τὴν χάραξιν τῆς μυλόπετρας καὶ δὲν εἶναι τόσον καθαρὸν. Τὸ μετὰ τὴν χάραξιν ἄλευρον μὲ τὴν κόνιν τῆς τριφθείσης μυλόπετρας γίνεται ζύμη τρέφουσα τὰς ἥριθας.

**χαρακτήρι** τό· ἐν Αἴνῳ Θράκης σμίλη, δι' ἧς χαράσσουν τὶς μυλόπετρες.

**χάσικο** τό· λεπτότατον ἄλευρον, δι' οὗ παρασκευάζουν τὸ **χ ά σ ι κ ο ψ ω μ ῖ**.

**χαχάλα** ή· βλ. **φ ω ν ά ρ ι**. Ἐν Κρήτῃ τὸ κάτω διχαλωτὸν τμήμα τοῦ **μ ο χ λ ο ὕ τ ο ὕ φ α ν α ρ ι ο ὕ**, πού ἐμπλέκεται εἰς τὴν **χ ε λ ι δ ὄ ν α** διὰ τὴν εἰς τὴν **ἀ π α ν ὴ π ε τ ρ α** μετάδοσιν τῆς περιστροφικῆς κινήσεως.

**χειρόμπουλο** τό· ἐν Δροπόλει Β. Ἠπείρου ὁ χειρόμυλος.

**χειρόμυλας** ὁ· ἐν Μάνῃ ὁ χειρόμυλος.

**χειρομόλη** ή· ὁ χειρόμυλος.

**χειρομυλιάζω**, **χειρομυλίζω**· ἀλέθω μὲ τὸν χειρόμυλον.

**χελιδιά** ή· εἰς τινὰ μέρη τῆς δυτικ. Μακεδονίας ή **χ ε λ ι δ ὄ ν α**.

**χελιδόνα** ή· ἐπὶ τοῦ **β α σ ι λ ι κ ο ὕ ἢ β α σ ι λ ι κ ο ὕ σ ῖ δ ε ρ ο υ τ ῆ ς ἀ ν έ μ η ς** τοῦ ἀνεμομύλου εἶναι προσηρμοσμένον καθέτως ἐν πεπλατυσμένον σιδηροῦν ἔλασμα, ή **χ ε λ ι δ ὄ ν α**, σχήματος διπλῆς οὐραῆς χελιδόνος, ή ὅποια στερεώνει καὶ συγκρατεῖ. ἐπ' αὐτῆς ἀμεταθέτως τὴν ἐπάνω μυλόπετραν, ὥστε αὕτη νὰ κινῆται ὡς ἐν σῶμα ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς ἀνέμης. Ὁ καρπὸς εἰσρέει ἀπὸ τὴν μεγάλην κεντρικὴν ὀπήν (**γ ο ὕ λ α ν**) τῆς ἐπάνω πέτρας καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διὰ τῶν δύο πλευρικῶν ἀνοιγμάτων, τὰ ὅποια ἀφήνει ἐκατέρωθεν ή **χ ε λ ι δ ὄ ν α**, καὶ τὰ ὅποια καλοῦνται **γ ο ὕ λ ε ς**, εἰσδύει μεταξὺ τῶν δύο μυλοπετρῶν καὶ διὰ τῆς περιστροφῆς αὐτῶν ἀλέθεται. Εἰς τὸ Καρόκι Δελβίνου Βορ. Ἠπείρου ή **χ ε λ ι δ ὄ ν α** εἶναι σίδηρον, τὸ ὅποϊον κρατεῖ τὸ **σ φ ο ν τ ὕ λ ι τ ο ὕ ὕ δ ρ ο μ ὕ λ ο υ**. **Χ ε λ ι ο ν έ ς ἢ χ ι λ ι ο ν έ ς (οί)** ἐν Ρόδῳ λέγονται δύο ὀριζόντια σίδηρα, τὰ ὅποια συγκρατοῦν τὸν **μ ο χ λ ὀ** ἐπάνω ἀπὸ τὴν μυλόπετραν, διὰ νὰ μὴ κλίνη ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

**χελιδονιάστρα** ή· ἐν Κρήτῃ ή μικρὰ ἐγκοπή (κοιλίωμα) εἰς τὸ μέσον τῆς **χ ε λ ι δ ὄ ν α ς** σχήματος μικροῦ ὀρθογωνίου παραλληλεπιπέδου, εἰς ἣν εἰσέρχεται τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ **ἀ δ ρ α χ τ ι ο ὕ**.

**χέρα** ή· βλ. **μ ε ρ τ ά ρ ι**.

**χέρεις** οί· εἰς τὸ Μεγανήσι Λευκάδος τὰ **φ ρ έ ν α**.

**χερομύλ'** ή· ἐν Κοτυώροις τοῦ Πόντου ὁ χειρόμυλος.

**χερομύλιν** τό· ἐν Κύπρῳ ὁ χειρόμυλος.

**χερόμυλος** ό· άπαρτίζεται από δύο μυλόπετρες και έν χερούλι· είς την όπήν τής έπάνω πέτρας ρίπτεται ό καρπός· στρέφοντες τó χερούλι άλέθουν. Ό χειρόμυλος τοποθετείται είς ένα παννί, είς τó όποϊον συγκεντρώνεται ό άλεσμένος καρπός.

**χιλ'δónα** ή· βλ. χελιδónα.

**χλαπάτσες** οί· έν Κιμώλω ξύλινοι κλοιοί περι τόν άξονα άνεμομύλου, ένα ούτος συγκρατῆται έξ αútōν διά σχοινίου παουούσης τής κινήσεως.

**χολέντρα** ή· βλ. χολέτρα.

**χολέτρα** ή **κουτάλα** ή· έν Καρπάθω ή κοουφίνα συνδέεται διά σχοινίων με αύλακοειδές δοχεϊόν, την χολέτρα ή κουτάλα, όπου χύνεται τó άλεσμα. Έν Ρόδω χολέντρα είναι «ό χύτης», πού πέφτει τó άλεύρι στην άλευροθήκη.

**χοντράλεστον** και **χοντραλεστόν άλεύρι** τό· βλ. και δευτέρι και χοντρόκοπον.

**χόντρινα** ή· χονδρόν άλευρον, άφοϋ του άφαιρεθῆ ή πλασῆ.

**χοντρόκοπον** τό· βλ. χοντράλεστον.

**χόντρος** ό· έν Σίφω σίτος ήμιαλεσμένος· βλ. και τραχανάς.

**χούλη** ή· έν Λακωνία ή γούλα του χειρομύλου.

**χουλιάρια** τά· άκτινες ξύλινοι του τσαρκιοϋ (τροχοϋ) του ύδρομύλου όμοιάζουσαι με κοουτάλια.

**χούνη** ή· ή σκεπή του άνεμομύλου βλ. και τούρλα.

**χούρχουλη** και **χούρχουρη** ή· έν Καλαβρούτοις ό ύπόγειος του ύδρομύλου χώρος ό μίαν είσοδον και έξοδον έχων, έν τῷ όποίω εύρίσκεται ή φτερωτή, μέρος του καταντιοϋ, μέρος τής σταματήρας μετά τής αλουποϋς και μέρος τής μάνας μετά του προχωνιοϋ και τής δίπλας. Από του στομιου ένθα ή είσοδος και έξοδος τής χούρχουλης έξέρχεται τó ύδωρ.

**χουφτιάζω**· έν Κονίτση λαμβάνω επί πλέον του κανονικοϋ, ύποκλέπτω μέρος από τó άλεσμα. «Ό μυλουνάς στοϋ βακούφ'κου μύλου χουφτιάζ'», δηλαδή λαμβάνει ως άμοιβήν άλευρον περισσότερο του κανονικοϋ.

**χτενιά** ή· έν Ρόδω, χτένια τά έν Κρήτη, χτένι τó έν Καρπάθω· φράγμα ξύλινον κτεναειδές διά νά περνᾷ μὲν τó νερό, νά σταματοϋν όμως χαλίκια παρασυρόμενα και άλλαι άκαθαρσίαι, πού θά ήμποροϋσαν νά φράξουν την έκροήν του ύδατος του ύδρομύλου.

**χυτό** τό· έν Κονίτση σιδηροϋν έλασμα, τιθέμενον είς την hάhω· έτερον τίθεται είς τó άγράφχι του ύδρομύλου.



**ψαθώνω** τὸ μύλο· ἐν Κρήτῃ συνών. μετὰ μολλέρονω τὸ μύλο. Λέγεται ὅταν ὁ μυλωνᾶς ἔχη ψάθες ἀντὶ παννιά.

**ψιλοχόντρι** τό· χονδρὸν ἄλευρον<sup>1</sup>.

#### ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Παραθέτω τώρα τὰ περιέχοντα πληροφορίας διὰ τοὺς ἐν Ἑλλάδι χειρομύλους, ὕδρομύλους καὶ ἀνεμομύλους χειρόγραφα, τὰ ἀποδελτιωθέντα εἰς τὸ Κέντρον Ἑρεῦνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν<sup>2</sup> κατὰ τὸν αὐξοῦντα ἀριθμὸν τοῦ Βιβλίου Εἰσαγωγῆς τούτων εἰς τὸ ἐν λόγῳ Κέντρον καὶ τὰ σχετικὰ κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν περὶ τῶν μύλων δημοσιεύματα : α' χεῖρ ὄ γ ρ α φ α Κ Λ (=Κέντρον Λαογραφίας)· ἀριθ. 116 (Ἄγγελου Ράμφου, Συναγωγή λέξεων, φράσεων, παροιμιῶν, μοιρολογίων ἐκ τῆς νήσου Μήλου, 1916)· 140 (Συμ. Μανασσείδου, Ἔτερα ζῶντα μνημεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἢ Χατζηγηριῶ (Κεσσάνης) 1882)· 184 (Κλεοβ. Κοκκολάτου, Συλλογὴ ζώντων μνημείων τῆς ἑλληνικῆς φωνῆς, ἤτοι συλλογὴ λέξεων, φράσεων, παροιμιῶν καὶ παραμυθίων θρακικῶν, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1889)· 335 (Κ. Νεστορίδου, Ὁ ἰδιωτικὸς τῶν Μανιατῶν βίος, 1894)· 391 (Σ. Ἰωαννίδου), Παρατηρήσεις ἢ μελέτη ἐπὶ τοῦ συγχρόνου γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῶν Σαμίων, 1921)· 397 (Ἐ. Μανωλακάκη, Γλωσσικὴ ὕλη ἐκ Καρπάθου, 1890)· 424 (Ἰ. Κυριακοῦ, Κυκλαδικὰ - Θηραϊκὰ, ἤτοι συλλογὴ ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ..., 1922)· 428 (Ἄννης Ἀποστολάκη, Σταύρου Φραγκάκη, Ποικίλη ὕλη... ἀπὸ τὸ Καλάμι Κρήτης 1922)· 443 (Κ. Παπαϊωάννου, Φιλολογικὰ Λεντεκάδας (Τριφυλίας), 1922)· 446 (Κ. Νεστορίδου, Λακωνικά, 1895)· 459 (Ἀνωνύμου, Ἡ ἐν Οἰνῇ τοῦ Πόντου διάλεκτος, 1923)· 470 (Ἀνωνύμου, Σιφναϊκὸν λεξιλόγιον, 1923)· 503 Ἀναστασίας Κουκουλέ, Διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης (διάφοροι τόποι)· 1924)· 525 Α (Χ. Χρηστοβασίλη, Νάξος, 424 νεοελληνικαὶ λέξεις, 1924)· 685 (Ἰ. Κυριακοῦ, Σύμμεικτος γλωσσικὴ ὕλη, ἰδιῶμα Θήρας καὶ ἄλλων νήσων, 1924)· 703 (Χρ. Χρηστοβασίλη, Ναξιακὸν νεοελληνικὸν γλωσσάριον, 1919)· 714 (Φ. Ἰ. Κουκουλέ, Κυθνιακὸν γλωσσάριον. Βιβλίον α', 1920, β' 1920)· 715 (Γερ. Σαλβάνο,

1. Τὸ ὡς ἄνω λεξιλόγιον ἤντησα ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῶν περὶ τῶν παραδοσιακῶν ἀλευρομύλων δημοσιευμάτων, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐκ τῶν σχετικῶν ἀνεκδότων χειρογράφων γλωσσικῆς καὶ λαογραφικῆς ὕλης, τῶν ἀποκειμένων εἰς τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς καὶ εἰς τὸ Κέντρον Λαογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Βεβαίως περὶ πληρότητος αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος, διότι πιθανῶς νὰ μᾶς διέφυγον ἔντυπά τινα ὡς καὶ χειρόγραφα, εἰς τὰ ὅποια θὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλα σχετικὰ στοιχεῖα, ἐπειτα δὲ δὲν ἔχουν ἀσφαλῶς ἐρευνηθῆ ἐξ αὐτοψίας ἀπαντες οἱ ἑλληνικοὶ τόποι, εἰς οὓς ὑπάρχουν παραδοσιακοὶ ἀλευρομύλοι. Παρὰ ταῦτα ἡ ἀρχὴ ἐγένετο ὅφ' ἡμῶν καὶ τὸ συγκεντρωθῆν γλωσσικὸν καὶ λαογραφικὸν ὕλικὸν εἶναι ἀρκετὰ πλοῦσιον καὶ λίαν ἐνδιαφέρον.

2. Τὰ περισσότερα τούτων ἀπόκεινται εἰς τὸ Κέντρον Συντάξεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Ώρολογία ύδρομύλου, Ἀγρίνιον 1925<sup>1</sup>). 721 (Κ. Νεστορίδου, Γλωσσάριον Λακωνικόν, 1894). 769 Γ' (Ἀ. Ἀ. Παπαδοπούλου, Γλωσσάριον Ἐθνολογικόν, 1926). 779 (Γ. Βογιατζίδου, Γλωσσική ἀποστολή εἰς τὰς Κυκλάδας, 1920). 869 (Δ. Λουκοπούλου, Πραγματεία περὶ τοῦ αἰτωλικοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος, 1922). 883 (Κ. Νεστορίδου, Λακωνικά). 897 Α' (Συμ. Μανασσείδου, Ζῶντα μνημεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ γλώσῃ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐν Χατζηγυριῶ 1882). 935 (Π. Χορτοπούλου, Γλωσσάριον... ἐν Σινώπῃ 1876). 957 (Γ. Βογιατζίδου, Γλωσσική ἀποστολή εἰς τὰς Κυκλάδας. 5. Μύκονος, ἐν Ἀθήναις τῇ 30ῇ Ἰουλίου 1923). 1117 (Ἀ. Σιγάλα, Συλλογὴ γλωσσικοῦ ὕλικου ἐκ Νάξου, 1924). 1121 (Ἀ. Σιγάλα, Συλλογὴ γλωσσικοῦ ὕλικου ἐξ Νάξου, 1924). 1416 (Μαρία Λιουδάκη, Τετράδιον λέξεων χωρίου Λατσίδας Ἀνατολικῆς Κρήτης, 1938). 1446 (Δημ. Λουκάτου, Λαογραφικὴ ὕλη συλλεγεῖσα ἐν Λέσβῳ Β', 1940). 1477) (Νικ. Ἀνδριώτη, Συλλογὴ γλωσσικῆς ὕλης ἐκ τοῦ ἰδιώματος τῆς νήσου Λήμνου, 1928). 1488 (Γ. Κόλια, Κτηνοτροφικά, γεωργικά κτλ. τῆς ζωῆς τοῦ χωρίου Καλοσκοπῆς (Κουκουβίστας) Δωριῶν Παρνασσίδος, 1934). 1568 (Χ. Παπαχριστοπούλου, Τὸ Ροδιακὸν γλωσσάριον..., 1932). 1665 (Δημ. Β. Οἰκονομίδου, Λαογραφικὰ σύμμεικτα ἐκ Βορείου Ἡπείρου, 1951). 1908 (Δημ. Β. Οἰκονομίδου, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ εἰς Κόνιτσαν, 1953). 2194 (Δημ. Λουκάτου, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης ἐκ τῆς νήσου Ἰθάκης, 1956). 2276 (Δημ. Λουκάτου, Λαογραφικὴ συλλογὴ ἐξ ἀποστολῆς εἰς Μεγανήσι Λευκάδος, 1958). 2277 (Δημ. Β. Οἰκονομίδου, Λαογραφικὴ συλλογὴ ἐξ ἀποστολῆς εἰς τὰ χωρία τοῦ Σουλίου, 1958). 2301 (Δημ. Λουκάτου, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καρδίτσας, 1959). 3007 (Σ. Γεωργούλα, Λαογραφικὰ περιφερίας Ἀνατολικοῦ Ξεροβουνίου (Ἡπειρος), 1966).

β' Δημοσιεύματα: Θ. Μοιροπούλου, Ὁ ἄνεμος ἐν Ἑλλάδι μεγάλη πηγὴ ἀστερευτοῦ καὶ εὐθωνῆς ἐνεργείας. Αἱ ἀνεμονολογίαι τοῦ Λασηθίου Κρήτης. «Ἔργα», τόμ. Δ', 1928, σσ. 237 - 246. Ζαχ. Παπαντωνίου, Οἱ μύλοι τῆς Μυκόνου, «Μυκονιάτικα Χρονικά», φύλλ. 12, 17. σ. 1933, σ. 5. Μιχ. Γ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Καρπάθου, τόμ. Β', Ἀθήναι 1934, σσ. 327 - 341: Ἀνεμόμυλοι καὶ νερόμυλοι. Σόλ. Κυδωνιάτου, Ἀγροτικαὶ κατασκευαὶ καὶ ἐγκαταστάσεις, ἐν Ἀθήναις 1947. [ἐν σσ. 145 - 149 γίνεται λόγος διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἀνεμομύλου καὶ δι' ἄλλους ξένους ἀγροτικοὺς μύλους ἐξ Ὀλλανδίας, Βρετανίας κτλ.]. Δ. Βασιλειάδης, Ἡ λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Αἰγίνας, Λαογραφία, τόμ. ΙΕΤ', Ἀθήναι 1956/1957, σσ. 495 - 506. Γ. Μπόνη, Ἀνεμομυλικά Μυκόνου, ἐφημ. «Νέα Μύκονος», φύλλ. 93, Νοέμβριος 1955, σ. 2. Γ. Βογιατζίδου, Γλῶσσα καὶ λαογραφία τῆς νήσου Ἀνδρου, τόμ. Δ', Ἀθήναι 1957, σσ. 94 - 95, 128 - 129. Γ. Κανδῆλη, Μύκονος, Τὸ μαγευτικὸ νησὶ τοῦ Αἰγαίου, ὅπου ἀνεπτύχθη καὶ προώδευσεν ἡ ἀνεμοκίνητος ἑλληνικὴ ἀλευροβιομηχανία, Βιομηχανικὴ Ἐπιθεώρησις, τόμ. ΚΕ' Ἀθήναι 1958, σσ. 667 - 672. Κ. Παλασιολόγου, Νερόμυλοι, Περιγηγητικὴ, ἀριθ. 59, Ἀθήναι 1963, σσ.

1. Ὁ Γεράσιμος Σαλβάνος κατέγραψεν ἐν Ἀγρινίῳ κατὰ τὸ 1925 τὴν ὁρολογίαν τοῦ ὕδρομύλου τοῦ Σέλου. Ὁ Σέλος, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα φέρει ὁ ὕδρομυλος, ἦτο ἐκεῖ ἀγὰς ἐπὶ τουρκοκρατίας. Οἱ τεχνικοὶ ὄροι, λέγει ὁ Γερ. Σαλβάνος, εἶναι κοινοὶ καθ' ὅλην τὴν Αἰτωλίαν καὶ τὴν Ἀκαρνανίαν.

22 - 23. Δ. Β α σ ι λ ε ι ά δ η, 'Αγροτικά χτίσματα από τή Νίσυρο, Λαογραφία, τόμ. ΚΔ', 'Αθή-  
 ναι 1966, σ. 347. Τ. Ζ ά π π α, Νερόμυλοι και άνεμόμυλοι στή Νότιο Καρυστία, 'Αρχετον Εύ-  
 βοϊκών Μελετών, τόμ. ΙΕ', 1969, σσ. 105 - 118. Μ α ρ. Σ α χ ά, Οί νερόμυλοι τής Κωμιακής  
 Νάξου, 'Επετηρίς 'Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών, τόμ. Η', 'Αθήναι 1969/1970, σσ. 633 - 643.  
 Μ. Δ ω ρ ή, 'Ανώνυμη άρχιτεκτονική: 'Υδρόμυλοι, 'Αρχιτεκτονική, άριθ. 14/79, 'Αθήναι 1970,  
 σσ. 57 - 68. Σ τ. Σ π α ν ά κ η, Οί μύλοι τοῦ Λασηθιοῦ, 'Αμάλθεια, τόμ. Β', 1971, σσ. 147 -  
 150. 'Α λ. 'Ε. Φ λ ω ρ ά κ η, Τήνος. Λαϊκός πολιτισμός, 'Αθήνα 1971, σσ. 103 - 105. Σ τ.  
 Σ π α ν ά κ η - G. N. C a l v e t, Τό Λασηθί και οί μύλοι του, 'Αμάλθεια, τόμ. Δ', 1973, σσ.  
 257 - 273. 'Ε. Λ ε ι μ ώ ν α - Τ ρ ε μ π έ λ α, Οί πεταλόσχημοι άνεμόμυλοι Κρήτης - Καρπάθου,  
 Ζυγός, άριθ. 2, 'Αθήνα, Μάιος - 'Ιούνιος 1973, σσ. 63 - 67. Τ ή ς Α ύ τ ή ς, Αιγαιοπελαγίτικοι  
 άνεμόμυλοι, Τεχνικά Χρονικά 43, 'Αθήναι 1974, σσ., 319 - 338. 'Α. Κ. Σ τ α θ ο π ο ύ λ ο υ,  
 Οί μύλοι και οί φοῦρνοι τής Μυκόνου, έφημ. «Κυκλαδικόν Φῶς», φύλλ. 398, Πειραιεύς, Φεβρουά-  
 ριος 1974, σ. 3, φύλλ. 309, Μάρτιος 1974, σσ. 5, 12, φύλλ. 310, 'Απρίλιος 1974, σ. 7, φύλλ.  
 311, Μάιος 1974, σ. 5, φύλλ. 312, 'Ιούνιος 1974, σ. 6, φύλλ. 313, 'Ιούλιος 1974, σ. 9, φύλλ. 314,  
 Αύγουστος 1974, σ. 10. Γ. 'Ι. Δ ώ ρ ι ζ α, Οί άνεμόμυλοι τής Τήνου, «Κυκλαδικόν Φῶς»,  
 φύλλ. 316, 'Οκτώβριος 1974, σ. 8. 'Ε μ μ. Δ η μ η τ ρ ο κ ά λ λ η, Οί άνεμόμυλοι στίς Τρίποδες  
 [Νάξου], έφημ. «Ναξιακόν Μέλλον», φύλλ. 377, 'Αθήναι, 'Ιανουάριος 1975, σ. 2. Ζ. Β ά ο υ -  
 Σ τ. Ν ο μ ι κ ο ῦ, 'Ο άνεμόμυλος τών Κυκλάδων, 'Ανθρωπος, τόμ. Β', τεῦχ. 1, 'Αθήναι 1975,  
 σσ. 91 - 114. Ν. Κ ε φ α λ λ η ν ι ά δ η, Οί παλιοί άνεμόμυλοι τής Χώρας [Νάξου], έφημ. «Να-  
 ξιακόν Μέλλον», φύλλ. 380, 'Απρίλιος 1975, σσ. 3 - 4, φύλλ. 381, Μάιος 1975, σ. 3, φύλλ. 382.  
 'Ιούλιος 1975, σ. 3, φύλλ. 385, Σεπτέμβριος 1975, σ. 2 φύλλ. 386, 'Οκτώβριος 1975, σ. 2, φύλλ.  
 392, 'Απρίλιος 1976, σ. 2, φύλλ. 395, Αύγουστος 1976, σ. 5, φύλλ. 397, Νοέμβριος 1976, σ. 2.  
 A. Elisabeth Clutton και André Kenny, A vertical - axle water mill near  
 Drosia, Crete, περ. Κρητολογία, τεῦχ. IV, 'Ηράκλειον Κρήτης, 1977, σσ. 141 - 158. [Πρόκειται  
 περὶ περιγραφῆς ὑδρομύλου μετὰ κατακορύφου ἄξονος παρὰ τὸ χωρίον Δροσιά Μυλοποτάμου  
 Κρήτης]. 'Ε λ ε υ θ ε ρ ί ο υ Π λ α τ ά κ η, Λαϊκές όνομασίες σχετικές με τούς νερόμυλους τής  
 Κρήτης, ένθ' άν., σσ. 159 - 172. Τ ο ῦ Α ύ τ ο ῦ, ένθ' άν., τεῦχ. V, 1977, σσ. 139 - 162.  
 Γ ε ω ρ γ. Δ η μ η τ ρ ο κ ά λ λ η, Οί άνεμόμυλοι τών Βυζαντινών, Παρνασσός, τόμ. Κ' 'Αθήναι  
 1978, σσ. 141 - 144. Ν. Κ. Μ ο υ τ σ ο π ο ῦ λ ο υ, Κάρπαθος, Θεσσαλονίκη 1978, σσ. 169 - 180.

## R É S U M É

## Les moulins à blé traditionnels en Grèce

par Dém. B. Oeconomidis

L'auteur examine dans cette étude les moulins à blé traditionnels en Grèce, qui intéressent la recherche ethnographique sur la culture matérielle du peuple grec non seulement du point de vue de leur construction et de leur fonctionnement, mais parce qu'ils ont donné naissance, depuis une époque très reculée, à une riche production de chansons populaires, de légendes,

de contes, de proverbes, d' énigmes, des incantations et à toutes sortes de superstitions, de croyances et de coutumes.

L'auteur traite pour commencer des moulins à bras dans l'Antiquité, et aux époques byzantine et moderne, puis des moulins à eau depuis leur apparition jusqu'à aujourd'hui, décrivant un moulin à eau de son village natal, Apiranthos, à Naxos; ensuite des moulins à vent, décrivant de la même manière un moulin à vent du même village. Dans ces trois chapitres, l'auteur traite particulièrement du vocabulaire relatif aux moulins au cours des périodes antique, byzantine et post-byzantine, et examine le rôle des moulins dans la vie familiale et économique du peuple.

Après quoi l'auteur consacre un chapitre à citer et à commenter d'assez nombreux exemples de chansons populaires et à mentionner des légendes, contes, proverbes et coutumes liés à ces moulins à blé traditionnels. La partie la plus développée de cette étude est celle qui est consacrée au matériel linguistique relatif aux moulins, qui indépendamment de son intérêt et de son importance folkloriques, concerne aussi la recherche linguistique.

L'étude s'achève par une bibliographie des publications relatives aux moulins, et des manuscrits inédits les concernant, qui renferment pour l'essentiel du matériel linguistique, et sont déposés au Centre de Recherches de Folklore Hellénique de l'Académie d' Athènes.

